

3. Vybrané oblasti UR v Pardubickém kraji

Obsahem této kapitoly jsou vybrané ukazatele za Pardubický kraj, které doplňují navržené indikátory udržitelného rozvoje kapitoly 2 s ohledem na specifika Pardubického kraje. Výběr ukazatelů byl konzultován na jednáních s pracovníky Odboru strategického rozvoje kraje Krajského úřadu Pardubického kraje.

Výchozími a podkladovými dokumenty pro zpracování této kapitoly jsou:

A. Strategické a programové dokumenty na úrovni kraje:

- o **Strategie rozvoje Pardubického kraje** - základní strategický dokument orientovaný na rozvoj kraje v delším časovém období. K dispozici je pouze materiál z roku 1999
- o **Program rozvoje kraje (PRK)** - taktický dokument, který konkretizuje strategické cíle a rozvojové aktivity ve formě konkrétních opatření a projektů, určuje jejich nositele a stanoví způsob financování a implementace. Aktualizovaná verze byla schválena Zastupitelstvem Pardubického kraje v září 2006
- o **Dílčí analýzy a strategie**
  - Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy Pardubického kraje
  - Koncepce činnosti Pardubického kraje v oblasti rozvoje lidských zdrojů, celoživotního vzdělávání a zaměstnanosti v letech 2005 – 2008
  - Koncepce ekologické výchovy
  - Koncepce odpadového hospodářství kraje, Plán odpadového hospodářství Pardubického kraje
  - Koncepce ochrany přírody
  - Koncepce podpory státní památkové péče
  - Koncepce zemědělské politiky a rozvoje venkova
  - Program rozvoje vodovodů a kanalizací kraje
  - Program snížení emisí a zlepšení kvality ovzduší Pardubického kraje
  - Program „Zdraví 21“ v podmínkách Pardubického kraje – Dlouhodobá strategie péče o zdraví s cílem zlepšení zdravotního stavu obyvatel Pardubického kraje
  - Regionální inovační strategie Pardubického kraje
  - Regionální surovinová politika Pardubického kraje
  - Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Pardubického kraje
  - Územní energetická koncepce Pardubického kraje, Akční plán energetiky Pardubického kraje
  - Vyhledávací studie pro lokalizaci brownfields na území Pardubického kraje

B. Programový dokument na úrovni regionu soudržnosti Severovýchod:

- o **Regionální operační program NUTS II Severovýchod pro období 2007 – 2013 (ROP)** - taktický dokument zpracovaný na úrovni regionu, který rozpracovává problémové okruhy krajských strategií pro Liberecký, Královéhradecký a Pardubický kraj, pro něž bude požadováno spolufinancování ze strukturálních fondů EU.

Následující přehled je výčtem ukazatelů, které byly v následujících subkapitolách použity pro dokreslení situace v oblasti udržitelného rozvoje v Pardubickém kraji. Členění podle pilířů je vzhledem k jejich provázanosti pouze informativní. Pokud byly údaje k dispozici až do úrovně obcí, byly zpracovány za území správních obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP). U některých ukazatelů jsou data k dispozici v okresní struktuře. Ukazatele dostupné jen do úrovně krajů jsou prezentovány v mezikrajském srovnání.

Ekonomická oblast:

	územní dostupnost dat
HDP na osobu v PPS (jednotkách Standardu kupní síly)	K
úplné náklady práce	K
změny sektorové struktury hrubé přidané hodnoty	K
tvorba hrubého fixního kapitálu	K
přímé zahraniční investice	K, O
podíl čistého disponibilního důchodu domácností na HDP	K
podíl kraje na výrobě a spotřebě elektřiny, alternativní zdroje energie	K
spotřeba paliv a energií podle místa spotřeby	K
malé a střední podniky podle velikosti, právní formy a převažující činnosti	K, O, SO ORP
hustota silnic podle tříd	K, O
dopravní nehody, počty usmrcených a zraněných osob	K, O
přeprava nákladu podle typu přepravy a přepravních proudů	K
přeprava osob podle druhu dopravních prostředků, dopravní obsluha území kraje	K
zaměstnanci a výzkumní pracovníci ve výzkumu a vývoji, struktura výdajů na V a V	K
odborná publikační činnost podle oborů	K
patenty podle zaměření, licence, užité vzory	K

K = kraj, O = okres, SO ORP = správní obvod obce s rozšířenou působností

Sociální oblast:

	územní dostupnost dat
příjmová situace domácností ve vztahu k životnímu minimu	K
struktura peněžních příjmů na 1 osobu	K
struktura domácností podle čistého měsíčního příjmu na 1 osobu	K
průměrná výše a struktura vyplacených dávek státní sociální podpory	K
obecná míra nezaměstnanosti	K
specifické míry nezaměstnanosti	K, O, SO ORP, obce
kvalifikační struktura volných pracovních míst a uchazečů o zaměstnání	K, O, SO ORP, obce
míra zaměstnanosti starších pracovníků a žen	K
očekávaná délka života	K, O
průměrný věk	K, O, SO ORP, obce
index stáří	K, O, SO ORP, obce
standardizovaná míra úmrtnosti	K, O, SO ORP
počet lůžek v nemocnicích	K, O
počet lékařů na 1 000 obyvatel	K, O
průměrné procento pracovní neschopnosti	K, O
podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním z celk. počtu obyvatel ve věku 15 +	K
index vzdělanosti	K
studenti vysokých škol podle místa bydliště na 1 000 obyvatel	K
podíl domácností připojených k internetu	K
výdaje na kulturu z veřejných rozpočtů	K
průměrná délka soudního řízení ode dne nápadu do dne nabytí právní moci	K, O
zjištěné a objasněné trestné činy	K, O, SO ORP
podíl rozlohy obcí se schválenou a platnou územně plánovací dokumentací	K, O, SO ORP, obce
zahájené byty	K, O
dokončené byty	K, O, SO ORP, obce
účast voličů ve volbách	K, O, SO ORP, obce
ženy a muži v politice	K, O, SO ORP, obce
počet nestátních neziskových organizací	K, O, SO ORP, obce

K = kraj, O = okres, SO ORP = správní obvod obce s rozšířenou působností

Environmentální oblast:

	územní dostupnost dat
struktura půdního fondu	K, O, SO ORP, obce
koeficient ekologické stability	K, O, SO ORP, obce
spotřeba průmyslových hnojiv	K
spotřeba vápenatých hnojiv	K
podíl ekologicky obhospodařované zemědělské půdy	K, O, SO ORP
porostní plocha lesů dle kategorie	K, SO ORP
odchylka od přirozené skladby lesa	K
defoliace dle jednotlivých tříd	K
podíl profilů povrchových vod dle jednotlivých tříd znečištění	K
podíl obyvatel zásobovaných vodou z veřejných vodovodů	K
specifická potřeba vody	K
podíl obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci pro veřejnou potřebu	K
podíl čištěných odpadních vod	K
emise vybraných znečišťujících látek (TZL, SO ₂ , NO _x , CO) dle zdrojů znečištění	K, O
oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší	K
podíl odděleně sbíraných složek komunálního odpadu	K
výtěžnost tříděného komunálního odpadu	K
produkce podnikového odpadu dle odvětví	K
podíl nebezpečných odpadů	K
podíl odstraněných odpadů	K
podíl materiálově využitých odpadů	K
investice na ochranu životního prostředí	K, O
neinvestiční výdaje na ochranu životního prostředí	K, O
chráněná území	K, O, SO ORP

K = kraj, O = okres, SO ORP = správní obvod obce s rozšířenou působností

3.1. Ekonomická oblast

HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT

Pardubický kraj se v roce 2006 podílel 4,0 % na vytvořeném **regionálním hrubém domácím produktu** České republiky. Nižší podíl měl pouze Karlovarský a Liberecký kraj. Od roku 1995 se podíl kraje snížil o 0,4 procentního bodu. Vyšší pokles podílu byl zaznamenán v pěti krajích. Naproti tomu se zvyšoval pouze podíl Hlavního města Prahy a Středočeského kraje. Po přepočtu na obyvatele kraje se Pardubický kraj objemem HDP v roce 2006 řadil na 10. místo před Olomoucký, Karlovarský, Ústecký a Zlínský kraj. Oproti roku 1995 se pozice kraje zhoršila o 1 místo. Před něj se dostaly kraje Moravskoslezský, Středočeský a kraj Vysočina, naproti tomu se postavení zhoršilo u Karlovarského a Ústeckého kraje.

Tab. 3.1.1 Regionální HDP na 1 obyvatele (ČR = 100 %) v krajích ČR

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Rozdíl 2006 - 1995 ¹⁾
Hl. m. Praha	170,6	199,6	206,8	209,5	209,9	205,9	209,2	210,6	40,0
Středočeský	86,3	94,1	92,9	95,4	94,3	95,1	92,1	90,4	4,1
Jihočeský	93,7	91,9	90,3	90,0	89,3	89,4	89,4	90,1	-3,5
Plzeňský	96,6	93,8	94,2	91,8	93,4	96,3	93,5	93,6	-3,1
Karlovarský	93,5	83,7	79,6	81,2	80,1	77,7	75,4	76,3	-17,2
Ústecký	94,8	81,5	79,4	79,4	82,4	82,3	81,1	80,7	-14,1
Liberecký	90,7	89,5	87,7	87,5	80,9	80,3	84,1	84,7	-6,0
Královéhradecký	93,3	94,6	92,4	90,7	89,7	89,8	87,6	86,9	-6,4
Pardubický	89,8	85,4	84,1	83,8	85,0	83,9	82,2	81,7	-8,1
Vysočina	85,5	83,8	88,4	86,6	85,9	85,3	84,4	84,3	-1,2
Jihomoravský	95,8	92,4	92,6	92,1	92,8	91,3	90,9	90,9	-4,9
Olomoucký	83,3	79,6	77,8	77,1	76,7	78,3	75,7	74,2	-9,1
Zlínský	89,6	83,6	82,9	82,6	81,9	79,6	80,7	80,8	-8,8
Moravskoslezský	87,6	78,3	78,1	77,0	77,5	82,0	85,3	85,9	-1,7

¹⁾ procentní body

Vzhledem k průměrné hodnotě HDP na obyvatele ČR si Pardubický kraj od roku 1995 pohoršil o 8,1 procentního bodu. Jestliže v Hl. m. Praze byl na obyvatele vytvořen 2,1násobek republikového průměru HDP, méně než 10 % chybělo do republikového průměru ve 4 krajích, přitom v roce 1995 jich bylo 7. O zvětšování regionálních rozdílů svědčí to, že zatímco v roce 1995 mělo Hl. m. Praha HDP na obyvatele 71 % nad republikovým průměrem, v roce 2006 to bylo již 111 %. Současně poslední Olomoucký kraj zaostával v roce 1995 o 17 % za průměrem ČR, v roce 2006 o 26 %.

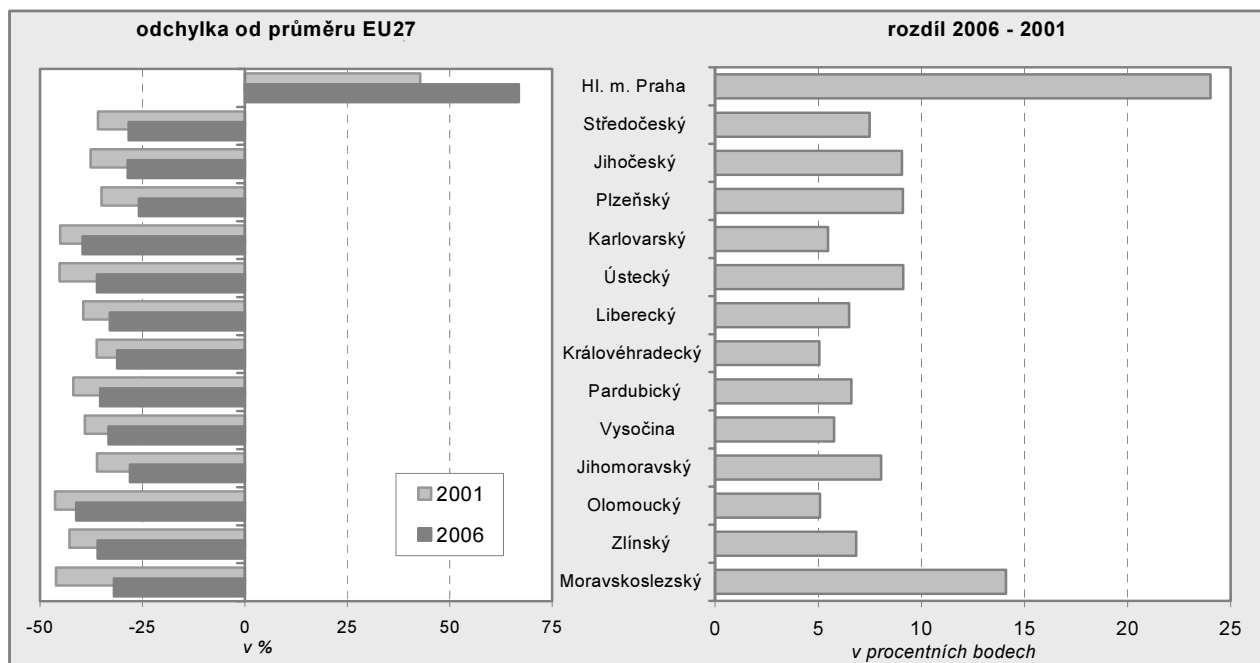
Tab. 3.1.2 Regionální HDP na 1 obyvatele v PPS (EU27 = 100 %)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Rozdíl 2006 - 2001 ¹⁾
Česká republika	69,1	70,9	71,3	75,9	77,2	79,2	10,2
v tom kraje:							
Hl. m. Praha	142,8	148,5	149,8	156,4	161,5	166,8	24,0
Středočeský	64,2	67,6	67,3	72,2	71,1	71,6	7,5
Jihočeský	62,4	63,8	63,7	67,9	69,0	71,4	9,1
Plzeňský	65,0	65,1	66,6	73,2	72,2	74,1	9,1
Karlovarský	55,0	57,6	57,1	59,0	58,2	60,4	5,5
Ústecký	54,8	56,3	58,8	62,5	62,6	63,9	9,1
Liberecký	60,6	62,0	57,7	61,0	64,9	67,1	6,5
Královéhradecký	63,8	64,3	64,0	68,2	67,6	68,9	5,0
Pardubický	58,1	59,4	60,6	63,7	63,5	64,7	6,6
Vysočina	61,0	61,4	61,3	64,8	65,1	66,8	5,8
Jihomoravský	64,0	65,3	66,2	69,4	70,2	72,0	8,1
Olomoucký	53,8	54,7	54,7	59,5	58,4	58,8	5,1
Zlínský	57,2	58,5	58,4	60,4	62,3	64,1	6,8
Moravskoslezský	54,0	54,6	55,3	62,3	65,8	68,1	14,1

¹⁾ procentní body

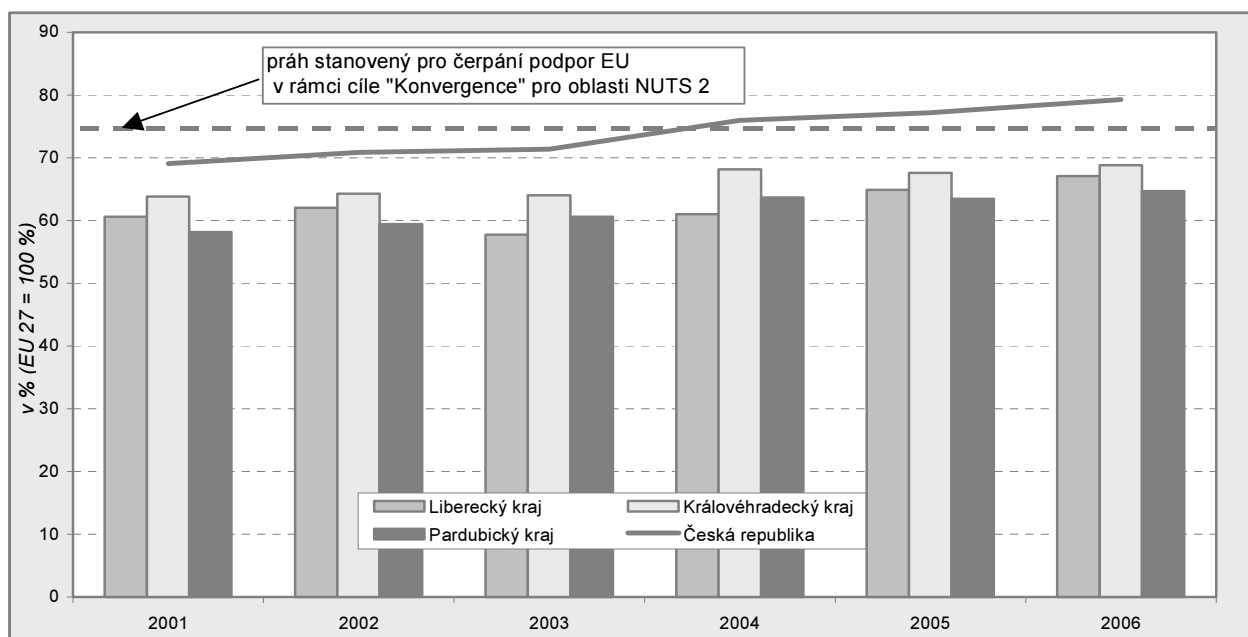
Do roku 2006 se publikovaly propočty HDP na obyvatele v jednotkách Standardu kupní síly (PPS) za průměr EU25 (získá se vydělením hodnoty v národní měně příslušnou paritou kupní síly). Od roku 2007 jsou k dispozici data za průměr 27 států Evropské unie v časové řadě 2001 – 2006. Uplatnění směnných kurzů parity kupní síly (PPP) při regionálním srovnání umožňuje vyrovnat kupní sílu jednotlivých měn. Tím mají všechny kraje ČR lepší postavení oproti průměru EU, než v případě vyčíslení HDP v EURO. Přesto pět krajů včetně Pardubického nedosahuje dvou třetin hodnoty průměru EU27. Z následujícího grafu je patrné výjimečné postavení Hl. m. Prahy a neutěšené postavení Karlovarského a Olomouckého kraje.

Graf 1 Regionální HDP na obyvatele v PPS v krajích ČR v letech 2001 a 2006

V rámci NUTS 2 – Severovýchod se všechny tři kraje postupně přibližují hranici 75 % průměru EU27, tedy k prahové hodnotě, do které lze žádat o podpory v rámci EU.

Graf 2 Regionální HDP na 1 obyvatele v PPS (EU27 = 100 %) v krajích NUTS 2 – Severovýchod v letech 2001 – 2006

Vývoj hrubého domácího produktu je v kapitole 2 vyjádřen pomocí řetězového indexu. Pokles HDP byl zaznamenán celostátně v letech 1997 a 1998. V posledních 10 letech se HDP každoročně zvyšoval pouze v Hl. m. Praze a ve Středočeském kraji. V Libereckém a Královéhradeckém kraji se HDP snížil pouze v roce

1998. Ve třech krajích byl zaznamenán pokles v obou rocích 1997 a 1998, v pěti krajích včetně Pardubického pokračovala recese do roku 1999. Tempo růstu převyšující 5 % se v ČR objevilo až v letech 2005 a 2006. Rychleji než v celé ČR se v Pardubickém kraji zvyšoval HDP v letech 2000, 2002, 2003 a 2006. Přispělo k tomu oslabování významu primárního sektoru (zemědělství) ve prospěch odvětví s vyšší produktivitou práce, především průmyslu a vybraných tržních služeb.

Tab. 3.1.3 Vývoj HDP ve srovnatelných cenách (1995 = 100 %)

	v %										
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	104,0	103,3	102,5	103,9	107,6	110,3	112,4	116,4	121,7	129,4	137,6
v tom kraje:											
Hl. m. Praha	104,3	107,7	112,7	116,2	121,2	128,3	129,0	134,0	139,0	149,2	157,2
Středočeský	103,0	104,0	107,5	113,8	119,6	123,0	130,8	134,9	143,5	151,8	162,8
Jihočeský	105,4	104,2	103,3	103,9	107,0	107,1	109,6	112,8	118,7	127,0	136,1
Plzeňský	105,9	103,4	99,1	100,2	104,9	108,0	108,2	113,9	123,9	128,3	137,3
Karlovarský	100,8	95,5	92,1	91,1	95,0	92,5	96,8	98,8	99,6	101,5	108,2
Ústecký	103,9	97,9	94,5	93,1	93,9	92,3	94,1	100,8	102,5	108,1	115,3
Liberecký	102,7	103,3	99,2	102,2	106,2	107,0	109,9	105,2	110,8	124,9	136,9
Královéhradecký	103,9	106,0	102,6	104,3	109,8	109,9	110,7	113,3	119,1	124,9	132,6
Pardubický	101,7	100,6	100,3	99,3	103,3	104,1	106,6	112,6	116,9	122,9	130,8
Vysočina	105,1	100,4	98,4	103,6	108,8	116,1	118,5	121,9	126,3	134,7	144,4
Jihomoravský	103,6	100,9	100,6	99,9	103,2	105,7	107,1	111,9	115,6	121,9	128,3
Olomoucký	107,6	104,6	99,4	100,8	104,3	104,7	106,5	109,8	118,0	120,8	125,9
Zlínský	97,9	101,7	97,7	96,6	99,5	101,1	103,9	107,0	110,5	119,7	128,9
Moravskoslezský	106,4	102,8	97,5	95,8	97,2	98,6	99,2	103,2	108,1	117,3	125,3

V porovnání s rokem 1995 se regionální HDP nejrychleji zvyšoval ve Středočeském kraji, nadprůměrný růst byl i v Hl. m. Praze a v kraji Vysočina. Pardubický kraj se spolu s Královéhradeckým řadí ke krajům s mírně podprůměrnou dynamikou růstu HDP. Pokles HDP v Pardubickém kraji pod úroveň roku 1995 byl zaznamenán pouze v roce 1999, a to o 0,7 %. Nejnižší růst HDP byl v období 1996 – 2006 zaznamenán v Karlovarském a Ústeckém kraji, přitom v Karlovarském kraji byl pokles HDP koncem 90. let tak výrazný, že úroveň roku 1995 byla překročena až v roce 2005.

PRODUKTIVITA PRÁCE

Růst **produktivity práce** je celostátně jedním z nejdůležitějších faktorů zvyšování HDP. V letech 2004 – 2006 však rostla produktivita práce pomaleji než HDP. Z územního hlediska to je patrné zejména v Hl. m. Praze, Ústeckém kraji (2004), Královéhradeckém kraji (2005) a Olomouckém kraji (2005 a 2006). V Pardubickém kraji obdobná situace nastala ještě v letech 2001 a 2003.

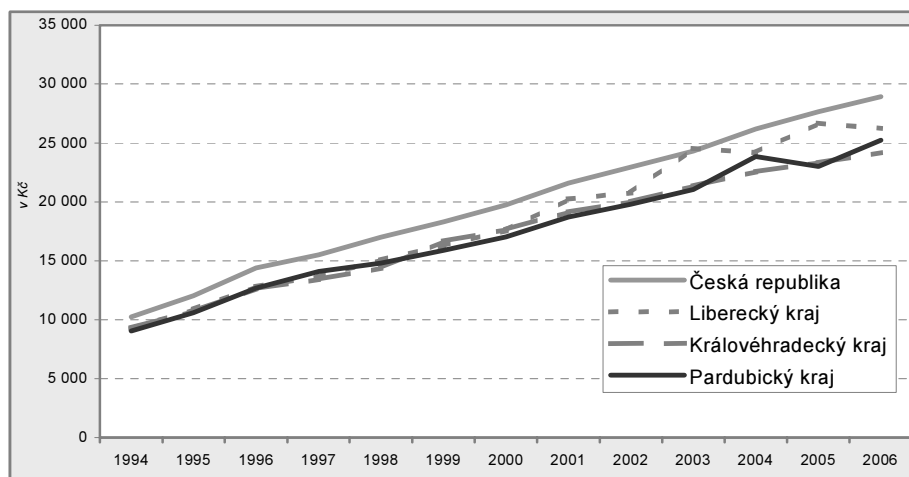
Tab. 3.1.4 Vývoj HDP ve srovnatelných cenách na zaměstnaného (1995 = 100 %)

	v %										
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	103,1	102,1	103,0	108,0	112,2	114,4	115,9	121,7	126,8	133,6	139,4
v tom kraje:											
Hl. m. Praha	103,8	106,8	109,6	114,0	120,0	127,5	127,4	131,8	136,2	141,4	142,0
Středočeský	101,2	99,9	106,0	118,8	121,6	121,4	124,8	133,6	137,8	148,4	152,7
Jihočeský	105,6	103,1	104,0	107,5	110,3	110,9	113,7	118,1	123,9	131,9	139,8
Plzeňský	102,5	101,6	99,7	103,3	106,8	109,5	108,5	117,6	124,7	125,8	134,9
Karlovarský	100,0	94,5	94,3	94,8	96,7	94,4	101,8	103,0	106,2	105,5	114,5
Ústecký	106,7	100,7	100,0	104,6	106,6	101,9	103,2	112,9	113,1	120,6	127,3
Liberecký	103,4	104,2	104,9	110,1	114,1	113,3	116,4	113,5	117,3	133,7	146,9
Královéhradecký	102,9	102,8	103,8	107,5	112,3	112,8	112,2	118,3	129,3	131,0	138,3
Pardubický	103,2	102,6	102,6	104,8	111,7	110,8	113,8	119,6	123,0	128,7	136,5
Vysočina	103,6	98,3	97,2	109,5	109,6	115,6	119,8	127,3	128,2	139,2	146,2
Jihomoravský	102,9	100,1	100,2	102,4	106,5	110,8	113,5	118,0	122,2	127,4	132,7
Olomoucký	104,8	102,8	98,8	101,8	111,5	110,6	110,3	113,9	126,2	126,5	127,9
Zlínský	95,3	97,7	96,2	99,0	101,3	103,4	107,2	110,5	114,5	127,5	134,2
Moravskoslezský	104,0	102,5	100,2	104,9	108,2	109,9	109,0	117,1	123,7	130,9	139,8

Od roku 1995 se HDP na zaměstnaného zvyšoval nejvýrazněji ve Středočeském, Libereckém kraji a v kraji Vysočina. V absolutním vyjádření byl však největší přírůstek zaznamenán v Hl. m. Praze.

S vysokou produktivitou práce v hlavním městě souvisejí i vysoké **náklady práce**. Oproti průměru České republiky je zde průměrná cena práce o 23 % vyšší a variační rozpětí mezi Hl. m. Prahou a Karlovarským krajem, tedy krajem s nejnižší úrovní nákladů práce, představuje více než 40 % republikového průměru. Následující graf dokumentuje růst úplných nákladů práce v krajích, které tvoří NUTS 2 – Severovýchod.

Graf 3 Měsíční úplné náklady práce v regionu NUTS 2 – Severovýchod v letech 1994 – 2006

S výjimkou Libereckého kraje v roce 2003 byly náklady práce po celé sledované období pod republikovým průměrem. Vývoj v Pardubickém a Královéhradeckém kraji se příliš nelišil a pro oba kraje bylo typické pomalejší tempo růstu. Zatímco v roce 1994 byly úplné náklady práce v Pardubickém kraji oproti průměru České republiky nižší o 1 200 Kč, v roce 2006 to bylo již 3 726 Kč.

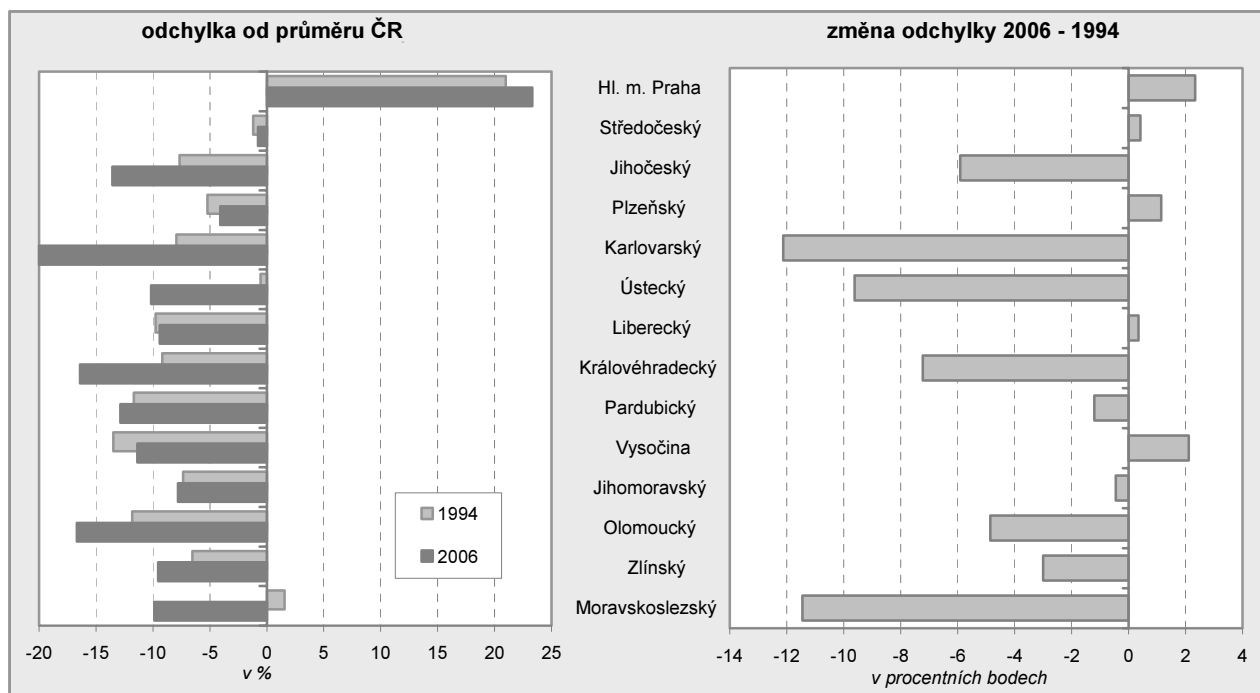
V roce 1994 měly nižší náklady práce v porovnání s Pardubickým krajem pouze Olomoucký kraj a kraj Vysočina. Náklady na pracovní sílu v kraji Vysočina rostly rychleji a v posledních letech již překračují úroveň nákladů v Pardubickém kraji. Naproti tomu v Karlovarském, Královéhradeckém a Jihočeském kraji rostly náklady práce pomaleji a v roce 2006 byly v porovnání s náklady v Pardubickém kraji nižší (v Karlovarském kraji již od roku 2004).

Tab. 3.1.5 Měsíční náklady práce 1 zaměstnance

	1994	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Index 2006/1994
Česká republika	10 244	12 028	19 764	21 594	22 956	24 296	26 178	27 664	28 941	282,5
v tom kraje:										
Hl. m. Praha	12 393	14 625	24 659	26 720	28 628	30 316	32 546	35 999	35 689	288,0
Středočeský	10 121	11 784	19 786	20 945	22 758	23 978	26 063	26 253	28 715	283,7
Jihočeský	9 459	10 944	17 789	18 771	20 385	20 240	22 633	23 882	25 014	264,4
Plzeňský	9 709	11 454	18 760	19 735	22 255	21 752	23 729	24 848	27 760	285,9
Karlovarský	9 431	11 343	16 734	18 268	20 641	21 394	22 781	22 490	23 137	245,3
Ústecký	10 187	11 435	18 239	21 464	21 274	23 319	23 201	24 411	25 997	255,2
Liberecký	9 244	10 871	17 579	20 228	20 776	24 529	24 177	26 692	26 217	283,6
Královéhradecký	9 303	10 732	17 660	19 146	20 003	21 339	22 555	23 342	24 190	260,0
Pardubický	9 048	10 603	17 044	18 740	19 796	21 062	23 852	22 991	25 215	278,7
Vysočina	8 863	10 707	16 793	18 082	19 978	21 418	22 393	23 701	25 652	289,4
Jihomoravský	9 492	11 016	17 723	20 002	21 044	22 097	23 393	24 976	26 685	281,1
Olomoucký	9 032	11 118	16 688	18 721	19 612	20 413	22 620	23 443	24 112	267,0
Zlínský	9 574	10 952	17 364	19 387	20 240	20 992	23 525	22 715	26 180	273,4
Moravskoslezský	10 403	12 124	18 726	20 502	21 530	23 588	25 790	25 806	26 078	250,7

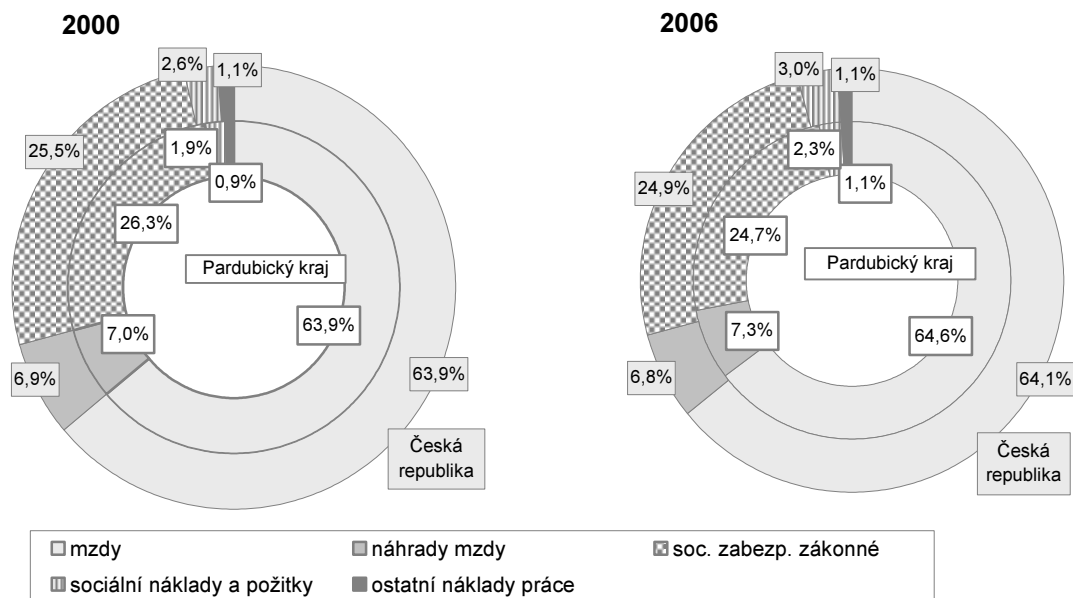
Následující graf názorně ukazuje odlišnost Hl. m. Prahy, kde již v roce 1994 překračovaly úplné náklady práce republikovou úroveň o více než pětinu a růst dále pokračoval i v období 1995 – 2006. V roce 1994 byly nadprůměrné náklady práce ještě v Moravskoslezském kraji, pomalejší tempo růstu nákladů na severní Moravě vedlo k tomu, že po roce 1997 již byly podprůměrné. Nadprůměrné tempo růstu ve Středočeském kraji znamenalo, že se v roce 2006 v tomto kraji náklady práce těsně přiblížily k republikovému průměru.

Graf 4 Měsíční náklady práce na zaměstnance v krajích ČR v letech 1994 a 2006

Struktura nákladů práce se v kraji v podstatě neliší od republikového průměru. Podíl mezd a mzdových náhrad je oproti republikovému průměru vyšší na úkor zákonného sociálního zabezpečení a sociálních náhrad a požitků. Odchylny v jednotlivých položkách nepřevyšují 0,5 procentního bodu (s výjimkou sociálních nákladů a požitků) a mají souvislost s podprůměrnými mzdami a situací na trhu práce. Převaha nabídky pracovní síly nad poptávkou nevytváří takový tlak na zaměstnavatele vynakládat další sociální náklady a nabídnout zaměstnancům další sociální požitky; v kraji je v průměru vynakládána o třetinu menší částka na zaměstnance v porovnání s republikovým průměrem.

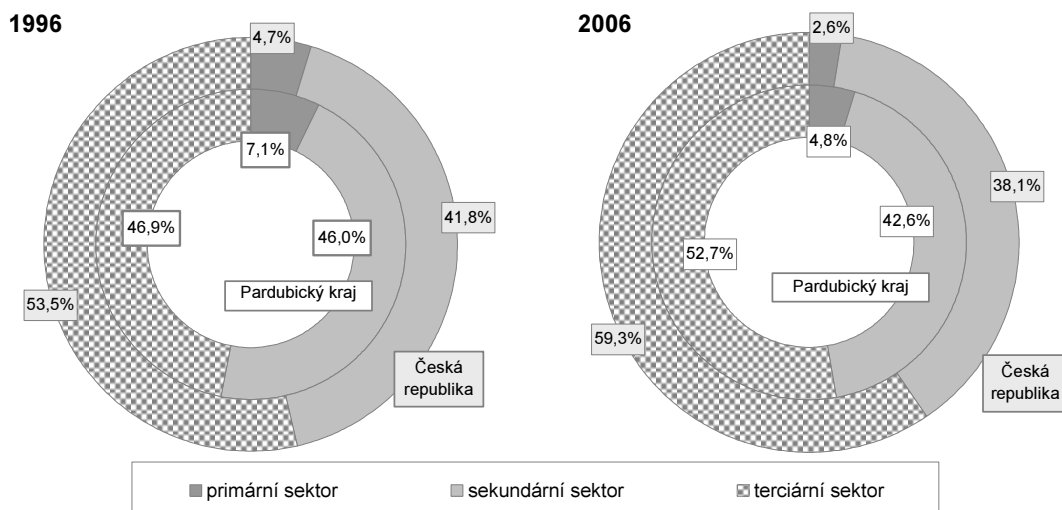
Graf 5 Struktura úplných nákladů práce v letech 2000 a 2006

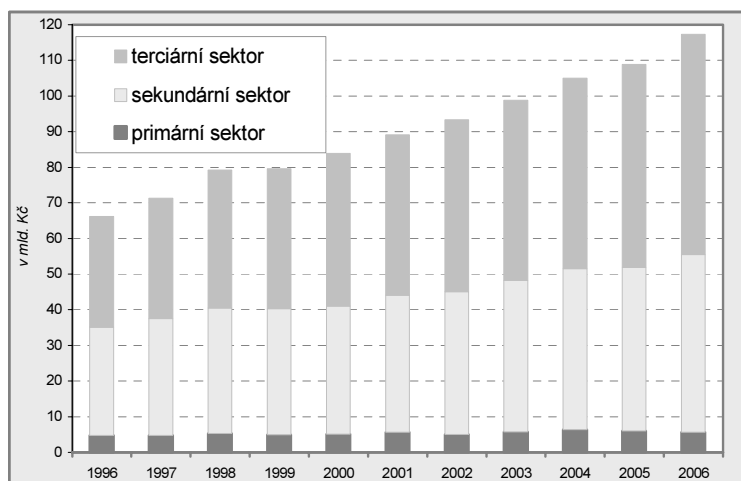
HRUBÁ PŘIDANÁ HODNOTA

V posledních 15 letech probíhají v České republice zásadní změny v odvětvové struktuře národního hospodářství. Vhodným ukazatelem pro hodnocení strukturálních změn je **hrubá přidaná hodnota (HPH)**, zejména pro její dostupnost i podle krajů. Hrubá přidaná hodnota vzrostla v ČR od roku 1996 o 91,6 %, v kraji byl růst nižší o 14,2 procentního bodu. Příčinou zaostávání Pardubického kraje bylo pomalejší tempo růstu HPH v terciárním i sekundárním sektoru (především v energetice, dopravě a službách pro podniky).

Graf 6 Struktura hrubé přidané hodnoty podle sektorů v letech 1996 a 2006

Graf 7 Regionální hrubá přidaná hodnota podle sektorů v Pardubickém kraji v letech 1996 – 2006

Podíl primárního sektoru na hrubé přidané hodnotě se v Pardubickém kraji snížil v období 1996 – 2006 o třetinu, v republice to bylo téměř o polovinu. Rychlejší pokles po roce 2000 souvisí s výraznějším růstem hrubé přidané hodnoty sekundárního a terciárního sektoru v tomto období. **Sekundární sektor** snížil za 10 let svůj podíl na hrubé přidané hodnotě v celé republice o 3,7 procentního bodu, v Pardubickém kraji byl pokles pozvolnější (o 3,5 p. b.). Celostátně se na tomto poklesu podílela těžba nerostných surovin, v kraji se její podíl nezměnil. Na rozdíl od celostátního trendu pokleslo v kraji zastoupení zpracovatelského průmyslu.

Tab. 3.1.6 Hrubá přidaná hodnota a její struktura podle odvětví

	1996	2000	2001	2005	2006	Rozdíl 2001 - 1996 ¹⁾	Rozdíl 2006 - 2001 ¹⁾
Pardubický kraj (mil. Kč)	66 142	83 872	89 142	108 851	117 336	23 000	28 193
z toho odvětví (v %):							
zemědělství a lesní hospodářství	7,1	6,0	6,3	5,5	4,8	-0,8	-1,5
dobývání nerostných surovin	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
zpracovatelský průmysl	31,3	32,1	31,9	30,1	31,0	0,6	-0,9
výroba a rozvod elektřiny, tepla, vody	5,6	3,5	4,0	4,1	4,1	-1,6	0,2
stavebnictví	9,1	7,0	7,1	7,7	7,2	-1,9	0,0
obchod, opravy spotřebního zboží	7,5	11,0	10,3	10,9	11,4	2,8	1,1
pohostinství a ubytování	2,5	1,9	1,8	1,6	1,4	-0,7	-0,4
doprava, skladování, pošty a telekomunikace	10,1	9,4	9,9	11,1	11,1	-0,2	1,2
peněžnictví a pojišťovnictví	2,4	2,2	2,4	1,8	2,3	-0,1	-0,1
komerční služby	10,6	12,9	11,7	11,1	10,8	1,1	-0,9
veřejná administrativa	4,1	4,3	4,6	4,5	5,1	0,4	0,5
školství	4,8	4,3	4,5	4,7	4,2	-0,3	-0,3
zdravotnictví, veterinární a sociální činnost	3,1	3,4	3,7	4,3	4,2	0,6	0,5
ostatní veřejné, sociální a osobní služby	1,6	1,8	1,6	2,4	2,2	-0,1	0,6

¹⁾ procentní body

Terciární sektor zvýšil od roku 1996 svůj podíl na celkové přidané hodnotě v ČR i Pardubickém kraji shodně o 5,8 procentního bodu, přesto v kraji zaostává za republikovým průměrem o 6,6 procentního bodu. Zatímco nadprůměrný podíl na HPH měly v roce 2006 v kraji telekomunikace, školství a zdravotnictví, výrazné zaostávání bylo patrné u komerčních služeb, obchodu, pohostinství a ubytování.

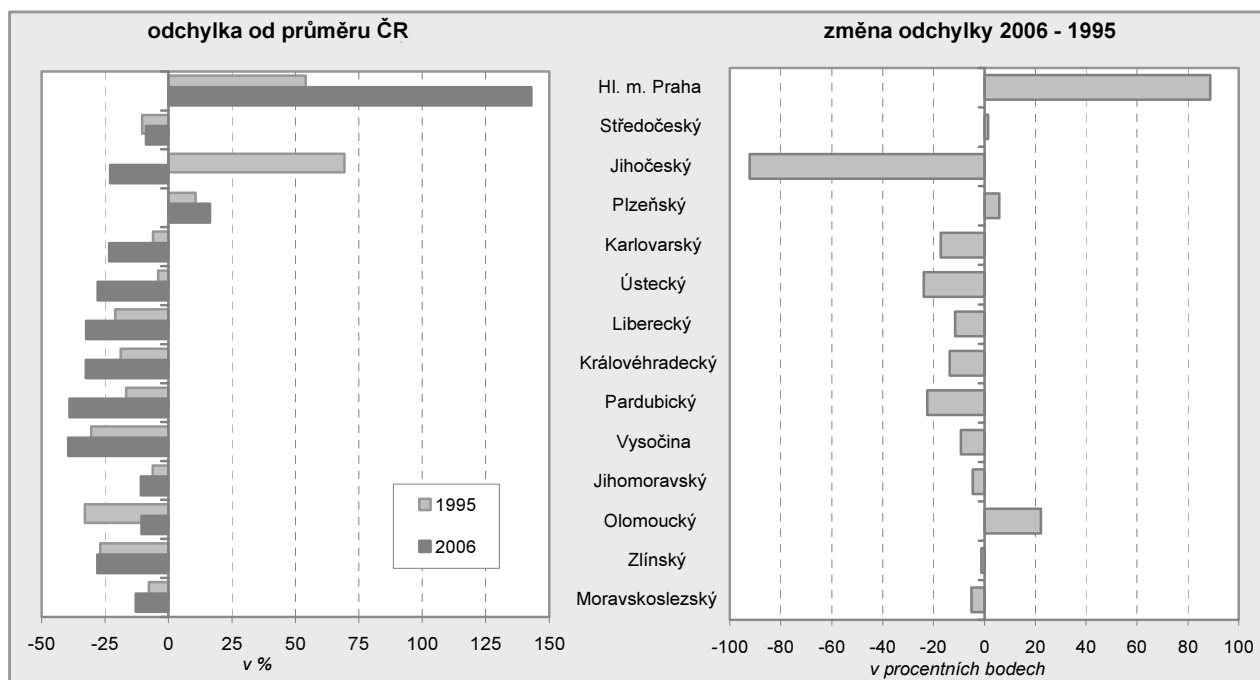
Míra investic se na krajské úrovni vyjadřuje poměrem **tvorby hrubého fixního kapitálu** (THFK) k regionálnímu hrubému domácímu produktu. V letech 1995 a 1996 překračovala v celostátním měřítku míra investic 30 % a v Pardubickém kraji se těmto hodnotám blížila pouze v roce 1997. V dalších letech míra investic klesala v ČR až na 24,6 % v roce 2006, v kraji dokonce na 18,4 %. Nižší podíl byl zaznamenán pouze v kraji Vysočina (17,6 %). Podíl nižší než 20 % měly v ČR již jen oba zbývající kraje z regionu NUTS 2 – Severovýchod, tj. Liberecký a Královéhradecký kraj.

V zájmu srovnatelnosti byly hodnoty THFK přepočteny na 1 obyvatele kraje. Pozice Pardubického kraje byla při tomto srovnání v roce 2006 obdobná jako u míry investic (předposlední místo před krajem Vysočina). Následující tabulka ukazuje na nízkou tvorbu HFK na obyvatele i v Libereckém a Královéhradeckém kraji.

Tab. 3.1.7 Tvorba hrubého fixního kapitálu na 1 obyvatele

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Index 2006/1995
Česká republika	44 704	59 622	64 483	66 445	67 388	71 237	72 905	77 414	173,2
v tom kraje:									
Hl. m. Praha	68 868	124 259	134 158	157 248	142 069	175 424	171 135	188 041	273,0
Středočeský	40 081	59 524	66 208	56 714	64 806	71 187	77 802	70 540	176,0
Jihočeský	75 666	61 179	69 333	55 290	68 906	63 599	74 520	59 656	78,8
Plzeňský	49 445	72 647	55 124	57 499	58 067	67 770	58 694	90 101	182,2
Karlovarský	41 964	36 358	61 853	56 466	62 809	56 629	57 867	59 388	141,5
Ústecký	42 879	43 155	54 541	51 281	63 031	50 959	49 271	55 851	130,3
Liberecký	35 375	52 990	44 999	55 211	62 386	63 600	57 942	52 337	147,9
Královéhradecký	36 290	55 076	42 921	63 165	51 121	55 001	47 797	52 268	144,0
Pardubický	37 240	43 076	50 751	52 977	50 381	54 559	45 054	47 187	126,7
Vysočina	31 112	54 772	52 909	49 829	49 853	53 610	61 350	46 779	150,4
Jihomoravský	41 926	52 815	50 324	54 014	74 836	62 475	81 340	69 028	164,6
Olomoucký	30 027	45 652	67 763	50 327	46 448	54 021	47 159	69 180	230,4
Zlínský	32 725	43 853	48 189	61 034	49 965	51 594	46 107	55 776	170,4
Moravskoslezský	41 237	42 870	52 408	52 624	42 902	46 093	50 981	67 457	163,6

Graf 8 Tvorba hrubého fixního kapitálu na 1 obyvatele v krajích ČR v letech 1995 a 2006

Pouze ve dvou krajích ČR (Hl. m. Praha a Plzeňský kraj) byla v roce 2006 tvorba HFK na obyvatele nad republikovým průměrem a změna odchylky 2006 – 1995 byla kladná ve čtyřech krajích (kromě výše uvedených ještě ve Středočeském a Olomouckém kraji). Výrazná změna v Jihočeském kraji má souvislost s výstavbou jaderné elektrárny Temelín v 90. letech. V Pardubickém kraji byla zaznamenána po Jihočeském a Ústeckém kraji třetí nejvyšší záporná odchylka od republikového vývoje v letech 1995 – 2006. Je třeba vzít v úvahu, že ne všechny investice mají růstový potenciál ve vztahu k HDP. Konkrétně lze uvést investice do životního prostředí, které se např. ve 2. polovině 90. let týkaly v Pardubickém kraji odsiřování obou parních elektráren (více viz kap. 3.3).

Nemůžeme pominout vliv zahraničních investic, jejichž podstatnou částí jsou **přímé zahraniční investice**, (PZI) zveřejňované Českou národní bankou až do úrovně okresů. Nelze sice určit, jaká část těchto finančních prostředků sloužila k nákupu již existujících objektů a technologií, avšak i změna vlastníka může přispět k rozvoji (např. zpřístupnit nové zahraniční trhy, know-how, obchodní značku apod.). Nelze ani postihnout, jaká část zahraničních investic má likvidační charakter (např. nákup podniků se záměrem jejich uzavření z důvodu likvidace konkurence). K přílivu zahraničních investic došlo po roce 1998 v souvislosti s investičními pobídkami pro zahraniční investory. V období 1998 – 2004 dosáhla veřejná podpora PZI ve zpracovatelském průmyslu v průměru 41 % vynaložených investičních výdajů (Sedláček P., Analýza investičního cyklu in: Statistika 6/2006). Níže uvedené tabulky uvádějí stav investic ke konci příslušného roku; v souvislosti s prodejem se může v některých letech vyskytovat i záporná hodnota meziroční změny.

Tab. 3.1.8 Stav přímých zahraničních investic v krajích ČR

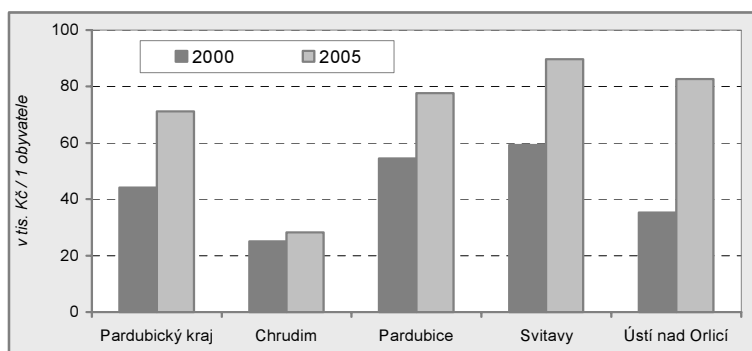
Zdroj: Česká národní banka

	Přímé zahraniční investice (PZI) k 31. 12.						Podíl na PZI v ČR (v %)	
	celkem (v mil. Kč)			na 1 obyvatele (v tis. Kč)			2000	2005
	2000	2005	rozdíl 2005 - 2000	2000	2005	rozdíl 2005 - 2000		
Česká republika	818 412	1 491 564	673 152	80,0	145,5	65,5	100,0	100,0
v tom kraje:								
Hl. m. Praha	389 374	801 100	411 726	332,7	678,0	345,3	47,6	53,7
Středočeský	97 035	159 698	62 662	86,5	137,9	51,4	11,9	10,7
Jihočeský	31 075	56 948	25 873	49,7	90,7	41,0	3,8	3,8
Plzeňský	33 253	48 536	15 283	60,4	88,0	27,6	4,1	3,3
Karlovarský	10 508	16 040	5 533	34,5	52,7	18,2	1,3	1,1
Ústecký	60 947	61 918	971	74,3	75,2	0,9	7,4	4,2
Liberecký	15 775	46 116	30 341	36,8	107,5	70,7	1,9	3,1
Královéhradecký	17 101	24 511	7 411	31,0	44,7	13,7	2,1	1,6
Pardubický	22 411	36 014	13 604	44,1	71,2	27,1	2,7	2,4
Vysočina	14 482	35 262	20 780	27,9	69,0	41,1	1,8	2,4
Jihomoravský	51 409	58 966	7 556	45,6	52,2	6,6	6,3	4,0
Olomoucký	17 866	28 079	10 212	27,9	43,9	16,0	2,2	1,9
Zlínský	20 328	29 547	9 218	34,2	50,1	15,9	2,5	2,0
Moravskoslezský	36 848	88 830	51 982	29,0	71,0	42,0	4,5	6,0

V porovnání s celostátním průměrem se za období 2001 – 2005 zvyšoval objem přímých zahraničních investic v kraji pomaleji, jestliže ke konci roku 2000 připadalo na obyvatele kraje 55 % republikového objemu zahraničních investic, ke konci roku 2005 to bylo o 6 procentních bodů méně.

Graf 9 Stav přímých zahraničních investic na 1 obyvatele v okresech Pardubického kraje v letech 2000 a 2005 (stav k 31. 12.)

Zdroj: Česká národní banka

V rámci Pardubického kraje je největší objem zahraničních investic situován do okresu Pardubice. Po celé sledované období v přepočtu na 1 obyvatele bylo nejvíce zahraničního kapitálu evidováno v okrese Svitavy, kam směřovala podpora státu vzhledem k tomu, že tento okres byl již v roce 1992 zařazen vládou mezi hospodářsky problémové oblasti (od roku 1998 označované jako hospodářsky slabé regiony). Největší růst PZI byl po roce 2000 zaznamenán v okrese Ústí nad Orlicí.

Tab. 3.1.9 Stav přímých zahraničních investic v ČR, Pardubickém kraji a jeho okresech

Zdroj: Česká národní banka

	Přímé zahraniční investice (PZI) k 31. 12.						Podíl (v %)			
	celkem (v mil. Kč)			na 1 obyvatele (v tis. Kč)			na PZI v ČR		na PZI v kraji	
	2000	2005	rozdíl 2005 - 2000	2000	2005	rozdíl 2005 - 2000	2000	2005	2000	2005
Česká republika	818 412	1 491 564	673 152	80,0	145,5	65,5	100,0	100,0	x	x
Pardubický kraj	22 411	36 014	13 604	44,1	71,2	27,1	2,7	2,4	100,0	100,0
v tom okresy:										
Chrudim	2 640	2 953	313	25,1	28,2	3,1	0,3	0,2	11,8	8,2
Pardubice	8 763	12 485	3 722	54,4	77,6	23,1	1,1	0,8	39,1	34,7
Svitavy	6 091	9 120	3 029	59,3	89,6	30,3	0,7	0,6	27,2	25,3
Ústí nad Orlicí	4 917	11 457	6 539	35,3	82,6	47,3	0,6	0,8	21,9	31,8

ČISTÝ DISPONIBILNÍ DŮCHOD DOMÁCNOSTÍ

Čistý disponibilní důchod domácností (ČDDD) je částka, kterou mohou domácnosti věnovat na konečnou spotřebu, na úspory finančních aktiv a na akumulaci hmotných i nehmotných aktiv. Jde tedy o součet prvotních důchodů domácností (náhrady zaměstnancům + hrubý provozní přebytek + smíšený důchod + důchody z vlastnictví) a salda druhotných důchodů domácností (sociální dávky + ostatní běžné transfery mínus běžné daně z důchodu, jmění a jiné). Růst disponibilního důchodu domácností je v uplynulém desetiletí v průměru pomalejší než růst spotřeby domácností v souvislosti s poklesem míry úspor a růstem zadluženosti domácností.

V České republice připadal v roce 2006 na 1 obyvatele ČDDD v objemu 150,4 tis. Kč (viz tab. v kapitole 2). Největší meziroční změna od roku 1997 nastala v roce 2006 a souvisí s určitými změnami v daňovém zatížení domácností (společné zdanění manželů, větší využití paušálních výdajů pro osoby samostatně výdělečně činné, jejichž hospodaření je též zařazeno do sektoru domácností).

V Pardubickém kraji rostl ve 2. polovině 90. let čistý disponibilní důchod domácností v porovnání s republikovým průměrem pomaleji, což se projevilo snížením hodnoty ČDDD na 1 obyvatele oproti republikovému průměru o 1,5 procentního bodu. Zrychlení růstu ČDDD v Pardubickém kraji po roce 2000 sice situaci poněkud zlepšilo, přesto hodnota ČDDD na 1 obyvatele byla v kraji v roce 2006 pod republikovým průměrem o 5,7 procentního bodu. Méně příznivé hodnoty ČDDD na 1 obyvatele byly v roce 1995 zaznamenány v Olomouckém kraji a v kraji Vysočina. V roce 2006 se za Pardubický kraj zařadil ještě Ústecký, Karlovarský, Liberecký a Moravskoslezský kraj, naproti tomu kraj Vysočina se posunul před Pardubický kraj.

Tab. 3.1.10 Čistý disponibilní důchod domácností na 1 obyvatele (ČR = 100 %) v krajích ČR

v %

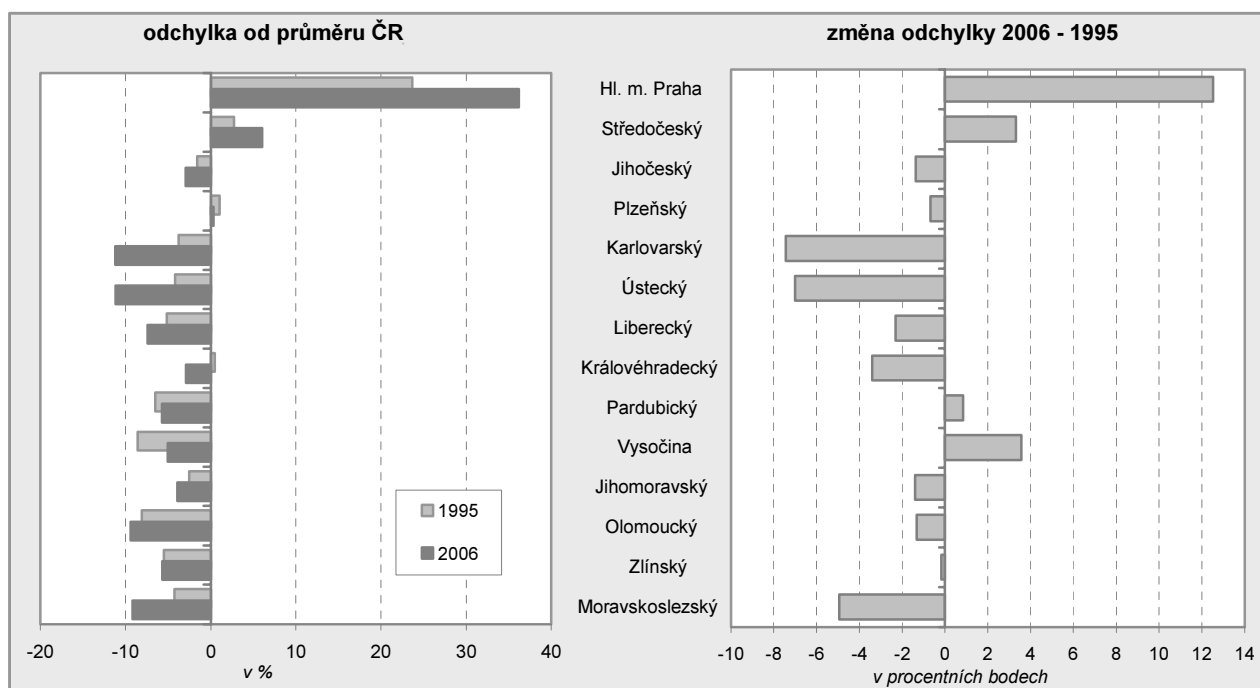
	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Rozdíl 2000 -1995 ¹⁾	Rozdíl 2006 -2001 ¹⁾
Hl. m. Praha	123,6	133,2	135,5	136,2	138,5	136,7	134,7	136,2	9,5	0,7
Středočeský	102,7	104,6	103,4	106,5	107,6	107,7	106,1	106,0	1,9	2,6
Jihočeský	98,4	97,4	96,6	95,1	97,0	96,5	96,7	97,0	-1,0	0,5
Plzeňský	101,0	100,0	101,6	100,8	100,0	100,9	99,8	100,3	-1,0	-1,3
Karlovarský	96,2	97,6	93,6	92,8	92,7	90,7	89,7	88,8	1,4	-4,8
Ústecký	95,8	91,4	90,8	88,7	88,9	88,2	88,3	88,8	-4,4	-2,0
Liberecký	94,9	95,9	95,9	95,5	93,9	94,1	93,8	92,6	1,0	-3,4
Královéhradecký	100,5	100,4	99,9	99,3	96,0	96,0	97,4	97,1	-0,0	-2,8
Pardubický	93,5	92,0	91,6	92,4	91,8	93,8	95,2	94,3	-1,5	2,7
Vysočina	91,4	91,1	92,2	94,7	94,5	95,4	93,9	95,0	-0,3	2,8
Jihomoravský	97,5	96,6	96,9	95,3	95,0	97,0	97,7	96,1	-0,9	-0,8
Olomoucký	91,9	91,4	91,4	92,4	91,8	91,2	90,8	90,6	-0,5	-0,8
Zlínský	94,5	93,8	93,7	93,5	93,5	92,1	93,4	94,3	-0,7	0,6
Moravskoslezský	95,7	90,9	90,9	90,4	89,2	89,3	91,3	90,8	-4,9	-0,1

¹⁾ procentní bod

Kladná změna odchylky ČDDD na 1 obyvatele od republikového průměru byla zaznamenána pouze ve čtyřech krajích – největší růst nastal v Hlavním městě Praze, následoval Středočeský kraj, kraj Vysočina a Pardubický kraj. Největší pokles byl zaznamenán v Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském kraji,

tedy v krajích, které vyšly při hodnocení regionálních rozdílů (publikace ČSÚ s kódem 1379-07) jako sociálně nejslabší.

Graf 10 Čistý disponibilní důchod domácností na 1 obyvatele v krajích ČR v letech 1995 a 2006

Z poměření čistého disponibilního důchodu domácností k regionálnímu HDP vyplývá, že se podíl od roku 1995 postupně snižuje. V úhrnu za celou Českou republiku se podíl snížil o 7,6 procentního bodu. V Pardubickém kraji byl pokles pomalejší (pouze 2,4 procentního bodu) a nebyl plynulý. K nižšímu poklesu došlo pouze v Karlovarském kraji. Vyšší podíl ČDDD na HDP než v Pardubickém kraji byl v roce 2006 ve Středočeském, Olomouckém, Zlínském a Karlovarském kraji.

Tab. 3.1.11 Podíl čistého disponibilního důchodu domácností na HDP

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Rozdíl 2006 - 1995 ¹⁾
Česká republika	55,4	53,2	52,1	51,9	51,8	49,1	48,3	47,8	-7,6
v tom kraje:									
Hl. m. Praha	40,1	35,5	34,1	33,7	34,2	32,6	31,1	30,9	-9,2
Středočeský	65,9	59,2	57,9	57,9	59,1	55,6	55,6	56,1	-9,8
Jihočeský	58,2	56,4	55,7	54,8	56,3	53,0	52,2	51,5	-6,7
Plzeňský	57,9	56,7	56,2	56,9	55,5	51,5	51,5	51,2	-6,6
Karlovarský	57,0	62,0	61,2	59,2	60,0	57,4	57,4	55,6	-1,4
Ústecký	56,0	59,7	59,6	57,9	55,9	52,7	52,6	52,6	-3,3
Liberecký	57,9	57,0	56,9	56,6	60,2	57,6	53,9	52,2	-5,7
Královéhradecký	59,6	56,5	56,3	56,8	55,5	52,5	53,8	53,4	-6,2
Pardubický	57,6	57,3	56,7	57,2	56,0	55,0	55,9	55,2	-2,4
Vysočina	59,2	57,9	54,3	56,7	57,0	54,9	53,7	53,8	-5,4
Jihomoravský	56,4	55,6	54,5	53,7	53,0	52,2	51,9	50,5	-5,8
Olomoucký	61,1	61,1	61,1	62,1	62,0	57,2	58,0	58,3	-2,8
Zlínský	58,4	59,7	58,9	58,7	59,2	56,9	55,9	55,8	-2,6
Moravskoslezský	60,5	61,7	60,6	60,8	59,6	53,5	51,7	50,5	-10,0

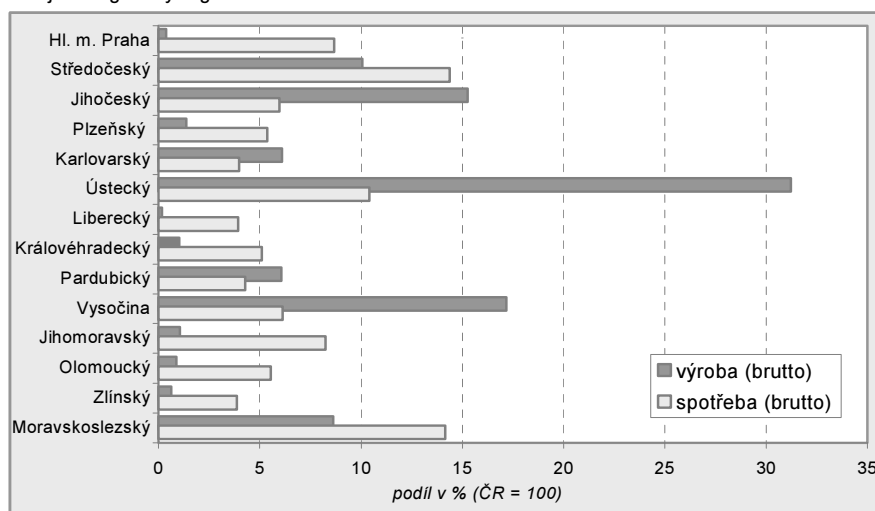
¹⁾ procentní body

ENERGETIKA

Pardubický kraj se na výrobě elektřiny v České republice podílí 6,1 % a mezi kraji se řadí na 7. místo za Ústecký kraj, kraje Vysočina, Jihočeský, Středočeský, Moravskoslezský a Karlovarský. Většina elektřiny je vyráběna ve dvou parních elektrárnách (Chvaletice, Opatovice), spalujících hnědé uhlí dopravované po železnici ze severních Čech. V letech 1977 – 1996 bylo uhlí do Chvaletic dopravováno pomocí lodí po Labi. Přerušování přepravy během nízkých vodních stavů a při zámruzu řeky vedlo ke zvýšení nákladů, nutnosti vytvářet velké zásoby paliva, což snižovalo ekonomickou výhodu lodní dopravy a znehodnocovalo ekologické přednosti vodní dopravy. Obě elektrárny byly odsířeny v letech 1997 – 1998, což výrazně přispělo ke snížení emisí oxidu siřičitého v okrese Pardubice. Po roce 2000 se v kraji zvýšila výroba elektřiny v kogeneračních jednotkách, zajišťujících kombinovanou výrobu elektřiny a tepla. Spalování biomasy začalo zkušebně v klasických kotlích v elektrárně Chvaletice v roce 2004, v roce 2006 bylo tímto způsobem vyrobeno 980 MWh elektrické energie. **Výroba elektřiny z ostatních obnovitelných zdrojů energie** není zatím v kraji příliš významná. Výroba elektřiny ve vodních elektrárnách roste jen pozvolna. Větší dynamika růstu výroby elektřiny pomocí alternativních zdrojů, především větru a slunce, byla v kraji zaznamenána až od roku 2005 (více informací viz Statistický bulletin Pardubický kraj za 1. pololetí 2007 z října 2007).

Graf 11 Podíl krajů na výrobě a spotřebě elektrické energie v roce 2006

Zdroj: Energetický regulační úřad

Celková **spotřeba elektřiny** vzrostla v kraji podle údajů Energetického regulačního úřadu v období 2003 – 2006 o 3,0 %. Na jednotlivé meziroční změny spotřeby má podstatný vliv průběh počasí, kdy časný nástup výrazně chladné zimy 2005/2006 spotřebu zvýšil a následný nadprůměrně teplý zbytek roku 2006 vedl k poklesu spotřeby, především v domácnostech.

Ve spotřebě elektřiny se kraj řadí na 11. místo, méně spotřebuje jen Karlovarský, Liberecký a Zlínský kraj.

Po přepočtu na 1 obyvatele má kraj čtvrtou nejnižší spotřebu, menší je jen v Hlavním městě Praze, Jihomoravském a Zlínském kraji.

Tab. 3.1.12 Spotřeba elektrické energie (brutto) v poměru k regionálnímu HDP (srovnatelné ceny)

Zdroj: Energetický regulační úřad

	Spotřeba elektřiny (GWh)				Index 2006/2003	Spotřeba elektřiny (kWh / 1 000 Kč HDP)				Index 2006/2003
	2003	2004	2005	2006		2003	2004	2005	2006	
Česká republika	67 014	68 616	69 945	71 730	107,0	28,3	27,7	26,6	25,6	90,5
v tom kraje:										
Hl. m. Praha	5 522	5 800	5 986	6 217	112,6	9,9	10,0	9,7	9,5	96,0
Středočeský	9 073	9 551	9 932	10 312	113,7	36,0	35,7	35,1	33,9	94,1
Jihočeský	4 217	4 403	2 157	4 281	101,5	32,6	32,4	14,8	27,4	84,1
Plzeňský	3 129	3 239	3 292	3 852	123,1	26,1	24,9	24,4	26,7	102,1
Karlovarský	2 898	3 099	3 029	2 861	98,7	51,2	54,4	52,2	46,2	90,2
Ústecký	8 395	8 133	8 354	7 470	89,0	54,4	51,9	50,5	42,3	77,8
Liberecký	2 446	2 456	2 467	2 808	114,8	30,2	28,8	25,6	26,6	88,2
Královéhradecký	3 465	3 468	3 595	3 662	105,7	30,2	28,8	28,4	27,3	90,3
Pardubický	2 978	2 988	3 154	3 066	103,0	29,5	28,5	28,6	26,1	88,6
Vysočina	3 881	4 108	4 157	4 395	113,3	37,7	38,5	36,6	36,1	95,6
Jihomoravský	4 718	4 993	7 040	5 919	125,5	19,3	19,8	26,5	21,1	109,4
Olomoucký	3 719	3 653	3 796	3 978	107,0	32,2	29,5	29,9	30,1	93,3
Zlínský	3 089	2 971	3 107	2 764	89,5	27,0	25,1	24,3	20,0	74,3
Moravskoslezský	9 486	9 755	9 879	10 144	106,9	42,0	41,2	38,4	37,0	88,1

Energetická náročnost regionálního HDP se z pohledu spotřeby elektrické energie postupně snižuje. Podílely se na tom především kraje, jejichž tvorba HDP je vysoce energeticky náročná – Karlovarský, Ústecký a Moravskoslezský kraj. Přesto mají tyto kraje i nadále nejvyšší poměr spotřeby elektřiny k HDP. Nejméně energeticky náročná je tvorba HDP v Hl. m. Praze, s větším odstupem následuje Zlínský a Jihomoravský kraj. V Pardubickém kraji je energetická náročnost HDP mírně nadprůměrná, avšak odchylka od republikového průměru se postupně snižuje. V roce 2006 byla mezi kraji 4. nejnižší.

Tab. 3.1.13 Spotřeba elektrické energie podle sídla podniku^{*)}

	Spotřeba elektrické energie (GWh)							Index 2006/2003
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
Česká republika	37 945	39 284	40 490	42 051	43 679	44 101	44 636	106,1
v tom kraje:								
Hl. m. Praha	10 869	11 179	11 303	11 963	12 405	12 586	12 948	108,2
Středočeský	3 536	3 599	3 540	3 629	3 938	4 249	4 392	121,0
Jihočeský	1 463	1 480	1 462	1 454	1 481	1 500	1 517	104,4
Plzeňský	1 418	1 492	1 451	1 482	1 645	1 622	1 705	115,1
Karlovarský	1 277	1 279	1 319	1 335	1 339	1 269	1 101	82,5
Ústecký	5 253	5 292	5 288	5 288	5 358	5 445	5 222	98,7
Liberecký	960	974	1 038	1 085	1 122	1 212	1 274	117,4
Královéhradecký	1 127	1 192	1 198	1 275	1 341	1 323	1 276	100,1
Pardubický	1 161	1 212	1 365	1 398	1 472	1 497	1 542	110,3
Vysočina	926	1 033	1 007	1 113	1 162	1 445	1 606	144,4
Jihomoravský	1 967	1 989	1 980	2 187	2 381	2 250	2 543	116,3
Olomoucký	1 278	1 287	1 391	1 510	1 540	1 544	1 526	101,0
Zlínský	1 088	1 218	1 436	1 293	1 321	1 403	1 437	111,1
Moravskoslezský	5 624	6 058	6 711	7 038	7 175	6 756	6 545	93,0

^{*)} v letech 2000 - 2002 podniky se 100 a více zaměstnanci, v letech 2003 - 2006 podniky s 20 a více zaměstnanci

Za období 2003 – 2006 se **spotřeba elektřiny v podnicích s 20 a více zaměstnanci** se sídlem v Pardubickém kraji zvýšila o 10,3 %, přitom celostátní přírůstek byl 6,1 %. Naproti tomu byl růst spotřeby **pevných paliv** v období 2004 – 2006 v podnicích se sídlem v Pardubickém kraji pomalejší, než byl růst spotřeby v celé České republice. K extrémně vysokému přírůstku spotřeby došlo v podnicích se sídlem v kraji u **kapalných paliv**. K ještě většímu zvýšení spotřeby došlo pouze v Jihomoravském kraji.

Tab. 3.1.14 Spotřeba pevných a kapalných paliv podle sídla podniku^{*)}

	Pevná paliva (TJ)				Kapalná paliva (TJ)			
	2004	2005	2006	index 2006/2004	2004	2005	2006	index 2006/2004
Česká republika	894 854	902 796	922 798	103,1	123 220	126 001	127 754	103,7
v tom kraje:								
Hl. m. Praha	382 696	373 966	385 074	100,6	30 610	33 048	32 966	107,7
Středočeský	18 829	35 083	33 868	179,9	12 550	15 082	15 876	126,5
Jihočeský	15 094	14 401	13 430	89,0	7 576	7 996	8 276	109,2
Plzeňský	18 930	19 784	18 575	98,1	5 360	4 978	5 407	100,9
Karlovarský	58 922	58 055	58 982	100,1	2 093	2 125	3 104	148,3
Ústecký	70 102	71 005	47 755	68,1	10 733	10 476	11 946	111,3
Liberecký	1 507	1 633	1 444	95,8	4 129	4 265	3 509	85,0
Královéhradecký	1 784	1 920	1 851	103,8	3 352	4 050	4 485	133,8
Pardubický	34 892	35 884	35 032	100,4	4 292	4 998	7 441	173,4
Vysočina	3 623	4 450	3 217	88,8	4 540	4 409	4 654	102,5
Jihomoravský	3 331	3 058	7 079	212,5	9 098	9 626	10 323	113,5
Olomoucký	4 292	4 198	4 528	105,5	4 898	4 854	4 270	87,2
Zlínský	10 843	11 069	6 708	61,9	4 981	4 936	4 294	86,2
Moravskoslezský	270 010	268 288	305 255	113,1	19 008	15 156	11 204	58,9

^{*)} podniky s 20 a více zaměstnanci

Ve stejném období se snížila spotřeba **plynných paliv** v podnicích se sídlem v kraji o 7,3 %, tedy o 5,9 procentního bodu více než v celé České republice. Spotřeba **tepla** se v ČR i kraji téměř nezměnila.

Tab. 3.1.15 Spotřeba plyných paliv a tepla podle sídla podniku ^{*)}

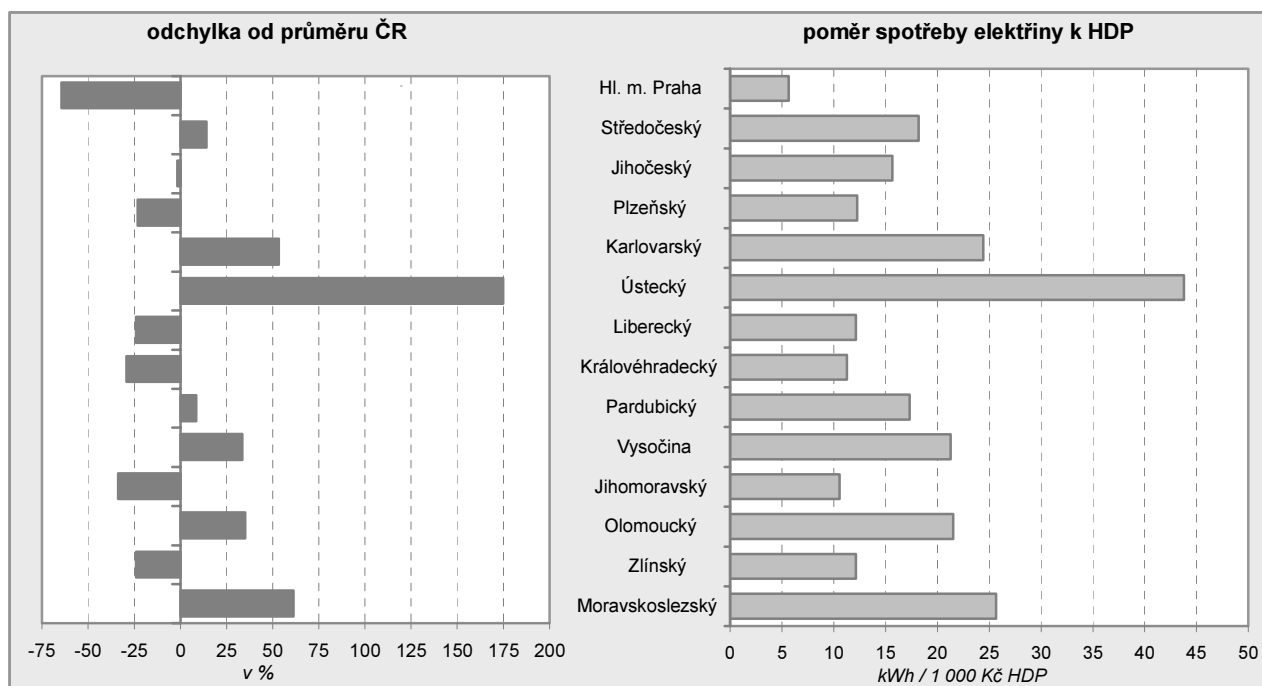
	Plynná paliva (TJ)				Tepelná energie (TJ)			
	2004	2005	2006	index 2006/2004	2004	2005	2006	index 2006/2004
Česká republika	269 183	265 379	265 441	98,6	1 067 503	1 025 930	1 070 151	100,2
v tom kraje:								
Hl. m. Praha	29 187	30 338	29 251	100,2	666 519	611 535	640 486	96,1
Středočeský	17 668	21 600	18 068	102,3	28 961	40 575	43 313	149,6
Jihočeský	7 847	7 940	7 390	94,2	16 262	13 984	13 413	82,5
Plzeňský	11 072	10 156	9 040	81,6	17 760	17 848	16 856	94,9
Karlovarský	21 000	22 889	19 279	91,8	43 829	44 932	77 292	176,3
Ústecký	21 319	21 898	20 343	95,4	82 324	83 243	59 200	71,9
Liberecký	7 054	6 896	7 947	112,7	5 705	5 918	6 867	120,4
Královéhradecký	6 687	5 996	5 578	83,4	9 187	8 716	7 750	84,4
Pardubický	7 831	8 008	7 262	92,7	34 226	35 580	34 149	99,8
Vysočina	8 804	9 076	8 608	97,8	9 118	8 606	6 605	72,4
Jihomoravský	25 924	25 357	25 020	96,5	14 753	20 503	22 173	150,3
Olomoucký	12 046	11 941	10 106	83,9	11 775	11 627	10 635	90,3
Zlínský	9 047	9 287	21 920	242,3	15 630	14 941	13 534	86,6
Moravskoslezský	83 695	73 996	75 628	90,4	111 455	107 922	117 878	105,8

^{*)} podniky s 20 a více zaměstnanci

Vzhledem k metodice výpočtu regionálního HDP není vhodné pro porovnávání energetické náročnosti používat z dat ČSÚ dostupnější spotřebu energií zpracovanou podnikovou metodou (podniky s 20 a více zaměstnanci se sídlem v kraji), ale data podle místa spotřeby. Za období 2002 – 2005 jsou k dispozici pouze údaje za jednotlivé skupiny paliv v naturálních jednotkách. Delší časová řada v terajoulech by měla být k dispozici v roce 2008.

Z následujícího grafu je patrné, že porovnání krajů podle energetické náročnosti HDP počítané z hrubé spotřeby energie publikované Energetickým regulačním úřadem (tedy včetně domácností), se příliš neliší od postavení krajů, které je počítáno podle místa spotřeby elektřiny u podniků s 20 a více zaměstnanci.

Graf 12 Poměr spotřeby elektrické energie podle místa spotřeby k HDP v krajích ČR v roce 2006

Z tabulky 3.1.16 vyplývá, že ve všech čtyřech uváděných položkách se energetická náročnost v České republice v období 2002 – 2006 snižuje. Největší pokles byl zaznamenán u zemního plynu (o 28,3 %), u uhlí včetně lignitu (o 18,4 %) a u tepelné energie (o 11,3 %). U všech tří komodit se energetická náročnost

v Pardubickém kraji snížila o třetinu (u zemního plynu o 34,5 %, uhlí o 31,5 % a tepla o 32,7 %). Pomaleji klesala energetická náročnost z hlediska spotřeby elektřiny (v ČR o 10,1 %, v Pardubickém kraji o 8,2 %).

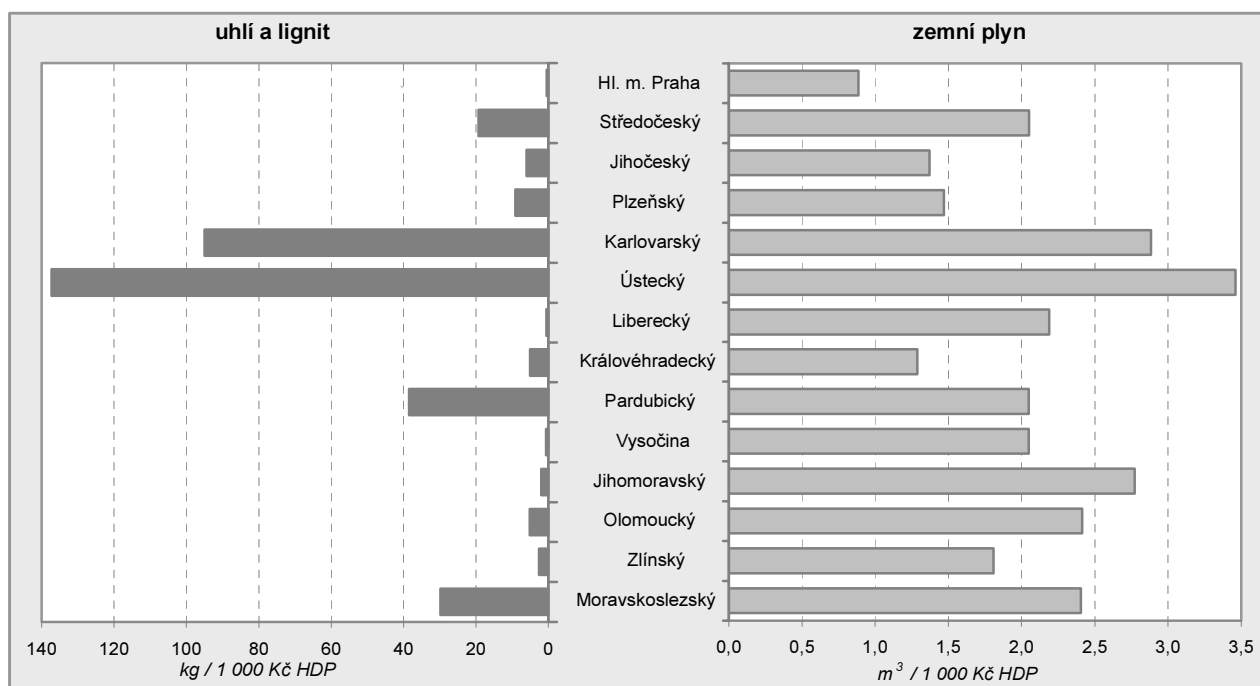
Tab. 3.1.16 Spotřeba elektrické energie, tepla, uhlí a zemního plynu podle místa spotřeby k HDP (srovnatelné ceny)

	Elektrická energie (kWh / 1 000 Kč HDP)			Tepelná energie (GJ / 1 000 Kč HDP)			Uhlí a lignit (kg / 1 000 Kč HDP)			Zemní plyn (m ³ / 1 000 Kč HDP)		
	2002	2006	index 2006/2002	2002	2006	index 2006/2002	2002	2006	index 2006/2002	2002	2006	index 2006/2002
Česká republika	17,7	15,9	89,9	0,43	0,38	88,7	23,5	19,1	81,6	2,65	1,90	71,7
v tom kraje:												
Hl. m. Praha	5,9	5,7	95,7	0,09	0,04	42,7	3,0	0,4	13,3	1,17	0,88	75,6
Středočeský	17,3	18,2	104,9	0,24	0,31	127,7	12,8	19,3	151,0	2,74	2,05	74,7
Jihočeský	16,9	15,7	92,9	0,65	0,92	142,0	8,8	6,0	69,0	2,69	1,37	51,0
Plzeňský	14,1	12,2	86,7	0,17	0,12	67,6	12,9	9,1	70,7	2,51	1,47	58,5
Karlovarský	30,4	24,4	80,3	1,04	1,51	145,2	97,8	95,0	97,1	3,93	2,88	73,4
Ústecký	52,6	43,8	83,3	1,91	1,52	79,5	168,6	137,3	81,4	4,47	3,46	77,3
Liberecký	12,2	12,1	99,1	0,07	0,08	112,0	0,7	0,5	66,2	2,02	2,19	108,3
Královéhradecký	13,2	11,3	85,2	0,18	0,12	68,6	7,1	5,0	70,9	1,87	1,29	68,9
Pardubický	18,9	17,3	91,8	0,73	0,49	67,3	57,0	38,5	67,5	3,13	2,05	65,5
Vysočina	23,4	21,3	91,2	1,56	1,33	85,3	1,0	0,6	64,3	2,59	2,05	79,2
Jihomoravský	10,1	10,6	104,3	0,08	0,09	116,2	2,1	1,9	90,7	3,51	2,77	78,9
Olomoucký	18,3	21,5	117,4	0,22	0,16	75,7	6,3	5,2	82,3	3,95	2,41	61,1
Zlínský	14,8	12,1	81,9	0,23	0,11	46,7	5,2	2,7	51,9	2,47	1,81	73,3
Moravskoslezský	34,0	25,7	75,4	0,57	0,44	78,5	38,9	29,8	76,7	3,64	2,40	66,0

Mezi kraji jsou značné rozdíly v druzích využívaných paliv a energií. V krajích, kde jsou parní elektrárny, je vysoká spotřeba uhlí, spotřeba tepla je vysoká i v krajích s jadernými elektrárnami. Na druhou stranu pro Hl. m. Prahu je typická nízká spotřeba všech uváděných druhů paliv a energií. Výjimku tvoří automobilový benzín, jehož spotřeba na jednotku HDP překračuje o jednu třetinu republikový průměr. Naproti tomu spotřeba motorové nafty je v Praze podprůměrná.

Z následujícího grafu jsou patrné značné územní rozdíly ve spotřebě uhlí; oproti 137 kg na 1 000 Kč HDP v Ústeckém kraji je to méně než 1 kg na tis. Kč HDP v Hl. m. Praze, Libereckém kraji a v kraji Vysočina.

Graf 13 Poměr spotřeby uhlí a zemního plynu podle místa spotřeby k HDP v krajích ČR v roce 2006

MALE A STŘEDNÍ PODNIKÁNÍ

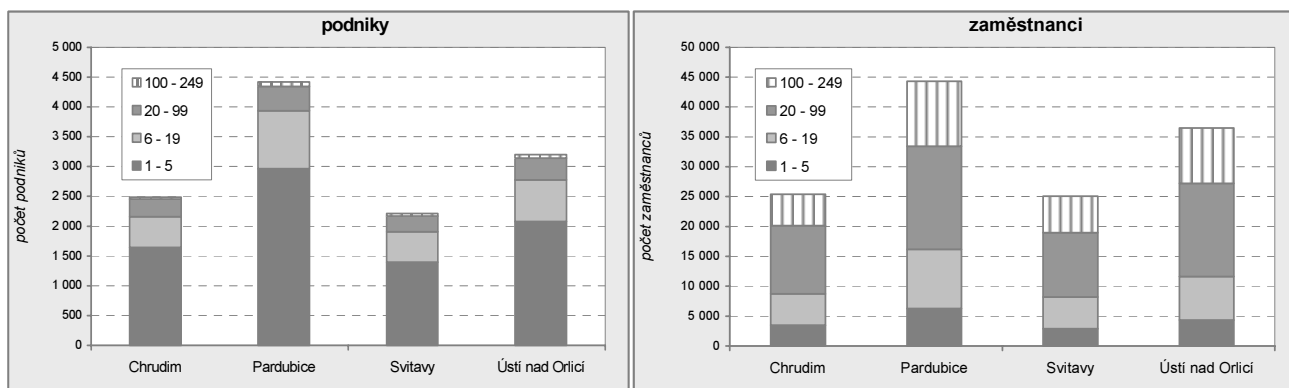
Malé a střední podniky (MSP) jsou významným segmentem podnikatelské sféry především proto, že jsou schopny pružněji reagovat na změny podmínek na trhu a přispívají ke snižování nezaměstnanosti. Na druhé straně mají složitější přístup ke kapitálu a informacím. Nemají podmínky pro výzkum a vývoj v takovém rozsahu jako velké podniky. K eliminaci tohoto handicapu slouží řada národních dotačních programů.

Základním indikátorem v této oblasti je **podíl zaměstnaných v malých a středních podnicích** na celkové zaměstnanosti. Do souboru malých a středních podniků, které jsou definovány jako podniky s méně než 250 zaměstnanci, jsou zahrnuty i osoby pracující na vlastní účet, do zaměstnaných i pracujících rodinní příslušníci. Malé a střední podniky se na celkové zaměstnanosti podílejí téměř dvěma třetinami, přičemž jejich podíl v období 2003 – 2006 mírně poklesl. V České republice byl tento pokles 1,4 procentního bodu, v Pardubickém kraji 4,4 p. b. Vyšší pokles byl zaznamenán pouze v Královéhradeckém a Plzeňském kraji. Ke konci roku 2006 se malé a střední podniky v Pardubickém kraji podílely 64,1 % na celkové zaměstnanosti, což je 1,8 p. b. pod republikovým průměrem. Nižší podíl na zaměstnanosti měly MSP v Moravskoslezském, Ústeckém, Karlovarském, Plzeňském a Olomouckém kraji.

V Pardubickém kraji je v malých a středních podnicích nadprůměrná zaměstnanost v primárním (7,5 %) a sekundárním sektoru (39,2 %). To jsou mezi kraji třetí nejvyšší hodnoty. Naproti tomu je zaměstnanost v terciárním sektoru výrazně podprůměrná (53,3 %). Jde o třetí nejnižší hodnotu, méně bylo zjištěno jen v kraji Vysočina a v Jihočeském kraji.

Následující text, tabulky i grafy vycházejí z nejčastějšího vymezení malých a středních podniků, tedy podniků s 1 – 249 zaměstnanci. Nejsou zde zahrnuty osoby pracující na vlastní účet bez zaměstnanců (ať již jde o osoby podnikající podle živnostenského zákona, samostatně hospodařící rolníky, zemědělské podnikatele, či osoby podnikající podle jiných zákonů). Toto užší vymezení je uplatněno vzhledem k tomu, že počet osob pracujících na vlastní účet a počet pracujících rodinných příslušníků je k dispozici pouze v krajské struktuře z Výběrového šetření pracovních sil, které je u malých datových souborů zatíženo poměrně velkou chybou. Toto omezení neumožňuje detailnější územní členění podle právní formy či odvětví ekonomické činnosti.

Graf 14 Malé a střední podniky podle počtu zaměstnanců v okresech Pardubického kraje k 31. 12. 2006

Velikostní struktura malých a středních podniků se z územního hlediska příliš neliší. Podniky do 5 zaměstnanců se na počtu MSP sice podílejí dvěma třetinami, z hlediska zaměstnanosti však zaměstnávají pouze 13 % zaměstnanců. Nejvíce zaměstnanců (42 %) mají podniky s 20 – 99 zaměstnanci.

Tab. 3.1.17 Zaměstnanci malých a středních podniků podle velikosti podniku k 31. 12. 2006

	Zaměstnanci malých a středních podniků celkem	v tom v podnicích s počtem zaměstnanců				Průměrný počet zaměstnanců	Zaměstnanci MSP z celkového počtu zaměstnanců (%)
		1 - 5	6 - 19	20 - 99	100 - 249		
Pardubický kraj	131 262	17 036	27 651	55 023	31 552	10,7	70,8
v tom okresy:							
Chrudim	25 378	3 469	5 251	11 424	5 234	10,2	80,4
Pardubice	44 328	6 265	9 881	17 291	10 891	10,0	68,2
Svitavy	25 076	2 929	5 238	10 778	6 131	11,3	72,8
Ústí nad Orlicí	36 480	4 373	7 281	15 530	9 296	11,4	67,1

Větší zastoupení nejmenších podniků je v okrese Pardubice, tento okres má proto v rámci kraje nejmenší průměrnou velikost MSP. Na druhou stranu zaměstnávají v okresech Pardubice a Ústí nad Orlicí

nadprůměrný podíl zaměstnanců velké podniky nezařazené do kategorie MSP. Absence většího počtu velkých podniků v okrese Chrudim (pouze 13 oproti 27 v okrese Ústí nad Orlicí a 29 v okrese Pardubice) vede k tomu, že je v tomto okrese nadprůměrná zaměstnanost v malých a středních podnicích (9,6 procentního bodu nad krajským průměrem).

Z hlediska **právní formy** se 38 % malých a středních podniků řadí mezi obchodní společnosti (především společnosti s ručením omezeným, veřejné obchodní společnosti a akciové společnosti), 37 % z malých a středních podniků jsou soukromí podnikatelé a s velkým odstupem následují příspěvkové organizace (6 %). V okrese Pardubice převažují obchodní společnosti (46 %), zatímco v ostatních okresech soukromí podnikatelé (38 – 40 %).

Tab. 3.1.18 Malé a střední podniky podle právní formy a jejich zaměstnanci k 31. 12. 2006

	Malé a střední podniky celkem		z toho právní forma									
			soukromí podnikatelé ¹⁾		sam. hosp. rolníci a zem. podnikatelé		obchodní společnosti		družstva		příspěvkové organizace	
	počet	zaměstnanci	počet	zaměstnanci	počet	zaměstnanci	počet	zaměstnanci	počet	zaměstnanci	počet	zaměstnanci
Pardubický kraj	12 320	131 262	4 563	18 724	328	1 292	4 635	75 916	112	4 456	720	19 884
v tom okresy:												
Chrudim	2 487	25 378	938	3 502	96	314	883	14 552	27	1 058	130	3 664
Pardubice	4 419	44 328	1 484	5 619	78	346	2 024	28 540	25	1 096	179	5 255
Svitavy	2 212	25 076	885	4 184	59	227	650	12 434	29	1 257	176	4 456
Ústí nad Orlicí	3 202	36 480	1 256	5 419	95	405	1 078	20 390	31	1 045	235	6 509

¹⁾ podnikající podle živnostenského zákona

Podle počtu zaměstnanců mají dominantní postavení obchodní společnosti, které zaměstnávají v kraji 58 % všech zaměstnanců malých a středních podniků. Zatímco v okrese Pardubice jejich podíl překračuje 64 %, v okrese Svítavy je to 49 %. Na druhé místo se podle počtu zaměstnanců řadí v kraji příspěvkové organizace (15 % zaměstnaných v MSP) a teprve pak následují soukromí podnikatelé (14 %). Na rozdíl od ostatních okresů v kraji je pořadí v okrese Pardubice opačné (soukromí podnikatelé 13 % a příspěvkové organizace 12 %). V okresech Svítavy a Ústí nad Orlicí se zaměstnanci příspěvkových organizací podílejí na zaměstnanosti MSP z 18 %. Mezi významné zaměstnavatele v okresech Chrudim a Svítavy patří družstva s podílem 4, resp. 5 %.

Nejpočetněji jsou z pohledu **převažující činnosti** mezi malými a středními podniky zastoupeny subjekty zaměřené na obchod a opravy motorových vozidel a výrobků pro domácnost (24 %), následovaly průmyslové podniky (17 %) a podniky zaměřené na nemovitosti a služby pro podniky (11 %), a to především v okrese Pardubice (14 %). V okrese Svítavy se před ně řadily subjekty orientované na zdravotnictví a sociální péči.

Počtem zaměstnanců je v sektoru MSP v kraji největší průmysl (31 %), následuje obchod (14 %) a vzdělávání (11 %). V okresech Svítavy a Ústí nad Orlicí se vzdělávání řadí před obchod a v okrese Svítavy je obchod dokonce až za zemědělstvím a lesnictvím.

Tab. 3.1.19 Zaměstnanci malých a stř. podniků podle příslušnosti podniku k odvětví k 31. 12. 2006

	Zaměstnanci malých a středních podniků												
	celkem	z toho odvětví ekonomické činnosti (v %)											
		A+B	C+D+E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
Pardubický kraj	131 262	7,5	30,7	8,5	14,0	3,8	3,6	0,6	6,7	4,0	11,3	5,3	3,8
v tom okresy:													
Chrudim	25 378	8,7	33,1	8,9	11,8	3,6	4,6	0,3	5,4	5,2	10,9	4,8	2,7
Pardubice	44 328	3,7	27,6	8,6	18,8	5,3	3,0	1,2	10,7	2,4	9,7	4,7	4,4
Svitavy	25 076	11,7	28,4	9,6	11,5	2,4	3,0	0,2	3,6	5,5	13,2	6,3	4,6
Ústí nad Orlicí	36 480	8,4	34,5	7,4	11,5	3,1	4,2	0,4	4,9	4,2	12,3	5,7	3,5

A + B zemědělství, myslivost, lesnictví, rybolov a chov ryb

C+D+E průmysl celkem

F stavebnictví

G obchod, opravy motor. vozidel a výrobků pro osobní potřebu a převážně pro domácnost

H ubytování a stravování

I doprava, skladování a spoje

J finanční zprostředkování

K činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu;

podnikatelské činnosti

L veřejná správa a obrana, sociální zabezpečení

M vzdělávání

N zdravotní a sociální péče; veterinární činnosti

O ostatní veřejné, sociální a osobní služby

DOPRAVNÍ INFRASTRUKTURA

Poloha Pardubického kraje v centrální části České republiky klade velké požadavky na jeho dopravní síť. Kromě lokální dopravy jsou komunikace v kraji – jak silnice, tak i železnice – zatíženy rozsáhlým tranzitem osob a nákladu. Velmi omezený význam má v kraji vodní doprava vzhledem k tomu, že souvislá labská vodní cesta končí na hranicích kraje v přístavu Chvaletice.

Z celkové délky 3 590 km silnic v Pardubickém kraji připadá 12,9 % na silnice vyšší kvality (dálnice a silnice 1. třídy), 25,2 % na silnice 2. třídy a 61,9 % na silnice 3. třídy. V kraji je nadprůměrně hustá síť silnic 1. třídy, vyšší hustota je pouze v Moravskoslezském a Libereckém kraji. Horší situace je u dálnic, prvních 8 km bylo v kraji zprovozněno až v roce 2006, a to pouze s provizorním nájezdem a pouze pro osobní automobily. Budování dalších rychlostních komunikací se teprve připravuje. Výstavba pro kraj nejdůležitější páteřní komunikace R35 je záležitostí příštího desetiletí, přitom růst intenzity dopravy na silnici I/35 dosáhl v období 2001 – 2005 více než 50 % na severozápadě a 20 % na východě kraje. Prognózy potvrzují, že se bude objem tranzitní dopravy nadále zvyšovat.

Železniční síť se v posledních letech výrazně modernizuje především zásluhou výstavby I. a II. železničního koridoru. Z páteřní trati čeká na rekonstrukci ještě úsek mezi Ústím nad Orlicí a Brandýsem nad Orlicí. Elektrifikace trati Česká Třebová – Brno zkvalitnila železniční dopravu na východě kraje a probíhající elektrifikace tratí v okolí Letohradu vytvoří lepší podmínky pro tranzitní dopravu na severu kraje.

Tab. 3.1.20 Délka silnic a železnic

Zdroj: Ministerstvo dopravy

v km

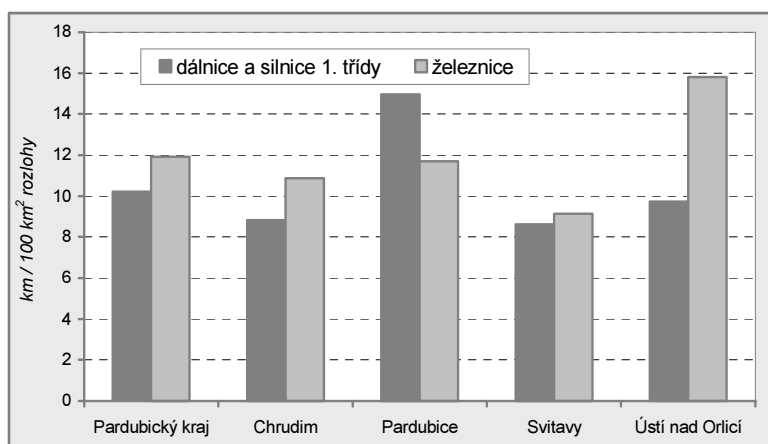
	Délka silnic a dálnic k 31. 12. 2006				Změna délky silnic od r. 2000				Délka železnic k 31. 12. 1996		
	celkem	v tom			celkem	z toho			celkem	z toho elektrifikované ¹⁾	
		dálnice	silnice 1. třídy	silnice 2. třídy		silnice 3. třídy	dálnice	silnice 1. třídy			silnice 2. třídy
Pardubický kraj	3 590,0	8,1	453,9	905,7	2 222,2	7,7	8,1	8,6	-7,1	583	203
v tom okresy:											
Chrudim	1 045,5	-	90,9	263,3	691,3	-0,7	-	-	-	116	4
Pardubice	786,5	8,1	124,8	136,1	517,5	7,5	8,1	8,6	-7,8	96	69
Svitavy	886,9	-	115,0	244,5	527,4	1,0	-	-0,1	0,8	162	9
Ústí nad Orlicí	871,0	-	123,1	261,9	486,0	-0,1	-	-0,1	-	209	121

¹⁾ v souvislosti s budováním 1. železničního koridoru bylo v okrese Svítavy po roce 1996 elektrifikováno dalších 25 km tratí

Nejhustší **silniční síť** je v okrese Chrudim, přitom největší zastoupení silnic 1. třídy je v okrese Pardubice. Od roku 2000 se silniční síť v kraji prodloužila o 7,7 km; kromě 8,1 km dálnice přibýlo i 8,6 km silnic 1. třídy v okrese Pardubice. Naproti tomu se zkrátila délka silnic 2. třídy o 7,1 km a 3. třídy o 1,9 km. Změny v délkách silnic 1. třídy souvisejí s budovanými obchvaty měst a obcí. Z hlediska udržitelného rozvoje by měla výstavba obchvatů pokračovat rychlejším tempem. V roce 2007 byl rozestavěn pouze obchvat Holic a v pokročilém stadiu byla příprava výstavby obchvatu Opatova na silnici I/43 v okrese Svítavy.

Graf 15 Hustota dopravní infrastruktury v okresech Pardubického kraje v roce 2006

Zdroj: Ministerstvo dopravy, www.cd.cz

Hustota dálnic a silnic 1. třídy je v Pardubickém kraji téměř o jednu pětinu vyšší než činí republikový průměr. V okrese Pardubice je průměr ČR překročen dokonce o tři čtvrtiny. Hustota silnic vyšší kvality není v žádném okrese pod úroveň republiky.

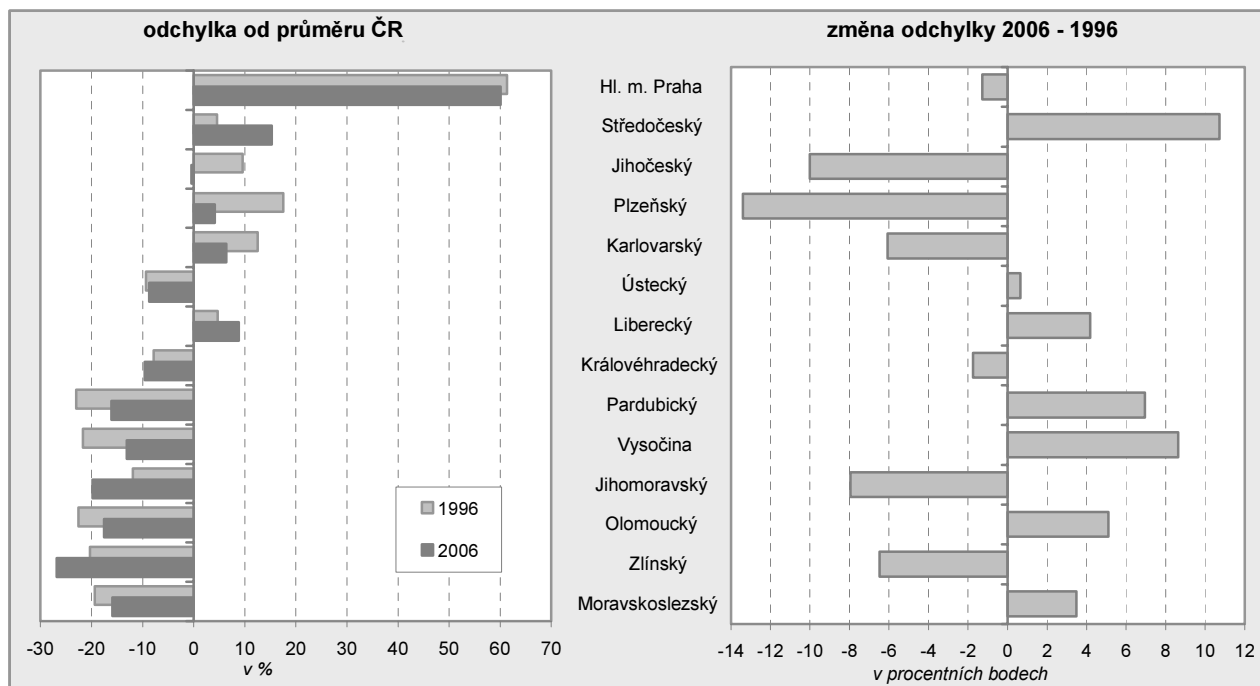
Provozní délka železničních tratí na 100 km² rozlohy nedosahuje v Pardubickém kraji republikové úrovně o 0,2 km. Podílí se na tom především nízká hustota železnice v okrese Svítavy. Nadprůměrně hustou sítí vzhledem k průměru České republiky má pouze okres Ústí nad Orlicí.

NEHODOVOST

Na vývoj dopravní nehodovosti působí několik protichůdných faktorů. Růst počtu vozidel, se kterým není v souladu vývoj dopravní infrastruktury (jak z hlediska výstavby silnic vyšších tříd, tak z hlediska oprav a údržby silnic 2. a 3. třídy), se projevuje negativně, zatímco technický pokrok v konstrukci vozidel, osvětlové kampaně a změna silničního zákona působí pozitivně. V České republice se průměrný roční počet dopravních nehod na 1 000 obyvatel v období 2001 – 2006 snížil oproti období 1996 – 2000 o 7,8 %. Naproti tomu v Pardubickém kraji za stejné období nehodovost o 0,6 % vzrostla. Přesto je v Pardubickém kraji dopravní nehodovost na 1 000 obyvatel v letech 2001 – 2006 o 16 % nižší než činí republikový průměr. Lepší situace je ve Zlínském, Jihomoravském, Olomouckém a Moravskoslezském kraji, tedy v krajích s podprůměrným počtem registrovaných vozidel na 1 000 obyvatel.

Graf 16 Dopravní nehody na 1 000 obyvatel v krajích ČR v letech 1996 a 2006

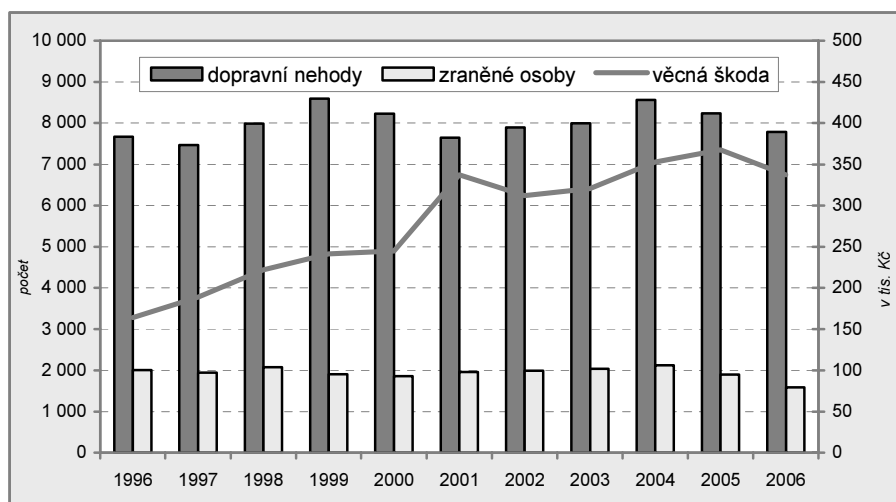
Zdroj: Policie ČR

Z předcházejícího grafu je patrné nejvýraznější zhoršení nehodovosti v porovnání s republikovým průměrem u Středočeského kraje, kraje Vysočina a Pardubického kraje. V Pardubickém kraji by mohlo být příčinou tohoto stavu kromě zaostávající dopravní infrastruktury i vysoké průměrné stáří vozidel, což ovlivňuje jejich technický stav, a tím i schopnost přizpůsobit se hustému silničnímu provozu.

Graf 17 Dopravní nehody v Pardubickém kraji v letech 1996 – 2006

Zdroj: Policie ČR

Vývoj počtu dopravních nehod nemá jednoznačný trend, spíše jsou patrné cyklické změny s cyklem 4 – 5 let. Za pozitivní lze považovat pokles počtu zraněných osob v letech 2005 a 2006 i zemřelých osob v důsledku nehod v roce 2006. V tomto případě se projevila novela silničního zákona. Výrazně rostoucí trend měly v Pardubickém kraji v letech 1996 – 2001 věcné škody způsobené nehodami. Po roce 2001 se růst objemu škod zpomalil.

Tab. 3.1.21 Dopravní nehodovost

Zdroj: Policie ČR

	Dopravní nehody			Osoby				Věcné škody (mil. Kč)	
	celkem		na 1 000 obyvatel	usmrčené		zraněné		průměr 2001-2006	index 2006/2001
	průměr 2001-2006	index 2006/2001	průměr 2001-2006	průměr 2001-2006	index 2006/2001	průměr 2001-2006	index 2006/2001		
Pardubický kraj	8 020	101,9	15,8	64	68,4	1 932	80,7	338	100,0
v tom okresy:									
Chrudim	1 674	82,1	16,0	12	61,5	419	68,2	62	50,5
Pardubice	3 208	110,8	20,0	25	37,8	710	83,0	141	112,5
Svitavy	1 327	105,9	13,0	15	107,1	408	84,9	67	122,7
Ústí nad Orlicí	1 811	103,7	13,0	12	125,0	396	87,0	68	129,0

Mezi okresy Pardubického kraje je nejvyšší dopravní nehodovost v okrese Pardubice a v období 2001 – 2006 zde byl zaznamenán nejvyšší přírůstek počtu nehod. K růstu počtu usmrčených osob došlo v okresech Ústí nad Orlicí a Svítavy. V těchto okresech se též pomaleji snižoval počet zraněných při nehodách v porovnání se západní polovinou kraje.

PŘEPRAVNÍ NÁROČNOST

Kromě energetické a materiálové náročnosti ekonomiky daného území je z hlediska udržitelného vývoje důležitá též přepravní náročnost. Pro úroveň krajů nejsou dostupná data o výkonech nákladní dopravy v tunokilometrech. Jako alternativa byl zvolen ukazatel, vycházející z objemu přepraveného nákladu v rámci kraje včetně vnitrostátní přepravy do kraje a z kraje. Z poměření takto vyčísleného objemu nákladní přepravy k regionálnímu hrubému domácímu produktu získáme poměrový indikátor srovnatelný v časové řadě a hodnoty indikátoru lze porovnat i z územního hlediska.

Z pohledu výše uvedeného ukazatele se přepravní náročnost ve všech krajích snižuje s výjimkou Jihomoravského, kde je patrná stagnace. Nejnáročnější na dopravu byla tvorba HDP v Ústeckém a Karlovarském kraji, nejméně náročná byla v Praze. Podstatné je, že se variační rozpětí zmenšilo ze 443 kg v roce 2000 na 239 kg na 1 000 Kč HDP v roce 2006, to je téměř o polovinu. V Pardubickém kraji je přepravní náročnost sedmá nejvyšší a postavení kraje se oproti roku 2000 zhoršilo o 2 pozice.

Z následující tabulky je patrné dominantní postavení **silniční dopravy**, zejména na kratší vzdálenosti uvnitř Pardubického kraje. Tento druh přepravy též ve sledovaném období rostl nejrychleji. Extrémní hodnota vnitrokrajské přepravy může souviset s většími přesuny hmot na liniových stavbách (dálnice, železniční koridor). U mezikrajské přepravy je patrný růst vývozu z kraje a pokles dovozu nákladu do kraje. Jestliže do roku 2002 převažoval dovoz, pak v posledních letech převážil vývoz nad dovozem.

Železniční doprava slouží k vnitrokrajské přepravě nákladu jen velmi omezeně. Také vývoz nákladu z kraje po železnici je poměrně nízký a v průběhu let 2000 – 2005 se snižoval. Teprve další vývoj ukáže, zda meziroční změna trendu v roce 2006 nebyla jen dočasná. Desetinásobně vyšší oproti vývozu z kraje je dovoz nákladu do kraje po železnici. Z porovnání přepravních proudů je patrné, že jde převážně o přepravu uhlí z Ústeckého kraje pro potřeby dvou parních elektráren celostátního významu. **Vodní doprava** se významněji podílela na dovozu nákladu pouze po dvacetileté období od dokončení Chvaletické elektrárny (1977) do roku 1996; v posledních letech je její podíl zanedbatelný.

Tab. 3.1.22 Přeprava nákladu v silniční, železniční a vodní dopravě v Pardubickém kraji

Zdroj: Ministerstvo dopravy

v tis. tun

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Index 2006/2000
Silniční doprava nákladu								
v rámci kraje	10 370	10 147	14 821	14 138	10 624	17 046	13 032	125,7
vývoz do jiných krajů	4 046	3 694	4 384	4 020	5 099	3 841	4 256	105,2
dovoz z jiných krajů	4 312	4 041	4 306	3 616	4 015	3 401	3 846	89,2
Železniční doprava nákladu								
v rámci kraje	119	70	82	108	72	47	45	37,8
vývoz do jiných krajů	800	836	661	530	515	377	479	59,9
dovoz z jiných krajů	2 697	6 122	5 887	5 926	5 244	5 301	5 055	187,4
Vodní doprava nákladu								
v rámci kraje	-	12	-	-	-	-	28	x
vývoz do jiných krajů	228	464	354	6	-	93	94	41,4
dovoz z jiných krajů	1	9	22	1	-	36	1	145,4

PŘEPRAVA OSOB

Udržitelná doprava je taková, která co nejméně zatěžuje životní prostředí a je energeticky méně náročná. Měla by tedy být preferována železniční doprava před silniční a hromadná doprava před individuální. V oblasti osobní dopravy by byl žádoucí růst podílu cestujících veřejnou dopravou na celkovém počtu cestujících, takovýto údaj však není v regionálním členění k dispozici. Byl zvolen náhradní indikátor – vývoj počtu cestujících veřejnou dopravou v rámci kraje bez MHD na obyvatele. Tento údaj lze interpretovat též jako průměrný počet cest veřejnou dopravou v rámci kraje na obyvatele za rok. V roce 2006 byl v porovnání s rokem 2003 počet přepravených osob v České republice vyšší o 3,6 %, v Pardubickém kraji o 6,5 %. V průměru připadalo na 1 obyvatele v rámci kraje za rok 2006 celkem 49 cest, vyšší četnosti byly zjištěny v pěti krajích – Zlínském, Olomouckém, Jihomoravském, Vysočině a ve Středočeském kraji.

Tab. 3.1.23 Přeprava cestujících v rámci Pardubického kraje

Zdroj: Ministerstvo dopravy

	2003	2004	2005	2006	Index 2006/2003
Přeprava cestujících v rámci kraje (tis. osob)					
veřejnou silniční dopravou (bez MHD)	17 740	17 847	14 541	18 698	105,4
železniční dopravou	5 522	5 516	5 782	6 070	109,9
Průměrný počet cest v rámci kraje na obyvatele za rok					
veřejnou silniční dopravou (bez MHD)	35,0	35,3	28,8	36,9	105,3
železniční dopravou	10,9	10,9	11,4	12,0	109,8

V Pardubickém kraji se na přepravených osobách veřejnou dopravou v rámci kraje podílela ze tří čtvrtin autobusová doprava a z jedné čtvrtiny doprava železniční. Počet cestujících po železnici se zvyšoval rychleji. Další vývoj bude do značné míry záviset na cenové politice přepravců – zda přílišný růst cen neodvede cestující zpět k individuální dopravě. Velký vliv na výši poptávky po veřejné dopravě bude též mít kvalita dopravní obsluhy území kraje.

Dopravní obsluha

Jediným dostupným údajem o dopravní obsluze je na krajské úrovni počet autobusových a vlakových spojů v členění podle toho, zda jsou provozovány v pracovní dny či o víkendech. Následující tabulka ukazuje rostoucí počet spojů u obou druhů dopravy. V železniční dopravě spoje přibývaly rychleji, počet víkendových spojů vzrostl téměř o jednu pětinu.

Za pozornost stojí, že v autobusové dopravě je vedeno téměř desetkrát více spojů v pracovních dnech než o víkendech. Tím jsou některé obce v kraji ve dnech pracovního klidu bez veřejné dopravy. V těchto obcích nemají jejich obyvatelé jinou možnost, než se přepravovat individuálně. V obcích s železniční zastávkou takovýto problém není, protože víkendové omezení dopravy na železnici je menšího rozsahu (o 19 % v sobotu a o 16 % v neděli).

Tab. 3.1.24 Dopravní obsluha v Pardubickém kraji

Zdroj: Ministerstvo dopravy

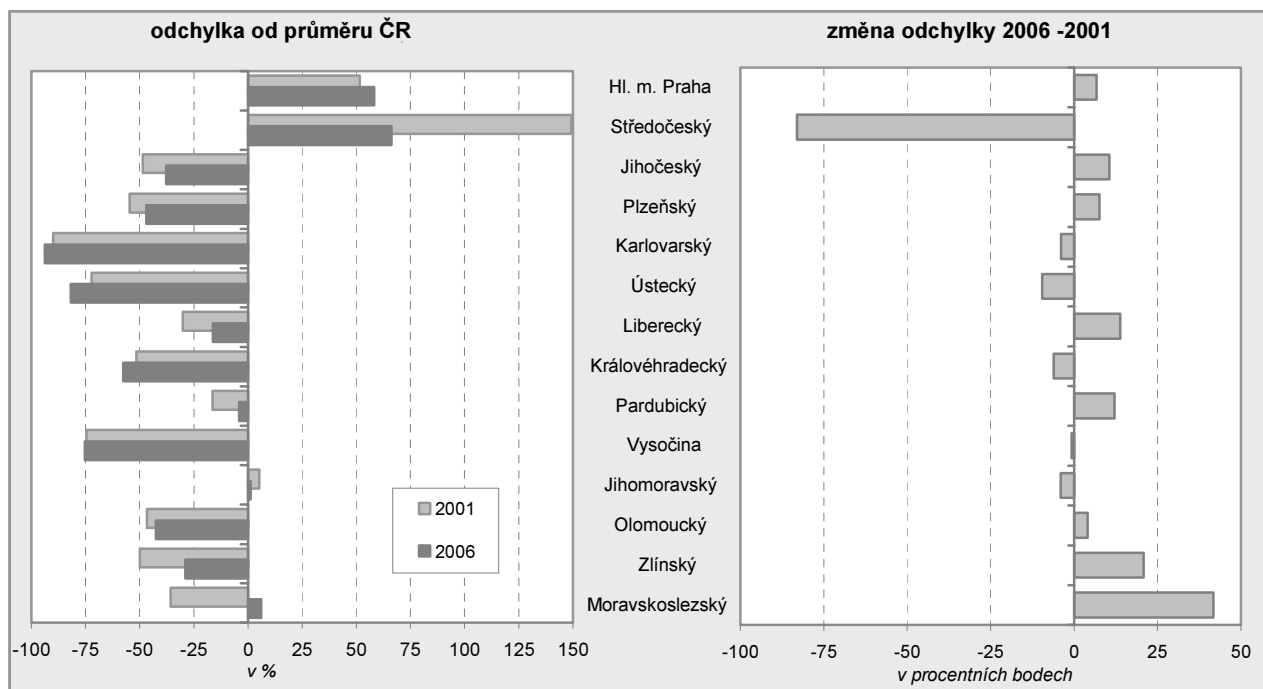
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	počet spojů Index 2006/2000
Veřejná autobusová doprava								
Počet autobusových spojů v rámci kraje	19 787	19 816	20 310	20 723	20 441	20 741	20 674	104,5
z toho:								
pracovní den	16 011	16 092	16 489	16 721	16 708	16 698	16 687	104,2
sobota	1 432	1 382	1 406	1 474	1 476	1 512	1 482	103,5
neděle a svátky	2 344	2 342	2 415	2 528	2 257	2 531	2 505	106,9
Železniční doprava								
Počet vlakových spojů v rámci kraje	10 077	10 209	10 242	10 585	10 678	11 632	11 665	115,8
z toho:								
pracovní den	3 931	3 953	3 969	4 117	4 086	4 310	4 400	111,9
sobota	3 018	3 086	3 109	3 202	3 250	3 631	3 579	118,6
neděle a svátky	3 128	3 170	3 164	3 266	3 342	3 691	3 686	117,8

Poznámka: Ačkoli je předcházející tabulka v uvedené struktuře běžně publikována, je třeba vzít v úvahu, že údaj o počtu spojů v pracovní dny se týká jednoho dne a pro zjištění celkového počtu spojů za celý týden je nutné k víkendovým spojům připočítat pětinasobek údaje za pracovní den.

VÝZKUM A VÝVOJ

Základním indikátorem pro oblast výzkumu a vývoje byly na regionální úrovni vybrány pro kapitolu 2 **poměr výdajů na výzkum a vývoj k regionálnímu HDP**. Celostátně se podíl výdajů zvýšil v letech 2001 – 2006 o 0,3 procentního bodu. Nad republikovým průměrem byl tento podíl ve čtyřech krajích – Středočeském, Hl. m. Praze, Moravskoslezském a Jihomoravském. V Pardubickém kraji se podíl výdajů na výzkum a vývoj na HDP zvyšoval rychleji než ve většině ostatních krajů (o 0,5 procentního bodu) a v roce 2006 se těsně přiblížil republikovému průměru. Rychleji rostl podíl výdajů na výzkum a vývoj jen v Moravskoslezském, Zlínském a Libereckém kraji.

Graf 18 Výdaje na výzkum a vývoj v poměru k HDP (ČR = 100) v krajích ČR v letech 2001 a 2006

Výdaje na výzkum a vývoj vzrostly v České republice v období 2001 – 2006 o 76,1 %, počet zaměstnanců ve vědě a výzkumu za stejné období vzrostl o 33,2 %. Výrazně rychleji rostl v ČR počet zaměstnanců po přepočtu na plnou pracovní dobu věnovanou vědě a výzkumu (o 82,8 %), popř. počet výzkumných pracovníků po přepočtu na plnou pracovní dobu věnovanou vědě a výzkumu (o 75,3 %).

Tab. 3.1.25 Zaměstnanci výzkumu a vývoje ve FTE^{*)} k 31. 12.

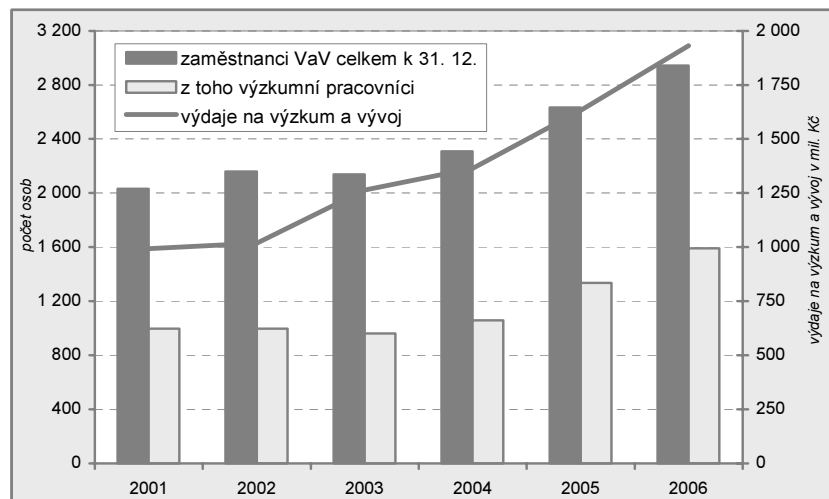
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Index 2006/2001
Česká republika	26 107	26 032	27 957	28 765	43 370	47 729	182,8
v tom kraje:							
Hl. m. Praha	10 805	10 945	11 831	11 832	17 584	19 889	184,1
Středočeský	2 857	3 173	3 637	3 498	4 513	4 924	172,3
Jihočeský	1 009	1 007	1 103	1 111	1 644	1 815	179,8
Plzeňský	883	881	694	776	1 432	1 799	203,8
Karlovarský	104	90	121	115	70	94	90,4
Ústecký	533	388	370	438	697	793	148,8
Liberecký	655	691	665	767	1 295	1 857	283,6
Královéhradecký	678	729	800	1 050	1 365	1 198	176,8
Pardubický	1 154	1 138	1 102	1 201	1 936	2 145	185,8
Vysočina	316	419	438	498	699	605	191,6
Jihomoravský	3 757	3 250	3 652	3 791	6 036	6 200	165,0
Olomoucký	924	947	1 015	1 145	2 058	2 049	221,8
Zlínský	786	886	844	829	1 665	1 775	225,9
Moravskoslezský	1 646	1 488	1 684	1 714	2 376	2 585	157,0

^{*)} přepočteno na plnou pracovní dobu věnovanou činností VaV

V přepočtu na výzkumného pracovníka bylo v republice v roce 2006 vynaloženo 1,9 mil. Kč a částka je o 0,5 % vyšší než v roce 2001.

Dominantní postavení ve výzkumu a vývoji má Hl. m. Praha, kam je soustředěno 44,8 % výzkumných kapacit České republiky z hlediska počtu výzkumných pracovníků po přepočtu na plnou pracovní dobu věnovanou výzkumu a vývoji (FTE). Na další místa se řadí Jihomoravský (14,1 %), Středočeský (10,2 %), Moravskoslezský (5,3 %) a Pardubický kraj (4,3 %). Z výdajů na výzkum a vývoj směřovalo v roce 2006 do Hl. m. Prahy 38,4 %, do Středočeského kraje 17,1 %, Moravskoslezského kraje 11,1 %, Jihomoravského kraje 10,1 % a do Pardubického kraje 3,9 %.

Graf 19 Výzkum a vývoj v Pardubickém kraji v letech 2001 – 2006

V Pardubickém kraji se zvýšily v období 2001 – 2006 výdaje na výzkum a vývoj o 94,5 %, růst byl v porovnání s republikovým průměrem vyšší o 18,4 procentního bodu. Počet zaměstnanců výzkumu a vývoje vzrostl za stejné období o 45,0 %, avšak počet výzkumných pracovníků (FTE) o 95,0 %, což znamená rychlejší růst v porovnání s průměrem ČR o 19,7 procentního bodu. Z porovnání obou temp růstu vyplývá, že se za posledních 5 let v Pardubickém kraji výdaje na výzkumného pracovníka téměř nezměnily.

Tab. 3.1.26 Struktura výdajů na výzkum a vývoj podle sektoru realizace

	Výdaje na výzkum a vývoj 2001 - 2006 celkem (v mil. Kč)	z toho financované z veřejných prostředků (v %)	z celku sektor realizace (v %)			
			podnikatelský	vládní	vysoké školy	soukromý neziskový
Česká republika	217 318	41,3	63,2	20,8	15,6	0,4
v tom kraje:						
Hl. m. Praha	80 485	61,8	41,8	36,7	20,7	0,8
Středočeský	46 113	12,6	88,5	11,5	0,0	0,0
Jihočeský	7 151	45,7	49,9	30,1	19,0	1,0
Plzeňský	5 493	38,7	69,4	1,1	28,5	1,0
Karlovarský	480	13,3	86,4	10,2	3,3	0,1
Ústecký	3 251	27,7	86,2	5,0	8,6	0,2
Liberecký	5 772	22,6	86,2	0,7	13,0	0,1
Královéhradecký	5 463	41,5	63,0	15,7	21,1	0,1
Pardubický	8 203	21,8	89,6	0,9	9,4	0,1
Vysočina	2 924	23,9	98,2	1,7	-	0,1
Jihomoravský	23 353	60,0	44,8	25,2	29,9	0,2
Olomoucký	6 282	38,4	70,9	1,0	27,8	0,4
Zlínský	6 831	22,5	86,7	7,5	5,8	0,0
Moravskoslezský	15 517	24,2	82,7	2,5	14,6	0,2

V šestiletém průměru (důvodem agregace je malý počet subjektů v některých sektorech) má na realizaci výzkumu a vývoje rozhodující zastoupení podnikatelský sektor, který se celostátně podílí na spotřebě výdajů téměř dvěma třetinami. S velkým odstupem následuje vládní sektor a sektor vysokých škol. Z veřejných prostředků se nejvíce financuje výzkum a vývoj v Hlavním městě Praze a v Jihomoravském kraji. Ve třech krajích se na realizaci výdajů na výzkum a vývoj podílí podnikatelský sektor méně než polovinou (Hl. m. Praha, Jihomoravský a Jihočeský kraj). V Pardubickém kraji je podíl podnikatelského

sektoru druhý nejvyšší – 89,6 %. Realizace výdajů měla nejvyšší podíl vládního sektoru v Hl. m. Praze, Jihočeském a Jihomoravském kraji. Naproti tomu v Libereckém a Pardubickém kraji bylo zastoupení vládního sektoru nižší než 1 %. Sektor vysokých škol měl nejvyšší zastoupení v Jihomoravském, Plzeňském a Olomouckém kraji, zatímco soukromý neziskový sektor v Jihočeském a Plzeňském kraji. V Pardubickém kraji je výrazně podprůměrné zastoupení vládního sektoru jak na financování (třetí nejnižší podíl) tak na realizaci vědy a výzkumu (druhý nejnižší podíl mezi kraji).

V publikaci Věda a výzkum v regionálním pohledu (Hůlka J., ČSÚ 2007) se autor zaměřil na hodnocení krajů z hlediska **inovačního potenciálu**. Pardubický kraj se umístil na 4. místě a byl spolu s Jihomoravským a Středočeským krajem zařazen do kategorie nadprůměrných krajů. Přispěla k tomu především druhá nejvyšší

zaměstnanost (po Středočeském kraji) v odvětvích s vyšší a střední technologickou náročností. Příznivou pozici kraje umožnila i vysoká zaměstnanost ve výzkumu a vývoji i podíl výdajů na výzkum a vývoj na HDP.

Poměrně dobrou pozici má kraj i v počtu **vědeckých publikací**. Průměrným počtem 22 publikací za rok na 100 tis. obyvatel se řadí na 5. místo za Hl. m. Prahu, Jihomoravský, Jihočeský a Olomoucký kraj. Významné postavení má Pardubický kraj především u publikací v oblasti chemie a materiálových věd.

Tab. 3.1.27 Vědecké publikace podle oborů v krajích ČR v letech 1994 – 2004

Zdroj: Technologické centrum AV ČR in ERGO 1/2007

	Publikace celkem	z toho obor											
		matematika	fyzika	chemie	vědy o Zemi	biologické obory	molekulárně-biologické obory	mikrobiologie	botanika a zoologie	zemědělské vědy	materiálové vědy	technické vědy	klinická medicína
Hl. m. Praha	33 015	1 420	5 841	6 348	1 160	1 970	1 763	901	1 108	1 089	1 621	1 091	2 839
Středočeský	2 088	5	391	281	61	114	94	24	184	77	105	83	79
Jihočeský	2 546	9	54	121	23	172	165	499	834	174	17	9	28
Plzeňský	1 006	87	41	62	5	182	31	10	15	3	88	38	236
Karlovarský	21	1	-	5	2	2	-	-	2	1	1	1	5
Ústecký	249	1	30	54	4	14	8	5	10	39	13	3	30
Liberecký	286	18	86	34	7	6	-	1	8	7	62	24	11
Královéhradecký	1 104	6	29	237	6	144	53	26	43	10	10	9	250
Pardubický	1 220	1	138	663	1	51	7	10	-	11	154	22	18
Vysočina	62	-	-	1	1	5	3	3	12	29	-	-	3
Jihomoravský	8 065	251	781	1 219	134	438	480	304	1 240	489	488	224	687
Olomoucký	1 966	91	335	263	10	134	119	43	248	60	15	9	248
Zlínský	342	2	19	138	12	10	1	6	16	38	36	10	13
Moravskoslezský	1 043	96	172	109	33	34	20	14	45	20	90	34	86

Patentová aktivita je v Pardubickém kraji nadprůměrná, průměrným ročním počtem patentových přihlášek se za období 2000 – 2006 kraj řadí na 5. místo, po přepočtu z hlediska počtu obyvatel kraje dokonce na místo třetí za Hl. m. Prahu a Liberecký kraj.

Tab. 3.1.28 Udělené patenty u Úřadu patentového vlastnictví ČR podle kraje přihlašovatele^{*)}

Zdroj: Úřad průmyslového vlastnictví ČR

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Roční průměr
Česká republika	268	241	239	258	291	346	265	272,7
v tom kraje:								
Hl. m. Praha	67	70	72	84	77	114	91	82,0
Středočeský	18	29	13	23	40	51	18	27,4
Jihočeský	3	10	9	3	5	10	13	7,6
Plzeňský	15	11	15	8	12	14	8	11,6
Karlovarský	1	1	-	1	-	4	5	1,7
Ústecký	9	13	10	8	14	10	10	10,4
Liberecký	27	17	18	24	18	24	26	22,0
Královéhradecký	9	5	3	12	22	18	10	11,3
Pardubický	18	7	18	17	12	16	6	13,3
Vysočina	7	7	11	3	3	7	6	6,2
Jihomoravský	27	43	29	33	34	27	30	31,6
Olomoucký	19	6	8	8	14	16	11	11,6
Zlínský	15	6	14	15	16	8	8	11,6
Moravskoslezský	37	17	19	20	25	28	24	24,1

^{*)} u Úřadu průmyslového vlastnictví České republiky

Průměrným ročním počtem **udělených patentů** se kraj řadí sice na 6. místo, avšak po přepočtu na 100 000 obyvatel je to místo čtvrté. Méně lichotivá je 9. pozice v přepočtu na 1 výzkumného pracovníka. Méně udělených patentů na 1 výzkumného pracovníka připadá pouze v Hl. m. Praze, Jihočeském, Jihomoravském, Středočeském a Olomouckém kraji, tedy převážně v krajích s nejvyšším počtem výzkumníků.

Nejúspěšnější je Pardubický kraj v udělování patentů v oblasti textilního a papírenského průmyslu, kde se na celkovém počtu udělených patentů v této třídě mezinárodní klasifikace IPC podílí jednou třetinou (nejvyšší podíl v rámci ČR). Dalšími obory, ve kterých mají výzkumníci z Pardubického kraje ve větším počtu udělené patenty, jsou Průmyslové techniky a doprava, Chemie a hutnictví. Na třetí místo v ČR se za Hl. m. Prahu a Jihomoravský kraj řadí ve třídě IPC Lidské potřeby.

Tab. 3.1.29 Udělené patenty^{*)} podle tříd mezinárodní klasifikace IPC v letech 1994 – 2004

Zdroj: Technologické centrum AV ČR in ERGO 1/2007

	Patenty občanů ČR celkem	v tom třída mezinárodní klasifikace IPC							
		Lidské potřeby	Průmyslové techniky a doprava	Chemie a hutnictví	Textil a papír	Stavebnictví	Mechanika, osvětlování, zbraně	Fyzika	Elektrina
Česká republika	3 542	421	843	912	176	221	464	289	216
v tom kraje:									
Hl. m. Praha	1 020	140	175	335	36	54	97	110	73
Středočeský	271	31	66	94	-	13	40	17	10
Jihočeský	90	18	21	15	3	6	10	9	8
Plzeňský	171	18	61	15	1	17	24	9	26
Karlovarský	43	2	19	4	-	5	9	2	2
Ústecký	158	13	29	80	1	4	16	8	7
Liberecký	175	7	52	42	35	4	17	17	1
Královéhradecký	108	18	29	18	8	12	12	7	4
Pardubický	246	31	53	47	59	6	15	11	24
Vysočina	120	18	47	8	14	10	15	6	2
Jihomoravský	455	70	109	87	11	33	79	40	26
Olomoucký	148	15	28	38	5	11	32	15	4
Zlínský	162	15	56	28	3	7	31	10	12
Moravskoslezský	375	25	98	101	-	39	67	28	17

^{*)} registrované u Úřadu průmyslového vlastnictví ČR

Z hlediska **prodaných licencí** se kraj řadí v roce 2006 na 4. místo za Hl. m. Prahu, Středočeský a Jihomoravský kraj. Výši licenčních poplatků je však až na 7. místě s podílem 0,8 % z celkového objemu poplatků získaných z prodeje licencí.

Tab. 3.1.30 Prodané licence a licenční poplatky

	Prodané licence celkem				Licenční poplatky za prodané licence celkem (v mil. Kč)				Prodané licence na patenty a užitné vzory			Licenční poplatky za prodané licence (v mil. Kč) na patenty a užitné vzory		
	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Česká republika	537	610	919	982	2 369	1 157	1 518	1 948	153	177	269	482	538	784
v tom kraje:														
Hl. m. Praha	209	324	521	499	333	798	1 087	1 520	65	75	91	393	477	756
Středočeský	26	36	25	76	107	29	27	3	17	9	57	1	1	3
Jihočeský	4	22	16	35	13	56	4	12	3	2	5	16	0	0
Plzeňský	20	17	23	22	1 708	48	50	63	2	11	9	0	1	0
Karlovarský	19	19	17	22	14	5	2	6	1	-	1	1	-	1
Ústecký	52	34	35	53	23	7	12	15	23	24	34	5	3	3
Liberecký	12	9	10	9	4	2	4	1	3	1	-	2	1	-
Královéhradecký	5	6	9	13	5	1	32	22	2	1	-	0	0	-
Pardubický	2	4	63	65	2	1	21	15	2	4	2	0	3	0
Vysočina	34	23	25	19	20	4	8	1	-	2	15	-	4	1
Jihomoravský	31	22	81	70	18	12	67	49	10	17	19	2	19	17
Olomoucký	25	23	15	20	14	5	11	8	4	5	6	0	1	1
Zlínský	48	23	33	27	20	45	91	106	7	14	15	1	1	0
Moravskoslezský	50	48	46	52	88	143	103	125	14	12	15	62	26	1

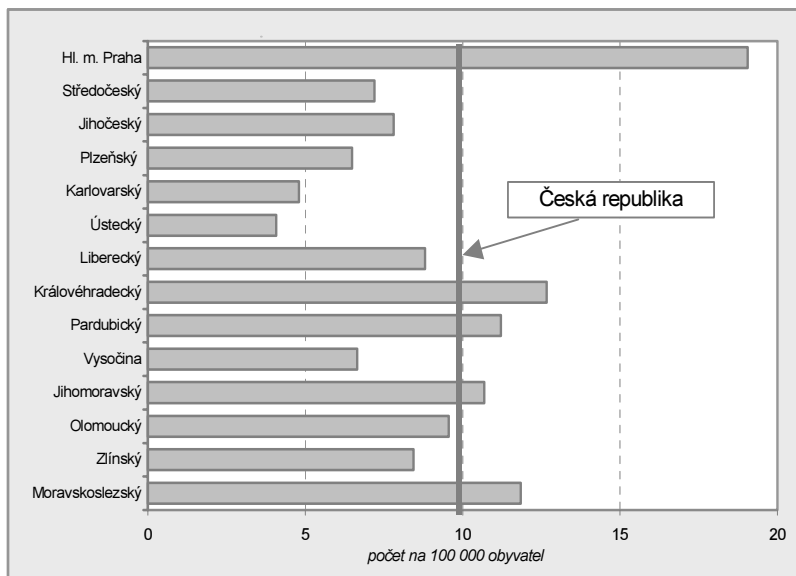
Nákup licencí je v Pardubickém kraji častější než jejich prodej. Na celkovém počtu nakoupených licencí v ČR se kraj v roce 2006 podílel 4,7 %, přitom na počtu prodaných licencí měl kraj podíl 6,6 %. Extrémní částka byla v Pardubickém kraji vynaložena na nákup licencí v roce 2005 (podíl 10,6 % z celostátního objemu prostředků vložených do nákupu licencí). V roce 2006 měl Pardubický kraj podíl na výdajích na licence za celou ČR pouze 0,7 %, což je nejméně ze všech krajů.

Tab. 3.1.31 Nakoupené licence a licenční poplatky

	Nakoupené licence celkem				Licenční poplatky za nakoupené licence celkem (v mil. Kč)				Nakoupené licence na patenty a užité vzory			Licenční poplatky za nakoupené licence (v mil. Kč) na patenty a užité vzory		
	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Česká republika	1 145	1 674	1 929	1 925	2 098	5 759	10 690	12 396	384	520	496	579	2 288	4 923
v tom kraje:														
Hl. m. Praha	362	395	543	565	698	744	1 872	1 755	69	132	112	130	445	204
Středočeský	150	170	166	127	250	1 050	2 621	4 568	22	25	25	116	234	2 940
Jihočeský	37	49	150	166	143	106	771	827	9	15	18	36	61	99
Plzeňský	58	62	65	55	117	286	810	1 354	12	18	16	127	511	59
Karlovarský	9	14	12	11	30	464	627	614	3	5	3	1	0	2
Ústecký	53	47	53	50	218	147	434	553	9	9	5	2	67	274
Liberecký	24	29	43	45	39	587	803	1 071	15	24	32	11	541	796
Královéhradecký	34	30	49	49	36	63	323	336	12	24	12	56	300	317
Pardubický	25	38	107	90	40	47	1 129	81	19	19	24	8	10	26
Vysočina	45	47	28	37	82	85	237	305	21	12	21	42	28	110
Jihomoravský	123	170	327	336	131	378	285	179	78	94	81	17	31	50
Olomoucký	58	347	110	127	52	66	122	150	33	54	46	5	5	7
Zlínský	62	96	109	109	73	1 388	290	233	31	38	36	13	24	29
Moravskoslezský	105	179	167	158	190	348	365	370	51	51	65	12	31	10

Graf 20 Zapsané užité vzory na 100 000 obyvatel v krajích ČR v letech 2001 – 2005 (roční průměr)

Zdroj: Úřad průmyslového vlastnictví ČR

V oblasti výzkumu a vývoje jsou v regionálním členění k dispozici i počty zapsaných **užitných vzorů**. Na celkovém počtu zapsaných užitných vzorů, který se v letech 2001 – 2005 v ČR pohyboval v rozmezí 1 001 – 1 035, se Pardubický kraj podílel v průměru 5,6 procenty. Vyšší podíl mělo 6 krajů – Hlavní město Praha, Moravskoslezský, Jihomoravský, Středočeský, Královéhradecký a Olomoucký.

Po přepočtu na srovnatelný počet obyvatel se průměrným počtem užitných vzorů zařadil Pardubický kraj na 4. místo za Hl. m. Prahu, Královéhradecký a Moravskoslezský kraj.

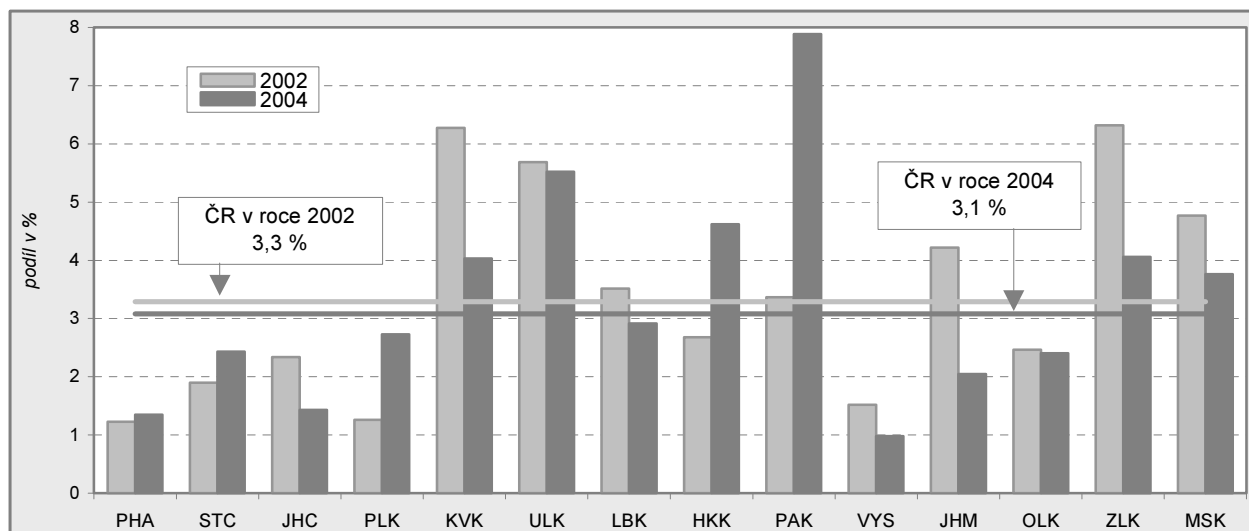
3.2. Sociální oblast

PŘÍJMOVÁ SITUACE DOMÁCNOSTÍ A JEDNOTLIVCŮ

Čistý příjem domácnosti nižší než úroveň životního minima určeného pro daný typ domácnosti bývá označován jako **ukazatel chudoby**. Podíly **domácností s čistým příjmem pod hranicí životního minima** vykazují v jednotlivých krajích značnou variabilitu, a to jak podle výsledků šetření Mikrocensus 2002, tak SILC 2005. Data z obou šetření nejsou v plné míře srovnatelná, protože šetření se lišila jak metodicky, tak velikostí výběrového souboru (*Mikrocensus 2002 – data za rok 2002; SILC 2005 – data za rok 2004, větší výběrový vzorek domácností*).

Graf 21 Podíl domácností s čistým příjmem pod hranicí životního minima v krajích ČR v roce 2002 a 2004

Zdroj: ČSÚ - Mikrocensus 2002, SILC 2005

V roce 2002 mělo nejnižší podíl domácností s čistým příjmem pod hranicí životního minima Hl. město Praha (1,2 %), v roce 2004 ji předstihl kraj Vysočina (1,0 %). Nejvíce domácností s těmito příjmy vykázal v roce 2002 Zlínský kraj, v roce 2004 **Pardubický kraj**, přičemž jeho podíl 7,9 % představoval více než 2,5násobek republikového průměru. Přitom ještě o dva roky dříve mělo příjem pod hranicí životního minima „pouze“ 3,4 % domácností v kraji, tj. o 0,1 procentního bodu nad hodnotou podílu ČR, a kraj tak zaujímal 7. místo v mezikrajském srovnání. Prudký nárůst podílu v roce 2004 způsobil velký odstup kraje s druhým nejvyšším podílem těchto domácností – Ústeckého kraje (podíl 5,5 %).

Tab. 3.2.1 Struktura domácností podle vztahu příjmu k životnímu minimu v roce 2004

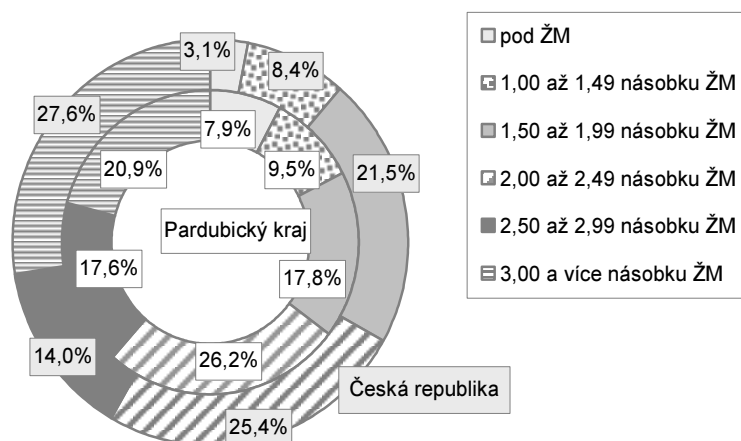
Zdroj: ČSÚ - SILC 2005

v %

	Podíl domácností ve skupině						
	pod ŽM	1,0 až 1,2 ŽM	1,2 až 1,5 ŽM	1,5 až 2,0 ŽM	2,0 až 2,5 ŽM	2,5 až 3,0 ŽM	3,0 a více ŽM
Česká republika	3,1	3,1	5,3	21,5	25,4	14,0	27,6
v tom kraje:							
Hl. město Praha	1,3	1,4	1,8	15,8	16,9	13,2	49,6
Středočeský	2,4	1,7	3,6	24,2	24,9	11,3	31,9
Jihočeský	1,4	1,9	3,2	18,6	31,9	20,1	23,0
Plzeňský	2,7	1,3	3,4	18,7	26,6	15,7	31,6
Karlovarský	4,0	4,4	8,2	23,5	22,7	12,5	24,6
Ústecký	5,5	4,1	5,1	21,7	27,2	13,3	23,2
Liberecký	2,9	2,7	4,8	16,8	35,7	13,6	23,5
Královéhradecký	4,6	2,7	3,7	24,2	28,6	9,4	26,9
Pardubický	7,9	1,9	7,6	17,8	26,2	17,6	20,9
Vysočina	1,0	4,0	3,0	29,4	27,0	20,1	15,6
Jihomoravský	2,0	2,7	8,2	21,7	28,4	13,9	23,1
Olomoucký	2,4	4,8	8,7	25,0	24,0	14,9	20,3
Zlínský	4,1	3,9	6,5	26,5	27,2	11,8	20,1
Moravskoslezský	3,8	6,0	8,4	21,8	22,2	13,6	24,3

Graf 22 Rozdělení domácností podle vztahu příjmu k životnímu minimu (ŽM) v roce 2004

Zdroj: ČSÚ - SILC 2005

Vzhledem k tomu, že téměř desetina domácností (9,5 % v Pardubickém kraji, 8,4 % domácností v ČR) se v roce 2004 nacházela jen mírně nad hranicí životního minima, je objektivnější hodnocený **interval „chudoby“** rozšířit. Příjmy nižší než 1,5násobek životního minima byly v Pardubickém kraji zaznamenány u 17,4 % domácností, což je druhý nejvyšší podíl mezi kraji. Nejhorší situaci vykazoval Moravskoslezský kraj, kde byla chudobou (tj. příjmem do 1,5násobku ŽM) ohrožena téměř každá šestá domácnost, zatímco v Praze se tento problém týkal „pouze“ každé dvaadvacáté domácnosti.

Ve **struktuře peněžních příjmů na 1 osobu** v roce 2004 v následující tabulce byla analyzována dvě hlediska. Za prvé rozložení hrubých příjmů na osobu mezi srážky na povinné pojištění, daně a čisté příjmy; za druhé struktura podle způsobu získání hrubých peněžních příjmů.

Tab. 3.2.2 Struktura peněžních příjmů na 1 osobu v roce 2004

Zdroj: ČSÚ - SILC 2005

	Hrubé roční příjmy na 1 osobu celkem (v Kč)	v tom (v %)			Struktura hrubých peněžních příjmů (v %)			
		srážky na povinné pojištění	daň z příjmů fyzických osob	čisté příjmy	příjmy ze závislé činnosti	příjmy z podnikání	sociální příjmy	ostatní příjmy
Česká republika	125 386	7,4	9,6	82,9	59,5	15,3	22,9	2,4
v tom kraje:								
Hl. město Praha	174 316	8,1	12,4	79,5	65,1	17,4	15,0	2,5
Středočeský	136 989	7,6	10,5	81,9	60,8	16,0	19,2	4,0
Jihočeský	123 088	7,7	8,8	83,6	61,3	14,4	22,6	1,8
Plzeňský	138 787	7,3	10,6	82,1	58,7	18,4	20,3	2,6
Karlovarský	110 132	7,3	8,4	84,3	58,2	15,0	24,9	1,9
Ústecký	114 251	7,0	8,7	84,3	55,7	15,3	26,3	2,7
Liberecký	130 828	6,7	11,0	82,3	53,7	23,6	21,2	1,4
Královéhradecký	115 644	7,8	8,5	83,7	62,0	10,7	25,3	2,0
Pardubický	108 552	7,5	8,0	84,5	60,0	10,9	27,3	1,8
Vysočina	108 164	7,6	7,5	84,9	61,1	10,9	26,0	2,0
Jihomoravský	113 434	7,2	8,5	84,3	57,6	14,7	26,0	1,8
Olomoucký	116 599	7,0	9,6	83,4	55,9	18,4	24,4	1,4
Zlínský	107 531	6,8	7,7	85,5	54,3	13,7	29,4	2,6
Moravskoslezský	115 049	7,4	8,8	83,8	58,8	12,0	26,9	2,2

Hrubými ročními příjmy na osobu ve výši 108 552 Kč v roce 2004 vykazoval Pardubický kraj 3. nejnižší příjem po Zlínském kraji a kraji Vysočina. Tato hodnota představovala 86,6 % republikové úrovně, přičemž variační rozpětí mezi kraji se pohybovalo od 85,8 % ve Zlínském kraji až po 139,0 % v Hl. městě Praze. V Pardubickém kraji platí občané v průměru šesté nejvyšší srážky na povinné pojištění, třetí nejvyšší daně z příjmů fyzických osob a dosahují tak třetího nejvyššího **podílu čistých ročních příjmů** na hrubých příjmech na osobu mezi kraji. Vyšší podíl čistých příjmů na osobu mají pouze obyvatelé Zlínského kraje a kraje Vysočina, tedy stejné kraje, kde jsou nejnižší hrubé roční příjmy na osobu. Z toho se dá usuzovat, že rozdíl mezi hrubými a čistými příjmy byl částečně kompenzován velikostí podílu srážek na povinné pojištění a daní z příjmů fyzických osob, které obyvatelé jednotlivých krajů musejí ze svých hrubých příjmů platit.

Tab. 3.2.3 Průměrný čistý roční příjem na 1 osobu

Zdroj: ČSÚ

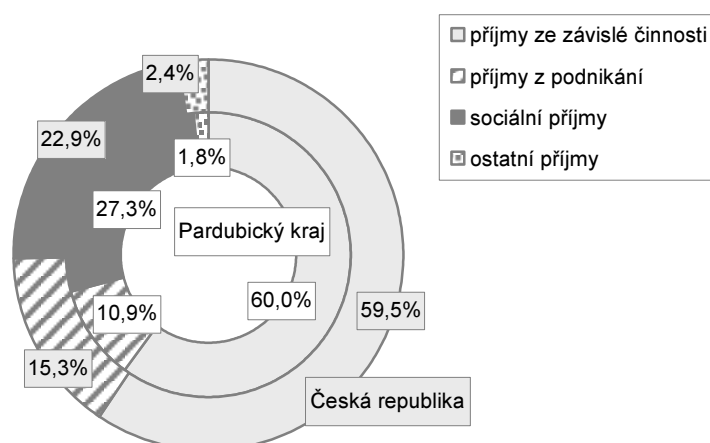
v Kč

	Česká republika	kraje													
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
2000	82 764	116 481	85 996	83 113	83 147	82 298	77 142	79 370	81 677	72 105	75 873	76 519	73 073	76 581	73 934
2002	94 221	130 447	101 498	92 498	97 406	91 695	86 127	92 257	86 428	84 924	88 904	88 573	84 096	86 987	83 150
2004	104 883	139 186	112 989	103 754	114 609	93 508	97 639	108 258	97 780	92 433	93 131	96 610	98 312	92 912	97 328

Při zkoumání **čistých ročních příjmů na osobu v absolutním vyjádření** se však pozice krajů změnil: Pardubický kraj klesne až na poslední místo s nejnižšími čistými příjmy na osobu (92 433 Kč), před něj se řadí Zlínský kraj (92 912 Kč) a kraj Vysočina (93 131 Kč). Hl. město Praha vykazuje nejvyšší hrubé roční příjmy na osobu, avšak nejvyššími srážkami na povinné pojištění a nejvyššími daněmi z příjmů FO dosahuje nejmenšího podílu čistých příjmů na osobu za rok (79,5 % hrubých příjmů). Republikovou hodnotu čistého ročního příjmu na osobu (104 883 Kč) převyšuje se 139 186 Kč pouze Hl. město Praha (132,7 % průměru ČR) následované Plzeňským, Středočeským a Libereckým krajem. Pardubický kraj dosahuje svou nejnižší částkou pouze 88,1 % úrovně republiky.

Graf 23 Struktura hrubých peněžních příjmů na 1 osobu v roce 2004

Zdroj: ČSÚ - SILC 2005

Při zkoumání **struktury hrubých peněžních příjmů na 1 osobu** v členění na příjmy ze závislé činnosti, příjmy z podnikání, sociální příjmy a ostatní příjmy v roce 2004 v krajích lze pozorovat jisté podobné rysy. Moravské kraje a západní polovina území Čech (kraj Liberecký, Ústecký, Karlovarský a Plzeňský) vykazují nižší podíly příjmů ze závislé činnosti, naopak sociální příjmy zde (mimo Plzeňského a Libereckého kraje) dosahují podílů převyšujících průměr republiky.

V kategorii **příjmů ze závislé činnosti** zaujímá prvenství Hl. města Praha s nejvyšším podílem 65,1 % příjmů.

Za ní se umístil Královéhradecký kraj (62,0 %) a Jihočeský kraj (61,3 %). Pardubický kraj se podílem 60,0 % pohybuje těsně nad průměrem ČR a představuje šestý nejvyšší podíl mezi krají. Nejnižší podíl příjmů ze závislé činnosti vykazuje Liberecký kraj.

Většího variačního rozpětí podílů jednotlivých krajů dosahuje ukazatel **příjmů z podnikání**. Zde se významně mění pořadí krajů: vedoucí pozice Hl. města Prahy je překvapivě nahrazena prvenstvím Libereckého kraje (23,6 % příjmů, současně jde o kraj s nejnižším podílem příjmů ze závislé činnosti), následovaného Olomouckým a Plzeňským krajem (oba s podílem 18,4 %). Sama zaujímá až čtvrté místo s podílem 17,4 % příjmů z podnikání z celkových hrubých příjmů. Druhý nejnižší podíl Pardubického kraje (10,9 %) téměř o třetinu zaostává za průměrem ČR (15,3 %). Na posledním místě s nejnižšími příjmy z podnikání (pouze 10,7 % hrubých příjmů) se umístil Královéhradecký kraj.

Sociální příjmy slouží k částečnému dorovnávání nižších příjmů. Zejména pro obyvatele příjmově slabších krajů (Zlínského, Pardubického, Moravskoslezského, Ústeckého) mohou představovat více než čtvrtinu jejich celkových hrubých příjmů. Maximální podíl 29,4 % patří Zlínskému kraji, 27,3 % Pardubickému kraji a v intervalu mezi 26,9 % a 26,0 % se pohybují kraje Moravskoslezský, Ústecký, Vysočina a Jihomoravský. Pod průměr ČR (22,9 %) se dostává kraj Jihočeský, Liberecký, Plzeňský a Středočeský. Hl. město Praha s nejnižším podílem 15,0 % sociálních příjmů se od druhého Středočeského kraje liší o více než 4 procentní body, což je největší rozdíl mezi vzestupně seřazenými podíly jednotlivých krajů.

Tab. 3.2.4 Struktura domácností podle čistého měsíčního příjmu na 1 osobu v roce 2004

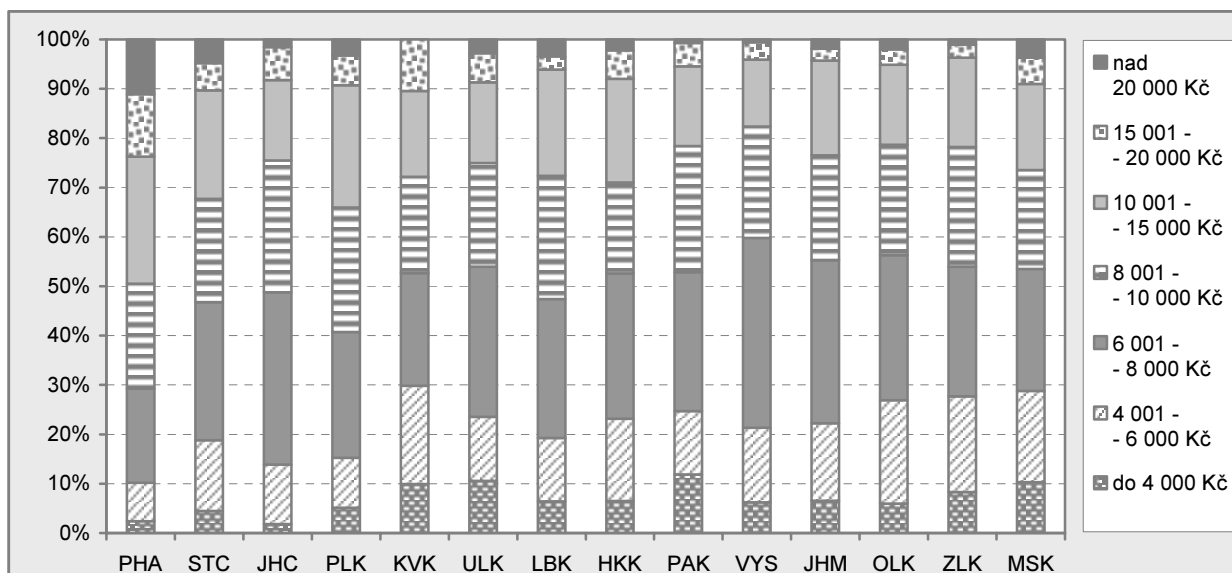
Zdroj: ČSÚ - SILC 2005

	Počet domácností	Domácnosti podle čistého měsíčního příjmu na 1 osobu (v %)								
		do 4 000 Kč	4 001 - 6 000 Kč	6 001 - 8 000 Kč	8 001 - 10 000 Kč	10 001 - 15 000 Kč	15 001 - 20 000 Kč	20 001 - 30 000 Kč	30 001 - 50 000 Kč	50 001 Kč a více
Česká republika	4 012 695	6,6	14,5	27,8	22,1	19,5	5,8	2,6	0,7	0,3
v tom kraje:										
Hl. město Praha	526 348	2,4	7,8	19,0	21,3	25,7	12,6	7,7	2,4	1,1
Středočeský	439 532	4,5	14,4	27,9	21,0	21,9	5,5	2,7	0,9	1,2
Jihočeský	245 850	1,8	12,1	34,8	26,7	16,3	6,7	1,6	0,0	0,0
Plzeňský	221 585	5,1	10,1	25,5	25,3	24,8	6,0	2,6	0,7	0,0
Karlovarský	119 516	9,9	19,9	22,8	19,5	17,4	10,5	0,0	0,0	0,0
Ústecký	326 919	10,6	13,0	30,4	21,0	16,4	5,9	2,2	0,6	0,0
Liberecký	171 543	6,4	12,9	28,1	25,0	21,6	2,6	1,3	1,7	0,5
Královéhradecký	217 895	6,5	16,7	29,4	18,4	21,0	5,8	1,1	1,1	0,0
Pardubický	188 103	11,9	12,9	28,1	25,5	16,2	4,7	0,7	0,0	0,0
Vysočina	186 584	6,2	15,2	38,4	22,5	13,6	3,5	0,3	0,3	0,0
Jihomoravský	416 683	6,6	15,7	33,0	21,3	19,2	2,4	1,5	0,3	0,0
Olomoucký	249 968	6,0	21,0	29,3	22,3	16,3	3,1	1,7	0,0	0,3
Zlínský	219 928	8,3	19,4	26,2	24,2	18,1	2,7	0,8	0,3	0,0
Moravskoslezský	482 241	10,4	18,4	24,7	20,0	17,5	5,3	3,3	0,3	0,0

Z porovnání struktury domácností podle čistého měsíčního příjmu na 1 osobu v roce 2004 vyplývá, že ve všech krajích mimo Hl. města Prahy se příjem na osobu u největšího podílu domácností pohyboval v rozmezí 6 001 Kč – 8 000 Kč. Praha naopak měla v tomto příjmovém pásmu v mezikrajském srovnání nejmenší podíl domácností (19,0 %), největšího podílu (více než čtvrtiny všech domácností) dosahovala v příjmech na osobu mezi 10 001 Kč – 15 000 Kč. Podíl domácností v nejnižším příjmovém pásmu (do 4 000 Kč) v **Pardubickém kraji** téměř dvojnásobně převyšoval průměr ČR. V pásmu 4 001 Kč – 6 000 Kč se krajská hodnota skoro vyrovnala republikovému průměru a pro příjmy mezi 6 001 Kč – 8 000 Kč a 8 001 – 10 000 Kč na osobu jej výrazně přesáhla (celkem o 3,7 procentního bodu oproti republikovému podílu 49,9 % domácností). U vyšších příjmových kategorií opět klesly podíly kraje pod úroveň ČR.

Graf 24 Struktura domácností podle čistého měsíčního příjmu na 1 osobu v krajích ČR v roce 2004

Zdroj: ČSÚ - SILC 2005

Důležitou část příjmů obyvatel tvoří i **dávky státní sociální podpory**. Kolísavý vývoj průměrné výše dávek v letech 2001 – 2006 se dotýkal všech krajů, přesto všechny regiony kromě kraje Vysočina dosáhly v roce 2006 vyšší průměrné výše dávek SSP na 1 obyvatele než v roce 2001. Kraj Vysočina klesl dokonce na 98,6 % částky roku 2001, naopak nejvýraznější nárůst průměrné výše dávek (o 20,9 % oproti roku 2001) vykázalo Hl. město Praha, přestože absolutní výši dávek SSP na obyvatele se řadí na poslední místo.

Tab. 3.2.5 Průměrná výše vyplacených dávek státní sociální podpory v přepočtu na 1 obyvatele

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

v Kč

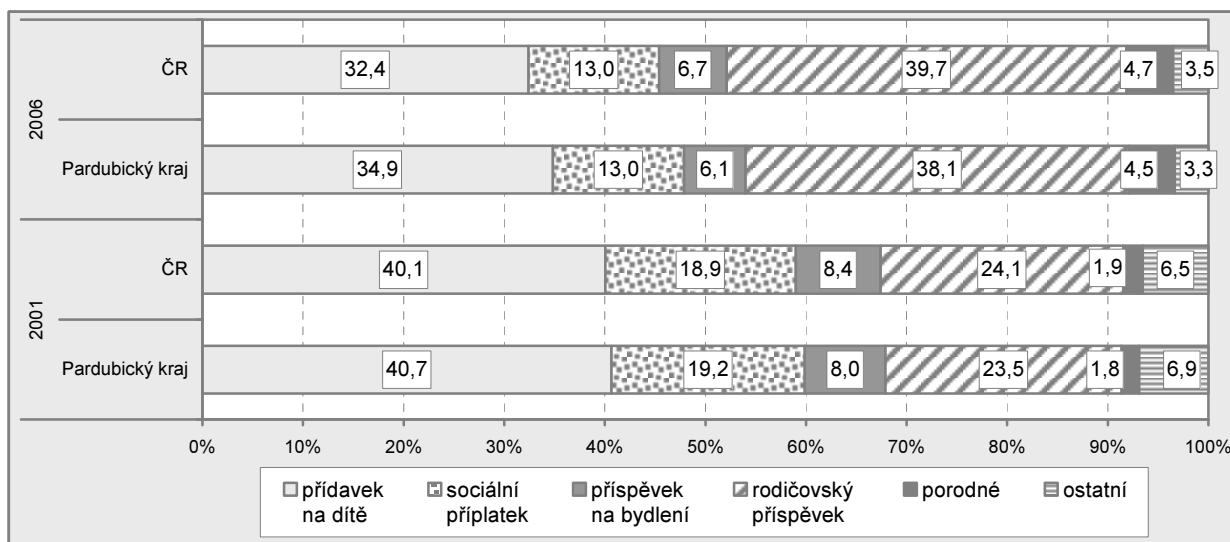
	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Česká republika	3 124	3 304	3 154	3 597	3 220	3 316
v tom kraje:						
Hl. město Praha	1 913	2 032	1 943	2 305	2 167	2 313
Středočeský	2 911	3 060	2 928	3 351	2 984	3 088
Jihočeský	3 098	3 283	3 120	3 557	3 148	3 260
Plzeňský	2 822	2 978	2 821	3 265	2 884	2 997
Karlovarský	3 385	3 592	3 440	3 921	3 523	3 602
Ústecký	3 718	3 979	3 841	4 353	3 974	4 080
Liberecký	3 190	3 375	3 254	3 727	3 329	3 401
Královéhradecký	3 128	3 297	3 150	3 606	3 194	3 302
Pardubický	3 418	3 585	3 407	3 847	3 397	3 461
Vysočina	3 482	3 618	3 412	3 872	3 392	3 434
Jihomoravský	3 182	3 375	3 220	3 648	3 249	3 353
Olomoucký	3 437	3 640	3 450	3 890	3 447	3 520
Zlínský	3 282	3 464	3 300	3 729	3 278	3 360
Moravskoslezský	3 552	3 760	3 604	4 088	3 703	3 785

V **Pardubickém kraji** vzrostla průměrná dávka SSP na obyvatele v roce 2006 o pouhých 1,2 % oproti roku 2001, což je po Vysočině druhý nejmenší nárůst. Z předcházející tabulky je vidět postupné přibližování výše průměrné dávky SSP v kraji k republikové úrovni.

Z porovnání **struktury vyplacených sociálních dávek** v letech 2001 a 2006 v Pardubickém kraji a v ČR je patrné snížení podílu příspěvků na dítě, sociálních příplatků a příspěvků na bydlení. Naopak narostly podíly rodičovských příspěvků (přibližně o 15 procentních bodů) a především porodného, které se na základě zákona č. 113/2006 Sb. s účinností od 1. 4. 2006 zvýšilo téměř na 2,5násobek úrovně roku 2001.

Graf 25 Vyplacené dávky státní sociální podpory v Pardubickém kraji a ČR v roce 2001 a 2006

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

OBECNÁ MÍRA NEZAMĚSTNANOSTI V KRAJÍCH ČR (VŠPS)

Obecná míra nezaměstnanosti (OMN) vyjadřuje podíl počtu nezaměstnaných za dané období na daném území (čítatel) a pracovní síly, tzn. součtu počtu nezaměstnaných a zaměstnaných obyvatel za dané období na daném území (jmenovatel). Data pocházejí ze zdrojů Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) a jsou v souladu s metodikou Mezinárodní organizace práce (ILO). Nezaměstnanými se rozumějí osoby starší 15 let včetně, které ve sledovaném období nebyly zaměstnané, aktivně práci hledaly a byly schopné do ní nastoupit nejpozději do 14 dnů.

Podle vývoje obecné míry nezaměstnanosti v ČR v letech 1993 – 2006 lze rozdělit celé období do dvou sedmiletých časových řad s rozdílným trendem: 1993 – 1999 a 2000 – 2006.

Tab. 3.2.6 Obecná míra nezaměstnanosti

Zdroj: ČSÚ - VŠPS

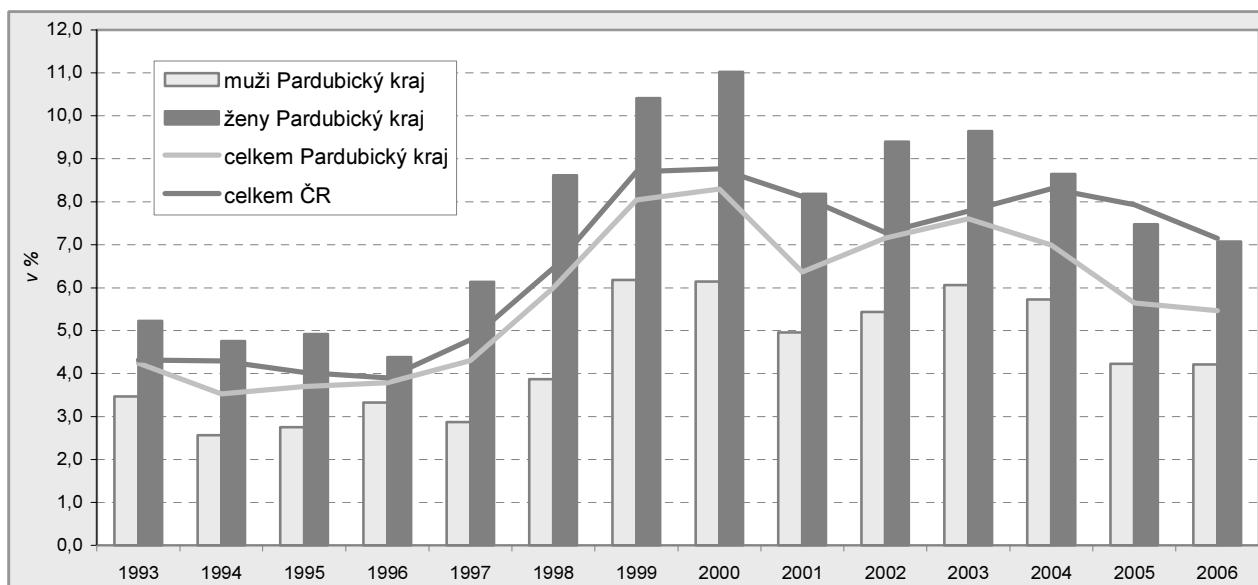
v %

	1993 - 1999 (roční průměr)			2000 - 2006 (roční průměr)			1996 ¹⁾	2000 ²⁾	2006
	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem		
Česká republika	5,2	4,3	6,4	7,9	6,5	9,7	3,9	8,8	7,1
v tom kraje:									
Hl. m. Praha	2,9	2,5	3,3	3,7	3,2	4,3	2,0	4,3	2,8
Středočeský	4,6	3,4	6,2	5,6	4,0	7,8	3,1	7,5	4,5
Jihočeský	3,7	2,9	4,9	5,3	4,2	6,8	2,8	5,8	5,1
Plzeňský	4,3	3,2	5,8	5,4	4,5	6,4	2,7	6,2	4,6
Karlovarský	5,2	5,0	5,6	8,6	8,0	9,4	3,4	8,4	10,2
Ústecký	9,2	8,0	10,7	14,0	12,3	16,1	9,0	16,0	13,7
Liberecký	4,8	3,8	6,1	6,3	4,8	8,0	3,8	6,2	7,7
Královéhradecký	4,3	3,2	5,5	5,6	4,1	7,4	3,2	6,1	5,4
Pardubický	4,8	3,6	6,3	6,8	5,3	8,8	3,8	8,3	5,5
Vysočina	4,9	3,9	6,2	6,0	5,0	7,4	3,3	6,8	5,3
Jihomoravský	4,5	3,7	5,5	8,1	6,9	9,7	3,2	8,3	8,0
Olomoucký	6,1	5,3	7,1	10,4	8,0	13,4	4,9	12,8	8,2
Zlínský	5,0	4,0	6,3	8,0	6,6	9,7	3,5	8,1	7,0
Moravskoslezský	7,8	6,4	9,5	13,9	11,4	16,9	5,2	14,3	12,0

¹⁾ rok s nejnižší nezaměstnaností v ČR

²⁾ rok s nejvyšší nezaměstnaností v ČR

V prvním období obecná míra nezaměstnanosti vykazovala nižší hodnoty, což dokazuje i rok 1996, kdy nezaměstnanost v ČR klesla na historické minimum 3,9 %. Poté postupně rostla až na maximum v roce 2000 – 8,8 %. Ve druhém období míra nezaměstnanosti více kolísala, ale v menším rozpětí. Od roku 2004 obecná míra nezaměstnanosti na republikové úrovni trvale klesá. Většina krajů se v celkovém ukazateli pohybovala po obě období pod úrovní ČR, s výjimkou krajů nejvíce postižených strukturálními změnami: Ústeckým a Moravskoslezským, k nimž se přidal i kraj Olomoucký. Tyto kraje mají také vyšší obecnou míru nezaměstnanosti mužů a žen ve srovnání s republikovým průměrem.

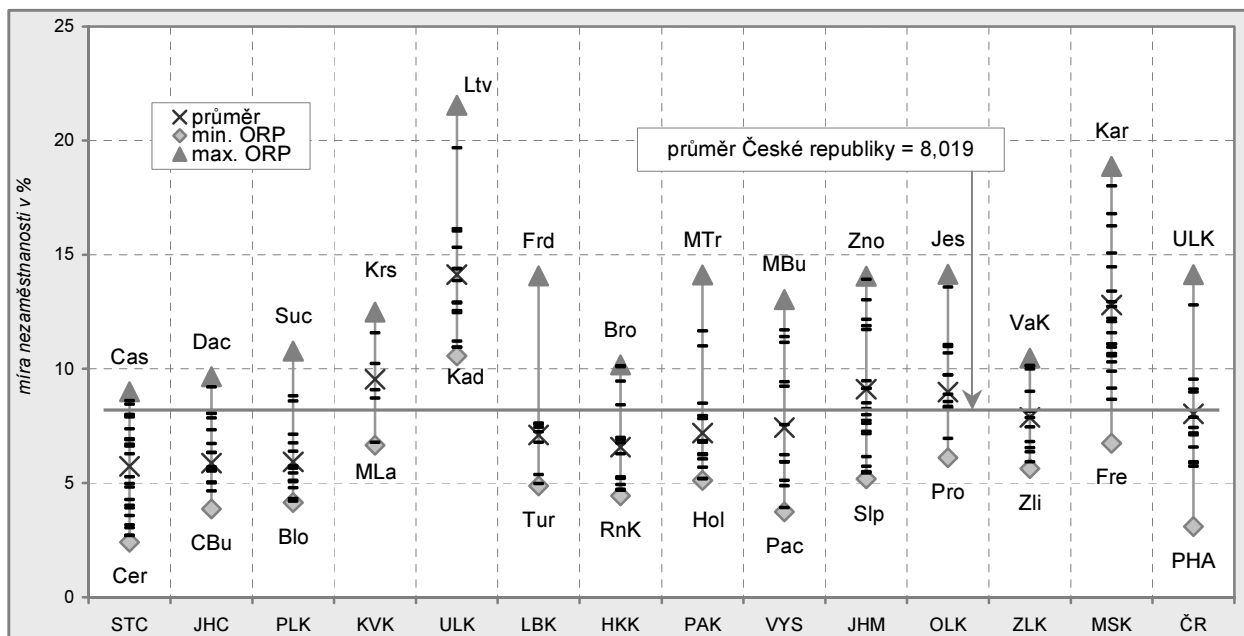
Graf 26 Obecná míra nezaměstnanosti v Pardubickém kraji a ČR v letech 1993 – 2006

Pardubický kraj se ve sledovaném ukazateli pohyboval vždy pod průměrem ČR. V letech 1993 – 1999 kopíroval vývoj republikových hodnot, v období 2000 – 2004 je z grafu 26 patrný mírně odlišný vývoj: výraznější meziroční pokles nezaměstnanosti v letech 2000 – 2001 a následný nárůst do roku 2003, které se na úrovni republiky o rok opožďovaly (pokles do roku 2002, nárůst 2002 – 2004). Od roku 2004 se opět trend OMN v kraji pohybuje shodně s ukazatelem ČR, ale absolutní rozdíl obecné míry nezaměstnanosti mezi oběma územími je větší v porovnání s lety 1993 – 2000. Maximálních rozdílů míry nezaměstnanosti bylo dosaženo v roce 2005, a to zhruba o 2,3 procentního bodu.

MÍRA NEZAMĚŠTNANOSTI VE SPRÁVNÍCH OBVODECH ORP PARDUBICKÉHO KRAJE

Chceme-li hodnotit ukazatel míry nezaměstnanosti na území menším než okres, poměříme aktuální počet uchazečů o zaměstnání s počtem ekonomicky aktivních obyvatel (pracovní síla) zjištěným ze Sčítání lidu, domů a bytů 2001. Z důvodu zachování srovnatelnosti dat byl v rámci tohoto indikátoru uvedený postup použit i pro výpočet míry nezaměstnanosti krajů.

Graf 27 Míra nezaměstnanosti ve správních obvodech ORP podle krajů k 31. 12. 2006

Z grafu je patrné, že Ústecký kraj mírou nezaměstnanosti svých SO ORP výrazně převyšuje republikový průměr. Obdobně u Moravskoslezského kraje také většina ORP přesahuje hodnotu ČR, ovšem zde jsou míry nezaměstnanosti jednotlivých SO ORP rovnoměrněji rozprostřeny na celém variačním rozpětí ukazatele. Oba kraje vykazují největší variační rozpětí míry nezaměstnanosti svých ORP. Naopak ke krajům s malým rozpětím míry nezaměstnanosti patří kraje Jihočeský, Karlovarský, Královéhradecký; nejmenší rozpětí má Zlínský kraj.

Pardubický kraj má spíše větší rozpětí svých ORP v mezikrajském srovnání (9. pořadí) a také 4 z jeho 15 správních obvodů ORP převyšují svou mírou nezaměstnanosti republikový průměr (ORP Moravská Třebová, Svitavy, Králíky a Česká Třebová). Nejnižší míra nezaměstnanosti je v SO ORP Holice, což je dáno zejména výraznou **dojížděnkou** obyvatel za práci do blízkých velkých měst (Pardubice, Hradec Králové, Vysoké Mýto), zvýšenou intenzitou zdejší bytové výstavby a také vyšší koncentrací cizinců s podnikatelským oprávněním na daném území. Na místě s nejvyšší mírou nezaměstnanosti v Pardubickém kraji se umístil SO ORP Moravská Třebová, poznamenaný hlavně útlumem průmyslové výroby a omezováním výroby významných lokálních zaměstnavatelů (Hedva Moravská Třebová, Gillette Jevíčko).

Z celkového počtu 19 369 uchazečů o zaměstnání v Pardubickém kraji k 31. 12. 2006 jich nejvíce vykazoval správní obvod ORP Pardubice (17,7 %) a Chrudim (17,6 %), následované SO ORP Moravská Třebová (10,3 %) a Svitavy (10,2 %). Vyšší počty uchazečů na Pardubicku a Chrudimsku souvisejí s velkou výměrou území ORP, Moravskotřebovsko a Svitavsko jsou regiony s tradičně vysokou mírou nezaměstnanosti.

Nejvíce mladých uchazečů **ve věku do 24 let** (21,4 %, tj. více než pětinu) měl správní obvod ORP Polička, **uchazeči starší 50 let** tvořili třetinu všech uchazečů na Přeloučsku. Nejrychleji se dařilo umísťovat uchazeče do nových zaměstnání na Holicku, kde dvě třetiny (65,8 %) uchazečů získají práci **do 6 měsíců** od zaevidování se, naopak nejmenší podíl těchto uchazečů (40,5 %) byl na Litomyšlsku a Svitavsku.

Dlouhodobá nezaměstnanost, tzn. délka evidence na úřadu práce přesahující 24 měsíců, postihovala především uchazeče Moravskotřebovska (45,1 % uchazečů), nejméně dlouhodobě nezaměstnaných obyvatel (19,0 % uchazečů) měl ORP Holice.

Tab. 3.2.7 Nezaměstnanost k 31. 12. 2006

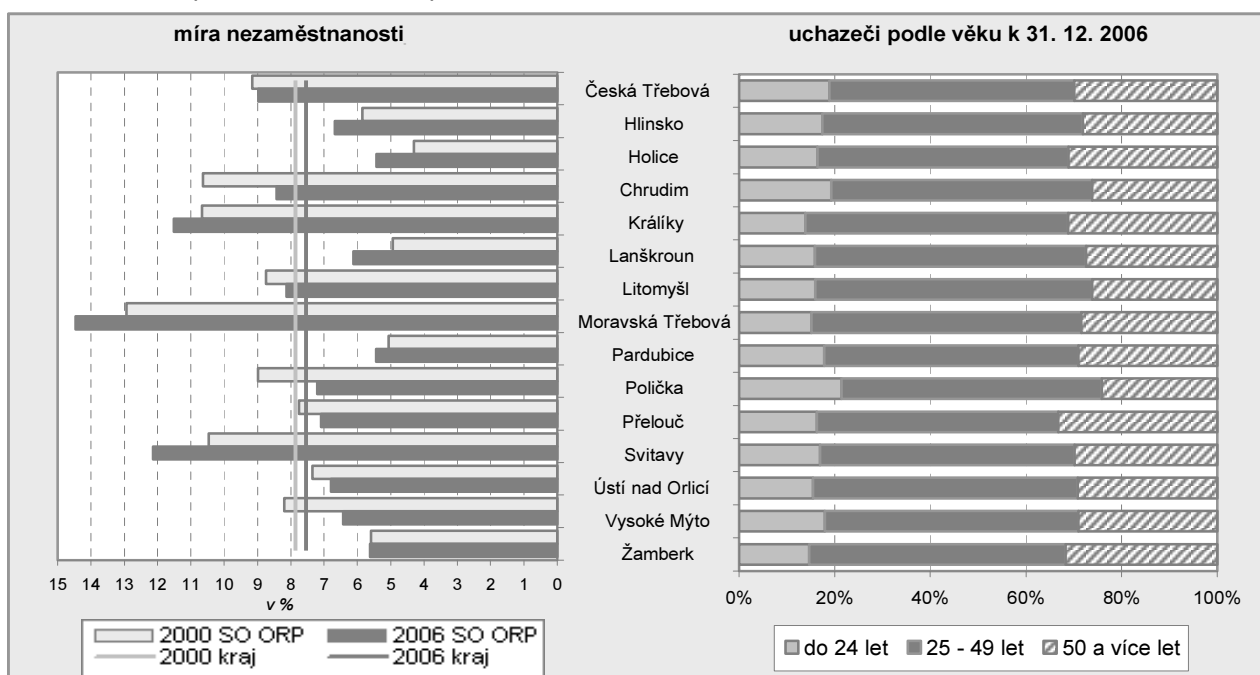
Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

	Uchazeči o zaměstnání celkem	z toho uchazeči (v %)						Počet uchazečů na 1 volné místo ¹⁾	Míra nezaměstnanosti (v %) ²⁾	
		dosažitelní	ve věku		s délkou evidence		ženy		z uchazečů celkem	z dosažitelných
			do 24 let	50 a více let	do 6 měsíců	nad 12 měsíců				
Pardubický kraj (absolutně)	19 369	18 381	3 335	5 536	9 706	6 779	10 218	2,7	7,6	7,2
podíl uchazečů (v %)	x	94,9	17,2	28,6	50,1	35,0	52,8	x	x	x
v tom správní obvody:										
Česká Třebová	886	94,6	18,8	29,9	42,0	41,0	48,0	3,5	9,0	8,5
Hlinsko	696	93,2	17,4	28,2	61,8	24,6	49,1	3,3	6,7	6,2
Holice	421	94,1	16,4	31,1	65,8	19,0	53,2	3,6	5,4	5,1
Chrudim	3 400	94,2	19,2	26,1	55,7	30,4	52,2	4,1	8,4	7,9
Králíky	529	95,5	13,8	31,2	50,9	34,2	59,5	6,8	11,5	11,0
Lanškroun	688	92,9	15,8	27,5	53,5	29,9	52,8	1,4	6,1	5,7
Litomyšl	1 044	96,1	15,9	26,1	40,5	44,5	58,8	6,6	8,1	7,8
Moravská Třebová	1 999	97,5	15,2	28,5	43,3	45,1	48,7	9,2	14,5	14,1
Pardubice	3 421	95,2	17,8	29,0	52,9	31,0	54,4	1,2	5,4	5,2
Polička	682	95,0	21,4	24,2	56,2	29,9	54,1	5,0	7,2	6,8
Přelouč	877	95,6	16,2	33,3	56,9	27,9	52,2	3,5	7,1	6,8
Svitavy	1 967	96,1	16,9	29,8	40,5	45,0	49,9	5,8	12,1	11,7
Ústí nad Orlicí	923	92,3	15,5	29,1	45,6	38,0	54,2	2,9	6,8	6,3
Vysoké Mýto	1 036	94,1	18,0	29,1	49,8	34,0	54,0	1,5	6,4	6,0
Žamberk	800	92,4	14,6	31,8	47,5	35,3	57,4	1,9	5,6	5,2

¹⁾ počítáno z počtu uchazečů celkem

²⁾ míra nezam. je počítána na počet ekonomicky aktivních podle SLDB k 1. 3. 2001

Nejvyšší počet uchazečů na 1 volné pracovní místo měl ORP Moravská Třebová (9,2). Téměř vyrovnaným počtem uchazečů a volných pracovních míst se vyznačovalo Pardubicko, kde na 1 místo připadalo pouze 1,2 uchazeče. Nízké hodnoty vedle ORP Pardubice vykazovaly také ORP Lanškroun, Vysoké Mýto a Žamberk, neboť jde o sídla významných lokálních zaměstnavatelů. **Celkovou míru nezaměstnanosti** (z uchazečů celkem i pouze z dosažitelných) ohraničovaly na nejnižší příčce ORP Holice (5,1 – 5,4 %) a na opačném konci s nejvyšší nezaměstnaností SO ORP Moravská Třebová (14,1 – 14,5 %). Jen o málo lepší byla situace v ORP Svítavy (11,7 – 12,1 %) a Králíky (11,0 – 11,5 %).

Graf 28 Míra nezaměstnanosti a struktura uchazečů o zaměstnání podle věku ve správních obvodech ORP (stav k 31. 12. 2006)

Při porovnávání **míry nezaměstnanosti** let 2000 a 2006 vidíme na úrovni kraje mírný pokles ukazatele ze 7,8 % na 7,6 %. V jednotlivých SO ORP se však situace vyvíjela rozdílně: ORP Hlinsko, Holice, Králíky, Lanškroun, Moravská Třebová, Pardubice, Svitavy a Žamberk měly k 31. 12. 2006 vyšší nezaměstnanost než o šest let dříve, naopak v ORP Česká Třebová, Chrudim, Litomyšl, Polička, Přelouč a Ústí nad Orlicí se nezaměstnanost snížila. Největšího rozdílu obou hodnot dosáhl ORP Chrudim, kde míra nezaměstnanosti v roce 2006 byla o 2,2 procentního bodu nižší oproti roku 2000; nejvýraznější nárůst (o 1,7 p. b.) jsme pozorovali na Svitavsku.

Tab. 3.2.8 Vývoj nezaměstnanosti v letech 2000 – 2006 (stav k 31. 12.)

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

	Index počtu uchazečů o zaměstnání celkem 2006/2000 (v %)	Rozdíl podílů z celkového počtu uchazečů 2006 - 2002 (v procentních bodech)							Rozdíl míry nezaměstnanosti z uchazečů celkem 2006 - 2000 (v proc. b.)
		osoby ve věku		osoby s délkou evidence		ženy	absolventi škol a mladiství	občané se zdravotním postižením	
		do 24 let	50 a více let	do 6 měsíců	nad 12 měsíců				
Pardubický kraj	97,4	-6,7	8,3	0,1	3,4	1,6	-3,7	4,4	-0,2
v tom správní obvody:									
Česká Třebová	98,0	-7,0	9,7	2,7	-0,8	-4,1	-1,8	5,9	-0,2
Hlinsko	114,1	-8,1	5,0	3,6	1,3	0,1	-5,4	4,8	0,8
Holice	126,4	-8,6	8,7	-5,1	5,7	-0,3	-5,9	6,0	1,1
Chrudim	79,2	-5,3	7,3	6,3	-2,2	0,7	-3,5	3,5	-2,2
Králíky	108,0	-6,8	11,1	-3,2	9,3	6,8	-1,5	11,1	0,8
Lanškroun	123,7	-6,9	7,0	-7,8	7,3	1,0	-2,1	8,3	1,2
Litomyšl	93,0	-11,6	6,6	-6,3	9,0	5,1	-4,4	3,6	-0,6
Moravská Třebová	111,8	-8,2	7,1	0,9	6,7	3,8	-4,0	6,4	1,5
Pardubice	107,4	-2,8	6,9	-5,1	7,8	2,3	-3,3	1,2	0,4
Polička	80,2	-3,3	3,9	8,5	-2,7	0,4	-3,0	0,5	-1,8
Přelouč	91,5	-5,8	10,0	0,8	-0,4	0,7	-6,0	2,9	-0,7
Svitavy	116,0	-7,4	9,1	-0,2	3,8	2,6	-3,2	2,9	1,7
Ústí nad Orlicí	92,5	-9,9	11,1	1,0	2,0	2,9	-6,4	5,5	-0,6
Vysoké Mýto	78,4	-7,6	11,8	3,2	-1,3	-1,6	-1,5	7,4	-1,8
Žamberk	100,6	-12,0	15,0	-3,8	7,1	1,1	-5,5	11,1	0,0

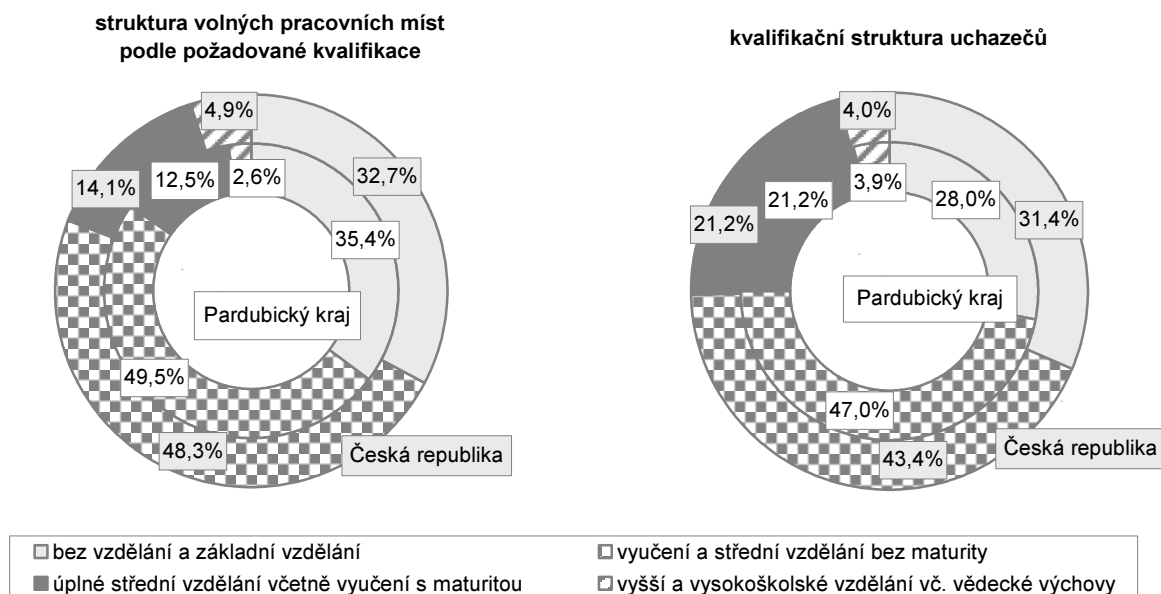
Od roku 2002 je k dispozici více ukazatelů z oblasti zaměstnanosti, resp. nezaměstnanosti, proto předcházející tabulka porovnává tzv. **specifické míry nezaměstnanosti** rozdílem let 2006 a 2002. Ve všech SO ORP kraje klesl podíl **uchazečů do 24 let**: nejvíce na Žambersku (o 12,0 procentních bodů), nejméně na Pardubicku (pouze o 2,8 p. b.). Žambersko současně zaznamenalo největší nárůst podílu **uchazečů nad 50 let**, Poličsko nejmenší. **Krátkodobá nezaměstnanost** (s délkou evidence kratší nebo rovnou šesti měsícům) se nejvýrazněji snížila na Lanškrounsku, nejvíce narostla (o 8,5 p. b.) na Poličsku. Nejvyšší pokles **nezaměstnanosti žen** nastal v ORP Česká Třebová, naopak Králicko zaznamenalo nárůst o 6,8 p. b. Potěšující změnu zaznamenaly míry nezaměstnanosti absolventů a mladistvých, které na celém území Pardubického kraje mezi roky 2002 a 2006 poklesly. Naopak **občané se zdravotním postižením** mají stále obtížnější uplatnění na trhu práce, extrémně jejich nezaměstnanost narostla v ORP Králíky a Žamberk; skoro žádnou změnu nevykázala na Poličsku.

Kvalifikační strukturu v Pardubickém kraji v roce 2006 charakterizoval mírný nesoulad mezi volnými pracovními místy a počtem odpovídajících uchazečů. Pro nejnižší stupeň vzdělání (tj. bez vzdělání a se základním vzděláním) převažoval podíl volných pracovních míst nad podílem příslušných uchazečů (o 7,4 procentního bodu). Jestliže 49,5 % volných pracovních míst bylo určeno pro vyučené nebo osoby se středním vzděláním bez maturity, v kvalifikační struktuře uchazečů šlo o podíl 47,0 %. Naopak u 12,5 % volných pracovních míst bylo vyžadováno úplné střední vzdělání včetně vyučení s maturitou, zatímco uchazečů s danou kvalifikací bylo evidováno více (21,2 %, tzn. šlo o největší rozdíl podílů jednotlivých kategorií vzdělání o velikosti 8,7 p. b.). Téměř vyrovnaný poměr vykázala kategorie vyššího a vysokoškolského vzdělání včetně vědecké výchovy, kde jen nevýrazně převažoval podíl uchazečů nad podílem pracovních míst.

Při srovnání **struktury volných pracovních míst podle požadované kvalifikace** v Pardubickém kraji a v ČR lze konstatovat, že v kraji je k dispozici větší podíl volných pracovních míst pro uchazeče s nižším vzděláním, kdežto od úplného středního vzdělání s maturitou a vyššího podíly volných pracovních míst v kraji klesají pod republikové podíly (u VŠ vzdělání téměř dvojnásobně). V kraji nacházíme

o 3,4 procentního bodu menší podíl **uchazečů o zaměstnání** s nejnižším stupněm vzdělání oproti hodnotě ČR, naopak pro kategorii vyučení a středního vzdělání bez maturity má kraj vyšší podíl uchazečů oproti republice. Vyrovnané podíly jsou u úplného středního vzdělání včetně vyučení s maturitou a vysokoškolského vzdělání včetně vědecké přípravy.

Graf 29 Kvalifikační struktura volných pracovních míst a uchazečů o zaměstnání k 31. 12. 2006

MÍRA ZAMĚSTNANOSTI STARŠÍCH PRACOVNÍKŮ A ŽEN

Ukazatel **míry zaměstnanosti** byl vypočítán jako podíl počtu zaměstnaných v národním hospodářství na populaci starší 15ti let. Jako zdrojová data posloužily údaje z Výběrového šetření pracovních sil.

V období od roku 1993 **celková zaměstnanost v Pardubickém kraji** kolísala, s výslednou hodnotou 55,3 % v roce 2006, tj. o 2,7 procentního bodu méně než v roce 1993. Maxima dosáhla v roce 1995, minima v roce 2000. Rozdíly mezi celkovou zaměstnaností a **mírou zaměstnanosti podle pohlaví** představovaly zhruba 10 procentních bodů: u mužů převyšovaly celkovou zaměstnanost v kraji, u žen za ní zaostávaly.

Tab. 3.2.9 Míra zaměstnanosti podle pohlaví a věku v Pardubickém kraji

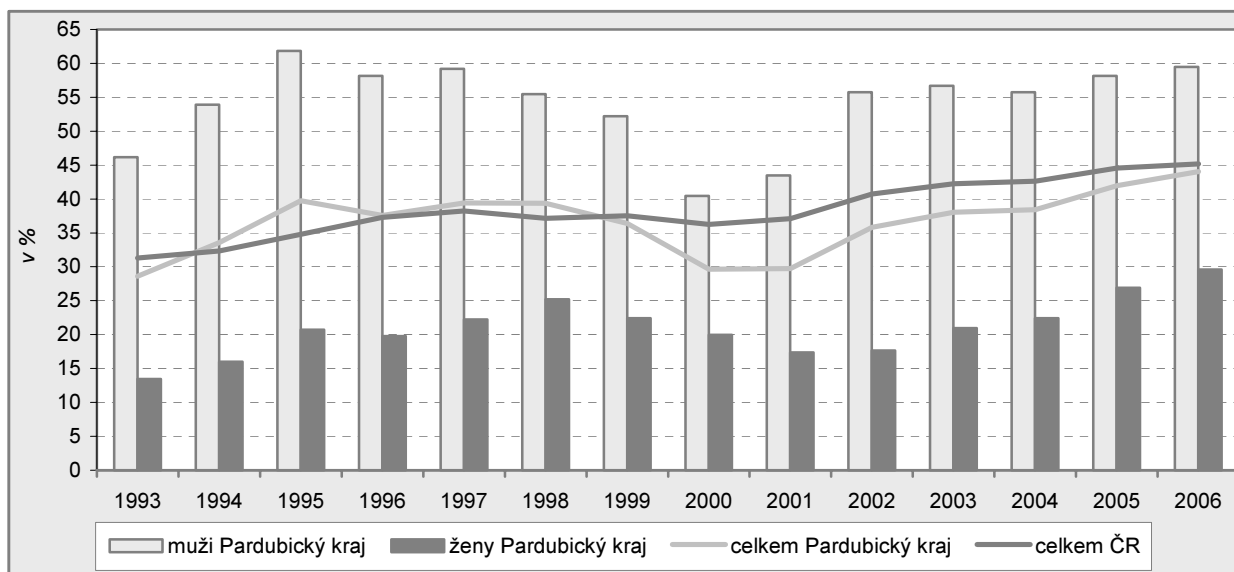
Zdroj: ČSÚ - VŠPS

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Míra zaměstnanosti celkem	58,0	60,3	60,8	59,4	59,1	58,3	56,5	54,3	55,0	55,1	54,9	54,0	55,1	55,3
v tom:														
muži	68,1	71,1	71,3	70,0	69,5	68,0	66,7	64,3	64,8	65,6	65,4	63,9	65,2	65,3
ženy	48,7	50,3	50,9	49,6	49,4	49,2	46,9	44,9	45,7	45,2	44,9	44,8	45,6	45,9
v tom ve věku:														
15 - 24 let	45,0	46,5	46,0	43,3	42,5	44,7	43,7	39,2	37,7	37,6	36,8	31,5	31,6	32,7
25 - 34 let	81,7	83,4	82,0	82,6	81,4	79,1	73,5	72,8	75,9	75,5	73,4	73,7	75,1	75,3
35 - 44 let	92,0	93,9	94,3	92,9	92,9	90,9	88,1	86,7	89,0	88,7	87,6	88,8	88,1	88,3
45 - 54 let	87,1	90,8	91,4	89,8	90,4	85,7	86,5	85,5	86,0	86,0	87,1	85,6	88,0	87,3
55 - 64 let	28,6	33,5	39,8	37,6	39,4	39,4	36,4	29,6	29,7	35,8	38,1	38,4	42,0	44,0
65 a více let	5,2	6,8	5,8	5,7	4,3	6,0	5,5	5,3	4,8	2,5	2,7	3,1	3,4	2,9

Největší podíl zaměstnaných obyvatel nacházíme ve věkové skupině 35 – 44 let, avšak i zde hodnoty z dlouhodobého hlediska klesají. Vysokou zaměstnanost vykazuje i skupina ve věku 45 – 54 let, kde po výrazném snížení o 4,7 p. b. mezi roky 1997 a 1998 se již trend stabilizoval a spíše dochází k postupnému růstu ukazatele. Nízkou míru zaměstnanosti lze pozorovat u obyvatel **ve věku 55 – 64 let**, kteří se z důvodu svého věku a blížícího se odchodu do důchodu stávají hůře umístitelnými na pracovním trhu. Přesto jako jediní (na rozdíl od ostatních vybraných věkových skupin) vykazují v delší časové řadě **nárůst míry zaměstnanosti**, a to dokonce o 15,4 p. b. mezi lety 1993 a 2006. Nejprve do roku 2000 míra zaměstnanosti sledované skupiny klesala, od roku 2001 rostla. Tento fakt částečně vyplývá z demografického vývoje

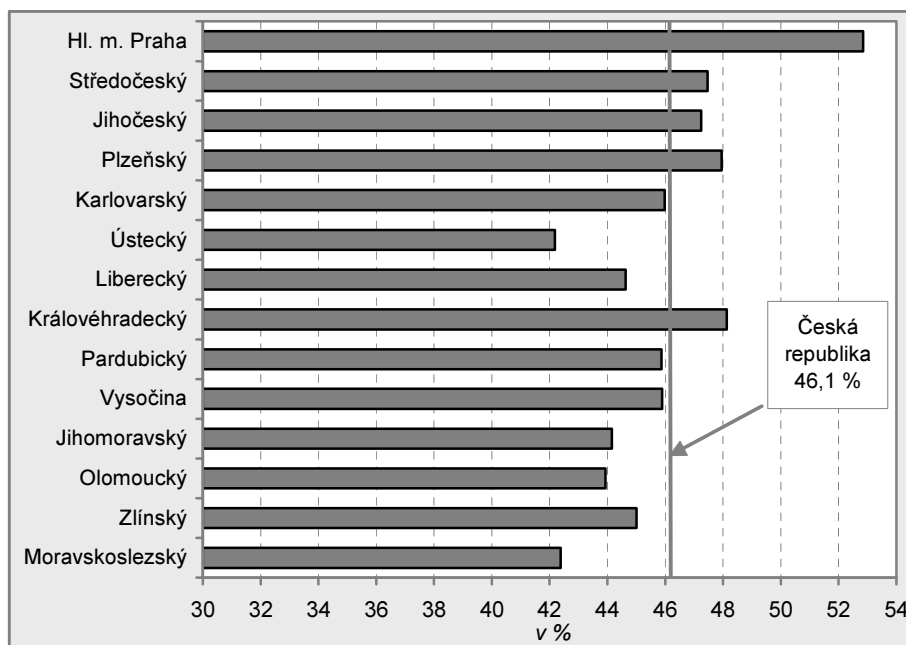
společnosti, kdy prodlužující se délka života a rostoucí počet občanů v důchodovém věku s sebou přinášejí požadavky na jejich dlouhodobější pracovní začlenění. Vydáním zákona č. 425/2003 Sb. s účinností od 1. 1. 2004 se navíc posunula věková hranice pro odchod do důchodu. Obyvatelé starší 65ti let zaznamenali naopak téměř dvojnásobný pokles zaměstnanosti ve srovnání s hodnotami z 90. let 20. století.

Graf 30 Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 – 64 let podle pohlaví v Pardubickém kraji a ČR v letech 1993 – 2006

Srovnáme-li **zaměstnanost osob ve věku 55 – 64 let** v Pardubickém kraji se situací v celé ČR, je patrné, že v období 1993 – 2006 vykazoval vývoj v kraji dvě výrazné odchylky oproti plynulému růstu ukazatele na úrovni republiky. První v roce 1995, kdy zaměstnanost obyvatel v sledované věkové skupině 55 – 64 let v kraji převyšovala o 5 procentních bodů hodnotu ČR, a druhou v letech 2000 – 2002, kdy naopak míra zaměstnanosti v kraji zaostávala za úrovní ČR o 6,3 p. b. V následujícím období již krajské míry zaměstnanosti mírně rostou směrem k hodnotám republikovým.

Graf 31 Míra zaměstnanosti žen v krajích ČR v roce 2006

Míra zaměstnanosti žen v roce 2006 překonala republikový průměr 46,1 % pouze v Hl. městě Praze, Středočeském, Jihočeském, Plzeňském a Královéhradeckém kraji. Pardubický kraj se s hodnotou 45,9 % umístil spolu s krajem Vysočina těsně pod úroveň České republiky. Od roku 2000 se Pardubickému kraji nepodařilo převýšit průměr ČR, přestože rozdíly se pohybují v řádu desetin procentního bodu.

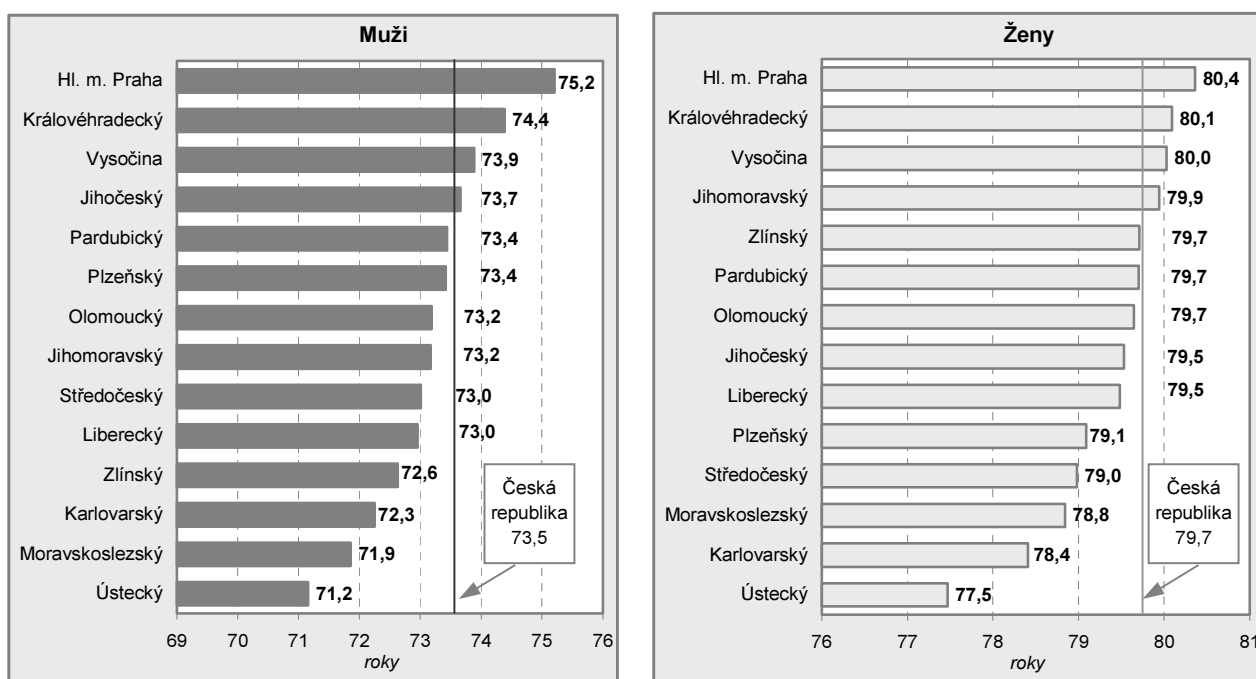
OČEKÁVANÁ DÉLKA ŽIVOTA

Očekávaná délka života (naděje dožití, střední délka života) je ukazatel používaný k popisu zdravotního stavu a úmrtnostních poměrů v populaci. Udává předpokládaný průměrný počet let, kterého se osoba daného věku pravděpodobně dožije za předpokladu, že zůstanou zachovány stávající úmrtnostní poměry po zbytek jejího života. Očekávaná délka života může být počítána pro jakýkoliv věk, nejčastěji se však setkáváme s nadějí dožití při narození, tj. ve věku 0. Tento ukazatel je z důvodu významných rozdílů v úmrtnosti mužů a žen udáván zvlášť pro každé pohlaví.

Střední délka života se po dlouhém období stagnace začala prodlužovat od konce 80. let minulého století. Prodlužování života a s ním spojený pokles úmrtnosti souvisí zejména se zvyšováním kvality lékařské péče, pozitivními změnami v životním stylu a zlepšováním životního prostředí, ke kterému po roce 1989 došlo.

Naděje dožití při narození se v České republice zvýšila od roku 1993 u mužů o 4,3 roku na 73,5 let a u žen o 3,3 roku na 79,7 let. U mužů, vzhledem k méně příznivému vývoji úmrtnosti v předchozím období, roste očekávaná délka života rychleji než u žen, a tím se snižuje rozdíl v naději dožití mezi pohlavími.

Graf 32 Naděje dožití při narození v krajích ČR v roce 2006

Pardubický kraj se dlouhodobě řadí do první poloviny krajů s vyšší nadějí dožití při narození. V roce 2006 byla očekávaná délka života pro právě narozeného chlapce 73,4 roku (pátá nejvyšší mezi kraji ČR; o 3,7 roku vyšší ve srovnání s rokem 1993). Právě narozená dívka měla naději dožit se 79,7 let (šestá nejvyšší očekávaná délka života mezi kraji ČR; nárůst o 3,3 roku ve srovnání s rokem 1993).

Tab. 3.2.10 Naděje dožití při narození

	Muži				Ženy				Rozdíl naděje dožití žen a mužů			
	1986 - - 1990	1991 - - 1995	1996 - - 2000	2001 - - 2005	1986 - - 1990	1991 - - 1995	1996 - - 2000	2001 - - 2005	1986 - - 1990	1991 - - 1995	1996 - - 2000	2001 - - 2005
Pardubický kraj	68,3	69,5	71,8	72,9	75,3	76,0	78,5	79,0	7,0	6,5	6,7	6,1
v tom okresy:												
Chrudim	67,4	69,2	71,3	72,2	75,2	75,9	78,3	78,9	7,8	6,7	7,0	6,7
Pardubice	69,0	69,6	72,2	73,5	75,4	76,1	79,1	79,6	6,4	6,5	6,9	6,2
Svitavy	67,8	68,9	71,0	71,8	75,2	76,1	77,5	78,6	7,4	7,2	6,5	6,8
Ústí nad Orlicí	68,4	69,9	72,3	73,5	75,3	76,0	78,5	78,8	6,9	6,1	6,2	5,3

V pětiletém cyklu je naděje dožití počítána za jednotlivé **okresy** republiky. Okresy Pardubického kraje se řadí mezi regiony s nadprůměrnou délkou života. Nejdělsí očekávanou délkou života mužů se v kraji vyznačuje okres Ústí nad Orlicí (73,5 roku v období 2001 – 2005), nejkratší pak okres Svítavy (71,8 let).

Pokud jde o ženy, vyskytuje se nejvyšší naděje dožití v okrese Pardubice (79,6 let), nejnižší v okrese Svitavy (78,6 let).

Zlepšování úmrtnostních poměrů a prodlužování střední délky života se však spolu s prudkým poklesem porodnosti (ke kterému v 90. letech 20. století došlo) projevují **stárnutím populace**. Stárnutí populace se odráží v rostoucím **průměrném věku** obyvatel kraje, který se od roku 1995 zvýšil o 3 roky (z 37,0 na 40,0 let). Mezi správními obvody obcí s rozšířenou působností se nejstarším obyvatelstvem vyznačuje Pardubicko (41,2 let v roce 2006). Věkovou strukturu tohoto obvodu ovlivňuje vysoká koncentrace populace do krajského města, pro něž je typické vyšší průměrné stáří obyvatel. Nad krajským průměrem byl v roce 2006 také průměrný věk obyvatel Přeloučska (41,0 let). Na opačném pólu hodnot průměrného věku se nachází Žambersko, Králicko a Lanškrounsko. Stále vyšších hodnot nabývá **index stáří** – v roce 2006 připadalo v kraji na 100 dětí do 14 let již 98 osob starších 65 let. Nejvyšší hodnoty indexu stáří nacházíme opět na Pardubicku a Přeloučsku (118, resp. 111 v roce 2006), naopak na Králicku a Lanškrounsku se index stáří pohybuje kolem 80.

Tab. 3.2.11 Charakteristiky věkové struktury obyvatelstva

	Průměrný věk		Index stáří		Index závislosti I.		Index závislosti II.		Index ekonomického zatížení	
	1995	2006	1995	2006	1995	2006	1995	2006	1995	2006
Pardubický kraj	37,0	40,0	70,3	98,1	27,8	21,3	19,5	20,9	47,3	42,2
v tom správní obvody:										
Česká Třebová	36,4	40,1	62,9	95,5	29,2	21,3	18,4	20,3	47,5	41,5
Hlinsko	37,1	40,0	70,2	102,4	30,0	22,0	21,0	22,5	51,0	44,5
Holice	38,5	39,7	89,5	91,5	27,1	21,7	24,3	19,9	51,4	41,6
Chrudim	37,1	40,0	72,0	98,2	28,5	21,4	20,5	21,0	49,0	42,5
Králíky	35,1	38,6	50,2	80,0	32,1	23,0	16,1	18,4	48,2	41,3
Lanškroun	35,8	38,8	61,8	80,4	29,2	22,4	18,1	18,0	47,3	40,5
Litomyšl	36,7	39,2	68,8	87,0	29,4	23,3	20,2	20,3	49,6	43,6
Moravská Třebová	36,2	39,5	62,5	90,3	28,9	21,8	18,1	19,7	47,0	41,4
Pardubice	37,7	41,2	74,5	118,0	24,9	19,3	18,6	22,8	43,5	42,1
Polička	36,2	39,4	64,0	90,6	30,3	23,3	19,3	21,1	49,6	44,3
Přelouč	38,3	41,0	86,6	111,2	26,5	19,4	22,9	21,5	49,4	40,9
Svitavy	36,8	39,6	67,0	87,5	27,2	21,1	18,2	18,5	45,4	39,6
Ústí nad Orlicí	36,9	39,9	70,1	95,9	27,5	21,9	19,3	21,0	46,8	42,9
Vysoké Mýto	37,1	39,7	76,7	92,3	27,0	23,0	20,7	21,3	47,8	44,3
Žamberk	35,3	38,6	57,3	81,4	32,6	22,7	18,7	18,5	51,2	41,3

Index stáří - počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0 - 14 let

Index závislosti I. - počet dětí ve věku 0 - 14 let na 100 osob ve věku 15 - 64 let

Index závislosti II. - počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15 - 64 let

Index ekonomického zatížení - počet dětí ve věku 0 - 14 let a počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15 - 64 let

MÍRA ÚMRTNOSTI

Míra úmrtnosti je ukazatel, který vypovídá o zdravotním stavu populace a o rozšíření vybraných onemocnění. Intenzitu úmrtnosti ovlivňuje věková struktura populace, proto pro územní srovnávání používáme standardizovaný ukazatel. Tzv. **standardizovaná míra úmrtnosti** přepočítává stavy skutečně zemřelých na daném území (v našem případě v kraji) na věkovou strukturu vyššího územního celku (zde ČR). Říká tedy, jaká by byla úmrtnost v nižším územním celku, kdyby zde byla stejná věková struktura jako v celé republice. Regionální rozdíly v úmrtnosti (po standardizaci) v České republice jsou dány především rozdíly ve skladbě obyvatelstva jednotlivých územních celků. Roli hraje úroveň vzdělání obyvatelstva (s vyšším vzděláním se intenzita úmrtnosti obecně snižuje), složení podle rodinného stavu (svobodné a rozvedené osoby vykazují vyšší úmrtnost než ženatí a vdané), národnosti, socioekonomického postavení aj. Dalšími faktory, které způsobují územní rozdíly, jsou např. úroveň zdravotní péče (zejména dostupnost rychlé zdravotní péče v případě akutních srdečních a mozkových příhod), životní prostředí a obecně celková ekonomická úroveň daného regionu.

Základní osu rozdílů v úrovni úmrtnosti lze vymezit ve směru severozápad (oblast s horšími úmrtnostními poměry) – jihovýchod (oblast s příznivějšími úmrtnostními poměry). Výjimkou je na jedné straně Hl. město Praha vyznačující se nízkou úmrtností a na straně druhé se ve východní části republiky od ostatních krajů výrazně odlišuje Moravskoslezský kraj s vysokou úmrtností.

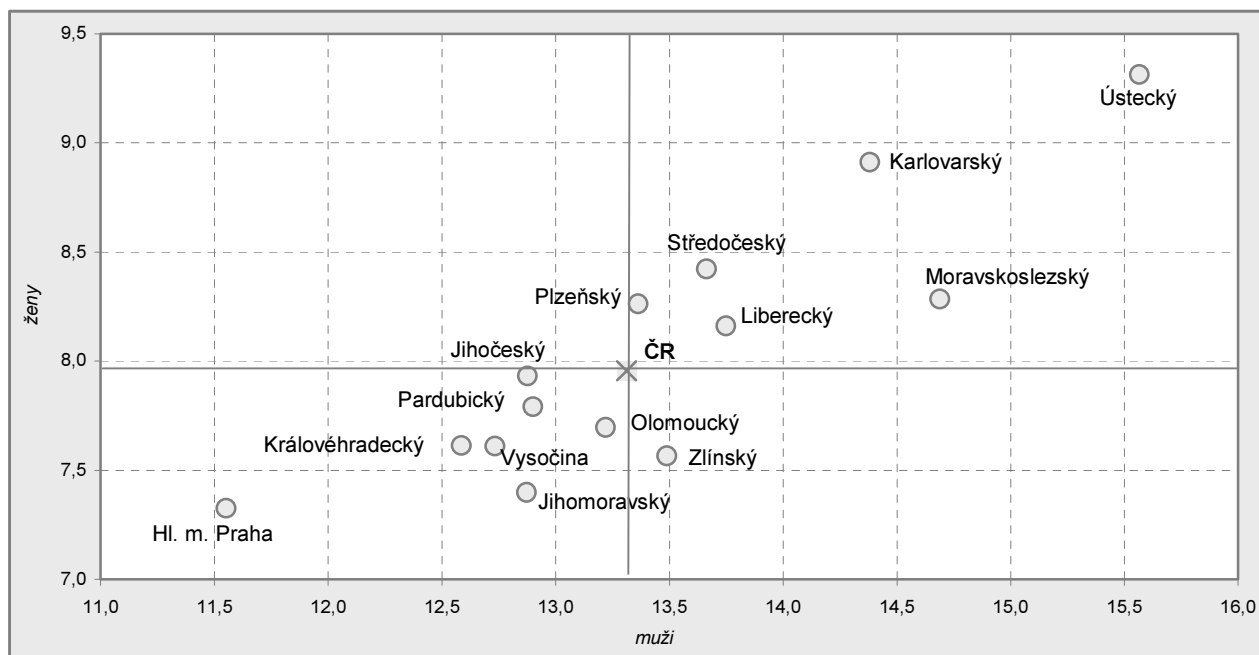

Tab. 3.2.12 Standardizovaná míra úmrtnosti podle pohlaví a příčin úmrtí na 1 000 obyvatel

v ‰

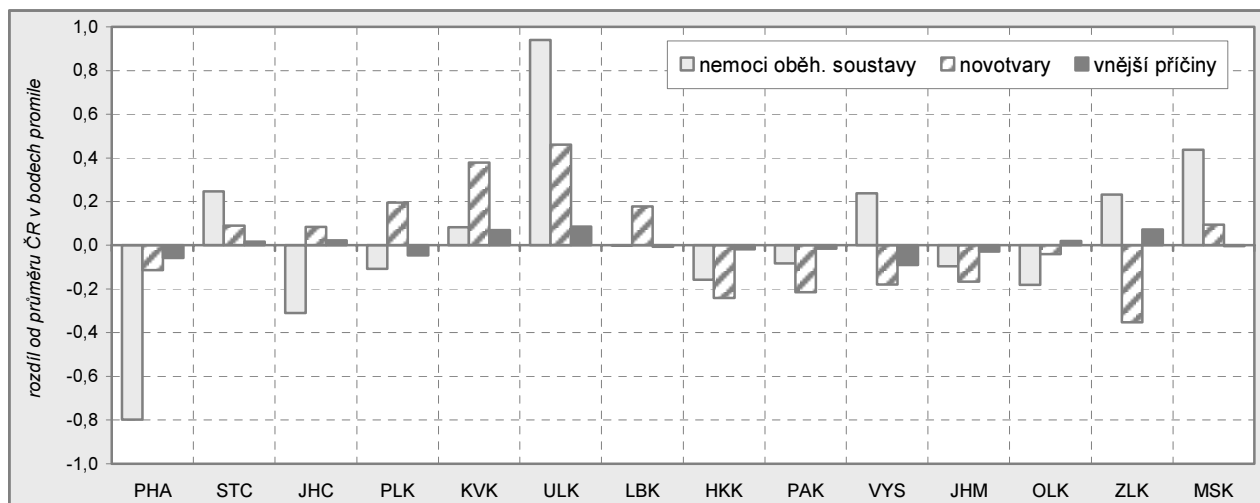
	Standardizovaná míra úmrtnosti (roční průměr)											
	muži		ženy		celkem		z toho podle vybraných příčin					
							nemoci oběhové soustavy		novotvary		vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti	
	1993 - - 1999	2000 - - 2006	1993 - - 1999	2000 - - 2006	1993 - - 1999	2000 - - 2006	1993 - - 1999	2000 - - 2006	1993 - - 1999	2000 - - 2006	1993 - - 1999	2000 - - 2006
Česká republika	15,4	13,3	9,2	8,0	11,8	10,2	6,6	5,3	2,9	2,7	0,8	0,6
v tom kraje:												
Hl. m. Praha	13,7	11,6	8,6	7,3	10,7	9,1	5,7	4,5	2,9	2,6	0,8	0,6
Středočeský	16,3	13,7	9,7	8,4	12,4	10,6	7,3	5,5	3,0	2,8	0,8	0,7
Jihočeský	15,4	12,9	9,1	7,9	11,7	10,0	6,4	5,0	3,0	2,8	0,7	0,7
Plzeňský	15,7	13,4	9,9	8,3	12,3	10,4	6,7	5,2	3,2	2,9	0,8	0,6
Karlovarský	16,6	14,4	10,3	8,9	13,0	11,2	6,8	5,4	3,4	3,1	1,0	0,7
Ústecký	17,6	15,6	10,5	9,3	13,5	11,9	7,4	6,2	3,4	3,2	0,9	0,7
Liberecký	15,6	13,7	9,5	8,2	12,1	10,5	6,7	5,3	3,1	2,9	0,8	0,6
Královéhradecký	14,3	12,6	8,7	7,6	11,0	9,6	6,1	5,1	2,7	2,5	0,7	0,6
Pardubický	14,9	12,9	9,2	7,8	11,6	9,9	6,6	5,2	2,6	2,5	0,8	0,6
Vysočina	14,8	12,7	8,8	7,6	11,3	9,7	6,6	5,5	2,7	2,5	0,6	0,6
Jihomoravský	14,7	12,9	8,6	7,4	11,2	9,7	6,4	5,2	2,7	2,6	0,7	0,6
Olomoucký	15,3	13,2	8,9	7,7	11,6	10,0	6,5	5,1	2,8	2,7	0,8	0,7
Zlínský	15,5	13,5	8,9	7,6	11,7	10,0	7,0	5,5	2,6	2,4	0,8	0,7
Moravskoslezský	16,6	14,7	9,5	8,3	12,5	10,9	6,8	5,7	3,0	2,8	0,8	0,6

Nejvyšší úmrtnost z hlediska krajů zaznamenáváme již tradičně u **mužů** v Ústeckém a Moravskoslezském kraji, u **žen** je to rovněž kraj Ústecký a dále kraj Karlovarský. Naopak nejnižší úmrtnost mužů vykazovalo v námi sledovaném období (1993 až 2006) Hl. město Praha následované kraji Královéhradeckým a Vysočinou. Nejnižších hodnot úmrtnosti žen dosahuje Hl. město Praha spolu s Jihomoravským krajem. Pardubický kraj se mírou úmrtnosti mužů v průměru sledovaných let (1993 až 2006) nacházel na páté příčce mezi kraji (5. nejnižší standardizovaná míra úmrtnosti), úmrtnost žen byla v tomto období v mezikrajském srovnání sedmá nejnižší.

Graf 33 Standardizovaná míra úmrtnosti v krajích ČR v letech 2000 – 2006 (roční průměr)

Celková standardizovaná úmrtnost se skládá z úmrtností na jednotlivé příčiny. Přibližně polovinu celkové úmrtnosti tvoří **nemoci oběhové soustavy**. Úmrtnost na nemoci oběhové soustavy se v České republice v období let 2000 – 2006 ve srovnání s obdobím 1993 – 1999 snížila o 20,0 %, v Pardubickém kraji o necelých 22 %. V průměru let 2000 – 2006 dosáhla hodnota úmrtnosti na tuto příčinu v kraji 5,2 % (7. nejnižší hodnota mezi kraji ČR). Druhou nejčastější příčinou smrti jsou **novotvary**. Úmrtnost na tuto příčinu poklesla v ČR mezi roky 1993 – 1999 a 2000 – 2006 o 7,0 %, ovšem její podíl na celkové úmrtnosti vzrůstá (v současnosti tvoří zhruba čtvrtinu celkové úmrtnosti). Míra úmrtnosti na novotvary byla v Pardubickém kraji v období 2000 – 2006 v regionálním srovnání třetí nejnižší po Zlínském a Královéhradeckém kraji. Úmrtnost na **vnější příčiny** (například úrazy, otravy, sebevraždy) se mezi lety 1993 – 1999 a 2000 – 2006 v Pardubickém kraji snížila o necelých 24 % a pohybuje se na úrovni republikového průměru.

Graf 34 Standardizovaná míra úmrtnosti na vybrané příčiny úmrtí v krajích ČR v letech 2000 – 2006 (roční průměr)

Mezi **správními obvody obcí s rozšířenou působností** Pardubického kraje je standardizovaná míra úmrtnosti nejvyšší na Králicku, Moravskotřebovsku a Svitavsku, nejnižší na Pardubicku, Žambersku a Lanškrounsku. Nejvyšší úmrtnost na nemoci oběhové soustavy je typická pro Králicko (v období 2001 – 2005 zde byla zjištěna vůbec nejvyšší míra úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy mezi všemi SO ORP republiky), výrazně nadprůměrná úmrtnost na tuto příčinu je i na Moravskotřebovsku a Orlickoústecku; naopak podprůměrné hodnoty zaznamenáváme na Poličsku a Pardubicku. Dlouhodobě nepříznivá úroveň úmrtnosti na novotvary je charakteristická pro Svitavsko, nejpříznivější situace je na Žambersku a Lanškrounsku.

V návaznosti na předcházející informace o zdravotním stavu populace zmiřme nyní také tendence vývoje základních ukazatelů týkajících se **zdravotnictví**. Ve zdravotnictví Pardubického kraje působilo v roce 2006 celkem 1 691 lékařů (v přepočtených osobách), což oproti roku 2000 představovalo nárůst o 8,6 %. Skokový nárůst počtu lékařů v nestátních zdravotnických zařízeních mezi roky 2002 a 2003 souvisel s přechodem zdravotnických zařízení pod správu kraje. Zatímco v roce 2002 pracovalo v nestátních zdravotnických zařízeních necelých 60 % lékařů, od roku 2003 převyšuje tento podíl 97 %. Mírně se zvýšil i počet lékařů na 1 000 obyvatel kraje (ze 3,1 v roce 2000 na 3,3 v roce 2006). Počet obyvatel připadajících na jednoho lékaře přitom v kraji adekvátně poklesl z 327 v roce 2000 na 300 v roce 2006.

Tab. 3.2.13 Vybrané ukazatele zdravotnictví v Pardubickém kraji

Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Lékaři celkem (přepočtené osoby)	1 557	1 599	1 637	1 656	1 686	1 691	1 691
z toho v nestátních zařízeních	1 258	952	974	1 616	1 644	1 646	1 643
Lékaři na 1 000 obyvatel	3,1	3,1	3,2	3,3	3,3	3,3	3,3
Obyvatelé na 1 lékaře	327	318	310	306	300	299	300
Nemocnice	10	9	10	10	10	10	10
Lůžka v nemocnicích	2 536	2 445	2 545	2 776	2 702	2 718	2 698
Lůžka v nemocnicích na 1 000 obyvatel	5,0	4,8	5,0	5,5	5,3	5,4	5,3

Síť nemocnic v Pardubickém kraji je stabilní, ke konci roku 2006 jich bylo na území kraje 10, z nichž 3 byly ve formě nemocnice následné péče. Vývoj počtu lůžek v nemocnicích ovlivnilo ve sledovaném období více faktorů. Dlouhodobě počet lůžek klesá (tlak ministerstva zdravotnictví na úspory prostředků i počtů zdravotních sester na méně vytižených odděleních), avšak od roku 2002 počet lůžek v nemocnicích rostl vlivem organizačních změn ve zdravotnictví, konkrétně přesunem léčeben dlouhodobě nemocných pod nemocnice. V roce 2006 připadlo na 1 000 obyvatel Pardubického kraje 5,3 lůžka (druhý nejnižší počet po Středočeském kraji), republikový průměr činil 6,3 lůžka na 1 000 obyvatel.

Tab. 3.2.14 Průměrná doba trvání 1 případu pracovní neschopnosti a průměrné procento pracovní neschopnosti podle příčiny v Pardubickém kraji

Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky

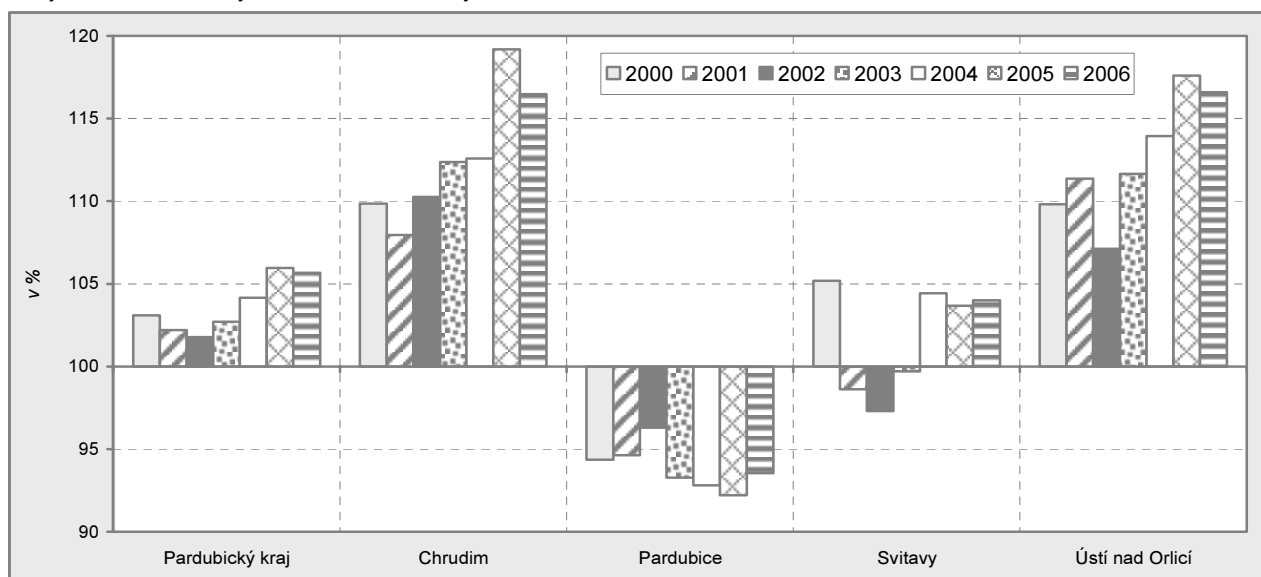
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Průměrný počet nemocensky pojištěných	216 863	210 783	210 404	207 679	203 411	202 638	203 825
Průměrná doba trvání 1 případu pracovní neschopnosti (kalendářní dny)	27,5	27,8	30,3	29,7	34,6	33,6	35,6
v tom podle příčiny:							
pro nemoc	26,7	27,1	29,6	28,9	33,8	32,6	34,6
pro pracovní úrazy	39,0	38,2	39,4	41,1	41,4	44,3	44,4
pro ostatní úrazy	37,8	38,4	39,3	40,6	44,8	46,2	45,5
Průměrné procento pracovní neschopnosti	6,654	6,897	6,893	6,999	6,099	6,491	6,144
v tom podle příčiny:							
pro nemoc	6,016	6,251	6,225	6,339	5,449	5,817	5,454
pro pracovní úrazy	0,251	0,244	0,251	0,239	0,247	0,261	0,266
pro ostatní úrazy	0,387	0,403	0,417	0,421	0,403	0,413	0,424

Průměrné procento pracovní neschopnosti v Pardubickém kraji se dlouhodobě pohybuje nad republikovými hodnotami. Nejnižší procenta pracovní neschopnosti se v období let 2000 až 2006 vyskytovala v Hlavním městě Praze a ve Středočeském kraji, naopak nejvyšší hodnoty vykazovaly kraje Zlínský a Moravskoslezský. K výraznému snížení procenta pracovní neschopnosti v kraji (téměř o 1 procentní bod) došlo v roce 2004 v souvislosti se změnami v legislativě nemocenského pojištění, jejichž cílem bylo zamezit zneužívání nemocenských dávek. Nejnižší procento pracovní neschopnosti mezi okresy kraje nacházíme dlouhodobě v okrese Pardubice (po celé období 2000 až 2006 se pohybovalo pod republikovým průměrem), nejvyšší v okresech Chrudim a Ústí nad Orlicí.

Průměrně trval v roce 2006 jeden případ pracovní neschopnosti v Pardubickém kraji 35,6 dne, tzn. prodloužení o 8 dnů ve srovnání s rokem 2000. Doba trvání pracovní neschopnosti pro úrazy byla v celém období v průměru delší než v případě nemocí. **Průměrná doba trvání jednoho případu pracovní neschopnosti** dlouhodobě překračuje republikovou hodnotu v okrese Svitavy, naopak v okrese Pardubice byla ve sledovaném období výrazně kratší než v celé republice.

Graf 35 Průměrné procento pracovní neschopnosti (ČR = 100) v Pardubickém kraji a jeho okresech v letech 2000 – 2006

Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky

NEJVYŠŠÍ DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ

Informace o vzdělanosti obyvatelstva jsou jedním ze základních ukazatelů charakterizujících kvalitu lidských zdrojů ve společnosti. Údaje o vzdělanosti zjišťuje Český statistický úřad při Sčítání lidu, domů a bytů. Zdrojem informací o vzdělanostní struktuře obyvatelstva je i Výběrové šetření pracovních sil, vybrané informace o vzdělávání má k dispozici také Ústav pro informace ve vzdělávání.

Celková vzdělanostní úroveň populace **České republiky** se dlouhodobě zlepšuje, pozitivní tendence jsou více patrné u žen. Počet osob starších 15 let se základním vzděláním a bez vzdělání stále klesá, od roku 1993 se snížil o více než 590 tisíc (vedle růstu počtu absolventů vyšších stupňů vzdělání se na tomto snížení podílí i přirozená obměna obyvatelstva spojená s vymíráním nejstarších obyvatel, pro něž je typická nižší úroveň vzdělanosti). Jestliže v roce 1993 mělo základní vzdělání (či bylo bez vzdělání) 27,6 % populace ve věku 15 a více let, v roce 2006 to byla již necelá pětina. Početně největší skupinu obyvatelstva tvoří osoby se středním stupněm vzdělání bez maturity (v našich podmínkách jde převážně o osoby vyučené). Od roku 1993 vzrostl jejich počet v ČR „pouze“ o 57 tis. a jejich podíl na obyvatelstvu starším 15 let klesl o 1,5 procentního bodu (z 38,7 % na 37,2 %). Podstatně narostly počty osob s vyšší úrovní vzdělání. Ve skupině obyvatel se středoškolským vzděláním s maturitou přibýlo 716 tis. osob a v roce 2006 byla v populaci ČR zastoupena 32,6 % (25,8 % v roce 1993). Nejrychleji rostl počet vysokoškolsky vzdělaných osob (včetně absolventů vyšších odborných škol), a to o 307 tis. na více než 950 tis. v roce 2006 (tj. o 47 %).

Tyto uvedené tendence se projevují v ženské i mužské složce populace. Pro muže je charakteristický vysoký podíl vyučených (téměř 45 % v roce 2006) a nižší podíl základního vzdělání (14 %). Podíl **žen** se základním vzděláním je sice téměř čtvrtinový, ale podstatně více žen než **mužů** má ukončené střední vzdělání s maturitou (36,0 % oproti 28,9 % u mužů v roce 2006). Podíl mužů vysokoškoláků je sice vyšší (12,5 % v roce 2006) než podíl vysokoškolsky vzdělaných žen (9,3 %), ale tento rozdíl se rychle snižuje a v současnosti tvoří ženy mezi studenty i absolventy vysokých škol většinu.

Tab. 3.2.15 Vzdělanostní struktura obyvatel ve věku 15 a více let

Zdroj: ČSÚ - VŠPS

v %

	1993 - 1999 (roční průměr)				2000 - 2006 (roční průměr)				Rozdíl (v procentních bodech)			
	ZŠ a bez vzděl.	SŠ bez mat.	SŠ s mat.	VŠ	ZŠ a bez vzděl.	SŠ bez mat.	SŠ s mat.	VŠ	ZŠ a bez vzděl.	SŠ bez mat.	SŠ s mat.	VŠ
Česká republika	25,5	39,1	27,6	7,9	21,8	37,5	31,1	9,7	-3,7	-1,6	3,5	1,8
v tom kraje:												
Hl. m. Praha	17,2	27,9	37,3	17,5	13,8	24,0	40,7	21,4	-3,4	-3,9	3,4	3,9
Středočeský	26,3	41,4	26,7	5,7	23,9	38,3	30,5	7,3	-2,4	-3,1	3,8	1,6
Jihočeský	26,2	39,0	27,8	7,0	22,1	37,9	31,6	8,4	-4,1	-1,1	3,8	1,4
Plzeňský	23,4	41,5	27,8	7,2	20,9	39,5	31,4	8,3	-2,6	-2,0	3,6	1,1
Karlovarský	28,1	39,9	26,9	5,1	26,6	38,3	28,8	6,3	-1,5	-1,6	1,9	1,2
Ústecký	31,7	40,5	23,4	4,5	26,3	40,3	27,9	5,5	-5,4	-0,2	4,5	1,0
Liberecký	27,7	41,3	25,2	5,8	23,7	40,6	28,7	6,9	-4,0	-0,7	3,6	1,1
Královéhradecký	24,0	40,8	28,3	6,8	20,4	40,0	31,3	8,3	-3,6	-0,8	2,9	1,5
Pardubický	24,6	42,4	26,7	6,2	20,3	41,8	29,9	7,9	-4,3	-0,6	3,2	1,7
Vysočina	27,4	42,4	24,4	5,8	21,2	41,9	29,7	7,1	-6,2	-0,4	5,3	1,3
Jihomoravský	24,4	37,7	27,9	9,9	21,7	35,6	31,0	11,7	-2,8	-2,1	3,1	1,7
Olomoucký	26,8	40,9	25,9	6,4	23,4	40,1	28,2	8,4	-3,5	-0,8	2,3	2,0
Zlínský	28,1	40,2	25,3	6,4	22,9	39,6	29,3	8,1	-5,2	-0,6	4,0	1,8
Moravskoslezský	27,2	41,3	25,4	6,2	23,3	40,1	28,6	8,0	-3,9	-1,2	3,2	1,9

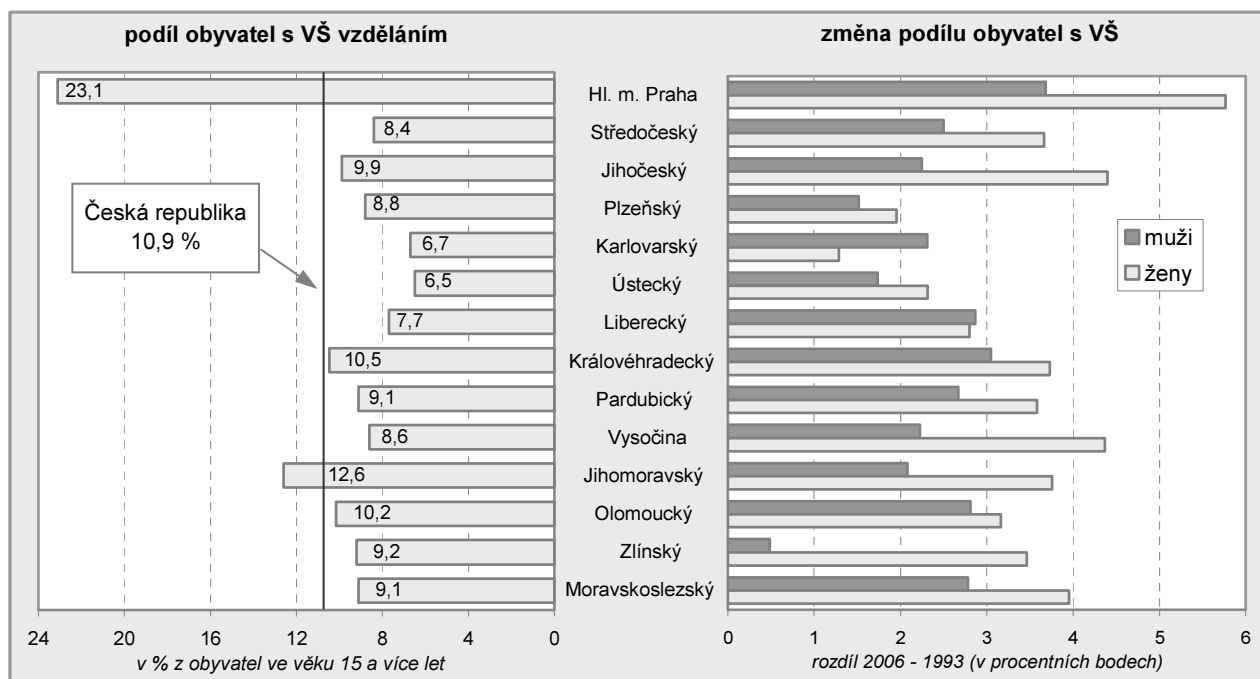
Regionální rozdíly ve vzdělanosti obyvatelstva jsou patrné z výše uvedené tabulky. Je z ní zřejmé výlučné postavení Hl. města Prahy, kde nacházíme suverénně nejnižší podíl osob se základním a neukončeným vzděláním a osob se středoškolským vzděláním bez maturity. Na druhé straně zde počet **vysokoškolsky vzdělaných** obyvatel dosahuje více než dvojnásobku republikového průměru. V roce 2006 žilo v České republice podle údajů Výběrového šetření pracovních sil 10,9 % osob ve věku 15 a více let s vysokoškolským vzděláním, tj. o 3,1 procentního bodu více než v roce 1993. Kromě Hl. města Prahy (23,1 %) překračuje republikový průměr už jenom Jihomoravský kraj (12,6 %). Pardubický kraj se v roce 2006 s podílem 9,1 % vysokoškolsky vzdělaných osob zařadil na sedmé místo v mezikrajském srovnání. K postupnému navyšování podílu osob s vysokoškolským vzděláním dochází ve všech krajích republiky.

Výrazné zastoupení osob se **základním a neukončeným vzděláním** je charakteristické pro kraje severních a severozápadních Čech (Karlovarský, Ústecký), v Pardubickém kraji byl v období 2000 – 2006 zjištěn druhý nejnižší podíl této skupiny, hned za Hl. městem Prahou. Pardubický kraj se spolu s krajem Vysočina

dlouhodobě vyznačuje nejvyšším zastoupením osob se **středním vzděláním bez maturity** v populaci starší 15 let.

Graf 36 Obyvatelstvo s vysokoškolským vzděláním v krajích ČR v roce 2006

Zdroj: ČSÚ - VŠPS

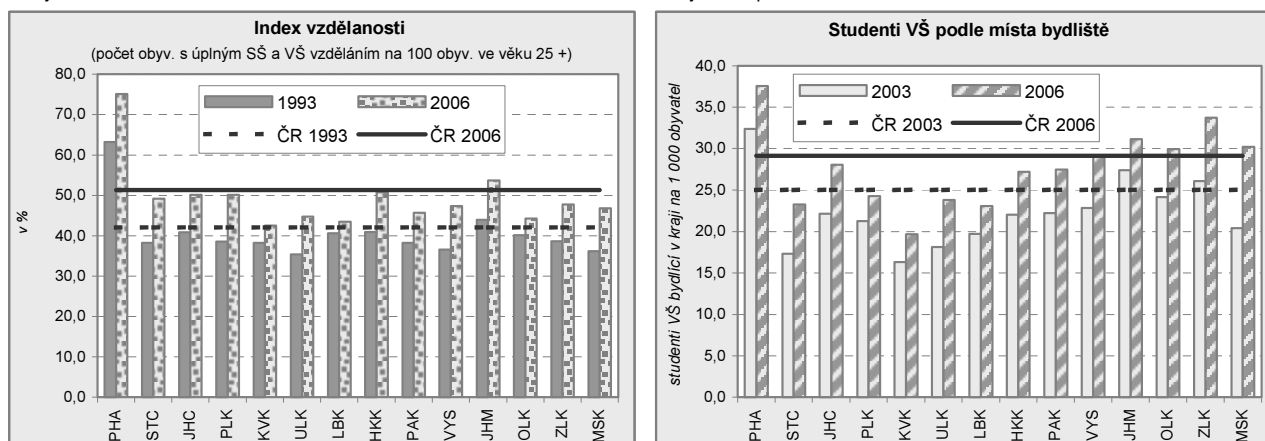

Doplňkovým ukazatelem svědčícím o rostoucí úrovni vzdělanosti populace České republiky může být i tzv. **index vzdělanosti** (vyjadřuje podíl osob s úplným středoškolským a vysokoškolským vzděláním na obyvatelstvu ve věku 25 a více let) nebo **počet studentů vysokých škol podle místa bydliště**. V roce 2006 žilo na území Pardubického kraje 45,7 % obyvatel starších 25 let, kteří měli úplné středoškolské nebo vysokoškolské vzděláním, ve srovnání s rokem 1993 jde o nárůst o 7,5 procentního bodu. V kraji přibývá také vysokoškolských studentů: zatímco v roce 2003 připadalo na 1 000 obyvatel kraje 22 studentů VŠ (bydlících v kraji), v roce 2006 jich bylo již o 5 více. I přes tento pozitivní vývoj však Pardubický kraj zůstává v obou těchto ukazatelích pod republikovým průměrem.

Graf 37 Index vzdělanosti a studenti VŠ podle místa bydliště v krajích ČR

Zdroj: ČSÚ - VŠPS

Zdroj: Ústav pro informace ve vzdělávání

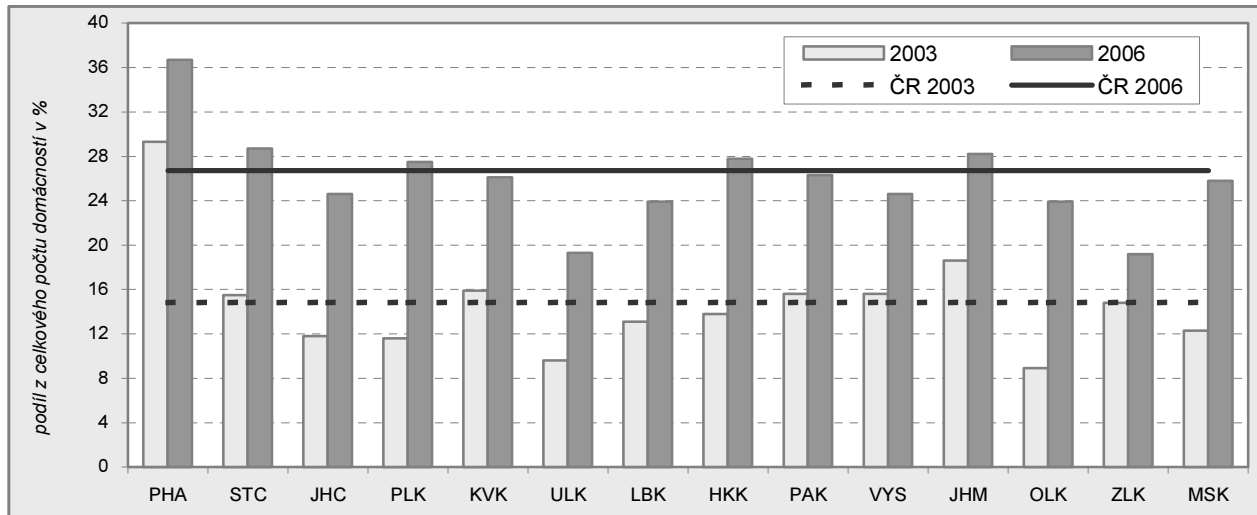
PŘÍSTUP K INTERNETU

Moderní informační a komunikační technologie se rychle stávají součástí našeho života, jejich vliv na ekonomiku a společnost roste. Pojem informační a komunikační technologie obecně zahrnuje technologie, systémy, aktivity a procesy, které se podílejí na zobrazení, zpracování, skladování a přenosu informací a dat elektronickou cestou. Údaje v této kapitole vycházejí z ročního statistického šetření o využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci, které je jak z hlediska metodologického, tak i obsahového srovnatelné s obdobnými šetřeními v členských zemích EU.

Vybavenost domácností osobním počítačem a připojením k internetu roste. **Přístup k internetu** mělo v roce 2006 v České republice 27 % domácností (tj. o 12 procentních bodů vyšší podíl než v roce 2003). Vysokorychlostní připojení k internetu využívalo 15 % všech domácností. Nejvíce domácností připojených k internetu je v Hl. městě Praze (37 % v roce 2006) a Středočeském kraji (29 %), nejméně ve Zlínském a Ústeckém kraji (19 %). V Pardubickém kraji mělo v roce 2006 přístup k internetu 26 % domácností (v roce 2003 to bylo 16 %).

Graf 38 Připojení domácností k internetu v krajích ČR v letech 2003 a 2006

Zdroj: ČSÚ - Šetření o využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci

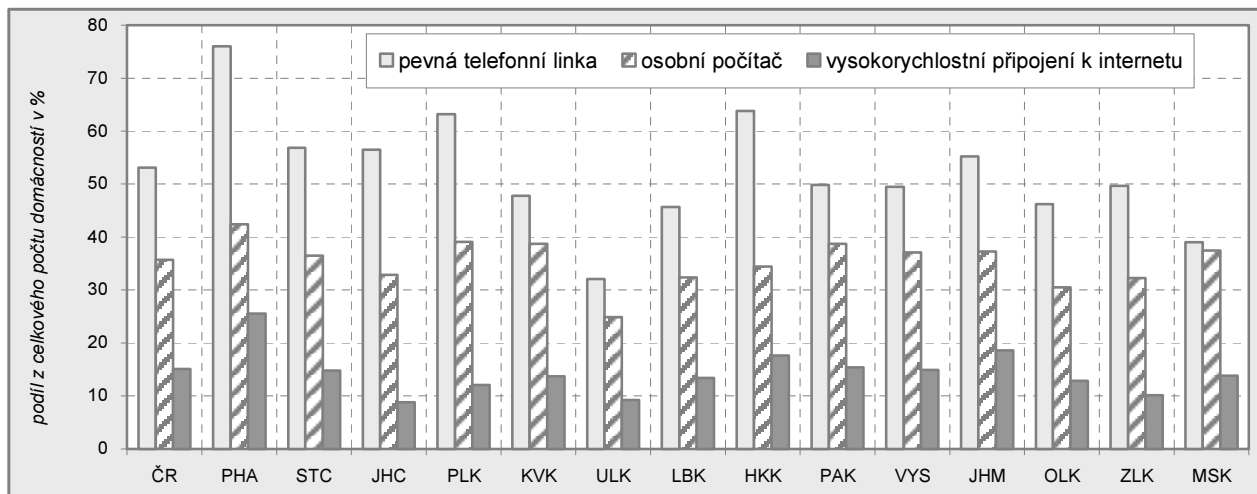

Šetření za rok 2003 proběhlo ve 4. čtvrtletí daného roku, za rok 2006 ve 2. čtvrtletí

Osobním počítačem¹⁾ bylo v roce 2006 v České republice vybaveno 36 % domácností (1,5 mil. v absolutním vyjádření), tj. téměř o 12 procentních bodů více než v roce 2003, kdy bylo provedeno první šetření. Nejvíce jsou osobním počítačem vybaveny domácnosti v Hl. městě Praze (42 % v roce 2006) a Plzeňském kraji (39 %), naopak pouze čtvrtina domácností měla v roce 2006 osobní počítač v Ústeckém kraji. V Pardubickém kraji využívalo v roce 2006 podle výsledků šetření osobní počítač necelých 39 % domácností (25 % v roce 2003), což představuje třetí nejvyšší podíl (spolu s Karlovarským krajem) mezi všemi kraji ČR. Vybavenost domácností osobním počítačem i připojením k internetu se liší podle typu domácnosti, výrazně lepší vybavenost je zjišťována u domácností s dětmi než u domácností bez dětí. Poměrně výrazně klesá vybavenost domácností **pevnou telefonní linkou**. Zatímco v roce 2003 mělo pevnou telefonní linku k dispozici 63 % českých domácností, v roce 2006 to bylo již jen 53 %.

Graf 39 Vybavenost domácností vybranými informačními a komunikačními technologiemi v krajích ČR v roce 2006

Zdroj: ČSÚ - Šetření o využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci

¹⁾ Osobní počítač zahrnuje všechny typy osobních počítačů: tj. stolní počítač (klasický nepřenosný osobní počítač), přenosný počítač (notebook) a palmtop (PDA – neboli počítač do dlaně).

Přístup k osobnímu počítači doma mělo v roce 2006 v Pardubickém kraji 45 % obyvatel ve věku 16 a více let. **Připojení k internetu** doma pro soukromé účely mělo 32 % **jednotlivců** v kraji, tj. o 10 procentních bodů více než v roce 2003. Nejpoužívanější technologií pro soukromé účely mezi jednotlivci je **mobilní telefon**. Pro svoji potřebu ho mělo v roce 2006 k dispozici 83 % populace ČR ve věku 16 a více let (v Pardubickém kraji byl tento podíl ještě o 2 procentní body vyšší). V České republice je tato technologie nejpoužívanější mezi osobami ve věkové skupině 16 – 24 a 25 – 34 let, ve které používá mobilní telefon 98 % jednotlivců. Nejméně uživatelů je ve věku 65 a více let, kde jednotlivci používající mobilní telefon představují 41 %.

Tab. 3.2.16 Přístup jednotlivců k vybraným informačním a komunikačním technologiím

Zdroj: ČSÚ - Šetření o využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci

v %

	Podíl obyvatel ve věku 15 (16) a více let, kteří mají k dispozici pro soukromé účely									
	mobilní telefon			osobní počítač doma			přístup k internetu doma			vysokorychlostní připojení k internetu v roce 2006 ²⁾
	2003 ¹⁾	2004 ¹⁾	2006 ²⁾	2003 ¹⁾	2004 ¹⁾	2006 ²⁾	2003 ¹⁾	2004 ¹⁾	2006 ²⁾	
Česká republika	66,0	73,8	83,1	32,6	35,9	43,0	20,8	23,8	32,6	18,3
v tom kraje:										
Hl. m. Praha	76,4	81,0	87,5	44,7	47,7	50,7	34,7	40,0	44,3	31,6
Středočeský	67,8	73,9	83,5	35,9	34,3	44,4	24,0	27,8	34,9	18,0
Jihočeský	68,8	77,5	84,6	25,7	41,1	43,9	15,1	25,3	34,3	11,8
Plzeňský	64,6	78,2	82,9	30,2	34,0	45,4	15,7	20,1	32,5	13,7
Karlovarský	76,8	77,2	86,3	28,2	33,4	45,5	22,5	20,6	31,9	15,2
Ústecký	70,8	77,1	82,7	23,0	25,1	29,2	12,6	17,8	22,3	10,5
Liberecký	62,7	65,3	76,9	32,4	32,1	37,4	16,9	21,0	28,6	15,8
Královéhradecký	59,3	68,4	79,0	26,8	37,3	42,1	18,2	26,8	35,7	23,0
Pardubický	60,5	74,0	85,2	33,1	33,9	45,0	21,5	18,6	31,5	18,8
Vysočina	70,8	75,8	85,5	36,6	38,0	45,7	20,6	21,2	30,3	17,1
Jihomoravský	63,0	73,4	80,4	37,7	40,7	44,0	23,8	23,0	33,4	22,3
Olomoucký	60,3	66,8	84,3	21,1	22,7	37,7	13,9	16,3	30,6	16,6
Zlínský	61,7	68,2	78,8	31,0	34,5	39,4	19,5	16,9	24,6	11,6
Moravskoslezský	60,1	70,9	83,4	32,8	35,1	44,6	17,8	20,9	30,3	16,3

¹⁾ období šetření 4. čtvrtletí; věk 15 a více let

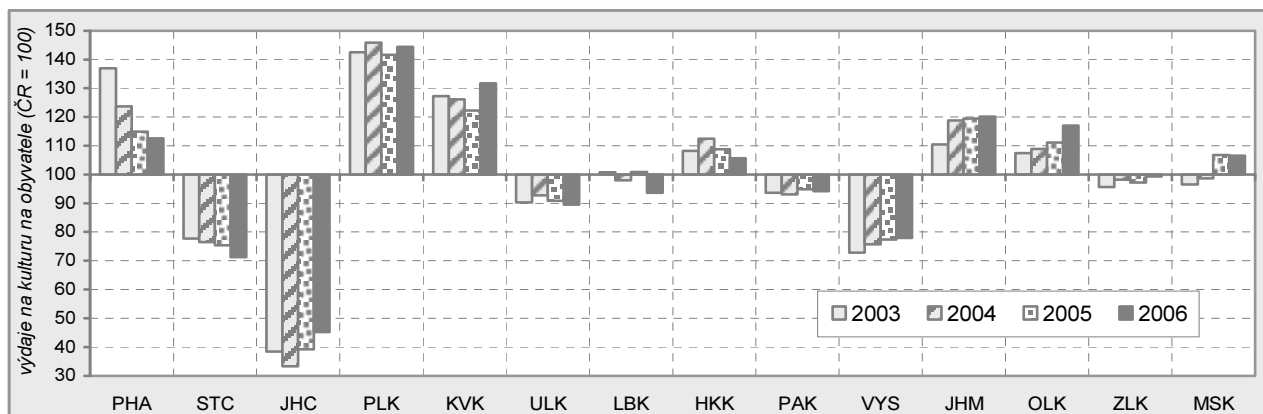
²⁾ období šetření 2. čtvrtletí; věk 16 a více let

VÝDAJE NA KULTURU Z VEŘEJNÝCH ROZPOČTŮ

Rozvoj kultury má významný vliv na posílení sociální soudržnosti a kvality života v regionech a její podpora z prostředků veřejných rozpočtů je velmi důležitá. V rámci republikových strategických dokumentů týkajících se udržitelného rozvoje je věnována pozornost indikátoru dostupnosti veřejných služeb kultury. Pro účely této publikace, která hodnotí vybrané aspekty udržitelného rozvoje v regionálním pohledu, byl však zvolen náhradní indikátor, a to poměrování **výdajů na kulturu z veřejných rozpočtů ve vztahu k počtu obyvatel** (viz též tab. v kapitole 2). Do celkového objemu finančních prostředků jsou zde zahrnuty výdaje na kulturu z rozpočtů krajů a obcí včetně jim poskytnutých dotací ze státního rozpočtu.

Graf 40 Výdaje na kulturu z veřejných rozpočtů v přepočtu na 1 obyvatele (ČR = 100) v krajích ČR v letech 2003 – 2006

Zdroj: Ministerstvo financí ČR

Podle dostupných údajů Ministerstva financí činily v roce 2006 výdaje na kulturu z veřejných rozpočtů na obyvatele v České republice 727 Kč, tj. o 126 Kč více ve srovnání s rokem 2003. Jedná se přitom o výdaje na divadelní, hudební či filmovou činnost, knihovnictví, muzea, galerie, výstavy atd. (bez zohlednění výdajů na obnovu kulturních památek, církve nebo volnočasové aktivity). V **mezikrajském srovnání** nacházíme v posledních letech nejvyšší výdaje na kulturu na jednoho obyvatele v Plzeňském kraji (1 050 Kč v roce 2006 a zároveň 44,4 % nad průměrem ČR), dále v Karlovarském a Jihomoravském kraji. Pardubický kraj se s 684 Kč v roce 2006 zařadil na deváté místo mezi kraji a za celorepublikovým průměrem zaostával o 42 Kč. Dlouhodobě nejnižší výdaje na kulturu z veřejných rozpočtů na obyvatele připadají v Jihočeském kraji (329 Kč v roce 2006, tj. pouze 45,2 % republikového průměru) a dále v krajích Středočeském a Vysočina.

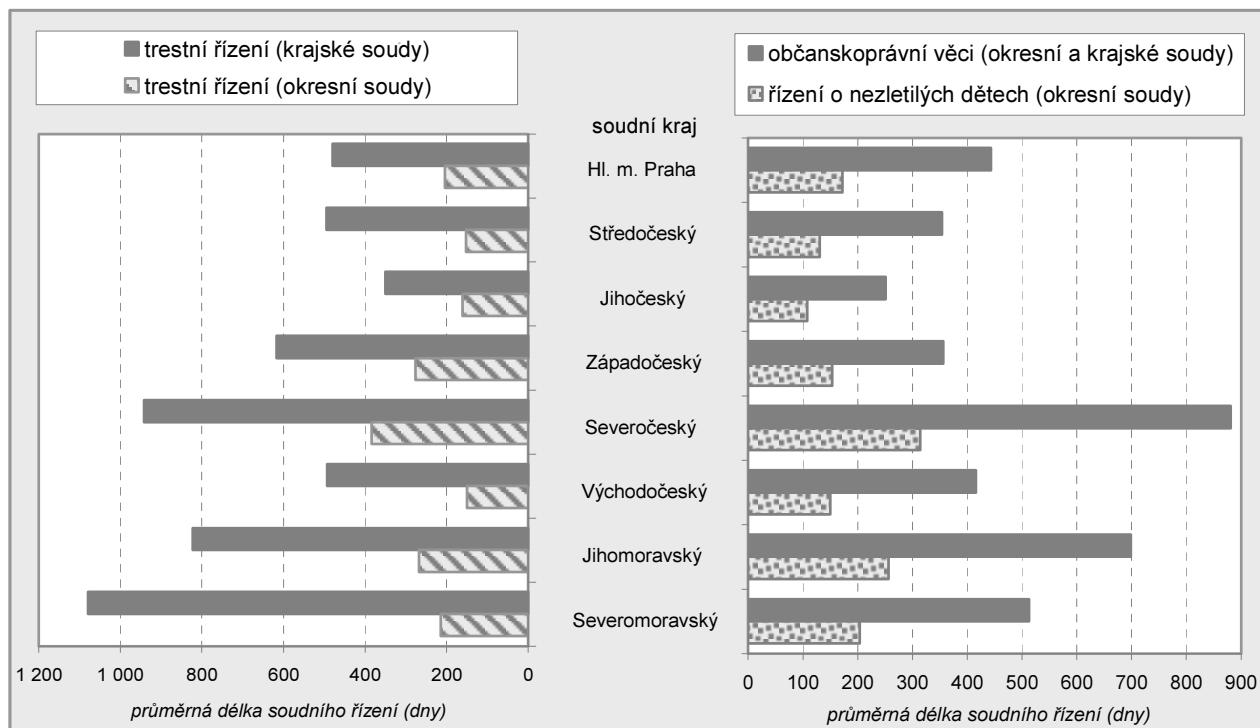
PRŮMĚRNÁ DÉLKA SOUDNÍHO ŘÍZENÍ

Důležitou podmínkou fungování právního státu je výkonné soudnictví. Pro posuzování dlouhodobého vývoje **výkonnosti soudní soustavy** byl zvolen ukazatel délky soudního řízení ode dne podání do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu v členění dle základních kategorií (trestní řízení, řízení o nezletilých dětech, řízení v občanskoprávních a obchodních věcech). K významným předpokladům zkracování délky soudních řízení, které je celospolečenským zájmem, přitom patří vytváření příznivějších legislativních podmínek umožňujících efektivnější práci soudců.

V roce 2006 se pohybovala průměrná délka **trestního řízení u okresních soudů** od 384 dnů v Severočeském soudním kraji po 150 dnů v kraji Východočeském²⁾; republikový průměr přitom činil 242 dnů. Jestliže průměrná délka trestního řízení u okresních soudů vykazovala na úrovni celé ČR v posledních pěti letech klesající tendenci, u krajských soudů lze v tomto období sledovat spíše kolísavý vývoj. Ve srovnání se situací v roce 1995 jsou však v současnosti trestní řízení na okresních soudech v průměru o více než třetinu a na krajských soudech o více než polovinu delší. Nejdelší **trestní řízení na krajských soudech** dlouhodobě probíhají v Severomoravském a Severočeském soudním kraji (1 079, resp. 942 dnů v roce 2006 při republikovém průměru 714 dnů), tedy v regionech postižených nejvyšší kriminalitou. Ve Východočeském kraji je v tomto ohledu situace příznivější (493 dnů v roce 2006 a zároveň třetí nejkratší doba po kraji Jihočeském a Hl. městě Praze).

Graf 41 Průměrná délka soudního řízení ode dne nápadu do dne nabytí právní moci podle soudních krajů v roce 2006

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR

²⁾ Soudní systém je v České republice územně rozdělen podle původních krajů. Území Pardubického kraje tvoří spolu s Královéhradeckým krajem a okresy Semily z Libereckého kraje a Havlíčkův Brod z kraje Vysočina Východočeský soudní kraj.

Údaje Ministerstva spravedlnosti ČR umožňují analyzovat také délku soudních řízení o nezletilých dětech z podkladů okresních soudů (v členění dle soudních krajů). Výsledkem těchto řízení jsou rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do výchovy po rozvodu rodičů, o povinnosti platit výživné, o svěřeni dítěte do pěstounské péče, o osvojení, rozhodnutí o ústavní či ochranné výchově, určení a popření otcovství atd. Nejdelší soudní řízení o nezletilých dětech probíhají v Severočeském kraji (314 dnů v roce 2006), následuje Jihomoravský kraj (256) a Severomoravský kraj (204). Východočeský soudní kraj zaznamenává třetí nejkratší dobu těchto řízení (150 dnů, tj. o 50 dnů méně oproti republikovému průměru) po Jihočeském a Středočeském kraji. Na celorepublikové úrovni se projevuje zřetelný trend zkracování délky soudních řízení o nezletilých dětech, ve Východočeském soudním kraji se jedná spíše o kolísavý vývoj s mírou tendencí k poklesu.

Severočeský soudní kraj spolu s Jihomoravským a Severomoravským zaznamenávají rovněž nejdelší soudní řízení v případech občanskoprávní agendy, jejíž součástí se od počátku roku 2006 stala i obchodní agenda (blíže viz tab. v kapitole 2). Ve Východočeském kraji činila v roce 2006 dle evidence okresních a krajského soudu délka uvedených řízení 416 dnů. Jedná se o polovinu kratší dobu ve srovnání se Severočeským krajem a zároveň o 109 dnů kratší dobu oproti republikovému průměru.

Podrobnější územní pohled umožňují dostupná data o průměrné délce trestních řízení na jednotlivých okresních soudech. Mezi čtyřmi okresními soudy, které působí na území Pardubického kraje, probíhají dlouhodobě nejdelší trestní řízení na Okresním soudu v Pardubicích. Tato situace souvisí i se skutečností, že Pardubický okres je v rámci kraje typický nejvyšší kriminalitou. V roce 2006 zde připadalo 24 zjištěných trestných činů na 1 000 obyvatel, zatímco ve zbývajících okresech to bylo 16 až 17 trestných činů.

Tab. 3.2.17 Průměrná délka trestního řízení ode dne nápadu do dne nabytí právní moci ve dnech

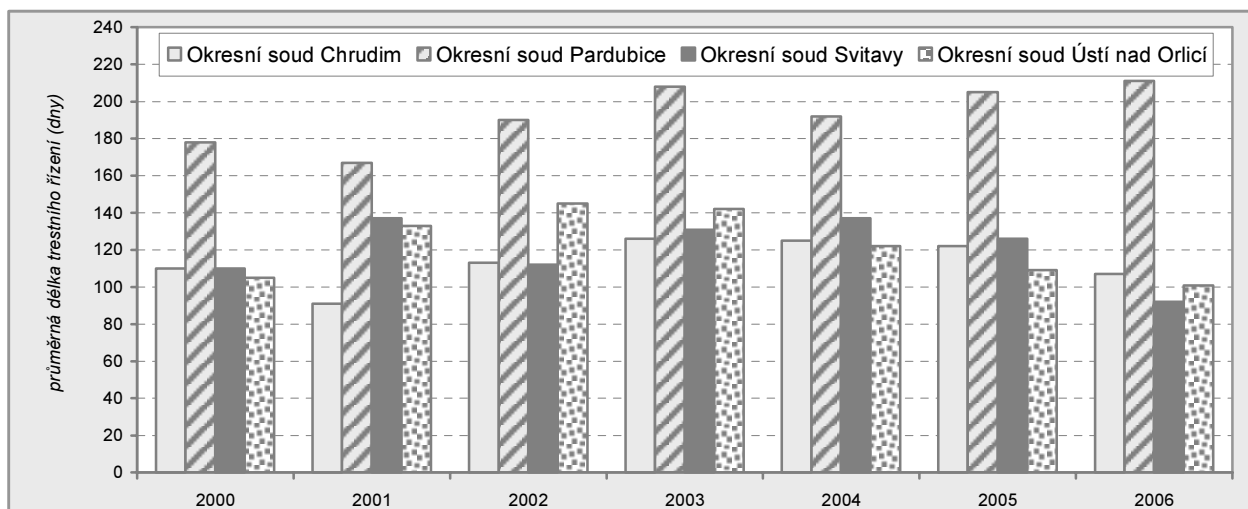
Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Východočeský soudní kraj	160	178	167	167	173	157	156
Krajský soud Hradec Králové	445	630	567	519	502	509	493
Okresní soud Chrudim	110	91	113	126	125	122	107
Okresní soud Pardubice	178	167	190	208	192	205	211
Okresní soud Svitavy	110	137	112	131	137	126	92
Okresní soud Ústí nad Orlicí	105	133	145	142	122	109	101

Trestní řízení na Okresním soudu v Pardubicích trvalo v roce 2006 v průměru 211 dnů, tj. přibližně dvojnásobnou dobu ve srovnání s ostatními okresními soudy v kraji. Nejkratší byla v tomto roce délka trestního řízení na Okresním soudu ve Svitavách (92 dnů), v průběhu let 2000 – 2005 však nejčastěji zaznamenáváme nejkratší trestní řízení na Okresním soudu v Ústí nad Orlicí. Zatímco na Okresním soudu v Pardubicích se v letech 2000 – 2006 projevuje trend růstu průměrné délky trestního řízení, na ostatních okresních soudech v kraji je po roce 2003 zřetelná opačná tendence.

Graf 42 Průměrná délka trestního řízení ode dne nápadu do dne nabytí právní moci na okresních soudech Pardubického kraje v letech 2000 – 2006

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR

KRIMINALITA

V návaznosti na předchozí hodnocení délky trestního řízení na krajských a okresních soudech bude věnována bližší pozornost také vývoji a struktuře zjištěných trestných činů včetně posouzení jejich objasňenosti. V mezikrajském srovnání nepatří Pardubický kraj k regionům nejvíce zatíženým kriminalitou. V roce 2006 zde připadalo **18,9 zjištěných trestných činů** na 1 000 obyvatel, což představuje třetí nejnižší hodnotu za krajem Vysočina a Zlínským. Výrazně nad republikovým průměrem (32,7 trestných činů na 1 000 obyvatel) se nachází Hlavní město Praha (75,7) a s odstupem Ústecký kraj (39,9). V souladu s celorepublikovým trendem se také v Pardubickém kraji projevuje v posledních letech meziroční úbytek počtu zjištěných trestných činů. Ve srovnání s rokem 2000 bylo v kraji v roce 2006 zjištěno o 2,2 tis. trestných činů méně, v relativním vyjádření šlo téměř o dvacetiprocentní pokles (jeden z nejvyšších mezi kraji).

Z celkového počtu 9 587 zjištěných trestných činů v Pardubickém kraji v roce 2006 patřilo do kategorie **obecné kriminality** 71,2 % a **hospodářské kriminality** 15,8 %. Zatímco počet trestných činů zařazených do obecné kriminality v letech 2000 – 2006 klesl o čtvrtinu, u hospodářské kriminality se jednalo přibližně o desetiprocentní pokles (navíc s kolísavým meziročním vývojem). Z majetkových trestných činů tvořících rozhodující část obecné kriminality patří k přetrvávajícím problémům loupeže a vloupání do bytů, jejichž počet v kraji výrazně neklesá.

Pro hodnocení **vnitrokrajských rozdílů** v kriminalitě lze využít údaje z jednotlivých policejních služeben. Porovnání na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností (viz následující tabulky a graf) přitom provádíme s vědomím, že obvody služeben policie ČR nejsou přesně skladebné do těchto územně-správních celků. Pro měření intenzity trestné činnosti je použit přepočten na 1 000 faktických (tj. obvykle přítomných) obyvatel. Kromě bydlících obyvatel jsou zde zohledněny také osoby dojíždějící do regionu za prací či do školy.

Tab. 3.2.18 Zjištěné trestné činy na 1 000 obyvatel¹⁾

Zdroj: Policie ČR

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Pardubický kraj	22,6	20,2	21,5	20,1	20,0	19,6	18,3
v tom správní obvody:							
Česká Třebová	19,1	15,5	14,2	16,3	14,4	14,4	12,5
Hlinsko	13,8	15,8	15,9	13,4	13,3	11,7	11,5
Holice	18,3	18,2	18,6	17,2	19,5	17,8	16,5
Chrudim	19,7	20,6	19,7	17,5	18,9	18,2	16,9
Králíky	20,5	21,2	20,1	17,0	16,7	14,5	20,6
Lanškroun	17,5	13,3	14,0	12,6	13,1	13,7	13,1
Litomyšl	19,5	16,4	19,0	18,3	16,3	17,5	18,7
Moravská Třebová	15,2	15,7	15,7	17,5	14,4	16,4	14,7
Pardubice	33,8	28,8	32,7	30,1	28,6	27,8	24,8
Polička	20,6	16,0	17,0	16,1	14,8	15,1	14,7
Přelouč	27,7	24,2	27,5	23,2	26,2	28,6	19,7
Svitavy	23,9	17,8	19,8	19,5	21,4	19,0	18,1
Ústí nad Orlicí	16,6	15,8	19,5	17,7	18,1	16,9	18,3
Vysoké Mýto	19,0	16,5	16,1	15,6	18,5	19,1	19,6
Žamberk	15,5	15,3	13,8	14,9	12,9	11,3	12,4

¹⁾ odhad počtu faktických obyvatel (nejen bydlících osob)

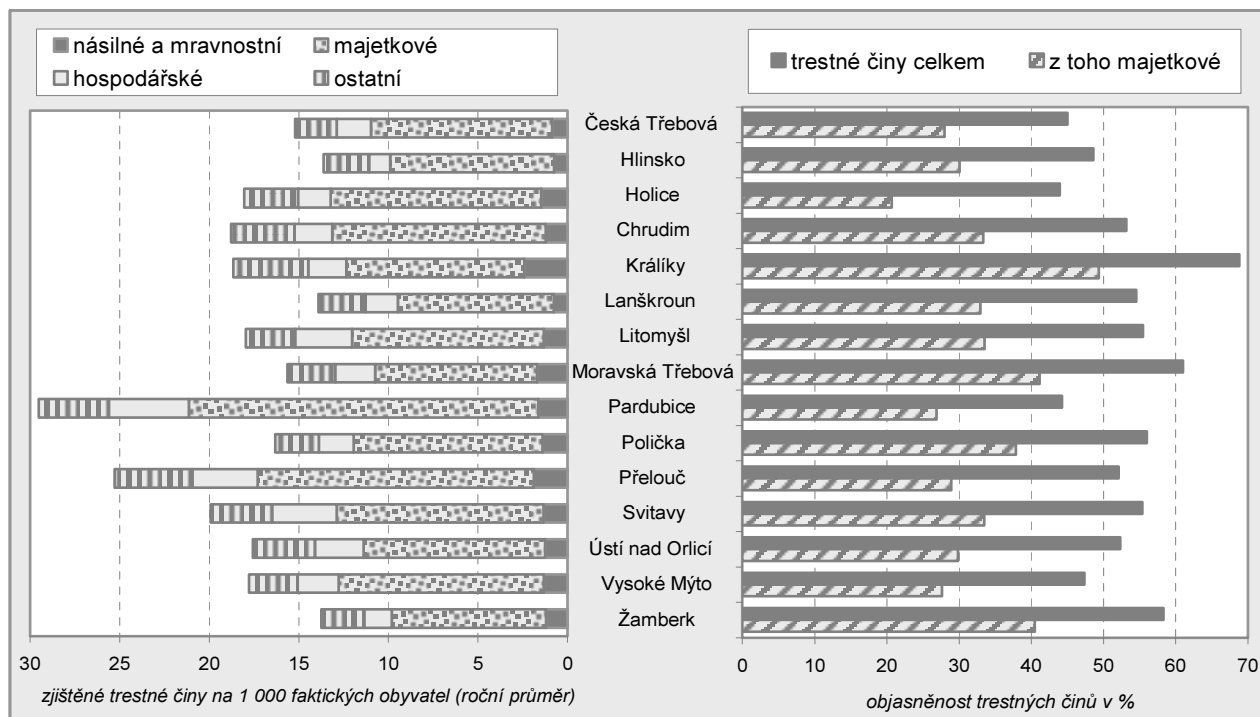
S vysokou kriminalitou se nejčastěji potýkají především velká města a jejich bezprostřední okolí, což se odráží i v porovnání na úrovni správních obvodů ORP. Nejvyšší **intenzitu trestné činnosti** dlouhodobě zaznamenává Pardubicko (30 zjištěných trestných činů na 1 000 faktických obyvatel v průměru let 2000 – 2006), následuje Přeloučsko (25), Svitavsko (20) a Chrudimsko (19). Naopak nejnižší kriminalita je charakteristická pro správní obvody Hlinsko, Žamberk a Lanškroun, kde v letech 2000 – 2006 připadalo na 1 000 faktických obyvatel v průměru 14 trestných činů.

Rozdíly mezi správními obvody ORP jsou patrné také z hlediska **struktury** zjištěných trestných činů. V úhrnu let 2000 – 2006 byl nejvyšší podíl **majetkových** trestných činů (přesahující 66 %) zaznamenán na Hlinecku, Českotřebovsku a Pardubicku. Zatímco na Pardubicku tvoří podstatnou část majetkových trestných činů krádeže prosté, na Hlinecku mají (spolu s Chrudimskem a Poličskem) významné zastoupení krádeže vloupáním (jde totiž o regiony s hustou sítí rekreačních objektů). Podíl zjištěných **hospodářských** trestných

činů byl ve sledovaném období nejvyšší ve správních obvodech Svitavy, Litomyšl, Ústí nad Orlicí a Pardubice; ve všech těchto regionech přesáhl patnáctiprocentní hranici. Naopak méně než desetiprocentní podíl hospodářských trestných činů charakterizuje Hlinecko a Holicko. **Násilné a mravnostní trestné činy** byly v letech 2000 – 2006 nejvíce zastoupeny na Králicku a Moravskotřebovsku (v obou případech více než 10 % všech zjištěných trestných činů v regionu); na druhé straně Pardubicko, Lanškrounsko, Hlinecko a Česotřebovsko se vyznačovalo nejnižším podílem tohoto typu kriminality.

Graf 43 Kriminalita ve správních obvodech ORP v letech 2000 – 2006

Zdroj: Policie ČR

Hodnocení **objasňenosti** trestných činů je v rámci dostupných údajů prováděno s vědomím určité nepřesnosti. Vychází totiž z poměrování počtu objasněných trestných činů v daném roce k počtu zjištěných trestných činů v tomtéž roce a nerespektuje tak časový posun, ke kterému při objasňování trestné činnosti dochází. Přesto poskytuje alespoň základní informaci a umožňuje navíc i prostorové srovnání.

Po předchozí tendenci poklesu objasňenosti nastává v České republice po roce 2003 její mírný vzestup a v roce 2006 se pohybuje těsně pod hranicí 40 %. Pardubický kraj se v roce 2006 řadí přibližně padesátiprocentní objasňeností trestných činů na osmé místo **mezi kraji**; nejméně se přitom daří objasňovat trestnou činnost v Hlavním městě Praze a Středočeském kraji.

Objasňenost trestných činů se významně liší nejen v územním pohledu, ale především v závislosti na druhu páchané trestné činnosti, což lze dokumentovat i na údajích za **správní obvody** ORP. Nejúspěšnější jsou kriminalisté při objasňování **násilných a mravnostních** trestných činů. V úhrnu let 2000 – 2006 se v kraji pohybovala tato objasňenost od 91 % na Moravskotřebovsku po 68 % na Česotřebovsku (při krajské hodnotě 84 %). Mnohem nižší objasňenost (31 % ve sledovaném období v kraji) charakterizuje **majetkovou** trestnou činnost, zejména pak krádeže prosté. Ve sledovaném období se policistům dařilo relativně nejčastěji objasňovat krádeže prosté i vloupáním na Králicku (téměř v padesáti procentech případů), nejméně pak na Holicku (přibližně pouze u pětiny případů). Objasňenost **hospodářských** trestných činů dosáhla v letech 2000 – 2006 v kraji 74 % a pohybovala se od 83 % ve správním obvodu Lanškroun po 65 % na Pardubicku.

Téměř čtvrtina trestných činů v kraji byla v letech 2000 – 2006 spáchána **recidivisty** a přibližně na pěti procentech trestných činů se podílejí **děti a mladiství**. Relativně nejvíce jsou obě tyto specifické skupiny pachatelů zastoupeny na Králicku; nejnižší podíl trestných činů spáchaných recidivisty nacházíme na Chrudimsku a Hlinecku, naopak Pardubicko charakterizuje nejnižší zastoupení mladistvých pachatelů.

Hmotná škoda způsobená při spáchání jednoho trestného činu dosáhla v kraji v letech 2000 – 2006 průměrné výše 56 tis. Kč. Nejvyšší škody byly přitom evidovány na Pardubicku (79 tis. Kč na 1 případ) a s odstupem na Svitavsku (59 tis. Kč). Na druhé straně hmotná škoda nižší než 30 tis. Kč připadala na 1 trestný čin na Přeloučsku (24 tis. Kč) a Česotřebovsku (26 tis. Kč).

Tab. 3.2.19 Objasněnost trestných činů, podíl pachatelů a hmotné škody v letech 2000 – 2006

Zdroj: Policie ČR

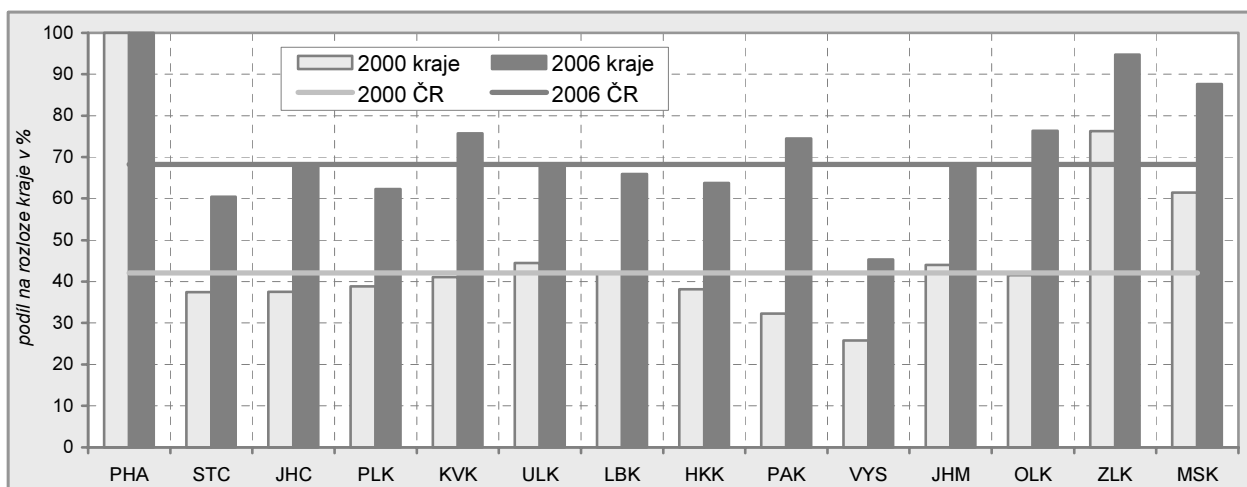
	Objasněnost trestných činů (v %)					Podíl pachatelů (v %)		Hmotná škoda na 1 trestný čin (v Kč)
	celkem	násilné a mravnostní	majetkové	hospodářské	ostatní	recidivisté	děti, mladiství	
Pardubický kraj	50,2	84,4	30,6	73,7	92,9	22,7	5,3	56 246
v tom správní obvody:								
Česká Třebová	45,0	68,3	28,0	72,7	87,6	25,4	4,3	25 887
Hlinsko	48,6	85,6	30,1	73,6	92,8	12,7	6,4	37 458
Holice	44,0	87,3	20,7	76,5	94,2	18,7	4,5	47 646
Chrudim	53,2	85,9	33,3	78,4	93,8	12,0	6,4	56 853
Králíky	68,8	88,9	49,4	80,0	97,7	29,7	13,0	31 435
Lanškroun	54,6	88,6	33,0	83,2	96,7	26,5	4,8	35 831
Litomyšl	55,5	90,3	33,5	80,5	95,4	22,3	4,2	57 976
Moravská Třebová	61,0	91,1	41,1	81,2	92,2	26,5	7,2	42 359
Pardubice	44,3	79,5	26,9	65,2	92,5	25,2	4,0	78 939
Polička	56,0	86,4	37,9	82,9	95,3	25,4	5,3	39 058
Přelouč	52,1	87,4	29,0	80,4	95,1	25,1	5,7	24 432
Svitavy	55,4	85,1	33,5	80,7	91,3	24,6	6,7	58 847
Ústí nad Orlicí	52,3	87,4	29,9	74,9	87,4	24,8	4,5	32 007
Vysoké Mýto	47,4	81,3	27,6	74,6	91,5	23,9	4,6	45 060
Žamberk	58,3	88,3	40,5	80,1	93,1	28,5	7,6	38 557

POKRYTÍ ÚZEMÍ SCHVÁLENOU ÚZEMNĚ PLÁNOVACÍ DOKUMENTACÍ OBCÍ

Jedním z účinných nástrojů zajištění trvale udržitelného rozvoje regionů je územní plánování, které v sobě zahrnuje ekonomické, sociální i environmentální aspekty. Územně plánovací dokumentace přitom stanoví nejen urbanistickou koncepci, funkční využití a uspořádání ploch, ale také věcně a časově koordinuje výstavbu a jiné činnosti ovlivňující rozvoj území. V návaznosti na republikové dokumenty udržitelného rozvoje byl pro regionální hodnocení zvolen indikátor mapující **pokrytí území krajů schválenou a platnou územně plánovací dokumentací obcí**. Podle údajů Ústavu územního rozvoje Brno se v roce 2006 obce se schválenou UPD podílely na celkovém území ČR 68 % (tj. o 26 procentních bodů více ve srovnání s rokem 2000). V mezikrajském srovnání se tento podíl pohyboval v roce 2006 v rozpětí od 45 % v kraji Vysočina po 95 % ve Zlínském kraji; v Pardubickém kraji tvořila rozloha obcí se schválenou UPD tři čtvrtiny rozlohy kraje. Aktuální informace o stavu územně plánovací dokumentace obcí dle fáze zpracování lze získat na Krajském úřadu Pardubického kraje – Oddělení územního plánování.

Graf 44 Podíl rozlohy obcí se schválenou a platnou územně plánovací dokumentací v krajích ČR v letech 2000 a 2006

Zdroj: Ústav územního rozvoje Brno

Dne 1. ledna 2007 nabyl účinnosti nový stavební zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu. Tato právní norma, která zakotvuje územní plánování a rozhodování ve zcela novém pohledu, by měla umožnit obcím a krajům vzájemnou spolupráci při rozhodování o rozvoji jejich území. Novým prvkem

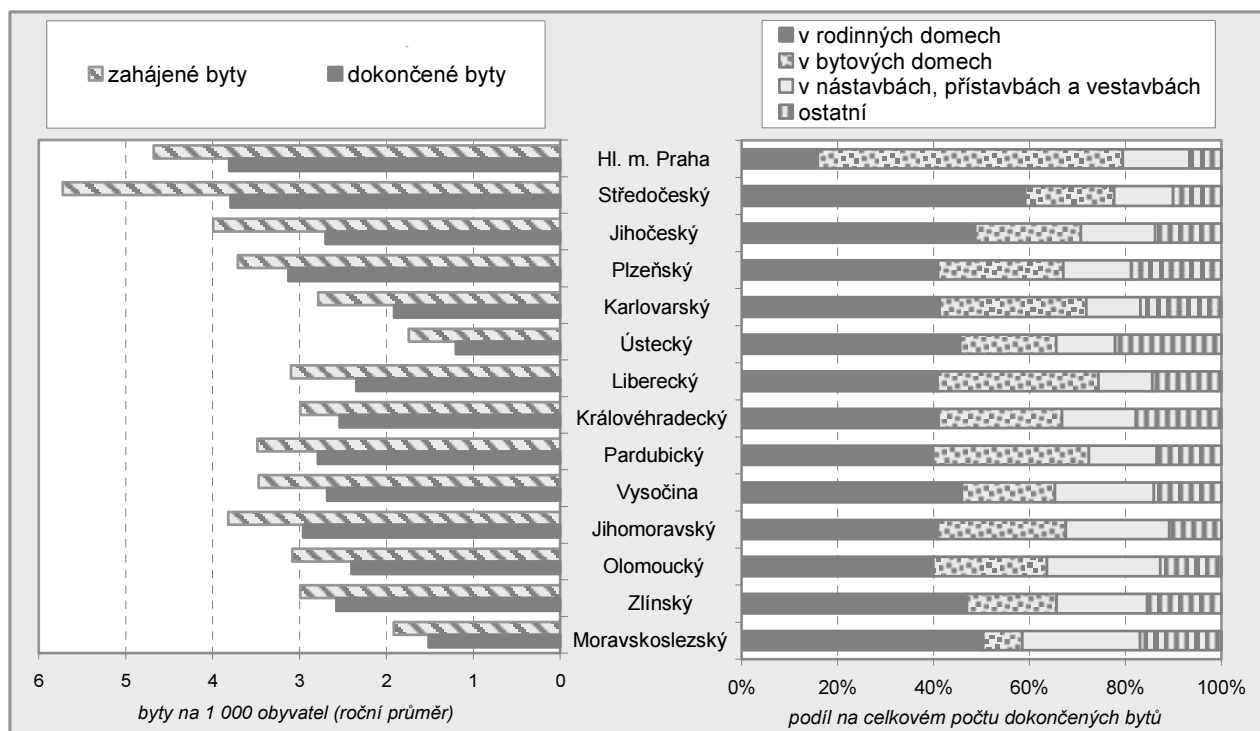
v územním plánování je sběr a vyhodnocování údajů o území neboli příprava tzv. **územně analytických podkladů** (UAP). Obsah sledovaných informací, které se zpracovávají na úrovni krajů a obcí s rozšířenou působností pro jejich správní území, stanoví prováděcí vyhláška č. 500/2006 Sb. Povinnou součástí UAP je tzv. **rozběr udržitelného rozvoje**, který má především metodou SWOT analýzy posoudit vyváženost sociálních, ekonomických podmínek a podmínek životního prostředí a vymezit problémy k řešení v územně plánovací dokumentaci daného území. Jedním z poskytovatelů dat pro UAP je i Český statistický úřad, na jehož internetových stránkách jsou v rámci samostatného odkazu k dispozici příslušné datové podklady.

BYTOVÁ VÝSTAVBA

V rámci územního plánování je věnována zvláštní pozornost bytové výstavbě, která vytváří základní předpoklady pro další rozvoj regionu. Po útlumu ve výstavbě bytů, který byl v České republice patrný v polovině 90. let minulého století, nastává v této oblasti zřetelné oživení. Podle údajů stavebních úřadů byla v Pardubickém kraji v letech 1998 – 2006 zahájena výstavba téměř 16 tis. bytů, přičemž na 1 000 obyvatel připadalo v tomto období v průměru 3,49 **zahájených bytů** ročně. Uvedenou hodnotou se Pardubický kraj zařadil na šesté místo v mezikrajském srovnání. Nejvyšší intenzita bytové výstavby přitom charakterizuje Středočeský kraj a Hl. město Prahu, na druhé straně nejhorší situace se v tomto směru projevuje v krajích s vysokou nezaměstnaností – tj. Ústeckém a Moravskoslezským.

Z dostupných zdrojů lze hodnotit také vývoj počtu dokončených (zkolaudovaných) bytů. Ve sledovaném období let 1998 – 2006 byla v Pardubickém kraji dokončena výstavba 12,7 tis. bytů, přičemž na 1 000 obyvatel připadalo v průměru 2,79 **dokončených bytů** ročně. V mezikrajském srovnání se jedná o pátou nejvyšší hodnotu. Pořadí krajů v případě intenzity bytové výstavby měřené podílem dokončených bytů na tisíc obyvatel v zásadě odpovídá pořadí dle podílu zahájených bytů. Vzájemným porovnáním počtu dokončených a zahájených bytů lze získat přehled o **plynulosti bytové výstavby**. V letech 1998 – 2006 připadalo na 100 zahájených bytů v kraji 80 dokončených (tj. pátá nejvyšší hodnota mezi kraji). Nejplynulejší bytová výstavba charakterizuje Zlínský kraj (86), nejméně plynulá pak Středočeský kraj (66).

Graf 45 Bytová výstavba v krajích ČR v letech 1998 – 2006

Z hlediska **druhu staveb** je vznik nových bytů v krajích (kromě specifického Hl. města Prahy) nejčastěji spojen s výstavbou rodinných domů. Nejvyšší zastoupení bytů v rodinných domech na celkovém počtu dokončených bytů nacházíme ve Středočeském kraji, kde lze v posledních letech sledovat silné suburbanizační tendence (tj. příliv obyvatel do zázemí hlavního města). V Pardubickém kraji tvořily v letech 1998 – 2006 nové byty v rodinných domech přibližně 40 % celkového počtu dokončených bytů, což představuje jednu z nejnižších hodnot v mezikrajském srovnání. Zastoupení nových bytů v bytových domech na celkovém počtu dokončených bytů se ve sledovaném období pohybovalo v rozpětí od 64 % v Hl. městě Praze po 8 % v Moravskoslezském kraji. Pardubický kraj se s téměř třetinovým podílem zařadil na 3. místo.

Údaje o dokončených bytech lze analyzovat i v podrobnějším územním detailu, tj. na úrovni **správních obvodů obcí s rozšířenou působností**. Na celkovém počtu dokončených bytů v Pardubickém kraji v letech 1998 – 2006 se největší měrou podílela bytová výstavba v SO ORP Pardubice (27,5 %) a Chrudim (14,8 %). Ve vztahu k počtu obyvatel však nacházíme nejvyšší intenzitu bytové výstavby na Holicku (ročně v průměru 5,65 dokončených bytů na 1 000 obyvatel) a Lanškrounsku, za nimiž následuje Pardubicko. Naopak nejméně intenzivní bytová výstavba charakterizuje Hlinecko (0,95 dokončených bytů na 1 000 obyvatel v průměru za rok), Českotřebovsko a Králicko.

Tab. 3.2.20 Vývoj počtu dokončených bytů

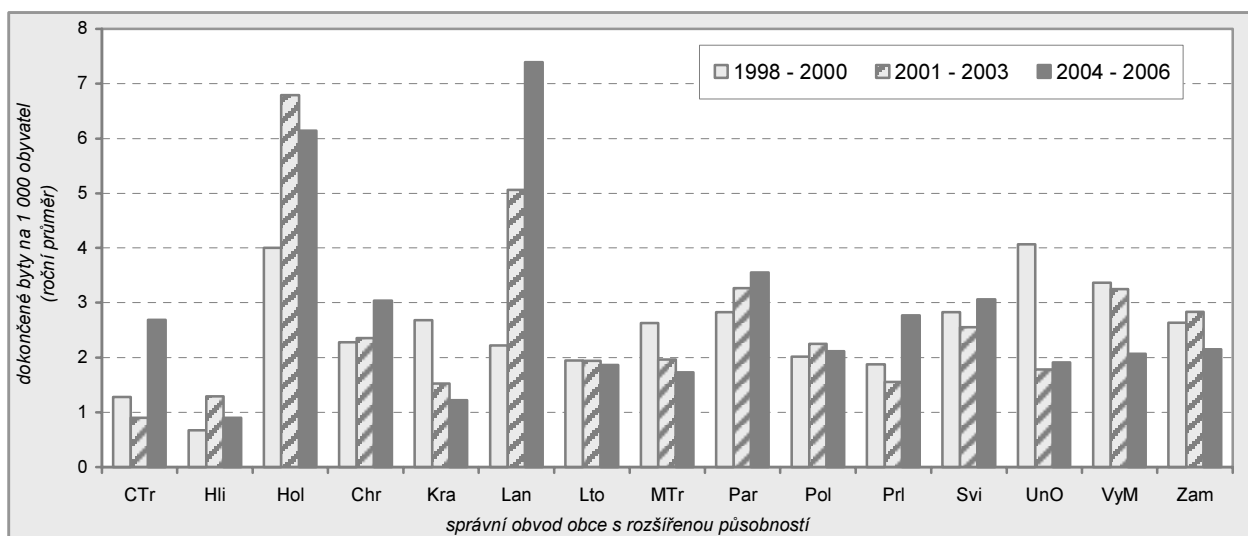
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	1998 - 2006	
										celkem	na 1000 obyvatel ¹⁾
Pardubický kraj	1 444	1 162	1 542	1 479	1 424	1 189	1 580	1 400	1 515	12 735	2,79
v tom správní obvody: ²⁾											
Česká Třebová	25	14	36	11	23	18	83	50	21	281	1,62
Hlinsko	5	16	23	15	13	56	8	35	15	186	0,95
Holice	34	69	82	107	109	102	137	95	65	800	5,65
Chrudim	147	186	229	197	157	226	313	265	168	1 888	2,56
Králíky	22	26	29	5	18	20	18	9	7	154	1,81
Lanškroun	13	66	65	89	153	88	169	134	182	959	4,89
Litomyšl	76	41	35	57	57	38	41	64	41	450	1,92
Moravská Třebová	76	59	85	61	56	46	72	35	35	525	2,11
Pardubice	385	272	374	581	393	210	369	386	530	3 500	3,21
Polička	13	41	65	24	72	36	56	33	34	374	2,12
Přelouč	44	19	74	36	54	22	26	31	140	446	2,07
Svitavy	122	45	100	63	83	97	106	83	102	801	2,81
Ústí nad Orlicí	66	71	189	53	50	40	64	46	43	622	2,59
Vysoké Mýto	96	145	83	96	89	127	79	67	53	835	2,90
Žamberk	62	92	73	84	97	63	39	67	79	656	2,54

¹⁾ roční průměr

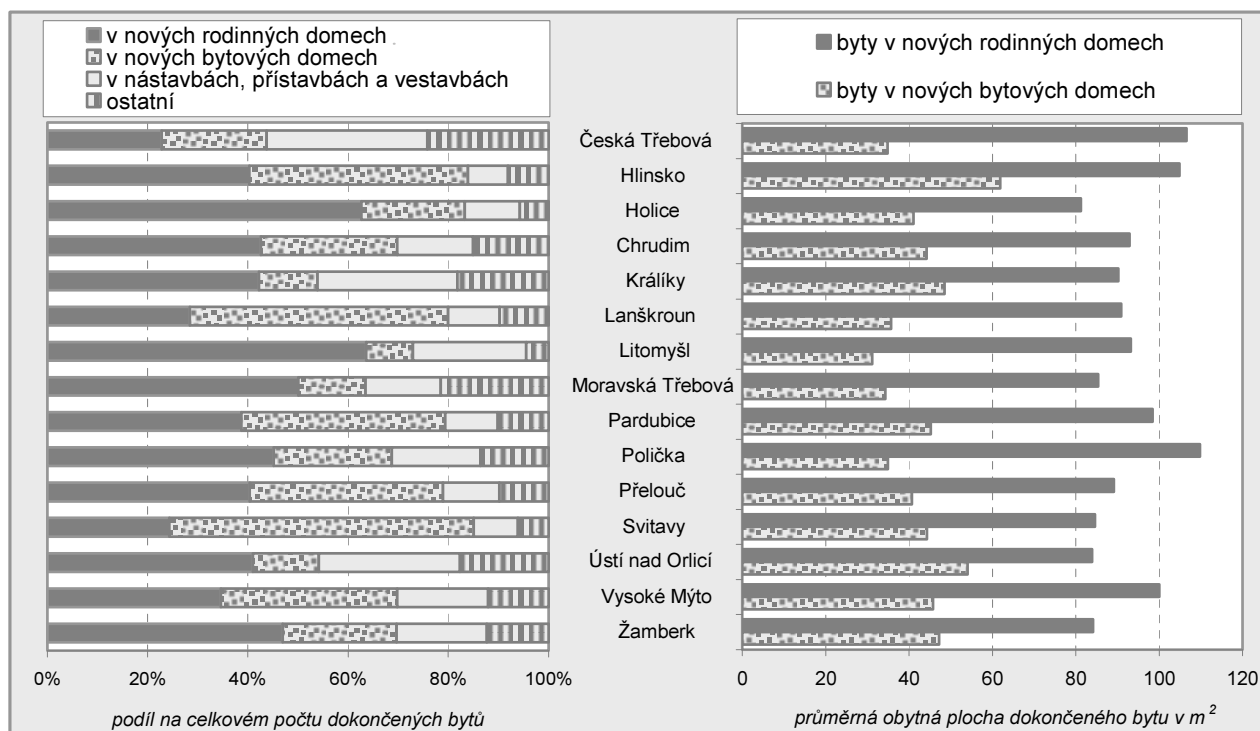
²⁾ v roce 1998 za správní obvody bez dokončených bytů v domech s pečovatelskou službou, domovech - penzionech a bez dokončených bytů v nebytových objektech včetně bytů získaných stavebními úpravami nebytových prostor

Hodnotíme-li **intenzitu bytové výstavby** v letech 1998 – 2006 v rámci **tříletých průměrů** (viz následující graf), zjišťujeme jednoznačně nejpříznivější vývoj na Lanškrounsku. V letech 2004 – 2006 zde na 1 000 obyvatel připadalo v ročním průměru 7,39 dokončených bytů, čímž tento region předstihl i Holicko, kde byl vrchol v intenzitě bytové výstavby zaznamenán již na počátku tohoto století. Stále rostoucí trend v počtu dokončovaných bytů byl mezi sledovanými tříletými časovými úseky typický kromě Lanškrounska také pro Pardubicko a Chrudimsko; naopak trvalý pokles provázal Králicko, Moravskotřebovsko a Vysokomýtsko.

Graf 46 Intenzita bytové výstavby ve správních obvodech ORP v letech 1998 – 2006

Graf 47 Dokončené byty ve správních obvodech ORP v letech 1998 – 2006

Zřetelné rozdíly mezi správními obvody jsou patrné ve struktuře bytové výstavby z hlediska **druhu stavby**. Jestliže na Litomyšlsku a Holicku se dokončené byty v nových rodinných domech podílely na celkovém počtu dokončených bytů v letech 1998 – 2006 přibližně 63 %, na Českořebovsku a Svitavsku tento podíl jen mírně překročil hranici 20 %. Svitavsko se naopak spolu s Lanškrounskem vyznačovalo nejvyšším zastoupením dokončených bytů v nových bytových domech (61 %, resp. 52 % z celového počtu dokončených bytů). Bytová výstavba na Českořebovsku byla oproti ostatním SO ORP nadprůměrně (přibližně jednou třetinou) zaměřena na nástavby a přístavby ke stávajícím objektům.

Tab. 3.2.21 Vybrané charakteristiky dokončených bytů podle druhu domu

	Průměrná obytná plocha dokončeného bytu (v m ²)						Průměrná hodnota dokončeného bytu (v tis. Kč)					
	v nových rodinných domech			v nových bytových domech			v nových rodinných domech			v nových bytových domech		
	1998 - 2000	2001- 2003	2004 - 2006	1998 - 2000	2001- 2003	2004 - 2006	1998 - 2000	2001- 2003	2004 - 2006	1998 - 2000	2001- 2003	2004 - 2006
Pardubický kraj	92,4	93,3	92,4	42,1	43,8	44,6	2 008	2 084	2 435	920	1 199	1 223
v tom správní obvody:												
Česká Třebová	89,7	116,0	106,8	29,2	-	36,6	2 705	2 871	2 970	464	-	1 122
Hlinsko	94,8	93,5	125,5	-	61,0	63,6	1 772	2 017	1 809	-	1 283	1 357
Holice	74,2	80,6	88,2	-	41,5	40,6	1 291	1 582	2 201	-	808	904
Chrudim	99,3	95,6	86,4	46,1	43,0	43,4	2 091	2 333	2 169	826	836	897
Králíky	81,2	99,4	93,2	48,6	-	-	1 221	1 693	2 132	889	-	-
Lanškroun	86,5	92,2	93,6	22,3	34,7	37,6	1 918	2 291	2 618	642	847	956
Litomyšl	97,0	87,1	96,6	31,2	-	-	2 360	1 852	2 432	964	-	-
Moravská Třebová	87,1	88,3	81,9	34,3	-	-	1 879	2 059	1 926	867	-	-
Pardubice	101,5	100,5	95,6	42,3	45,0	53,1	2 353	2 184	2 691	983	1 324	2 329
Polička	122,3	93,9	112,9	27,8	41,2	37,1	1 826	2 016	2 995	735	853	1 000
Přelouč	90,4	87,9	89,3	33,0	43,0	46,3	1 732	1 947	2 165	773	810	932
Svitavy	83,5	82,5	88,1	39,1	50,0	44,7	2 251	2 095	2 400	926	-	970
Ústí nad Orlicí	89,6	81,7	82,1	54,1	-	-	2 059	2 039	2 446	927	-	-
Vysoké Mýto	87,6	105,1	100,8	48,7	40,6	48,7	2 175	2 276	2 575	985	1 056	1 080
Žamberk	78,0	89,3	82,9	44,9	47,7	54,6	1 891	1 865	2 160	899	1 044	1 000

Největší byty v rodinných domech (v průměru s více než 100 m² obytné plochy) byly v letech 1998 – 2006 stavěny na Poličsku, Českořebovsku a Hlinecku, nejméně prostorné pak na Holicku (81 m²). V průběhu hodnocených tříletých období (viz předchozí tabulka) se však **průměrná velikost nových bytů** v rodinných domech na Holicku (spolu s Lanškrounskem) neustále zvyšovala; zcela opačný trend se projevil ve správním obvodu Chrudim a Pardubice. Nejprostornější byty v bytových domech (s více než 50 m²) vznikaly v letech 1998 – 2006 na Hlinecku a Orlickoústecku, nejméně prostorné pak na Litomyšlsku.

Pro výše uvedené hodnocení vývoje bytové výstavby byly využity podklady, které ČSÚ získává prostřednictvím výkazů od jednotlivých **stavebních úřadů**. Chceme-li hodnotit celkovou strukturu domovního a bytového fondu, je nutné tyto podklady doplnit informacemi ze **sčítání lidu, domů a bytů** (viz již dříve vydané publikace ČSÚ Pardubice). Dalším potenciálním datovým zdrojem v této oblasti by měl v budoucnu být také průběžně aktualizovaný **Registr sčítacích obvodů a budov**, který ČSÚ spravuje.

OBČANSKÁ SPOLEČNOST – POLITICKÁ PARTICIPACE

Míru zapojení občanů do veřejného života lze charakterizovat na základě občanské a politické participace. Občanské participaci, tj. míře účasti na řešení věcí veřejných v oblasti neziskového sektoru, bude věnována pozornost v závěru této kapitoly. Míru **politické participace** občanů a tedy zájem spolurozhodovat o politickém dění lze kvantifikovat prostřednictvím **účasti voličů ve volbách**. Pardubický kraj přitom dlouhodobě patří k regionům s nejvyšší volební účastí, a to nejen v parlamentních volbách, ale i volbách do zastupitelstev krajů a obcí. Zřetelný je přitom rozdílný zájem voličů o účast v různých typech voleb. Jestliže při volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2006 dosáhla voličská účast 67,4 %, voleb do zastupitelstev obcí se v tomtéž roce v kraji účastnilo 50,7 % potenciálních voličů a voleb do zastupitelstva Pardubického kraje o dva roky dříve 32,6 % voličů.

Údaje o volební účasti tedy dokumentují, že v České republice občané přikládají nejvyšší význam volbám do **Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR**. Při posledních volbách byla v kraji zaznamenána téměř o 3 procentní body vyšší účast voličů ve srovnání s republikovou úrovní. Jednalo se zároveň o třetí nejvyšší účast voličů po Hlavním městě Praze a kraji Vysočina. Přestože se účast voličů v roce 2006 oproti předchozím parlamentním volbám zvýšila, v dlouhodobějším pohledu deseti let byl v zaznamenán její zřetelný pokles. V Pardubickém kraji šlo o 13 procentních bodů (v ČR přibližně o 12 p. b.), v nejvyšším rozsahu – téměř o 15 p. b. – pak klesla účast voličů ve srovnání s rokem 1996 v Moravskoslezském kraji. Mezi správními obvody obcí s rozšířenou působností v kraji se v posledních letech projevuje nejvyšší účast při volbách do PSP ČR na Žambersku a Litomyšlsku (v obou případech přibližně 75 % v průměru let 1996 – 2006). Na druhé straně přetrvávající nejmenší přízeň voličů zaznamenává Králicko, Moravskotřebovsko a Svitavsko, tedy regiony postižené nejvyšší nezaměstnaností v kraji, kde sociální nejistota tlumí zájem potenciálních voličů účastnit se politického dění.

Tab. 3.2.22 Účast voličů ve vybraných volbách

v %

	Volby do zastupitelstev obcí				Volby do Zastupitelstva Pardubického kraje		Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR			
	1994	1998	2002	2006	2000	2004	1996	1998	2002	2006
Pardubický kraj	69,04	54,14	52,34	50,66	36,46	32,60	80,32	77,83	61,14	67,37
v tom správní obvody:										
Česká Třebová	64,01	46,52	49,17	48,22	33,15	32,02	77,39	74,15	60,87	66,30
Hlinsko	76,84	65,84	57,91	57,04	39,49	32,44	85,28	80,56	63,11	68,71
Holice	71,89	54,06	52,39	52,52	33,18	31,87	81,55	77,27	61,00	67,72
Chrudim	72,94	58,23	55,29	52,04	39,99	32,55	80,91	78,65	61,30	67,13
Králíky	66,33	52,63	56,63	51,26	30,27	27,92	77,33	78,75	59,24	61,91
Lanškroun	71,21	58,98	56,05	52,43	32,69	30,52	80,95	77,22	60,82	66,86
Litomyšl	76,30	61,01	59,41	59,74	41,20	37,13	82,61	79,69	64,25	72,07
Moravská Třebová	68,16	55,77	54,12	51,29	28,75	26,81	77,98	75,22	58,20	63,06
Pardubice	60,92	45,10	42,76	42,95	37,56	33,96	77,78	77,37	60,77	67,43
Políčka	73,46	62,07	60,39	57,99	35,06	34,46	82,66	79,14	62,32	70,05
Přelouč	71,04	55,26	56,56	51,46	31,96	29,46	81,18	76,65	59,96	65,27
Svitavy	63,88	48,87	48,02	47,56	33,85	28,00	78,25	75,08	57,40	64,04
Ústí nad Orlicí	70,83	55,04	54,40	51,43	36,07	35,34	81,52	77,66	61,65	69,00
Vysoké Mýto	74,81	59,08	54,50	52,47	38,07	32,36	83,56	79,66	61,47	68,23
Žamberk	76,93	61,15	63,25	60,91	37,49	36,56	83,54	80,65	65,57	70,58

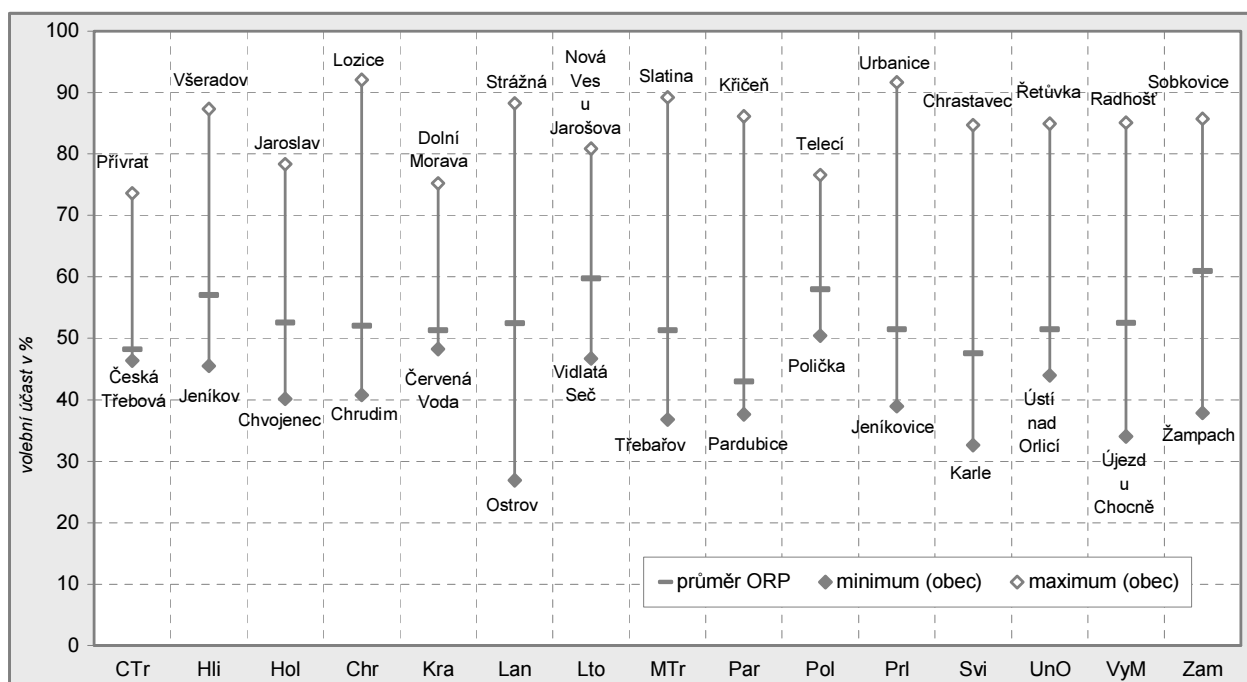

Relativně nízkou účastí voličů s klesající tendencí se vyznačují **volby do zastupitelstev krajů**, které v návaznosti na územně-správní reformu poprvé proběhly v roce 2000. V mezikrajském srovnání však byla účast voličů v Pardubickém kraji v obou letech konání voleb nejvyšší (o 3 procentní body nad republikovým průměrem). Na úrovni ČR i Pardubického kraje byla v roce 2004 zaznamenána přibližně o 4 procentní body nižší voličská účast oproti předchozím volbám, v největším rozsahu – o více než 5 p. b. – přitom klesla účast voličů ve všech moravských krajích. Mezi správními obvody ORP Pardubického kraje provázela v obou letech konání voleb do zastupitelstva kraje nejvyšší volební účast Litomyšlsko. Naopak Moravskotřebovsko a Králicko charakterizovala, stejně jako v případě parlamentních voleb, nejmenší přízeň voličů.

V rámci hodnocení politické participace občanů je třeba věnovat pozornost především **volbám do zastupitelstev obcí**, tj. nejnižšímu článku samosprávy. Pořadí krajů z hlediska volební účasti zůstává v letech 1994 – 2006 neměnné: za prvním krajem Vysočina následuje Pardubický a dále Královéhradecký kraj. Nejnižší účast voličů přitom nejčastěji zaznamenáváme v Karlovarském kraji. Komunální volby v Pardubickém kraji provází neustále klesající zájem voličů. V letech 1994 – 1998 se zde snížila účast o 15 procentních bodů, v dalším období voličská přízeň klesala pomaleji (přibližně o 2 p. b.). Ve vnitroregionálním srovnání je typická nejvyšší účast voličů u komunálních voleb na Žambersku, Litomyšlsku a Poličsku. Nejnižší zájem voličů naopak charakterizuje správní obvody s vysokým podílem městského obyvatelstva, tedy Pardubicko (vždy na posledním místě mezi SO ORP v kraji od roku 1994), Svitavsko a Českořebevsko.

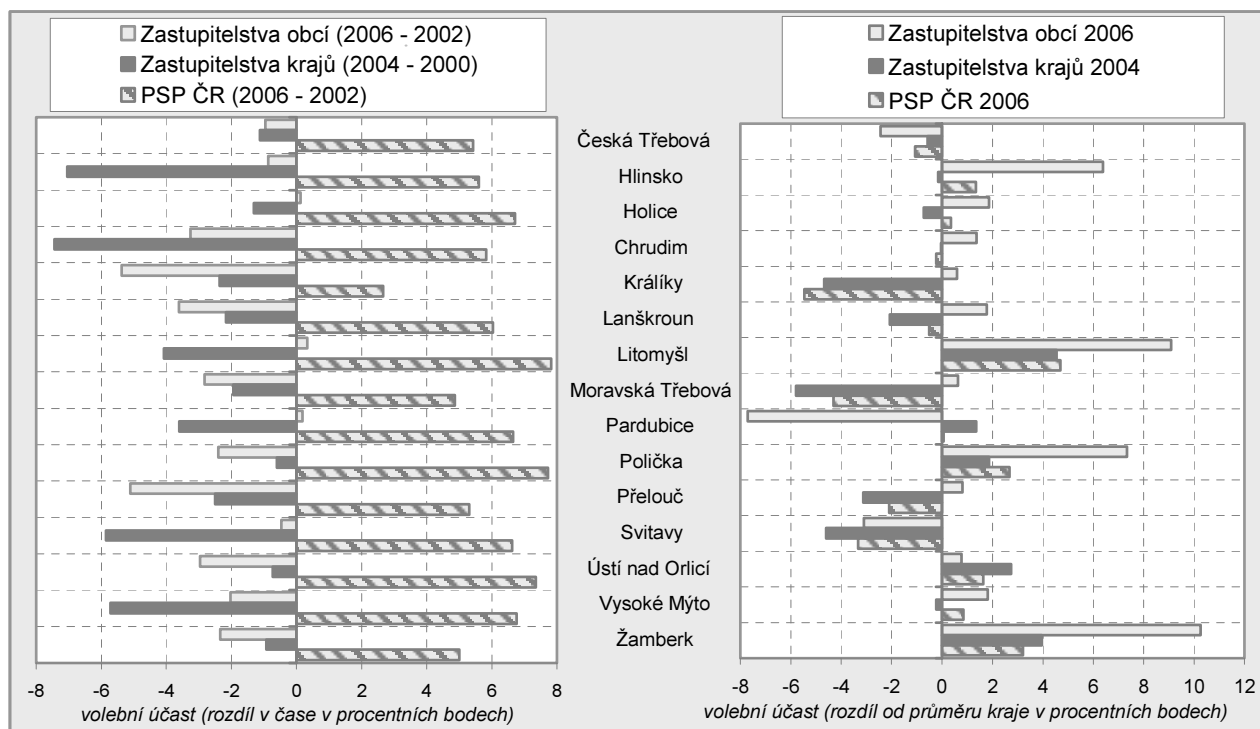
Největší variační rozpětí účasti voličů v komunálních volbách zaznamenáváme v roce 2006 **mezi obcemi** na Lanškrounsku (26,9 % v obci Ostrov oproti 88,2 % ve Strážné) a Přeloučsku (39 % v Jeníkovcích oproti 91,7 % v Urbanicích). Urbanice přitom spolu s Lozicemi na Chrudimsku charakterizuje nejvyšší účast voličů mezi obcemi v kraji, naopak obec Ostrov je typická nejmenší voličskou přízní. Nejmenší variační rozpětí účasti voličů pak nacházíme na Poličsku, Králicku a Českořebevsku.

Graf 48 Účast voličů ve volbách do zastupitelstev obcí ve správních obvodech ORP v roce 2006

Jednoznačný **nárůst voličského zájmu** ve všech správních obvodech kraje se v **posledním volebním období** projevilo pouze v případě **voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR** (viz následující graf). V největším rozsahu přitom vzrostla účast voličů na Litomyšlsku a Poličsku, nejméně pak na Králicku. Kromě správních obvodů Litomyšl, Pardubice a Holice bylo zaznamenáno **snížení účasti voličů ve volbách do zastupitelstev obcí** ve všech SO ORP v kraji, nejvíce na Králicku a Přeloučsku. **Pokles zájmu voličů** ve všech správních obvodech (v největším rozsahu na Chrudimsku a Hlinecku) se projevilo **u voleb do zastupitelstva Pardubického kraje**. Zájem občanů o politickou participaci v podobě účasti ve volbách je ovlivněn nejen celkovým politickým klimatem v zemi (zejména v předvolebním období), ale i sociální a ekonomickou situací v daném regionu a mnoha dalšími faktory.

Graf 49 Účast voličů ve volbách ve správních obvodech ORP v letech 2000 – 2006

ŽENY A MUŽI V POLITICE

Ještě než přistoupíme k hodnocení míry zapojení žen v politických a rozhodovacích funkcích, zaměříme se na obecnější pohled vypovídající o participaci občanů v komunální politice. Při posledních volbách do zastupitelstev obcí a městských obvodů v roce 2006 kandidovalo v Pardubickém kraji 12 061 osob, přičemž tento počet byl o 2 % vyšší oproti volbám předchozím. Uvedený přírůstek se však týkal pouze menších obcí. Jestliže ve skupině obcí do pěti tisíc obyvatel počet **kandidátů** vzrostl, ve městech se naopak projevil pokles zájmu o účast v komunální politice, nejvíce pak v Chrudimi a Pardubicích. Počet kandidátů při volbách do zastupitelstva statutárního města Pardubic poklesl v letech 2002 – 2006 o 29,1 %, v Chrudimi činil tento pokles 23,6 %. Nejnižší procentní zastoupení kandidátů na celkovém počtu potenciálních voličů mezi správními obvody ORP v kraji připadal v roce 2006 na Pardubicku a Českotřebovsku – tedy v regionech s nejvyšším zastoupením městského obyvatelstva; nejvyšší podíl kandidátů pak nacházíme na Králicku, Litomyšlsku a Přeloučsku.

Skutečnou míru zapojení do komunální politiky lze však hodnotit na základě počtu **zvolených zastupitelů**. Zákon o obcích č. 128/2000 Sb. přitom stanoví rozmezí počtu členů zastupitelstva podle velikostních kategorií obcí z hlediska počtu obyvatel. Nejvíce zastupitelů na 1 000 obyvatel připadá v nejmenších obcích, jejichž zastupitelstva jsou většinou složena z nezávislých kandidátů (ať již jednotlivců nebo zástupců sdružení nezávislých kandidátů). V roce 2006 činila hodnota tohoto ukazatele ve skupině obcí do 1 000 obyvatel 22,5 ‰, ve městech s 5 000 a více obyvateli přitom nepřekročila 2 ‰. V krajském městě s celkovým počtem 153 zastupitelů (v zastupitelstvu statutárního města i městských obvodů) připadá na 1 000 obyvatel 1,7 zastupitele. V sousedním Hradci Králové nečleněném na městské obvody to je 0,4 při celkovém počtu 37 zastupitelů.

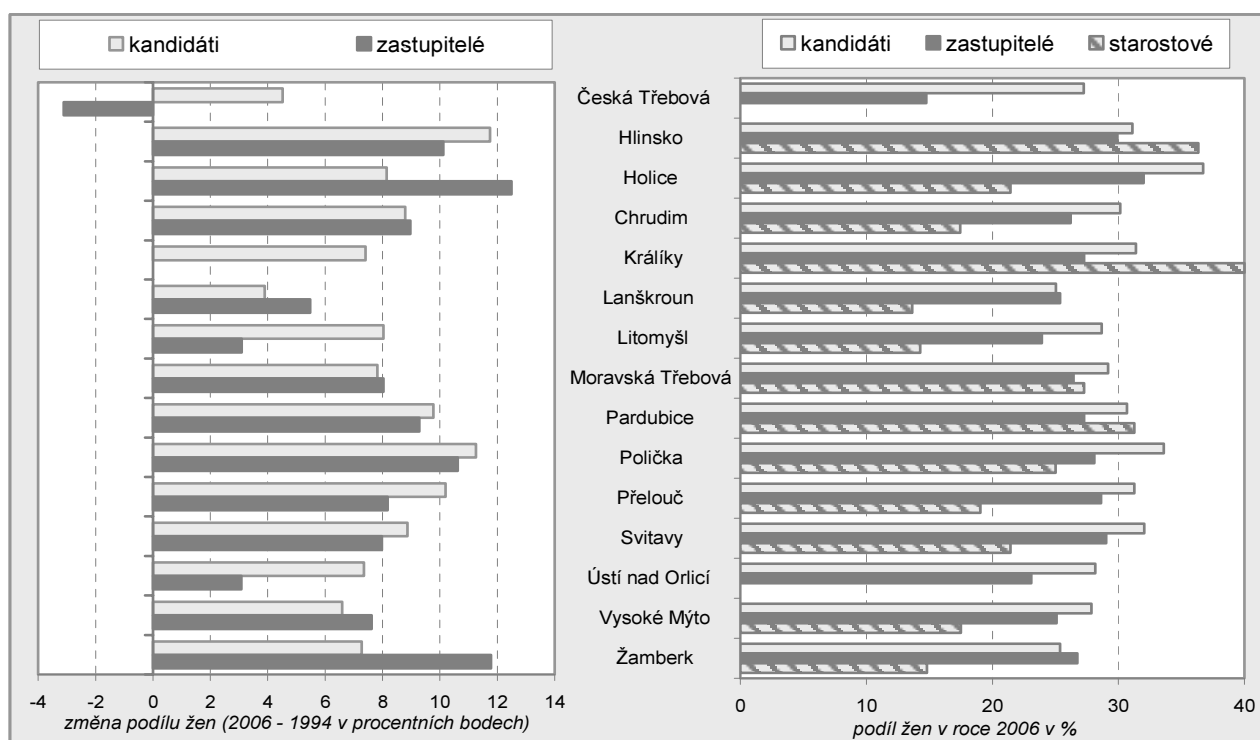
Chceme-li sledovat rozdíly v **zapojení mužů a žen v politice** ve vnitrokrajském pohledu (zde na úrovni správních obvodů ORP), musíme se omezit pouze na výsledky **voleb do zastupitelstev obcí**. V případě voleb do PSP ČR i do zastupitelstev krajů jsou totiž kandidátní listiny sestavovány a zastupitelé voleni jednotně za celý volební kraj. V letech 1994 – 2006 se v kraji projevuje jednoznačná tendence růstu podílu žen mezi kandidáty (o 8,5 procentního bodu na téměř 30 %) i zvolenými zastupiteli v obecních zastupitelstvech (o 8,0 p. b. na 26,7 %). V největším rozsahu vzrostlo v tomto období **zastoupení žen mezi kandidáty** při komunálních volbách v SO ORP Hlinsko (o 11,7 p. b.) a Polička (o 11,3 p. b.). Naopak nejmenší nárůst oproti roku 1994 zaznamenaly správní obvody Česká Třebová a Lanškroun, ve kterých se podíl žen v letech 2002 – 2006 dokonce mírně snížil. V roce 2006 nacházíme více než třetinové zastoupení žen mezi kandidáty na Holicku a Poličsku, na druhé straně Lanškrounsko a Žambersko charakterizuje nejnižší (přibližně čtvrtinový) podíl žen.

Tab. 3.2.23 Volby do zastupitelstev obcí a městských obvodů

v %

	Podíl zvolených zastupitelů na celkovém počtu kandidátů		Podíl žen na celkovém počtu								
			kandidátů				zvolených zastupitelů				starostů
	2002	2006	1994	1998	2002	2006	1994	1998	2002	2006	2006
Pardubický kraj	37,0	36,1	21,3	24,8	27,1	29,9	18,7	21,0	25,0	26,7	20,7
v tom správní obvody:											
Česká Třebová	22,3	22,2	22,7	26,0	28,5	27,3	17,9	16,4	16,4	14,8	-
Hlinsko	43,0	34,7	19,4	21,4	23,0	31,1	19,8	17,3	25,5	29,9	36,4
Holice	37,6	37,2	28,6	29,0	33,1	36,7	19,5	25,9	30,7	32,0	21,4
Chrudim	37,4	36,5	21,4	26,7	27,2	30,2	17,2	22,0	24,8	26,2	17,4
Králíky	17,1	19,0	24,0	28,4	29,9	31,4	27,3	23,6	23,6	27,3	40,0
Lanškroun	34,4	34,5	21,1	20,5	25,2	25,0	19,9	16,8	25,7	25,4	13,6
Litomyšl	48,2	41,5	20,7	23,0	26,8	28,7	20,8	19,8	26,6	23,9	14,3
Moravská Třebová	44,7	45,2	21,4	22,5	27,0	29,2	18,4	18,7	26,6	26,4	27,3
Pardubice	30,0	30,1	20,9	25,6	28,9	30,7	18,0	19,5	24,3	27,3	31,3
Polička	38,9	40,3	22,3	27,5	28,4	33,6	17,5	23,3	24,0	28,1	25,0
Přelouč	47,3	45,8	21,1	23,9	26,2	31,3	20,4	21,7	27,7	28,6	19,0
Svitavy	37,7	34,4	23,2	23,7	27,0	32,1	21,1	23,6	27,1	29,0	21,4
Ústí nad Orlicí	30,4	30,7	20,8	27,2	28,2	28,2	20,0	24,2	25,3	23,1	-
Vysoké Mýto	45,7	46,7	21,3	23,1	23,8	27,9	17,5	19,8	23,0	25,1	17,5
Žamberk	34,7	34,3	18,1	22,7	24,0	25,4	15,0	22,2	18,9	26,8	14,8

V mezikrajském pohledu se podíl žen mezi zastupiteli v Pardubickém kraji ve sledovaném období nachází přibližně uprostřed, dlouhodobě nejnižší podíl žen charakterizuje kraj Vysočina, naopak nejvyšší participace žen byla prokázána v Ústeckém a Libereckém kraji (viz tab. v kapitole 2). Ve srovnání s kandidáty je **podíl žen mezi zvolenými zastupiteli** v kraji na komunální úrovni v průměru o 3 procentní body nižší. V letech 1994 – 2006 došlo k nárůstu podílu žen mezi zastupiteli ve všech správních obvodech ORP kraje s výjimkou Českořebovska a Králicka, tedy regionů se specifickou územní strukturou. Nejvyšší participace žen mezi zastupiteli byla při posledních volbách do zastupitelstev obcí zjištěna na Holicku (32,0 %) a Hlinecku (29,9 %), nejnižší pak na Českořebovsku (14,8 %) a s odstupem na Orlickoústecku (23,1 %).

Graf 50 Podíl žen mezi kandidáty ve volbách do zastupitelstev obcí a městských obvodů, zvolenými zastupiteli a starosty ve správních obvodech ORP v letech 1994 – 2006

Vzájemným propojením registru kandidátů spravovaným ČSÚ a seznamu starostů převzatým od Odboru organizačního a právního Krajského úřadu Pardubického kraje byly získány také údaje o **zastoupení žen mezi starosty** v kraji po komunálních volbách v roce 2006 (údaje v předchozí tabulce přitom odrážejí aktuální stav z října 2007). Ženy-starostky se na všech osobách v této funkci v kraji podílejí 20,7 % (tj. o 6 procentních bodů méně ve srovnání s podílem žen mezi zvolenými zastupiteli). Ve funkci starosty stojí ženy nejčastěji na Králicku (40,0 %), naopak na Českořebrovsku a Orlickoústecku je zastoupení žen nulové. Extrémní hodnoty zjištěné na Králicku a Českořebrovsku však do jisté míry souvisejí s velmi malým počtem spádových obcí.

OBČANSKÁ SPOLEČNOST – OBČANSKÁ PARTICIPACE

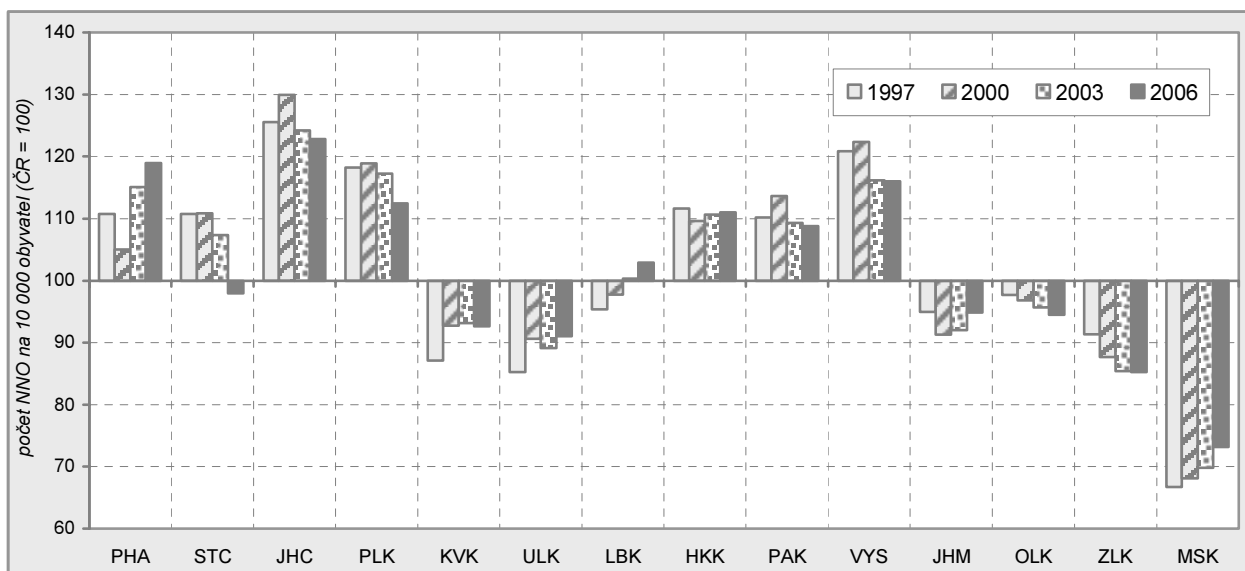
Vedle politické participace je pro stabilitu demokratické společnosti důležitá také **občanská participace**, tedy sdružování jednotlivců se společnými cíli a zájmy. Jednou z možností, jak tuto občanskou participaci hodnotit, je poměrování počtu **nestátních neziskových organizací (NNO)** ve vztahu k počtu obyvatel. Neziskové organizace jsou instituce, které nebyly založeny za účelem dosažení zisku, nýbrž z charitativních důvodů nebo na podporu určitých skupin osob či projektů v oblasti zdravotnictví, sociální péče, vzdělávání, kultury, tělovýchovy a sportu, ochrany životního prostředí, ochrany památek, práce s dětmi a mládeží, ochrany lidských práv, pomoci osobám v krizových situacích atd.

Nejčastějšími **právními formami** neziskových organizací jsou sdružení a jejich organizační jednotky, dále církevní organizace, nadace, nadační fondy a obecně prospěšné společnosti. **Financování** NNO je zajišťováno z veřejných rozpočtů (tj. s účastí státní správy a samosprávy) i z neveřejných zdrojů (nadace, firemní či individuální dárcovství, příjmy z vlastní činnosti, členské příspěvky atd.). Nepřímým zdrojem financování jsou pak daňové úlevy vůči NNO; k relativně novým zdrojům financování patří čerpání prostředků ze strukturálních fondů Evropské unie.

Na rozdíl od indikátoru uvedeného v kapitole 2 (tj. počtu obyvatel v přepočtu na 1 nestátní neziskovou organizaci), hodnotíme zde míru občanské participace v opačném pohledu. Údaj o počtu NNO byl přitom v obou případech převzat z **Registru ekonomických subjektů** spravovaným Českým statistickým úřadem. Je však třeba podotknout, že ne všechny NNO vedené v tomto zdroji jako aktivní skutečnou aktivitu vykazují.

Graf 51 Počet nestátních neziskových organizací v přepočtu na 10 000 obyvatel (ČR = 100) v krajích ČR v letech 1997 – 2006

Zdroj: ČSÚ - Registr ekonomických subjektů

Jak je patrné z grafického znázornění, patří Pardubický kraj do skupiny regionů s **podílem NNO na 10 000 obyvatel převyšujícím republikový průměr**. V roce 2006 se hodnotou tohoto ukazatele zařadil v **mezikrajském srovnání** na šesté místo; dlouhodobě nejintenzivnější občanská participace se přitom projevuje v Jihočeském kraji. Naopak zastoupení NNO na obyvatelstvu pod republikovým průměrem charakterizuje všechny moravské kraje, zejména pak vysokou nezaměstnaností postižený Moravskoslezský kraj. Rovněž Ústecký a Karlovarský kraj (tj. oblasti s nejméně příznivou vzdělanostní skladbou obyvatelstva) vykazují podprůměrnou občanskou participaci.

Přestože mezi roky 2005 a 2006 se počet NNO připadající na 10 000 obyvatel mírně snížil ve všech krajích, **v dlouhodobém pohledu** je zřetelná tendence rozšiřování neziskového sektoru. Nejvíce vzrostla hodnota

sledovaného ukazatele mezi roky 1997 a 2006 v Hlavním městě Praze (ze 71 na 102), nejméně pak ve Středočeském kraji (ze 71 na 84). K popsanému vývoji ve Středočeském kraji přispěl nejen pomalejší nárůst počtu NNO, ale i významné zvýšení počtu obyvatel (především díky migraci). Rozdílná intenzita změny počtu NNO ve vztahu k obyvatelstvu mezi kraji se tak odrazila v odlišném vývoji hodnoty tohoto ukazatele vztáženého k republikovému průměru (viz předchozí graf). Změnou počtu NNO na 10 000 obyvatel v letech 1997 – 2006 (z 71 na 93) se Pardubický kraj zařadil v mezikrajském srovnání na sedmé místo.

Tab. 3.2.24 Počet nestátních neziskových organizací v přepočtu na 10 000 obyvatel

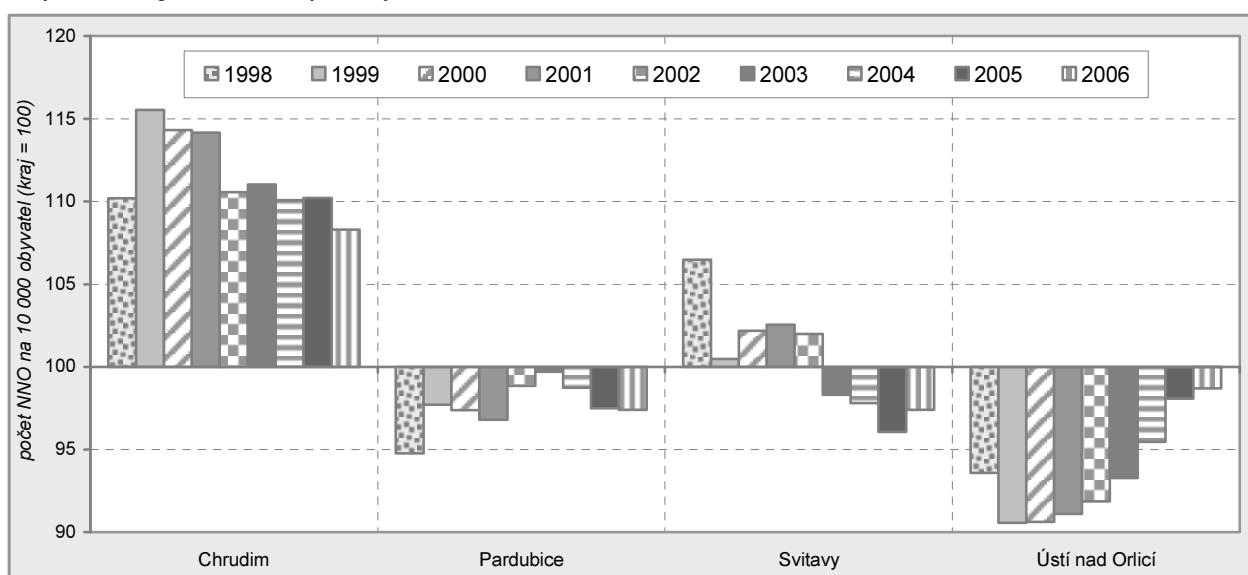
Zdroj: ČSÚ - Registr ekonomických subjektů

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Pardubický kraj	81	82	88	90	93	92	95	97	93
v tom okrese:									
Chrudim	89	95	100	103	102	102	104	107	101
Pardubice	77	80	85	88	92	92	93	94	91
Svitavy	86	83	90	93	94	91	92	93	91
Ústí nad Orlicí	76	74	79	82	85	86	90	95	92

Nejvíce od roku 1998 vzrostl počet NNO ve vztahu k počtu obyvatel v okrese Ústí nad Orlicí (o 16 na 92), nejméně pak v okrese Svítavy (o 4 na 91). Dlouhodobě nad **krajským průměrem** se nachází počet NNO ve vztahu k obyvatelstvu v okrese Chrudim, opačná situace je v okrese Ústí nad Orlicí, kde se projevuje zřetelná tendence přibližování k průměru kraje. Mírně podprůměrná občanská participace charakterizuje také okres Pardubice.

Graf 52 Počet nestátních neziskových organizací v přepočtu na 10 000 obyvatel (Pardubický kraj = 100) v okresech Pardubického kraje v letech 1998 – 2006

Zdroj: ČSÚ - Registr ekonomických subjektů

Pro získání ucelenějšího pohledu na neziskový sektor byly využity rovněž údaje o počtu **aktivních NNO evidovaných v adresáři Pardubického kraje** (viz následující tabulka). Tento adresář, spravovaný Koalicí nevládek Pardubicka, přitom zahrnuje pouze ty NNO, které se k registraci v něm samy přihlásí. V roce 2006 zde bylo evidováno 356 organizací, tj. o 5 % více oproti předchozímu roku a o 55 % více ve srovnání s rokem 2003.

K dispozici jsou také údaje o **zaměření činnosti** NNO, přičemž řada organizací působí víceoborově. Nejčastěji se NNO v Pardubickém kraji orientují na sport a rekreaci, s odstupem následuje organizování činností, kultura a umění, sociální služby, ekologie, podpora zdraví, věda a výzkum, mezinárodní aktivity, ochrana a obhajoba zájmů, rozvoj obce a bydlení a náboženství. Nárůst počtu nestátních neziskových organizací se v posledních letech projevuje ve všech těchto hlavních oblastech činnosti.

Ke specifickým **cílovým skupinám**, na něž se jednotlivé NNO zaměřují, patří etnické menšiny (zejména pak romská národnostní menšina), osoby se zdravotním postižením, osoby bez domova, drogově závislí, osoby duševně nemocné, oběti domácího násilí a sociálně znevýhodněné děti, děti a mládež přicházející z ústavní a ochranné výchovy či osoby ohrožené dlouhodobou nezaměstnaností.

Tab. 3.2.25 Aktivní nestátní neziskové organizace v Pardubickém kraji podle oblastí činnosti¹⁾

Zdroj: Krajský úřad Pardubického kraje (Oddělení cestovního ruchu a neziskového sektoru)

	2003	2004	2005	2006
Počet organizací celkem¹⁾	230	302	339	356
Organizace podle oblastí činnosti:				
ekologie	37	49	60	63
kultura a umění	47	62	80	86
mezinárodní aktivity	16	23	29	33
náboženství	7	5	8	9
ochrana práv a obhajoba zájmů	20	20	26	29
organizování činností ²⁾	42	61	77	88
rozvoj obce (komunity) a bydlení	6	9	12	14
sociální služby	45	56	63	74
sport a rekreace	101	120	138	151
vzdělávání a výzkum	32	39	48	55
podpora zdraví	42	48	58	62
nespecifikováno	48	38	46	50

¹⁾ jde o organizace evidované v adresáři nestátních neziskových organizací Pardubického kraje (zpracovatel: Koalice nevládek Pardubicka); zahrnuje pouze aktivní nestátní neziskové organizace, které se samy k registraci v adresáři přihlásí

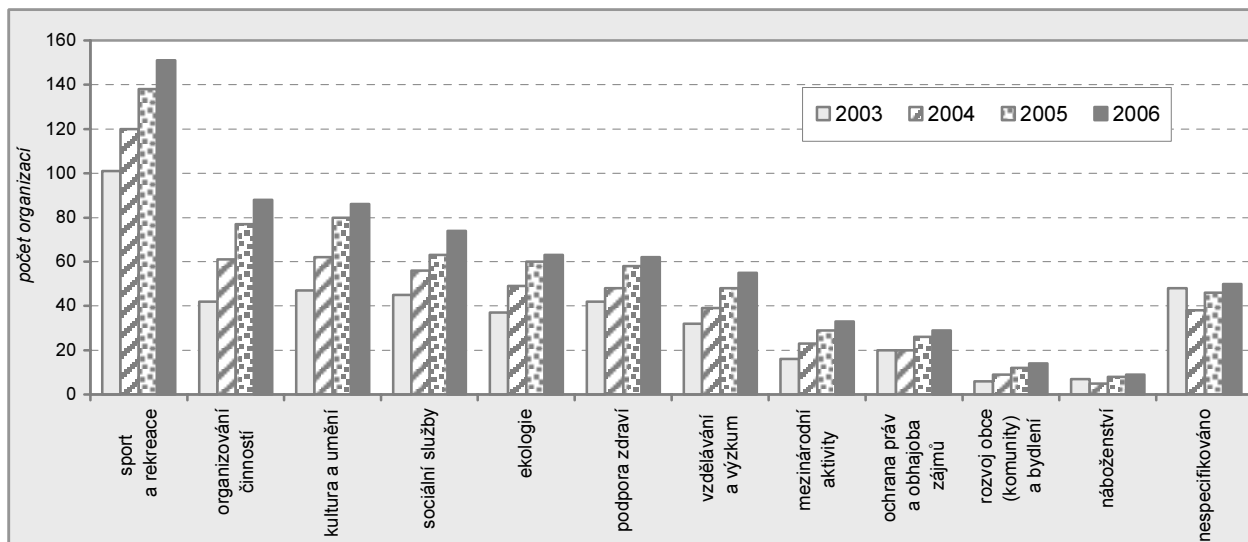
¹⁾ celkový počet aktivních organizací v uvedeném roce neodpovídá součtu počtu organizací podle jednotlivých oblastí činnosti; řada organizací působí víceoborově, tj. registruje se v několika oblastech činnosti

²⁾ např. zajišťování specifického servisu pro ostatní nestátní neziskové organizace, organizování oborových nebo mezioborových setkání NNO, zpracovávání adresáře organizací, pořádání konferencí NNO apod.

Podrobnější informace k uvedené problematice jsou obsaženy např. ve **Studii sektoru nestátních neziskových organizací v Pardubickém kraji**, kterou na sklonku roku 2006 zpracovala První regionální rozvojová, a.s.³⁾. Tato studie předkládá nejen podrobnou charakteristiku NNO v kraji, ale i ekonomickou analýzu, analýzu lidských zdrojů a absorpční kapacity (tj. schopnosti organizace úspěšně realizovat projekty s finanční podporou ze strukturálních fondů EU).

Graf 53 Aktivní nestátní neziskové organizace v Pardubickém kraji podle oblastí činnosti v letech 2003 – 2006

Zdroj: Krajský úřad Pardubického kraje (Oddělení cestovního ruchu a neziskového sektoru)

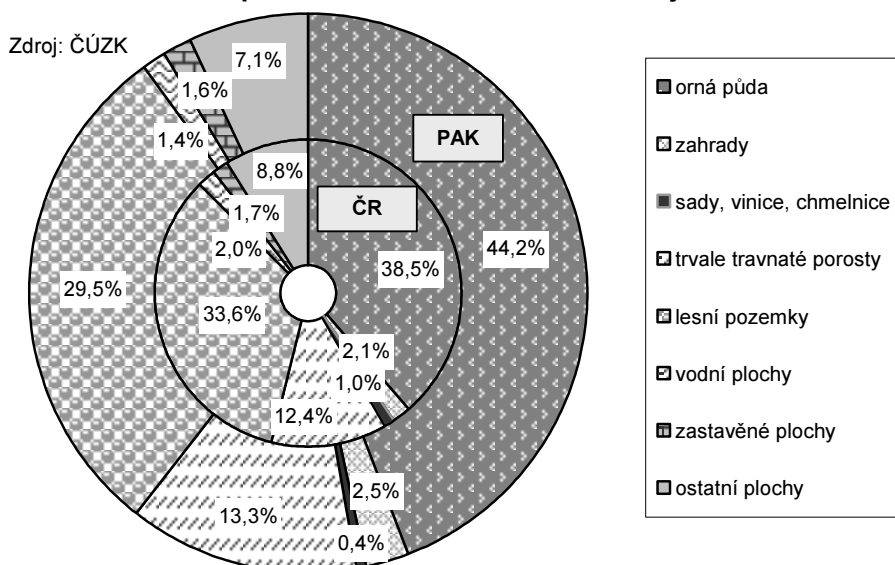
³⁾ v rámci projektu SROP 3.3 Posílení kapacity místních a regionálních orgánů při plánování a realizaci programů v podmínkách Pardubického kraje

3.3. Environmentální oblast

PŮDA

Půda je omezený a nenahraditelný přírodní zdroj. **Struktura půdního fondu** se mění pozvolna. V posledních letech dochází k úbytku orné půdy, naopak rozšiřuje se plocha trvalých travních porostů a lesních pozemků. Pardubický kraj je charakteristický vyšším podílem zemědělské půdy (o 12 % nad průměrem ČR), naopak je zde podprůměrný podíl lesních pozemků (rovněž o 12 % oproti republikovému průměru), vodních ploch, zastavěných a ostatních ploch.

Graf 54 Struktura půdního fondu v Pardubickém kraji a ČR k 31. 12. 2006

Podíl **zemědělské půdy** je v Pardubickém kraji mezi kraji druhý nejvyšší (v případě orné půdy čtvrtý nejvyšší), naopak podíl **lesních pozemků** je v porovnání regionů čtvrtý nejnižší.

V letech 1993 – 2006 se výměra zemědělské půdy v kraji i ČR snížila o 0,6 %; výměra **orné půdy** v kraji klesla o 2,0 % (v republice o 2,6 %). Výměra **trvalých travních porostů** se ve stejném období zvýšila o 4,4 % v kraji a o 5,5 % v České republice.

Tab. 3.3.1 Struktura půdního fondu

Zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální

	Výměra půdy celkem (ha)	v tom (%)							Koeficient ekologické stability ¹⁾
		zemědělská půda	z toho:		lesní pozemky	vodní plochy	zastavěné plochy	ostatní plochy	
			orná půda	trvale travní porosty					
2006									
Česká republika	7 886 702	53,94	38,54	12,38	33,59	2,05	1,65	8,77	1,04
Pardubický kraj	451 859	60,48	44,25	13,32	29,48	1,38	1,59	7,07	0,89
v tom okresy:									
Chrudim	102 965	61,70	46,01	12,60	28,16	1,45	1,70	6,99	0,83
Pardubice	88 900	60,10	49,17	7,73	25,27	2,78	2,40	9,45	0,64
Svitavy	133 472	60,73	45,76	12,48	31,21	0,77	1,15	6,14	0,88
Ústí nad Orlicí	126 522	59,48	37,75	18,72	31,70	0,99	1,40	6,43	1,19
1993									
Česká republika	7 886 433	54,30	40,24	11,07	33,33	2,01	1,62	8,74	0,98
Pardubický kraj	451 831	60,83	45,15	12,76	29,25	1,33	1,57	7,02	0,86
v tom okresy:									
Chrudim	102 961	62,02	46,57	12,33	27,91	1,39	1,67	7,01	0,81
Pardubice	88 893	60,61	50,13	7,31	25,20	2,75	2,42	9,01	0,62
Svitavy	133 468	60,96	45,89	12,57	30,99	0,71	1,11	6,23	0,88
Ústí nad Orlicí	126 509	59,88	39,71	17,14	31,34	0,95	1,37	6,46	1,10
rozdíl 2006 - 1993									
Česká republika	269	-0,35	-1,70	1,31	0,26	0,04	0,03	0,03	0,07
Pardubický kraj	28	-0,35	-0,90	0,56	0,23	0,05	0,02	0,05	0,03
v tom okresy:									
Chrudim	4	-0,31	-0,55	0,26	0,24	0,05	0,03	-0,02	0,02
Pardubice	7	-0,52	-0,96	0,42	0,06	0,03	-0,02	0,44	0,01
Svitavy	4	-0,23	-0,12	-0,09	0,22	0,06	0,04	-0,09	0,01
Ústí nad Orlicí	13	-0,39	-1,96	1,58	0,36	0,04	0,03	-0,04	0,09

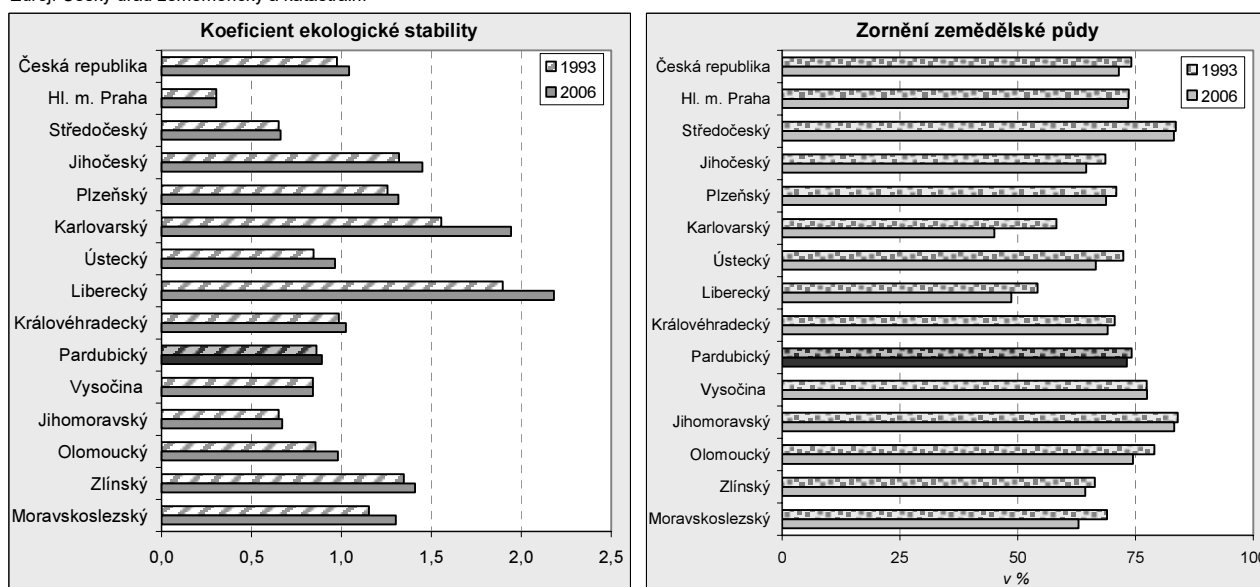
¹⁾ poměr ploch krajinných prvků stabilních (lesy, trvale travní porosty, sady, zahrady, vinice, chmelnice a vodní plochy) a nestabilních (orná půda, zastavěné plochy a ostatní plochy)

Nejvyšší podíl zemědělské půdy byl v roce 2006 zjištěn v kraji Vysočina, Pardubickém a Středočeském, nejnižší pak v kraji Karlovarském, Hl. m. Praze a Libereckém kraji. Lesní pozemky dominují v kraji Libereckém, Karlovarském a Zlínském, nejmenší podíl lesních ploch zaznamenalo Hl. m. Praha, které nelze v tomto směru s ostatními kraji srovnávat, Středočeský a Jihomoravský kraj.

Podíl **zornění zemědělské půdy** se v posledních letech snižoval (zejména vlivem zatravňování). V Pardubickém kraji klesal pomaleji než v průměru republiky; v letech 1993 – 2006 se snížil ze 74,2 % na 73,2 % (v ČR ze 74,1 % na 71,4 %). Nejvyšším procentem zornění se v roce 2006 vyznačoval kraj Jihomoravský, Středočeský a Vysočina (Pardubický kraj byl šestý), nejnižší zornění zemědělské půdy vykázaly kraje Karlovarský, Liberecký a Moravskoslezský.

Graf 55 Koeficient ekologické stability a zornění zemědělské půdy v krajích ČR v letech 1993 a 2006

Zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální

Koeficient ekologické stability stanovuje poměr ploch tzv. stabilních a nestabilních krajinných prvků v daném území. Mezi stabilní prvky patří lesy, trvalé travní porosty, sady, zahrady, vinice, chmelnice a vodní plochy, mezi nestabilní prvky patří orná půda, zastavěné plochy a ostatní plochy. Hodnoty koeficientu ekologické stability menší nebo rovné 0,10 dosahují území s maximálním narušením přírodních struktur; 0,10 – 0,30 území nadprůměrně využívaná se zřetelným narušením přírodních struktur; 0,31 – 1,00 území intenzivně využívaná, zejména zemědělskou velkovýrobou; 1,01 – 2,99 celkem vyvážená krajina, v níž jsou technické objekty a člověkem využívané plochy relativně v souladu s dochovanými přírodními strukturami; hodnoty 3,00 a více dosahuje přírodní a přírodě blízká krajina s výraznou převahou ekologicky stabilních struktur a nízkou intenzitou využívání krajiny člověkem.

Hodnota koeficientu ekologické stability se v letech 1993 – 2006 ve všech krajích s výjimkou Hl. m. Prahy zvýšila, a to zejména vlivem úbytku výměry orné půdy, zatravňování a zalesňování. Ekologicky nejstabilnější území má dle tohoto indikátoru kraj Liberecký, Karlovarský a Jihočeský, nejmenší ekologickou stabilitu území vykazuje Hl. m. Praha (vysoký podíl zastavěné plochy), Středočeský a Jihomoravský kraj (vysoký stupeň zornění zemědělské půdy). Pardubický kraj s relativně vysokým podílem orné půdy patří k regionům s méně příznivým koeficientem ekologické stability a mezi kraji byl v roce 2006 desátý. Vývoj hodnot koeficientu ekologické stability v krajích ČR v časové řadě od roku 1993 je uveden v kapitole 2.

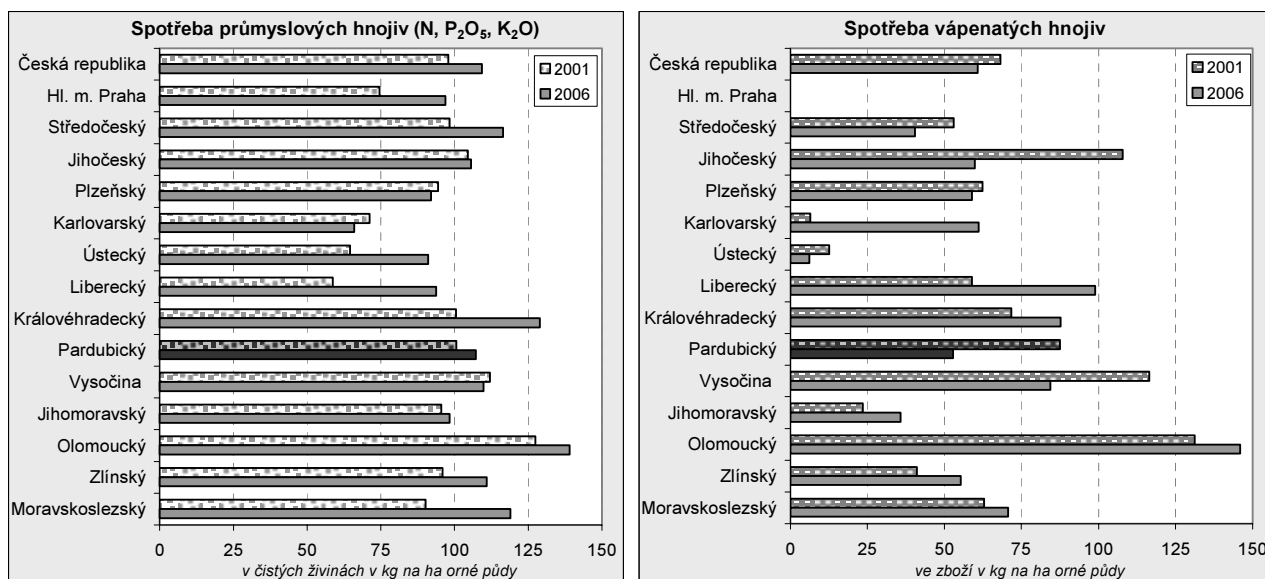
Mezi **správními obvody obcí s rozšířenou působností** Pardubického kraje měl v roce 2006 nejpříznivější hodnotu koeficientu ekologické stability SO ORP Králíky (2,49), zejména díky výrazně nadprůměrnému podílu lesních pozemků a trvalých travních porostů, dále SO ORP Česká Třebová a Hlinsko. Nejnižší ekologická stabilita byla vyčíslena koeficientem 0,36 ve správním obvodu Pardubice (vysoký podíl zastavěných a ostatních ploch, ale i orné půdy), dále v SO ORP Litomyšl a Vysoké Mýto. Koeficient ekologické stability v jednotlivých obcích Pardubického kraje v roce 2006 je znázorněn v kartogramu v příloze, stejně jako změna podílu zastavěné plochy na rozloze SO ORP v ČR v letech 1996 – 2006.

Agrochemické vlastnosti zemědělské půdy a ekologickou stabilitu krajiny ovlivňuje kromě intenzity a způsobu jejího využívání také množství a charakter používaných hnojiv. **Spotřeba průmyslových hnojiv** (N, P₂O₅, K₂O) v kilogramech na hektar orné půdy ve většině krajů ČR v posledních pěti letech stoupala – v Pardubickém kraji o 6,6 %, v České republice dokonce o 11,7 %. Největší intenzitu využívání průmyslových hnojiv vykázal v roce 2006 kraj Olomoucký, Královéhradecký a Moravskoslezský, nejnižší

naopak Karlovarský, Ústecký a Plzeňský kraj; Pardubický kraj dosáhl intenzity mírně podprůměrné (viz tabulka v kap. 2). Nárůst spotřeby je však důsledkem kompenzace poměrně hlubokého propadu spotřeby průmyslových hnojiv po roce 1989; v porovnání s některými evropskými státy je spotřeba průmyslových hnojiv v ČR stále velmi nízká.

Graf 56 Spotřeba průmyslových a vápenatých hnojiv v krajích ČR v letech 2001 a 2006

Množství aplikovaných **vápenatých hnojiv** příznivě působí proti okyselování půdy, které způsobuje narušení ekologické stability, ale i snížení výnosu a kvality úrody. Spotřeba vápenatých hnojiv přepočtená na hektar orné půdy se v posledních pěti letech v krajích vyvíjela nerovnoměrně. Zatímco v polovině krajů vzrostla (nejrychleji v Karlovarském kraji, kde však bylo využívání těchto hnojiv zdaleka nejnižší, dále v Libereckém a Jihomoravském kraji), v jiných krajích klesla – nejvíce v Ústeckém, Jihočeském a Pardubickém kraji. V roce 2006 se nejintenzivněji využívala vápenatá hnojiva v kraji Olomouckém, Libereckém a Královéhradeckém, relativně nejméně pak z mimopražských regionů v kraji Ústeckém, Jihomoravském a Středočeském. V letech 2001 – 2006 klesla v průměru ČR spotřeba vápenatých hnojiv o více než desetinu, v Pardubickém kraji dokonce o 40 %. V delším časovém pohledu se spotřeba v ČR snížila mnohem více – zhruba na jednu desetinu oproti stavu před rokem 1990. Tento trend vedl k rychlému zhoršení výměnné půdní reakce; v posledních deseti letech kleslo v ČR pH orné půdy průměrně o 0,1 stupně, v Pardubickém kraji však o 0,2 stupně a v okrese Svitavy dokonce o 0,3 stupně. U trvalých travních porostů činil průměrný pokles pH 0,2 stupně, v Pardubickém kraji však 0,3 stupně a v okrese Chrudim dokonce 0,5 stupně (Zdroj: Porovnání vývoje agrochemických vlastností půd za období 1993 - 1998 a 1999 - 2004. Brno, Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, srpen 2005).

Kvalita zemědělského půdního fondu je vyjadřována také pomocí **bonitace**. Na základě úřední ceny zemědělské půdy stanovené vyhláškou MF ČR v roce 2002 byla vypočtena průměrná úřední cena zemědělské půdy (jako vážený průměr cen v jednotlivých katastrech; vahou byla výměra zemědělské půdy). V Pardubickém kraji byla základní úřední cena mírně nadprůměrná (5,46 Kč/ha v kraji oproti 5,24 Kč/ha v ČR) a v jeho správních obvodech se pohybovala od 1,71 Kč/ha až po 7,43 Kč/ha. Nejbonitnější půda se nachází v SO ORP Vysoké Mýto, Chrudim a Pardubice, nejméně bonitní pak ve správních obvodech Králíky, Žamberk a Polička.

V posledních letech narůstá podíl využití zemědělské i orné půdy pro **netradiční zemědělství**, tj. pro ekologické zemědělství a zemědělství s nepotravinářskou produkcí (tj. kromě potravin a krmiv).

Ekologické zemědělství (EZ) je založeno na hospodaření bez používání umělých hnojiv, chemických přípravků, postřiků, hormonů, umělých látek a genetických modifikací, a to v oblasti pěstování rostlin i chovu zvířat. Hlavním principem je biologický koloběh: zdravá půda – zdravé rostliny – zdravá zvířata – zdravé potraviny – zdraví lidé – nenarušená krajina. Na rozdíl od konvenčního obhospodařování se v režimu ekologického zemědělství upřednostňuje kvalita před kvantitou, ekologická a biologická rovnováha před ekonomickými výsledky a mnohostranný provoz před specializací. Zemědělci, kteří se k ekologickému hospodaření přihlašují a registrují na Ministerstvu zemědělství, se řídí zákonem č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a vyhláškou MZe č. 53/2001. Data uvedená v tabulce 3.3.2 vychází ze seznamů ekologických zemědělců zveřejňovaných MZe za rok 2003 a 2006 v územní struktuře k 31. 12. 2006.

Před tím, než je zemědělská výroba certifikovaná jako ekologická vydáním rozhodnutí o registraci, je nutné přeměnit ji způsobem uvedeným v žádosti o registraci na MZe a zabezpečit odstranění vlivu negativních

dopadů předchozí zemědělské činnosti na zemědělskou půdu, krajinu a životní prostředí. Tento režim se nazývá **přechodné období** (konverze) a jeho doba je stanovena zákonem na 2 roky (u sadů, vinic a chmelnic 3 roky). V tomto období je zemědělec povinen dodržovat podmínky zákona o EZ, ale produkty prozatím nejsou považovány za ekologické. Pro hospodářská zvířata je stanovena určitá minimální doba chovu a živočišné produkty mohou být osvědčeny až po ukončení přechodného období v rostlinné produkci. Produkty ekologického zemědělství se označují logem BIO. Kontroly ekologického hospodaření provádějí tři organizace akreditované ministerstvem zemědělství: KEZ o.p.s., ABCERT GmbH a Biokont CZ, s.r.o.

Tab. 3.3.2 Ekologické zemědělství

Zdroj: Ministerstvo zemědělství ČR

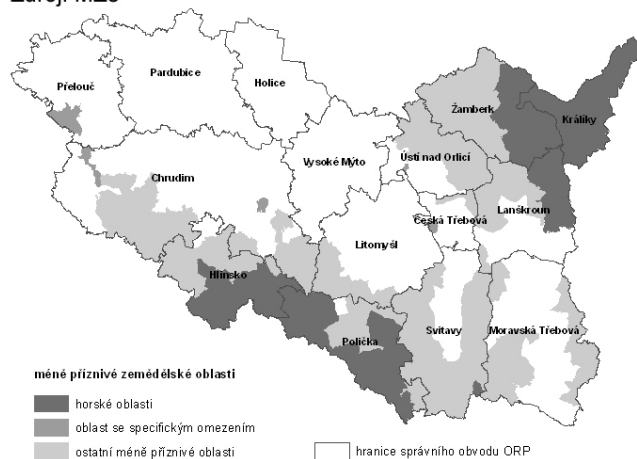
	Výměra půdy v ekologickém zemědělství (ha)		Výměra půdy v přechodném období (ha)		Podíl ekologicky obhospodařované zemědělské půdy (%)	
	2003	2006	2003	2006	2003	2006
Česká republika	195 814,1	232 173,1	59 152,2	42 963,4	4,59	5,46
Pardubický kraj	2 561,1	3 050,1	823,1	1 033,9	0,93	1,12
v tom správní obvody:						
Česká Třebová	-	-	-	-	-	-
Hlinsko	-	15,9	69,0	4,8	-	0,12
Holice	27,4	27,7	-	49,7	0,24	0,24
Chrudim	283,7	343,9	330,0	97,9	0,60	0,73
Králíky	1 732,4	1 954,5	187,4	590,5	22,17	25,15
Lanškroun	219,0	260,3	41,4	34,7	1,30	1,55
Litomyšl	-	-	13,5	-	-	-
Moravská Třebová	-	-	-	102,4	-	-
Pardubice	-	-	-	-	-	-
Políčka	-	-	-	130,6	-	-
Přelouč	-	-	-	-	-	-
Svitavy	4,8	175,9	181,8	4,2	0,02	0,82
Ústí nad Orlicí	-	-	-	-	-	-
Vysoké Mýto	-	33,3	-	19,2	-	0,17
Žamberk	293,8	238,6	-	-	1,73	1,41

Podíl ekologicky obhospodařované půdy se neustále zvyšuje; v roce 2006 dosáhl v České republice 5,46 % a v Pardubickém kraji 1,12 % (včetně půdy v přechodném období 6,47 % v ČR a 1,49 % v kraji). Tento podíl je nejvyšší v kraji Karlovarském (více než třetina zemědělské půdy), Libereckém a Zlínském, nejnižší pak (kromě Hl. m. Prahy) v kraji Středočeském, Vysočina a Pardubickém – tedy krajích s nejvyšším podílem zemědělské půdy na celkové rozloze území. Hodnoty podílu za všechny kraje v letech 2003 a 2006 jsou uvedeny v tabulce v kap. 2, v příloze je uveden kartogram s podílem ekologicky obhospodařované půdy v roce 2006 ve všech správních obvodech v ČR. Nárůst počtu ekologických zemědělců je v současnosti podporován i zvýšením kompenzačních sazeb v rámci Programu rozvoje venkova.

V Pardubickém kraji je zdaleka nejvyšší podíl půdy v režimu ekologického zemědělství v SO ORP Králíky (25,15 % v roce 2006, započítáme-li výměru půdy v přechodném období, pak téměř třetina zemědělské půdy), se značným odstupem pak v SO ORP Lanškroun a Žamberk. Sedm správních obvodů v kraji nemělo v roce 2006 žádnou půdu v ekologickém zemědělství, pět z nich pak ani v přechodném období.

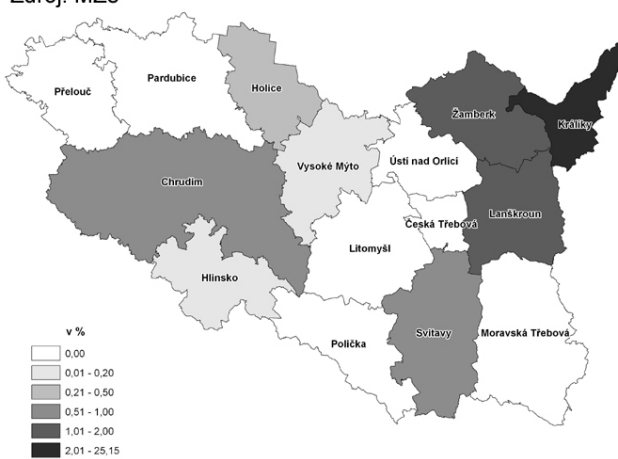
Méně příznivé zemědělské oblasti (LFA) v Pardubickém kraji v roce 2004

Zdroj: MZe

Podíl ekologicky obhospodařované zemědělské půdy v Pardubickém kraji k 31. 12. 2006

Zdroj: MZe

Ekologické zemědělství je v souladu s principy udržitelného rozvoje, plní i funkci mimoprodukční a podporuje hospodářský a sociální rozvoj v méně příznivých a zaostávajících venkovských oblastech. Tento způsob hospodaření je dominantní zejména v horských oblastech, kde je konvenční hospodaření ekonomicky nevýhodné a navíc značně narušuje krajinu. Uvedené kartogramy naznačují souvislost mezi méně příznivými zemědělskými oblastmi vymezenými nařízením vlády z roku 2004 a podílem ekologicky obhospodařované zemědělské půdy ve správních obvodech ORP v Pardubickém kraji k 31. 12. 2006.

Vzrůstající význam **nepotravinářské produkce** zemědělství souvisí s nutností využívat obnovitelné zdroje. Tyto suroviny ve formě biomasy (ať už cíleně pěstované nebo jako odpadní či vedlejší produkty) nacházejí uplatnění v oblastech energetiky a dopravy (biopaliva), farmacie, chemie a stavebnictví. Jejich produkce je podporována z veřejných prostředků ČR i EU. Nepotravinářská produkce se týká i obnovy krajiny a životního prostředí (květinářství, ovocné a okrasné školkařství). Komplexní údaje o nepotravinářské zemědělské produkci nejsou na úrovni krajů dostupné. Ze Strukturálního šetření v zemědělství v roce 2005 vyplynulo, že Pardubický kraj má mezi ostatními regiony prvenství v ploše, na které se pěstují léčivé rostliny, a jeho podíl představuje 40,8 % této plochy v ČR (zejména pěstování námele).

Lesy jsou významným ekosystémem, který má velký význam nejen na lokální, regionální a národní úrovni, ale také v globálním měřítku. Jejich funkce není jen produkční (těžba dřeva), ale také sociální (rekreační) a environmentální (půdoochranná, vodohospodářská, zlepšování kvality ovzduší, ochrana biodiverzity atd.). V roce 2006 představovalo z celkové porostní plochy lesů v Pardubickém kraji 88,4 % lesy hospodářské, 1,6 % lesy ochranné⁴⁾ a desetinu tvořily lesy zvláštního určení⁵⁾.

Tab. 3.3.3 Porostní plochy lesů a odchylky od přirozené skladby lesa

Zdroj: Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem

	Porostní plocha lesů v roce 2006				Odchylka od přirozené skladby lesa v roce 2005 (v % z podílu dřeviny)				Podíl listnatých stromů v roce 2006 (v %)
	celkem (v ha)	v tom kategorie lesů (v %)			jehličnany celkem	dub	buk	holina	
		hospodářské	ochranné	zvláštního určení					
Česká republika	2 592 955	75,8	2,8	21,4	40,6	-12,8	-33,6	1,0	23,9
v tom kraje:									
Hl. m. Praha	4 711	1,9	8,5	89,5	-0,6	14,2	-39,0	0,6	65,2
Středočeský	299 500	72,5	3,0	24,5	37,0	-7,4	-36,3	1,0	27,4
Jihočeský	370 001	78,9	1,6	19,5	52,1	-16,5	-36,0	1,0	12,6
Plzeňský	294 201	81,7	1,5	16,8	52,0	-16,1	-36,7	0,7	12,8
Karlovarský	139 622	52,6	3,0	44,4	48,6	-17,8	-37,0	0,0	15,9
Ústecký	156 261	58,3	5,0	36,7	23,0	-9,9	-32,4	1,8	40,9
Liberecký	135 177	58,6	5,1	36,3	44,2	-16,4	-32,5	0,8	20,4
Královéhradecký	143 934	67,4	8,8	23,8	42,7	-10,9	-36,7	0,9	22,2
Pardubický	130 322	88,4	1,6	10,0	46,3	-14,7	-35,3	1,4	17,7
Vysočina	202 622	92,8	0,6	6,6	54,4	-17,4	-37,5	1,1	9,9
Jihomoravský	196 597	68,8	2,0	29,2	15,2	1,5	-32,4	1,0	49,2
Olomoucký	179 017	76,2	3,2	20,6	36,3	-15,5	-27,9	1,1	28,2
Zlínský	154 552	88,2	0,1	11,7	22,5	-10,3	-19,6	1,0	42,0
Moravskoslezský	186 439	84,8	1,1	14,1	37,8	-15,8	-28,6	1,0	26,6

V rámci Pardubického kraje byl v roce 2005 nejvyšší podíl hospodářských lesů ve správním obvodu ORP Přelouč (98,9 %), Hlinsko a Polička, nejnižší v SO ORP Pardubice (74,3 %), Holice a Králíky. Největší procento ochranných lesů vykazalo Králicko (vysokohorské lesy a lesy v klečovém pásmu), Moravskotřebovsko a Chrudimsko (mimořádně nepříznivá stanoviště). Lesy zvláštního určení se nacházely především na Pardubicku (ochranná pásma zdrojů léčivých a minerálních vod a příměstské a rekreační lesy), Holicku (především lesy významné pro uchování biodiverzity) a Českomoravsku (jiný veřejný zájem). Více než třetinu lesů zvláštního určení v Pardubickém kraji představují lesy významné pro uchování biodiverzity (především na Holicku, Moravskotřebovsku, Lanškrounsku, Litomyšlsku a Králicku). Pětina lesů zvláštního určení je vyhrazena pro jiný veřejný zájem, další pětina se nachází na území chráněných krajinných oblastí a přírodních rezervací, necelou desetinu tvoří uznané obory a samostatné bažantnice.

⁴⁾ Lesy ochranné: mimořádně nepříznivá stanoviště, vysokohorské lesy, lesy v klečovém lesním vegetačním stupni.

⁵⁾ Lesy zvláštního určení: pásma ochrany vodních zdrojů I. stupně, ochranná pásma zdrojů léčivých a minerálních vod, území národních parků a národních přírodních rezervací, 1. zóny CHKO, přírodní rezervace, přírodní památky, lázeňské lesy, příměstské a rekreační lesy, lesy sloužící lesnickému výzkumu a výuce, lesy se zvýšenou funkcí ochrannou, lesy významné pro uchování biodiverzity, uznané obory a samostatné bažantnice, jiný veřejný zájem.

Tab. 3.3.4 Porostní plochy lesů podle subkategorií k 31. 12. 2005

Zdroj: Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem

v ha

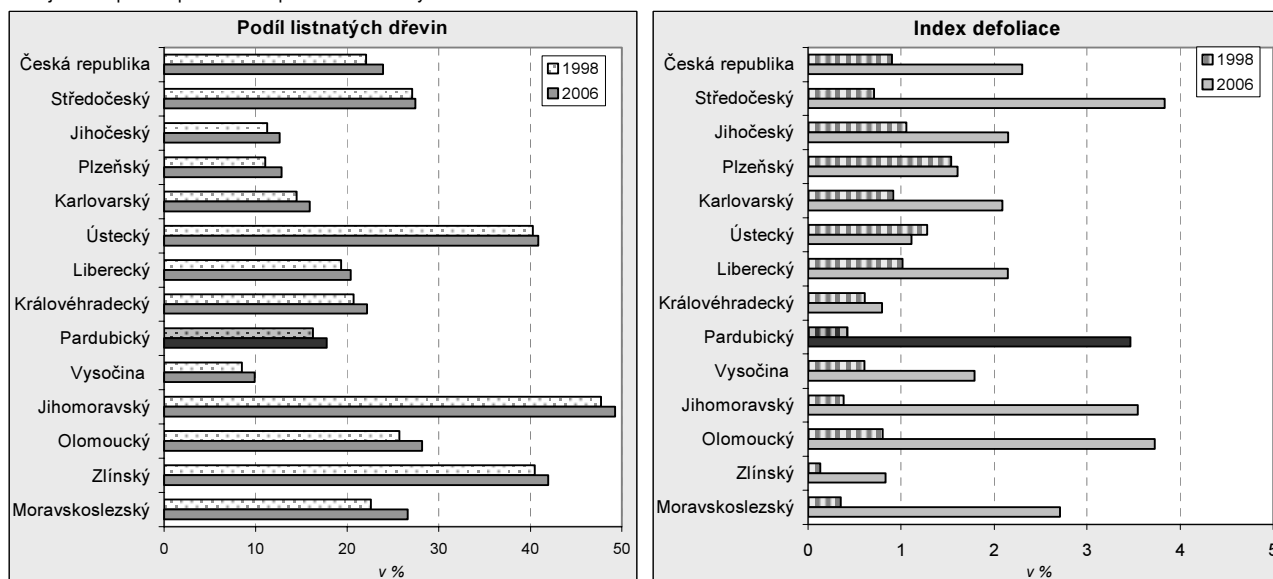
	Les ochranný	z toho mimořádně nepříznivé stanoviště	Les zvláštního určení	z toho						
				pásma ochrany vodních zdrojů I. stupně	území nár. parků a nár. přírodních rezervací	1. zóny CHKO, přírodní rezervace, přírodní památky	příměst. a rekreač. lesy	lesy se zvýšenou ochrannou funkcí	lesy významné pro uchování biodiverzity	uznané obory a samostat. bažantnice
Pardubický kraj	2 135,7	1 588,0	12 442,1	228,4	1 130,9	1 526,8	609,4	294,9	4 433,5	1 138,7
v tom správní obvody:										
Česká Třebová	1,1	1,1	589,9	-	-	-	-	-	-	-
Hlinsko	-	-	217,6	24,6	-	77,4	-	-	115,6	-
Holice	-	-	2 142,6	2,6	-	183,7	2,5	-	1 774,0	-
Chrudim	385,9	385,9	2 187,2	1,5	262,2	764,7	87,2	-	50,2	918,5
Králiky	583,1	57,0	1 131,7	5,3	605,6	-	-	195,8	324,3	-
Lanškroun	86,6	86,6	1 100,8	-	16,8	-	-	-	619,5	-
Litomyšl	1,2	1,2	801,7	-	211,4	53,0	-	-	492,6	-
Moravská Třebová	820,5	820,5	886,2	20,2	-	12,0	24,6	10,3	819,2	-
Pardubice	-	-	1 323,2	44,8	1,4	58,0	449,4	-	-	44,9
Polička	-	-	320,2	0,5	-	38,6	-	77,7	-	-
Přelouč	2,7	2,7	82,8	-	-	61,1	12,2	-	-	-
Svitavy	0,4	0,4	435,7	129,1	26,9	-	33,4	10,5	3,4	-
Ústí nad Orlicí	114,1	114,1	326,5	-	-	-	-	-	-	-
Vysoké Mýto	6,1	6,1	344,8	-	1,0	195,4	-	0,7	147,7	-
Žamberk	134,1	112,5	551,4	-	5,8	82,9	-	-	87,1	175,2

V Pardubickém kraji je stejně jako v ČR dlouhodobým problémem nízký **podíl listnatých dřevin**, který neodpovídá přirozené skladbě lesa. Republikový průměr tohoto podílu dosáhl v roce 2006 pouhých 23,9 %; v Pardubickém kraji dokonce pouze 17,7 % (pátý nejnižší mezi kraji). Lesy s vyšším podílem listnatých dřevin jsou odolnější vůči povětrnostním vlivům, suchu i hmyzím škůdcům. Údaje o podílu listnatých lesů v časové řadě za všechny kraje jsou uvedeny v kap. 2. Pouze tři mimopražské kraje dosáhly v roce 2006 většího podílu listnatých dřevin než 40 %: Jihomoravský, Zlínský a Ústecký kraj; nejnižší podíl vykázaly kraje Vysočina, Jihočeský a Plzeňský. Příznivým trendem je, že se podíl listnatých stromů ve všech krajích pozvolna zvyšuje – v letech 1994 – 2006 se zvýšil v kraji o 0,8 procentního bodu, v ČR o 2,4 p. b.

Ústavem pro hospodářskou úpravu lesů byla vyčíslena také **odchylka od přirozené skladby lesa** v jednotlivých krajích. Na úrovni České republiky byl v roce 2005 oproti přirozené skladbě lesa o více než 40 % vyšší podíl jehličnatých dřevin na úkor listnatých stromů; v Pardubickém kraji tato odchylka dosáhla 46 %. Podíl jehličnatých dřevin dosáhl v kraji 81 % (oproti přirozenému podílu 35 % a doporučenému 64 %); nachází se zde více smrků a borovic a méně jedlí než v přirozeném porostu. Z listnatých stromů se jedná především o úbytek buků (o 35 % méně oproti přirozené struktuře) a dubů (o 15 % méně).

Graf 57 Podíl listnatých dřevin a index defoliace v krajích ČR v letech 1998 a 2006

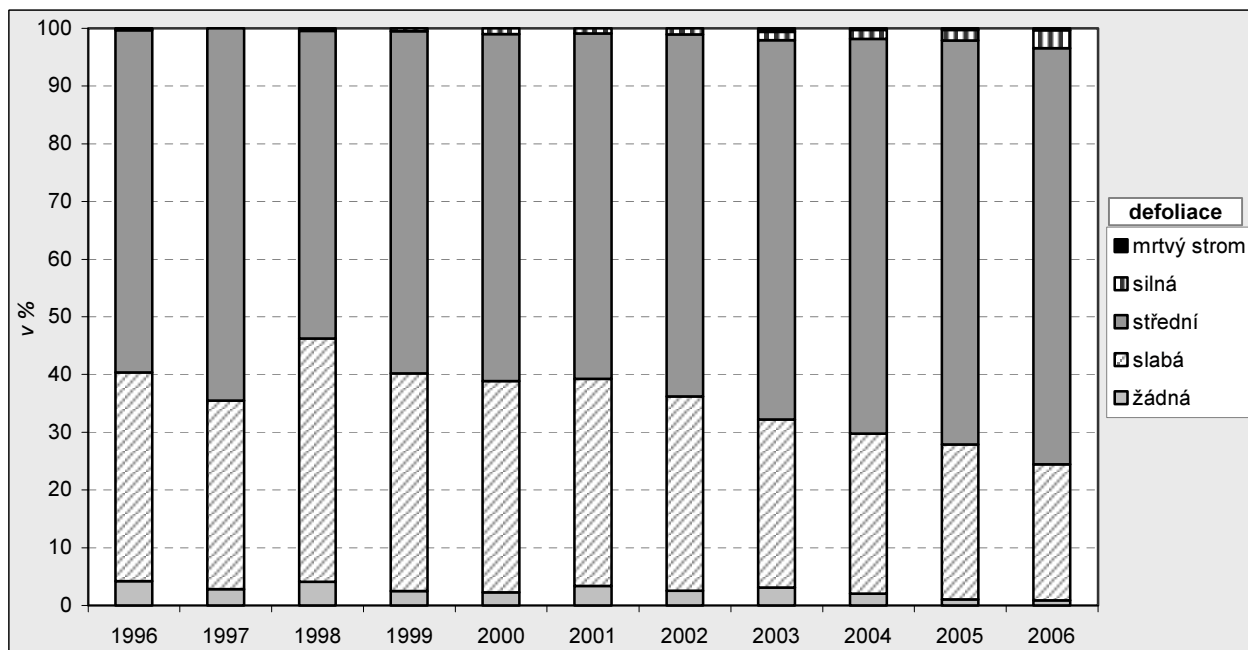
Zdroj: Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem

Jedním z indikátorů zdraví lesa je **index defoliace**. Defoliace (odlistění) je definována jako relativní ztráta asimilačního aparátu v koruně stromu v porovnání se zdravým stromem, rostoucím ve stejných porostních a stanovištních podmínkách. Vyjadřuje se v procentech ztráty jehličí (listí) a sleduje na 306 monitorovacích plochách v ČR. Nepříznivě ji ovlivňuje mj. imisní zatížení, klima a v neposlední řadě lesní škůdci. V kap. 2 je v časové řadě za jednotlivé kraje (kromě Hl. m. Prahy) uveden podíl stromů šedesátiletých a starších ve 3. a 4. stupni odlistění, tedy stromy silně odlistěné a odumřelé. Na základě tohoto indikátoru byl v roce 2006 nejhorší stav lesů ve Středočeském, Olomouckém a Jihomoravském kraji; nejpříznivější stav zaznamenal Královéhradecký, Zlínský a Ústecký kraj. Pardubický kraj vykázal 4. nejnepříznivější výsledek indexu defoliace (3,46 % oproti republikovému průměru 2,30 %) a také největší zhoršení od roku 1996 (o 3,13 p. b.). Velké zhoršení defoliace v letech 1996 – 2006 nastalo také v Moravskoslezském a Olomouckém kraji; situace se naopak značně zlepšila v kraji Ústeckém, Plzeňském a Libereckém. V průměru za ČR v tomto období došlo k celkovému zhoršení o 0,60 procentního bodu.

Graf 58 Struktura porostů podle defoliace v Pardubickém kraji v letech 1996 – 2006

Zdroj: Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem

V rámci Pardubického kraje se v letech 1996 – 2006 defoliace postupně zhoršovala. Ve středním stupni defoliace (ztráta jehličí/listí 25 – 60 %) vzrostla o 12,7 procentního bodu, v silném stupni (61 – 99 %) o 3,0 p. b. a v kategorii mrtvý strom o 0,2 p. b. U jehličnatých porostů v kraji bylo zhoršení stavu ještě o něco výraznější.

Zdravotní stav lesa závisí ve značné míře na jeho obnově ve formě zalesňování a odstraňování přebytečných stromů (prořezávky, probírky) či poškozených porostů (nahodilá těžba dřeva – především živelní, hmyzová a exhalační). V Pardubickém kraji docházelo v posledních pěti letech každoročně k **zalesňování** přibližně 850 ha, a to převážně jehličnatými dřevinami. Prořezávky se prováděly v kraji v průměru na 2,7 tis. ha a probírky na 5,9 tis. ha. Ročně bylo vytěženo v Pardubickém kraji průměrně 854 tis. m³ dřeva bez kůry. Podíl **nahodilé těžby dřeva** na celkové těžbě v kraji i v republice kolísá podle povětrnostních podmínek daného roku od zhruba desetiny po přibližně polovinu. V roce 2006 se nahodilá (a tudíž i celková) těžba dřeva skokově zvýšila vlivem poškození rozsáhlých ploch lesa mokrým sněhem. V příloze je uveden kartodiagram s podílem listnatých dřevin na výměře lesů a na nové výsadbě v krajích.

Tab. 3.3.5 Zalesňování a těžba dřeva v Pardubickém kraji

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Index 2006/2001
Zalesňování celkem (v ha)	847	832	831	875	846	862	101,8
Těžba dřeva (v m ³ b. k.)	867 024	834 601	823 602	828 519	820 897	946 720	109,2
v tom: jehličnaté	793 424	774 540	767 126	746 065	750 727	877 015	110,5
listnaté	73 600	60 061	56 476	82 454	70 170	69 705	94,7
z toho zpracovaná nahodilá	72 846	164 905	445 038	215 827	135 515	329 996	453,0
Prořezávky celkem (v ha)	2 519	2 562	2 617	2 740	2 650	2 925	116,1
Probírky celkem (v ha)	7 432	3 372	4 893	6 347	6 784	6 338	85,3

VODA

Při hodnocení kvality vodních zdrojů se posuzuje jakost povrchových vod v tocích a vod stojatých (nádrží) a jakost vod podzemních. Množství sledovaných profilů je pro hodnocení krajů v dostatečné míře dostupné pouze z hlediska vodních toků. **Jakost povrchových vod** ovlivňují především bodové zdroje znečištění (města a obce, průmyslové závody a objekty soustředěné zemědělské živočišné výroby). Na území ČR bylo v roce 2006 rozmístěno 321 sledovaných profilů vody, na kterých se pravidelně provádějí analýzy základních fyzikálně-chemických parametrů, biologických a mikrobiologických ukazatelů, obsahu těžkých kovů a několika skupin organických látek. Na vybraných profilech se sledují také radiologické ukazatele (za kraje nejsou k dispozici).

Jakost povrchových vod je vyjadřována v tzv. **třídách jakosti vody**. Zatřídění kvality vod v jednotlivých profilech vychází z normy ČSN 75 7221 – Klasifikace jakosti povrchových vod (I. třída – neznečištěná voda, II. třída – mírně znečištěná voda, III. třída – znečištěná voda, IV. třída – silně znečištěná voda, V. třída – velmi silně znečištěná voda). Zatřídění je provedeno tak, že se zvláště klasifikují jednotlivé ukazatele příslušné skupiny a výsledná třída skupiny je určena dle nejnepříznivějšího ukazatele jakosti vod ve skupině.

Ukazatele kvality vod se člení do skupin:

A – obecné, fyzikální a chemické ukazatele (např. konduktivita, rozpuštěný kyslík, BSK₅, CHSK_{Mn}, chloridy, vápník)

B – specifické organické látky (např. chlorbenzen, chloroform, PCB, PAU - suma atd.)

C – kovy a metaloidy (chrom, rtuť, mangan, železo, kadmium atd.)

D – biologické a mikrobiologické ukazatele (saprobní index makrozoobentosu, enterokoky, chlorofyl atd.)

E – radiologické ukazatele (celková objemová aktivita α, uran, tritium atd.).

Tab. 3.3.6 Jakost povrchových vod v Pardubickém kraji¹⁾

Zdroj: Český hydrometeorologický ústav

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Sk. A - obecné, fyzikální a chemické ukazatele	4	4	4	4	5	5	5	5	5	5	5
podíl profilů podle třídy znečištění v %:											
III. - znečištěná voda	-	-	-	50	40	-	20	40	40	-	-
IV. - silně znečištěná voda	50	50	50	-	20	40	60	40	40	40	60
V. - velmi silně znečištěná voda	50	50	50	50	40	60	20	20	20	60	40
Sk. B - specifické organické látky	3	3	3	3	4	4	4	5	5	4	4
podíl profilů podle třídy znečištění v %:											
III. - znečištěná voda	-	33	-	33	25	25	25	-	20	50	50
IV. - silně znečištěná voda	-	-	33	-	-	-	-	20	-	-	-
V. - velmi silně znečištěná voda	33	33	-	-	-	-	-	-	-	25	-
Sk. C - kovy a metaloidy	4	4	4	4	5	5	5	5	5	5	5
podíl profilů podle třídy znečištění v %:											
III. - znečištěná voda	50	75	50	75	40	60	40	40	60	100	20
IV. - silně znečištěná voda	50	25	25	25	60	-	-	-	-	-	-
V. - velmi silně znečištěná voda	-	-	25	-	-	-	-	-	-	-	20
Sk. D - biologické a mikrobiologické ukazatele	4	4	4	4	5	5	5	5	5	5	5
podíl profilů podle třídy znečištění v %:											
III. - znečištěná voda	100	75	50	75	60	80	-	60	60	100	80
IV. - silně znečištěná voda	-	25	25	-	-	-	-	20	40	-	-
V. - velmi silně znečištěná voda	-	-	25	-	20	20	100	-	-	-	-

¹⁾ v řádku s označením skupiny je uveden počet sledovaných profilů v jednotlivých letech

Na území Pardubického kraje se sleduje po Hl. m. Praze druhý nejnižší **počet profilů** – v roce 2006 pouhých pět (u sk. B čtyři). Naproti tomu největší počet profilů se sledoval v Ústeckém (42 profilů ve sk. A) a Moravskoslezském kraji (41 profilů). Z tohoto důvodu se zde nebudeme podrobněji zabývat mezikrajským srovnáním, ale spíše jen porovnáním znečištění vody v kraji oproti stavu v celé ČR. Základní mezikrajský přehled podává tabulka v kap. 2, kde je uveden podíl silně a velmi silně znečištěných profilů ve sk. A.

Podíl znečištěné vody (tř. III. – V.) měl od r. 1996 v České republice klesající tendenci, a to u všech čtyř uvedených skupin ukazatelů. Ve skupině A pozvolna klesal v letech 1996 – 2006 podíl takto zatříděných profilů z 99 % na 92 % (v Pardubickém kraji byly takto znečištěny v celém období všechny profily). Skupina B se vyznačuje relativně nejpríznivějším hodnocením, v ČR se podíl znečištěných profilů tř. III. – V. snížil ve sledovaném období s jistým kolísáním z 50 % na 38 %, přičemž nejvyšší hodnoty dosáhl v roce 1997 (63 %) a nejnižší v roce 2005 (21 %); v Pardubickém kraji nelze u této skupiny hovořit o žádném patrném trendu. Největší pokles nastal v České republice ve sledovaném období u sk. C – podíl znečištěných profilů poklesl o 20 procentních bodů na 57 % v roce 2006; v kraji se v čase projevovala rovněž spíše klesající tendence. Mírný dlouhodobý pokles zaznamenala ČR i ve sk. D (o 4 procentní body na 74 % profilů ve III. – V. třídě znečištění); v kraji se projevil spíše přesun profilů z třídy V. do nižších tříd znečištění.

Podíl obyvatel zásobovaných vodou z veřejných vodovodů v celé České republice pozvolna roste. V roce 2006 bylo zásobováno vodou z vodovodů pro veřejnou potřebu 95,8 % obyvatel Pardubického kraje, což bylo o 4,3 procentního bodu více než v roce 2000. V průměru České republiky je tento podíl nižší, ve stejném období vzrostl o 5,3 procentního bodu na 92,4 % obyvatel. Největší procento obyvatel zásobovaných vodou z veřejných vodovodů žije v Hl. m. Praze, Karlovarském a Moravskoslezském kraji, nejnižší v Plzeňském, Středočeském a Olomouckém kraji.

Tab. 3.3.7 Vodovody a kanalizace v Pardubickém kraji

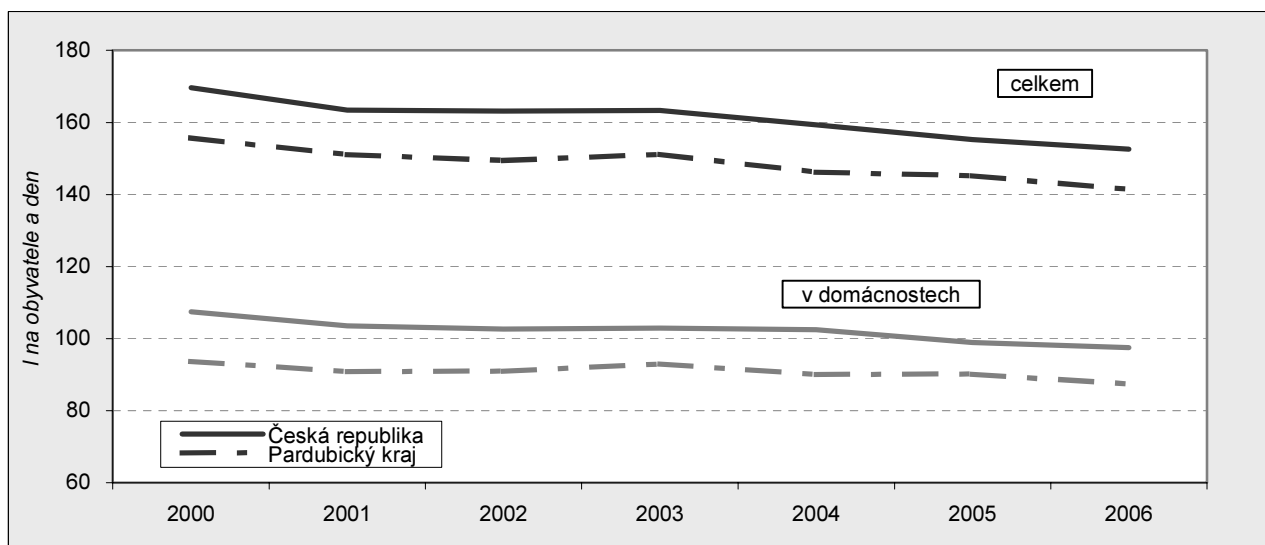
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Podíl obyvatel zásobovaných vodou z vodovodů pro veřejnou potřebu (v %)	91,5	91,5	91,7	91,8	96,3	96,3	95,8
Voda vyrobená pitná z veřejných vodovodů (v m ³ na obyvatele)	72,2	66,2	66,0	68,2	66,9	63,9	63,1
Voda fakturovaná pitná (v m ³ na obyvatele)	52,1	50,6	50,0	50,7	51,4	51,0	49,4
Podíl vody fakturované domácnostem (v %)	60,2	60,1	60,9	61,5	61,6	62,1	61,9
Specifická potřeba vody (v l na obyvatele a den)	155,8	151,1	149,4	151,2	146,2	145,2	141,4
z toho v domácnostech	93,7	90,9	90,9	93,0	90,1	90,1	87,4
Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci pro veřejnou potřebu (v %)	64,1	64,0	67,1	67,1	66,2	68,2	68,7
z toho na kanalizaci s koncovou ČOV	.	.	.	.	61,3	63,1	63,0
v tom: na mechanickou ČOV	.	.	.	.	0,2	0,3	0,4
na mechanicko-biologickou ČOV	.	.	.	.	61,0	62,8	62,5
Vypouštěné odpadní vody do kanalizace pro veřejnou potřebu (v m ³ na obyvatele)	47,9	46,8	57,9	51,1	48,0	41,6	43,4
Podíl vypouštěné odpadní vody splaškové (v %)	.	.	.	.	50,4	58,8	56,1
Podíl čistěných odpadních vod (v %)	95,7	96,2	87,0	93,3	95,5	94,4	95,0
v tom: splaškových	.	.	.	.	91,9	91,2	92,6
průmyslových a ostatních	.	.	.	.	99,1	99,0	98,2

Celkový objem vyrobené vody se v kraji i v ČR dlouhodobě snižuje, klesá i **specifická potřeba vody** (množství fakturované vody přepočtené na obyvatele zásobované vodou z veřejných vodovodů a den). V letech 2000 – 2006 klesla specifická potřeba vody v Pardubickém kraji z 155,8 l na 141,4 l na obyvatele a den (z toho v domácnostech z 93,7 na 87,4 l). Potřeba vody v kraji je podprůměrná, celková byla v roce 2006 mezi kraji šestá nejnižší a v domácnostech dokonce 3. nejnižší. V České republice klesla mezi roky 2000 – 2006 specifická potřeba vody o 17 l na 152,6 l na obyvatele a den (v domácnostech o 10 l na 97,5 l). Nejvíce vody na obyvatele se spotřebuje v Hlavním městě Praze, nejméně v Olomouckém kraji a v domácnostech v kraji Zlínském. Klesající spotřeba vody souvisí i s neustálým zvyšováním cen vodného a stočného a s růstem počtu obyvatel, kteří sice jsou napojeni na vodovod, ale využívají i vlastních zdrojů pitné a užitkové vody ze studny. Menší vliv může mít také rostoucí spotřeba balené vody a nápojů.

Tab. 3.3.8 Vodovody

	Podíl obyvatel zásobovaných vodou z veřejných vodovodů (v %)		Voda vyrobená pitná z veřejných vodovodů (v m ³ na obyvatele)		Specifická potřeba vody (v l na obyvatele a den)		Specifická potřeba vody v domácnostech (v l na obyvatele a den)	
	2000	2006	2000	2006	2000	2006	2000	2006
Česká republika	87,1	92,4	75,7	68,1	169,6	152,6	107,4	97,5
v tom kraje:								
Hl. m. Praha	99,9	99,2	134,9	111,0	218,6	204,5	143,4	130,0
Středočeský	72,3	82,8	43,5	42,7	147,1	134,0	93,8	89,1
Jihočeský	92,7	91,2	74,8	61,0	155,4	138,1	94,7	89,5
Plzeňský	81,4	82,4	69,3	62,3	178,0	167,0	106,3	96,8
Karlovarský	99,1	98,4	97,3	77,9	187,9	160,1	121,3	100,5
Ústecký	95,1	95,9	90,6	77,9	179,3	157,0	114,8	98,3
Liberecký	82,3	88,6	80,7	72,7	163,5	159,4	109,5	95,5
Královéhradecký	86,5	91,2	70,4	65,1	162,3	145,9	100,2	92,3
Pardubický	91,5	95,8	72,2	63,1	155,8	141,4	93,7	87,4
Vysočina	71,9	93,2	46,2	53,5	148,2	134,6	84,9	84,1
Jihomoravský	87,4	94,8	64,6	62,3	157,5	142,3	98,5	93,2
Olomoucký	82,0	87,9	62,6	51,2	150,9	132,5	94,3	87,7
Zlínský	80,0	89,7	59,0	57,6	152,2	135,9	91,1	83,7
Moravskoslezský	92,1	97,5	75,7	74,7	171,0	151,6	113,8	101,9

Graf 59 Specifická potřeba vody v Pardubickém kraji a ČR v letech 2000 – 2006

Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci se v letech 2000 – 2006 pozvolna zvyšoval, v České republice postupně ze 74,8 % na 80,0 %. V roce 2006 žilo v Pardubickém kraji 68,7 % obyvatel v domech napojených na veřejnou kanalizaci (o 4,7 procentního bodu více než v r. 2000), z toho 63,0 % na kanalizaci s koncovou čistírnou odpadních vod. Nižší podíl zaznamenal jen Středočeský kraj, v případě napojení na kanalizaci s koncovou ČOV kraj Liberecký; z hlediska vybavenosti kanalizací je nejpříznivější situace v Hl. m. Praze a Karlovarském kraji.

Tab. 3.3.9 Kanalizace

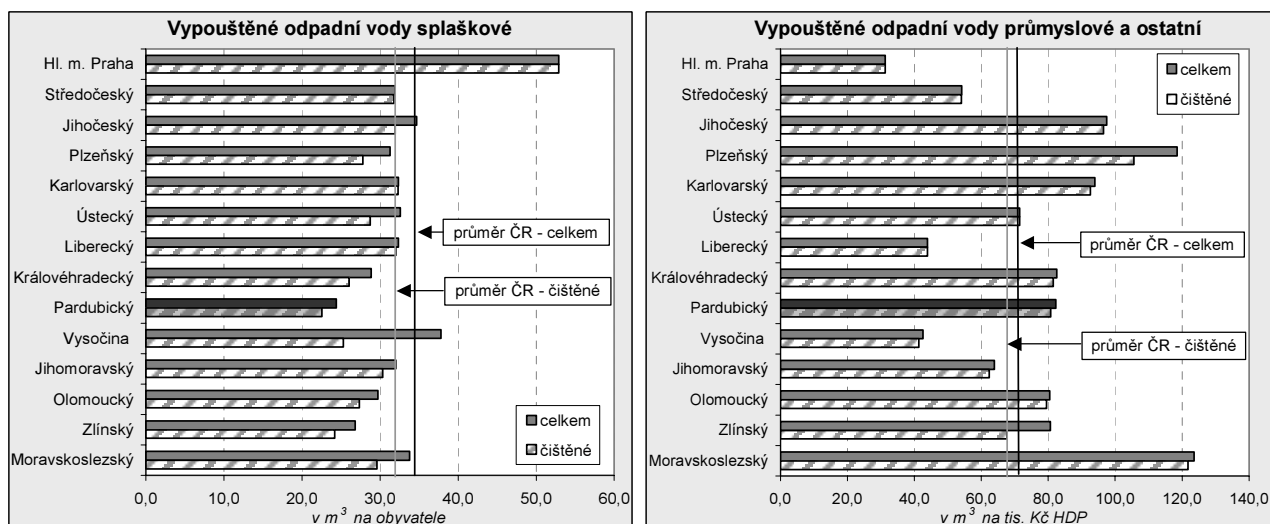
	Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci (v %)			z toho na kanalizaci s koncovou ČOV (v %)		Vypouštěné odpadní vody do veřejné kanalizace (v m ³ na obyvatele)		Podíl čistěných odpadních vod (v %)	
	2000	2004	2006	2004	2006	2000	2006	2000	2006
Česká republika	74,8	77,9	80,0	71,1	73,6	56,1	52,8	94,8	94,2
v tom kraje:									
Hl. m. Praha	99,3	99,5	99,0	99,5	99,0	91,0	70,2	100,0	100,0
Středočeský	51,2	61,0	66,0	60,3	65,5	37,8	46,0	97,1	99,6
Jihočeský	84,0	87,3	83,6	73,8	73,9	64,1	58,8	94,1	95,0
Plzeňský	70,8	75,1	78,1	68,7	70,8	56,8	62,2	98,9	89,1
Karlovarský	95,4	91,4	91,6	90,5	90,7	69,4	51,4	98,2	99,4
Ústecký	80,2	81,0	81,9	75,9	77,8	55,5	47,9	81,3	92,0
Liberecký	64,2	68,1	68,8	61,8	62,8	43,5	43,1	93,7	99,3
Královéhradecký	71,9	73,8	73,1	64,3	65,6	50,6	49,1	92,4	93,7
Pardubický	64,1	66,2	68,7	61,3	63,0	47,9	43,4	95,7	95,0
Vysočina	63,3	80,3	85,2	61,1	68,0	34,7	48,0	94,5	73,2
Jihomoravský	75,0	79,7	84,1	73,0	77,1	46,3	47,8	98,8	95,7
Olomoucký	63,0	72,6	74,3	64,9	66,9	51,2	46,3	89,6	94,5
Zlínský	75,7	78,5	81,4	67,3	69,6	54,7	45,7	96,2	87,6
Moravskoslezský	80,5	73,7	77,9	63,4	67,6	62,8	60,9	92,1	92,4

V souvislosti se snižováním spotřeby vody klesá i množství vypouštěné odpadní vody do kanalizace pro veřejnou potřebu. V Pardubickém kraji bylo v roce 2006 toto množství druhé nejnižší mezi kraji (43,4 m³ na obyvatele, přičemž republikový průměr činil 52,8 m³ na obyvatele) a klesalo o něco rychleji než v republikovém měřítku (v letech 2000 – 2006 o 4,5 m³ na obyvatele v kraji; v ČR o 3,3 m³ na obyvatele).

Podíl čistěných odpadních vod se v kraji pohybuje okolo 95 % (výjimkou byl povodňový rok 2002), což je ve sledovaných letech pouze o několik desetin procentních bodů více než v průměru za Českou republiku. Od roku 2004 jsou k dispozici v krajském členění i údaje o množství odpadních vod splaškových, průmyslových a ostatních. Zatímco v Pardubickém kraji bylo v letech 2004 – 2006 v průměru 55 % vypouštěných odpadních vod splaškových a z nich prošlo procesem čištění 92 %, v České republice měly charakter splaškových vod téměř 2/3 vypouštěných odpadních vod a z nich bylo čištěno 93 %. Procento čištěné odpadní vody průmyslové a ostatní je o něco vyšší; v kraji okolo 99 %, v ČR zhruba 97 %.

Graf 60 Vypouštěné odpadní vody v krajích ČR v roce 2006

V roce 2006 se v Pardubickém kraji nacházelo 85 čistíren odpadních vod (v České republice 2 017), z nichž více než 96 % mělo charakter mechanicko-biologický a jen 3 čistírny byly pouze mechanické. K dalšímu odstraňování dusíku je v kraji uzpůsobeno 22 % ČOV, ve 4 % lze odstraňovat fosfor a v 15 % dusík i fosfor současně; tyto podíly se od republikových příliš nelišily. Z celkového množství kalů z čistíren odpadních vod se zneškodňuje největší množství kalů kompostováním (v kraji 45 %, v ČR 51 %), dále skládkováním (v kraji 27 %, přičemž v ČR pouze 10 %) a k přímé aplikaci a rekultivaci bylo v kraji v letech 2004 – 2006 průměrně použito 23 % kalů (v ČR 21 %).

Účinnost čištění odpadních vod lze zjistit pomocí porovnání hodnot sledovaných ukazatelů na přítoku a odtoku z ČOV. Nejvyšší účinnosti čištění je dosahováno v ukazateli biochemická spotřeba kyslíku (BSK₅ – množství kyslíku spotřebovaného k aerobnímu biochemickému rozkladu organických látek obsažených ve vodě po dobu 5 dnů při standardních podmínkách), v kraji i v ČR je to více než 97 %. U chemické spotřeby kyslíku stanovené dvochromanovou metodou (CHSK_{Cr}) se účinnost pohybuje okolo 92 – 93 %. V ČOV se zachytí zhruba 96 % nerozpuštěných látek, množství celkového dusíku je na odtoku o 55 % nižší (v ČR průměrně o 64 %) a množství celkového fosforu se během procesu sníží zhruba o 68 % (v ČR o 80 %). Rozdílná účinnost čištění je dána použitou technologií jednotlivých zařízení.

Výstavba, rekonstrukce a intenzifikace ČOV, úpraven vody, rozvodných sítí pitné vody a systémy monitorování stavu jakosti a množství povrchových a podzemních vod atd. jsou financovány také z fondů EU, v rámci Operačního programu Životní prostředí (prioritní osa 1: „Zlepšování vodohospodářské infrastruktury a snižování rizika povodní“ s plánovaným podílem 40,4 % prostředků OPŽP 2007 – 2013). Dle předpisů EU budou muset mít do roku 2010 kanalizaci s ČOV všechny obce s více než 2 000 ekvivalentními obyvateli; v roce 2006 tuto podmínku v Pardubickém kraji nesplňovala pouze jedna obec ze 32.

OVZDUŠÍ

Znečišťování ovzduší je velmi závažný problém, který se přímo dotýká zdraví lidí a v globálním měřítku se podílí i na změnách klimatu, čímž ovlivňuje další složky životního prostředí a ekosystémy. Předpokladem pro ochranu ovzduší v České republice je soustava monitorovacích nástrojů. Sledují se emise ze zdrojů znečišťování, imise (koncentrace znečišťujících látek v měřicích stanicích) a atmosférická depozice. Existují ucelené informační systémy: ISKO – Informační systém kvality ovzduší spravovaný Českým hydrometeorologickým ústavem, IRZ – Integrovaný registr znečišťování zřízený Ministerstvem životního prostředí a provozovaný agenturou CENIA (Česká informační agentura životního prostředí).

Emise je děj, při kterém jsou vnášeny cizorodé látky různého skupenství do ovzduší. Zároveň se však emisí rozumí i množství těchto látek vypouštěných do ovzduší. Data pochází z Registru emisí a zdrojů znečišťování ovzduší (REZZO), ve kterém jsou zdroje znečištění rozděleny na stacionární (REZZO 1-3) a mobilní (REZZO 4). Stacionární zdroje se dále člení podle tepelného výkonu, míry vlivu technologického procesu na znečišťování ovzduší nebo rozsahu znečišťování na velké, střední a malé.⁶⁾

⁶⁾ REZZO 1 (velké zdroje znečišťování) – stacionární zařízení ke spalování paliv o tepelném výkonu 5 MW a vyšším a zařízení zvláště závažných technologických procesů; REZZO 2 (střední zdroje znečišťování) – stacionární zařízení o tepelném výkonu od 0,2 do 5 MW, uhelné lomy a obdobné plochy atd.; REZZO 3 (malé zdroje znečišťování) – stacionární zařízení o tepelném výkonu nižším než 0,2 MW, skládky paliv, surovin, produktů a odpadů a zachycených exhalátů atd.; REZZO 4 (mobilní zdroje znečišťování) – mobilní zařízení se spalovacími nebo jinými motory, zejména silniční a motorová vozidla, železniční kolejová vozidla, plavidla a letadla.

Výchozím podkladem dat za velké zdroje znečištění (cca 3 500 provozoven v České republice) jsou údaje Souhrnné provozní evidence zdrojů znečišťování ovzduší, ověřované Českou inspekcí životního prostředí (ČIŽP). Pro aktualizaci údajů o emisích středních zdrojů se využívají údaje ohlášené provozovateli zdrojů úřadům obcí s rozšířenou působností. Pro emisní bilanci malých zdrojů byl využit model využívající data ze Sčítání lidu, domů a bytů 2001, aktualizovaná s využitím údajů společností dodávajících tuhá paliva, plyn, teplo a elektrickou energii pro vytápění domácností.

Tab. 3.3.10 Emise vybraných znečišťujících látek (REZZO 1-3)

Zdroj: Český hydrometeorologický ústav

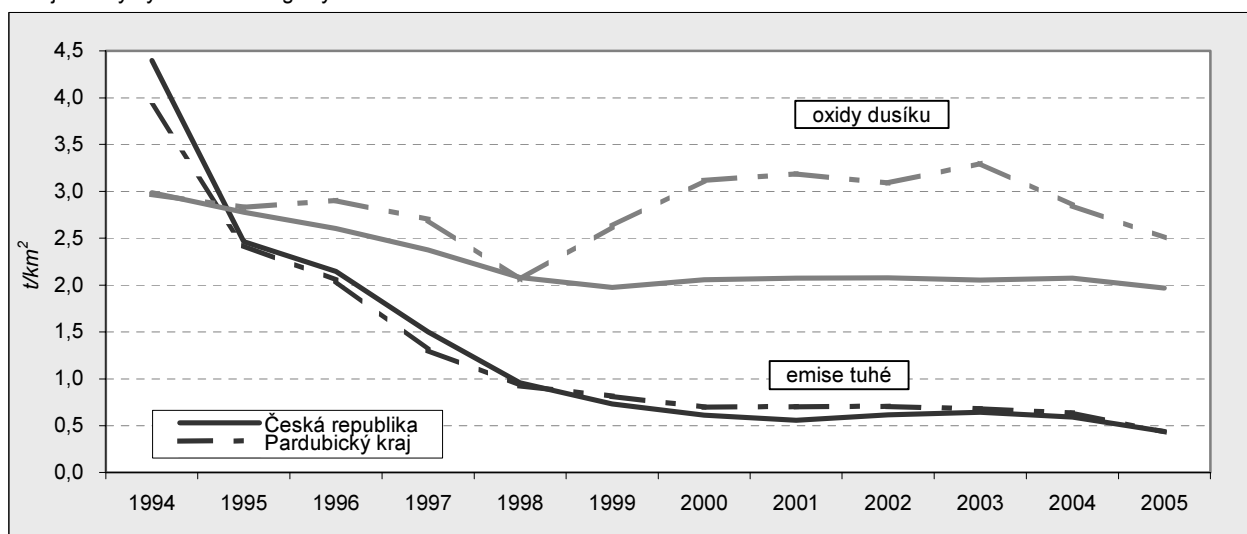
v t/km²

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Emise tuhé												
Česká republika	4,40	2,46	2,15	1,50	0,96	0,73	0,61	0,56	0,62	0,64	0,59	0,44
Pardubický kraj	3,91	2,42	2,05	1,31	0,93	0,81	0,70	0,70	0,71	0,68	0,64	0,43
v tom okresy:												
Chrudim	4,11	2,40	1,28	0,99	0,76	0,78	0,59	0,50	0,60	0,64	0,60	0,36
Pardubice	8,30	5,75	6,07	3,23	1,80	1,27	1,29	1,67	1,25	1,05	0,91	0,77
Svitavy	2,19	0,99	0,90	0,74	0,67	0,59	0,48	0,40	0,51	0,52	0,50	0,33
Ústí nad Orlicí	2,49	1,61	1,08	0,82	0,73	0,76	0,61	0,51	0,62	0,63	0,62	0,36
Oxid siřičitý (SO ₂)												
Česká republika	16,10	13,74	11,89	8,76	5,48	3,32	3,26	3,09	2,92	2,86	2,82	2,75
Pardubický kraj	21,09	20,44	19,64	18,90	8,16	3,78	4,19	4,66	4,06	4,73	3,67	3,45
v tom okresy:												
Chrudim	4,95	2,69	2,29	1,88	1,54	1,49	1,09	1,11	0,93	0,85	0,92	0,68
Pardubice	91,36	93,30	90,53	88,03	34,53	12,99	16,34	19,12	17,07	20,52	15,05	14,69
Svitavy	3,30	1,88	2,10	1,76	1,69	1,25	1,04	0,91	0,74	0,79	0,80	0,65
Ústí nad Orlicí	3,60	3,26	2,46	2,25	1,87	1,86	1,49	1,35	0,97	0,95	0,93	0,76
Oxid uhelnatý (CO)												
Česká republika	9,40	7,70	7,54	6,71	5,05	4,48	4,05	4,00	3,28	3,46	3,51	3,07
Pardubický kraj	6,23	5,21	4,83	4,17	3,11	3,45	3,12	3,05	2,15	2,24	2,22	1,79
v tom okresy:												
Chrudim	6,82	5,07	4,65	3,95	3,33	3,58	3,11	2,93	2,40	2,22	2,31	1,88
Pardubice	10,33	8,55	6,00	5,80	2,98	3,95	4,12	4,15	2,58	2,62	2,45	1,84
Svitavy	4,91	3,54	4,12	3,27	2,79	2,76	2,49	2,31	1,76	1,81	1,82	1,50
Ústí nad Orlicí	4,28	4,75	4,90	4,14	3,36	3,73	3,10	3,17	2,07	2,43	2,43	1,99

Na úrovni krajů se sledují emise těchto **znečišťujících látek**: tuhé znečišťující látky (TZL), oxid siřičitý (SO₂), oxidy dusíku (NO_x), oxid uhelnatý (CO) a také těkavé organické látky (VOC), které nahradily emise uhlovodíků (C_xH_y), jež se sledovaly do roku 2002. Český hydrometeorologický ústav (ČHMÚ) publikuje na svých internetových stránkách mj. bilance emisí znečišťujících látek až do úrovně krajů a okresů podle jednotlivých skupin zdrojů znečištění či souhrnně za REZZO 1-3 a REZZO 1-4.

Graf 61 Emise tuhé a oxidů dusíku (REZZO 1-3) v Pardubickém kraji a ČR v letech 1994 – 2005

Zdroj: Český hydrometeorologický ústav

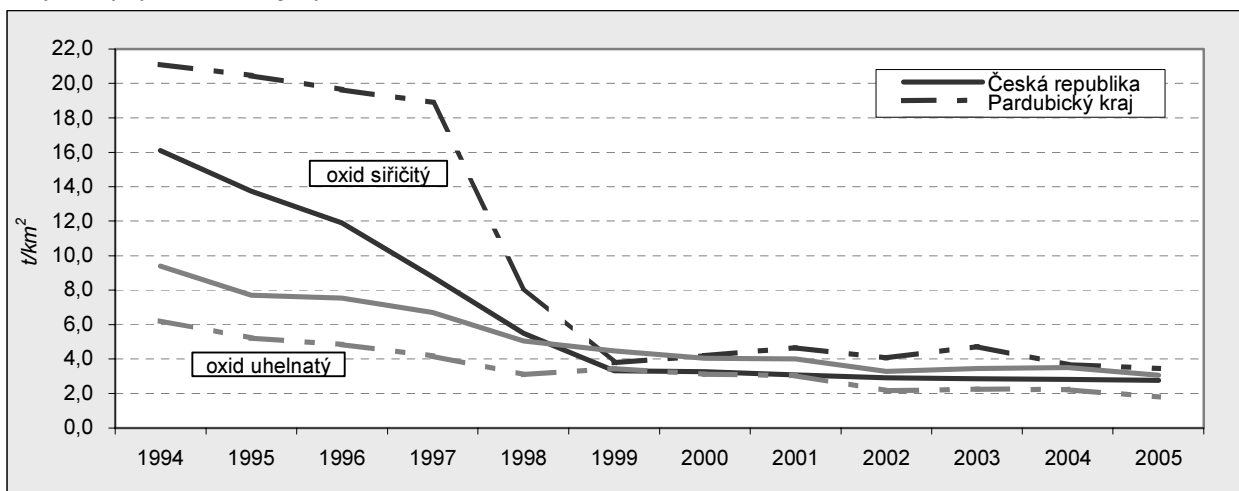

Na úrovni republiky i Pardubického kraje se v posledním desetiletí emise znečišťujících látek výrazně snížily, zejména díky zpřísnující se legislativě, výdajům soukromé i veřejné sféry na ochranu ovzduší a úspornější technologie a také díky změnám odvětvové struktury v 90. letech. K největšímu poklesu došlo do roku 1998, od té doby se pokles zpomalil, dochází ke stagnaci a u některých látek i k meziročnímu nárůstu emisí.

Vývoj emisí **tuhých znečišťujících látek** se v Pardubickém kraji nejvíce blížil průměru republiky, v úhrnu za REZZO 1-3 klesl z 3,91 t/km² v roce 1994 na 0,43 t/km² v roce 2005, přičemž největší pokles byl zaznamenán do roku 1998, kdy v kraji i ČR klesly tuhé emise pod 1 t/km². V rámci kraje je však rozložení zdrojů tuhých emisí nerovnoměrné, v pardubickém okrese dosahují emise oproti zbývajícím okresům dvojnásobných hodnot. Velké zdroje tuhých emisí (REZZO 1) se na emisích ze stacionárních zdrojů podílejí více než třetinou (v roce 2005 v kraji 34 % a v ČR 37 %, v okrese Pardubice však celými 80 %).

Graf 62 Emise oxidu siřičitého a oxidu uhelnatého (REZZO 1-3) v Pardubickém kraji a ČR v letech 1994 – 2005

Zdroj: Český hydrometeorologický ústav

V souvislosti s legislativními změnami zpřísnujícími emisní limity došlo v letech 1994 – 1998 v kraji i v ČR k několikanásobnému snížení emisí **oxidu siřičitého**, který spolu s oxidy dusíku způsobuje kyselé deště. Od roku 1999 se emise dále nesnižovaly, v některých letech dokonce narůstaly. Rozhodujícím znečišťovatelem emisí oxidu siřičitého jsou velké zdroje (REZZO 1), především tepelné elektrárny. Velké zdroje se na stacionárních zdrojích podílejí zhruba 85 %, což platilo i před odsířením elektráren koncem 90. let. V Pardubickém kraji dosahují emise oxidu siřičitého nadprůměrných hodnot vzhledem k úrovni ČR, a to především v pardubickém okrese (elektrárny ve Chvaleticích a Opatovicích nad Labem). V roce 2005 dosáhly měrné emise oxidu siřičitého (REZZO 1-3) v Pardubickém kraji 3,45 t/km², v okrese Pardubice však 14,69 t/km² (při republikovém průměru 2,75 t/km²).

Emise **oxidu uhelnatého** ze stacionárních zdrojů znečištění (REZZO 1-3) se dlouhodobě pozvolna snižují. V letech 1994 – 2005 klesly měrné emise CO o více než dvě třetiny na 1,79 t/km² v Pardubickém kraji a na 3,07 t/km² v České republice. Další přibližně stejně velké množství celkového znečištění oxidem uhelnatým však vzniká v mobilních zdrojích znečištění (REZZO 4). To se však daří redukovat díky zavádění katalyzátorů u automobilů. Podíl velkých zdrojů znečištění (REZZO 1) na stacionárních zdrojích se mezi jednotlivými kraji výrazně liší, v Pardubickém kraji to v roce 2005 bylo 25,2 %, v okrese Pardubice podobně jako v ČR více než 60 %, přičemž tento podíl se pohyboval od 6,6 % v Libereckém kraji po 95,0 % v Moravskoslezském kraji.

Měrné emise **oxidů dusíku** ze stacionárních zdrojů (REZZO 1-3) se v letech 1994 – 2005 snížily v Pardubickém kraji o 15,6 % na 2,50 t/km² (v České republice o 34,1 % na 1,97 t/km²); v okrese Pardubice stále přetrvávají vysoké hodnoty (10,00 t/km² v roce 2005). Z hlediska stacionárních zdrojů jsou rozhodujícím činitelem velké zdroje znečištění (REZZO 1), které se na emisích REZZO 1-3 v kraji podílejí 91 % (v okrese Pardubice dokonce 98 %; v ČR 90 %). Oxidy dusíku vznikají i při spalování ušlechtilých paliv (plyn, nafta) a biomasy a přes využívání katalyzátorů v automobilech pochází v České republice téměř polovina těchto emisí z mobilních zdrojů znečištění (v Pardubickém kraji dvě pětiny).

Data ČHMÚ za **mobilní zdroje** znečištění (REZZO 4) byla koncem roku 2007 přepočítána zpětně od roku 2000 a nejsou srovnatelná s dříve publikovanými údaji. Přepočty vycházely z aktualizované bilance spotřeby pohonných hmot poskytnuté ČSÚ; došlo k novému přerozdělení spotřeby motorové nafty mezi dopravní prostředky a ostatní nesilniční mobilní zdroje (zemědělské a lesní stroje, stavební stroje atd.) a k poklesu celkové bilance emisí mobilních zdrojů. Podkladem pro výstupy na úrovni krajů jsou i výsledky Sčítání

dopravy 2005, prováděného z pověření Ministerstva dopravy ČR Ředitelstvím silnic a dálnic ČR. V době přípravy této publikace byly k dispozici přepočtené údaje za REZZO 4 pouze u emisí oxidů dusíku.

Tab. 3.3.11 Emise oxidů dusíku podle zdrojů znečištění

Zdroj: Český hydrometeorologický ústav

v t/km²

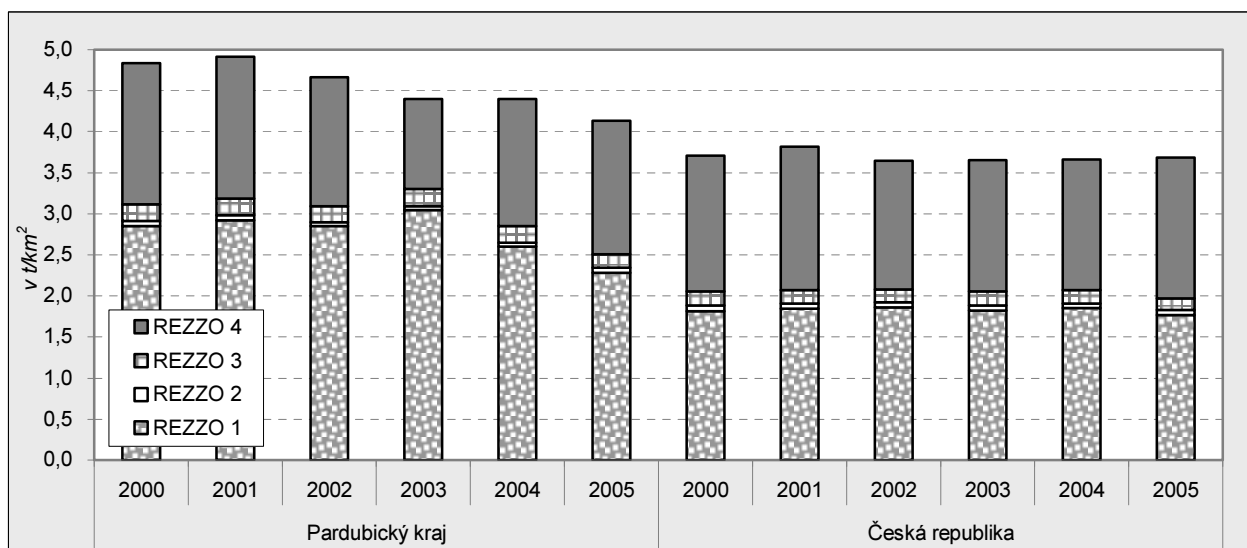
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
REZZO 1-3												
Česká republika	2,98	2,78	2,60	2,37	2,08	1,98	2,06	2,07	2,08	2,06	2,08	1,97
Pardubický kraj	2,97	2,83	2,90	2,70	2,06	2,63	3,12	3,19	3,09	3,30	2,85	2,50
v tom okresy:												
Chrudim	1,08	0,96	0,79	0,77	0,70	0,72	0,86	0,73	0,74	0,73	1,25	1,09
Pardubice	12,24	11,59	12,04	11,12	8,13	10,94	13,30	13,82	13,32	14,45	11,61	10,00
Svitavy	0,50	0,43	0,59	0,53	0,52	0,57	0,63	0,63	0,63	0,61	0,58	0,66
Ústí nad Orlicí	0,58	0,73	0,64	0,63	0,52	0,51	0,42	0,41	0,41	0,39	0,38	0,33
REZZO 1-4 ¹⁾												
Česká republika	.	.	.	.	.	.	3,71	3,82	3,65	3,65	3,66	3,69
Pardubický kraj	.	.	.	.	.	.	4,84	4,91	4,67	4,40	4,40	4,14
REZZO 4 ¹⁾												
Česká republika	.	.	.	.	.	.	1,65	1,75	1,57	1,60	1,58	1,72
Pardubický kraj	.	.	.	.	.	.	1,72	1,73	1,58	1,10	1,55	1,63

¹⁾ Údaje za REZZO 4 byly koncem r. 2007 zpětně přepočítány na základě aktualizované bilance spotřeby pohonných hmot v souvislosti s přerozdělením spotřeby motorové nafty mezi dopravní prostředky a ostatní nesilniční mobilní zdroje.

Měrné emise oxidů dusíku pocházející z mobilních zdrojů dosáhly v roce 2005 v Pardubickém kraji hodnoty 1,63 t/km² a v České republice 1,72 t/km². Emise za všechny zdroje znečištění (REZZO 1-4) v kraji pozvolna klesaly z 4,84 t/km² na 4,14 t/km²; tento pokles byl však způsoben převážně snižováním emisí u stacionárních zdrojů. Na úrovni České republiky se měrné emise oxidů dusíku v úhrnu za stacionární a mobilní zdroje v čase příliš nemění, v roce 2005 dosáhl republikový průměr 3,69 t/km².

Graf 63 Emise oxidů dusíku dle jednotlivých REZZO v Pardubickém kraji a ČR v letech 2000 – 2005

Zdroj: Český hydrometeorologický ústav

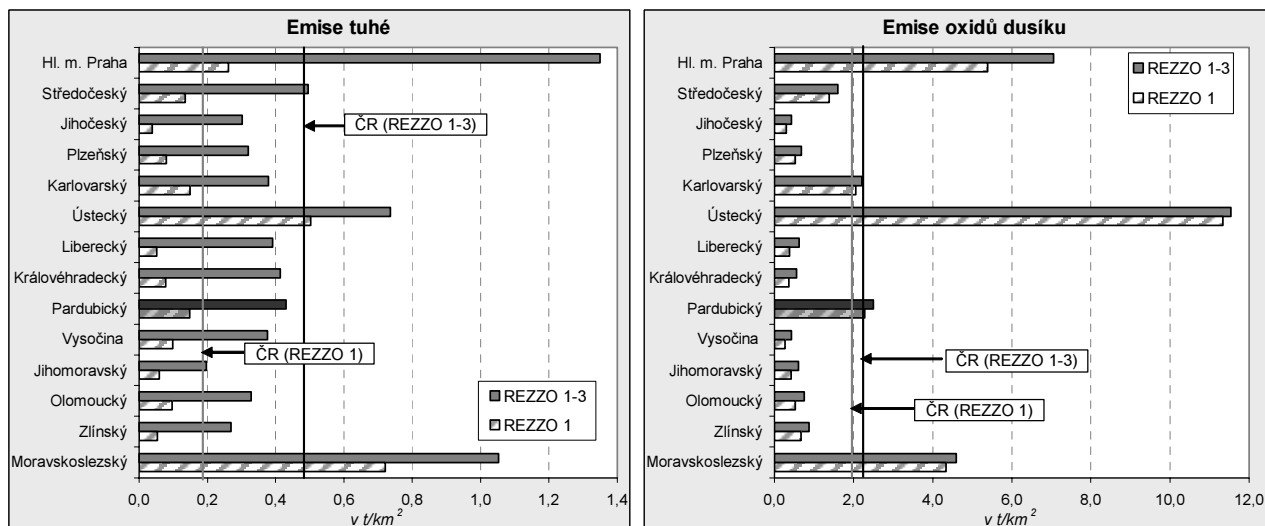

V **regionálním srovnání** měrných emisí jednotlivých znečišťujících látek se projevují velké rozdíly, vyplývající především z odvětvové a sídelní struktury v území. Nejvíce **tuhých znečišťujících látek** vytváří stacionární zdroje v Hlavním městě Praze, Moravskoslezském a Ústeckém kraji, nejméně v Jihomoravském, Zlínském a Jihočeském kraji, přičemž Pardubický kraj byl v roce 2005 v množství měrných emisí TZL za REZZO 1-3 pátý.

Absolutně největším zdrojem emisí **oxidů dusíku** ze stacionárních zdrojů znečištění je Ústecký kraj, v měrných emisích je pak následován Hlavním městem Prahou, krajem Moravskoslezským a Pardubickým. Připočítáním mobilních zdrojů se v měrných emisích na první místo dostane Praha, kde jsou emise z dopravy extrémně vysoké. Nejnižší měrné emise ze stacionárních zdrojů byly v roce 2005 zjištěny v kraji Vysočina, Jihočeském a Královéhradeckém; po započítání mobilních zdrojů v kraji Jihočeském, Libereckém a Plzeňském. Tabulka s vývojem měrných emisí oxidů dusíku za REZZO 1-4 v jednotlivých krajích je uvedena v kapitole 2.

Graf 64 Emise tuhé a oxidů dusíku (REZZO 1-3 a REZZO 1) v krajích ČR v roce 2005

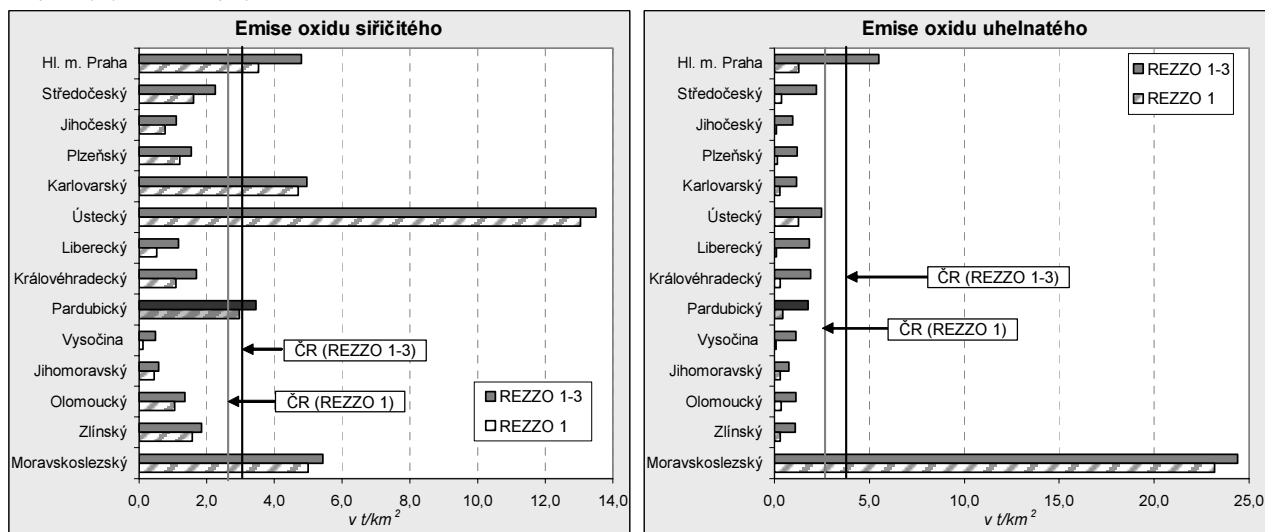
Zdroj: Český hydrometeorologický ústav

Největší množství emisí **oxidu siřičitého** v přepočtu na km² vzniká ve stacionárních zdrojích v kraji Ústeckém, následovaném krajem Moravskoslezským a Karlovarským; Pardubický kraj byl v roce 2005 pátý. Nejmenší zdroje znečištění SO₂ se vyskytují v kraji Vysočina, Jihomoravském a Jihočeském. Vývoj emisí oxidu siřičitého ve stacionárních zdrojích v jednotlivých krajích ČR uvádí tabulka v kapitole 2; emise na úrovni jednotlivých okresů v roce 2005 pak kartogram v příloze.

Graf 65 Emise oxidu siřičitého a oxidu uhelnatého (REZZO 1-3 a REZZO 1) v krajích ČR v roce 2005

Zdroj: Český hydrometeorologický ústav

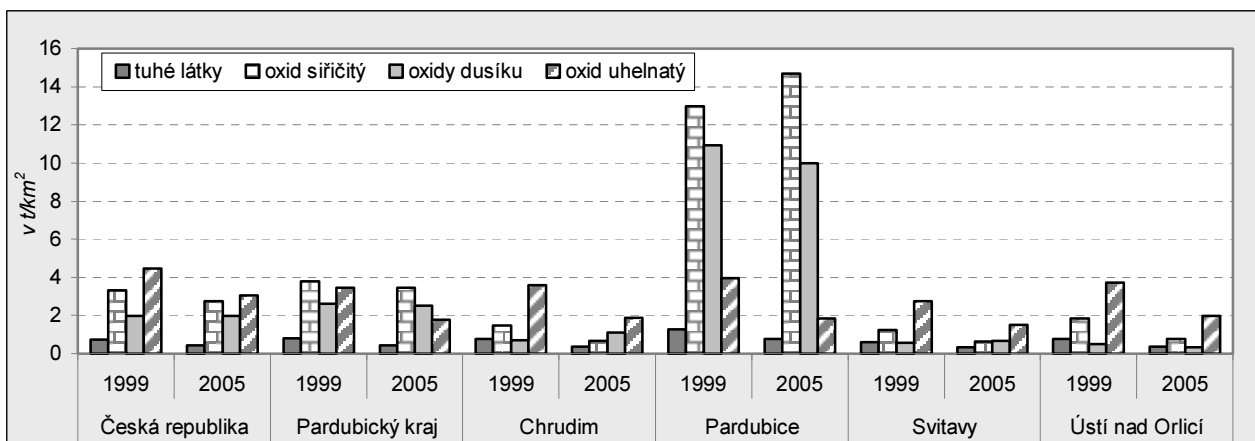

Množství **oxidu uhelnatého** mnohonásobně převyšující republikový průměr vzniká ve stacionárních zdrojích v Moravskoslezském kraji, v absolutních hodnotách tento kraj přesahuje dokonce úhrn všech ostatních krajů. Druhé nejvyšší množství CO vzniká ve stacionárních zdrojích v Hlavním městě Praze a kraji Ústeckém; Pardubický kraj byl v měrných emisích CO sedmý. Relativně nejnižší množství oxidu uhelnatého je vypouštěno do ovzduší ve stacionárních zdrojích v kraji Jihomoravském, Jihočeském a Zlínském. Je však nutné vzít v úvahu i mobilní zdroje znečištění, které jsou zdrojem poloviny celkových emisí; přepočítané údaje za REZZO 4 však dosud nejsou k dispozici.

V České republice funguje veřejně přístupný Integrovaný registr znečišťování životního prostředí (IRZ), který zřizuje MŽP a spravuje agentura CENIA. Shromažďují se v něm údaje o emisích (i havarijních) do ovzduší, vody a půdy, a to na úrovni jednotlivých subjektů. Největšími znečišťovateli ovzduší v Pardubickém kraji jsou především elektrárny ve Chvalčicích (ČEZ, a.s.) a Opatovicích nad Labem (International Power Opatovice, a.s.) a dále podniky Synthesia, a.s. a Paramo, a.s. V roce 2005 vypouštěly tyto podniky do ovzduší v úhrnu 76,2 % emisí oxidů dusíku ze stacionárních zdrojů v Pardubickém kraji, na úrovni REZZO 1 to bylo 83,6 %. V okrese Pardubice se na emisích oxidů dusíku tyto podniky podílely 96,9 % v případě REZZO 1-3 a 98,8 % u REZZO 1.

Graf 66 Emise znečišťujících látek (REZZO 1-3) v ČR, Pardubickém kraji a jeho okresech v roce 1999 a 2005

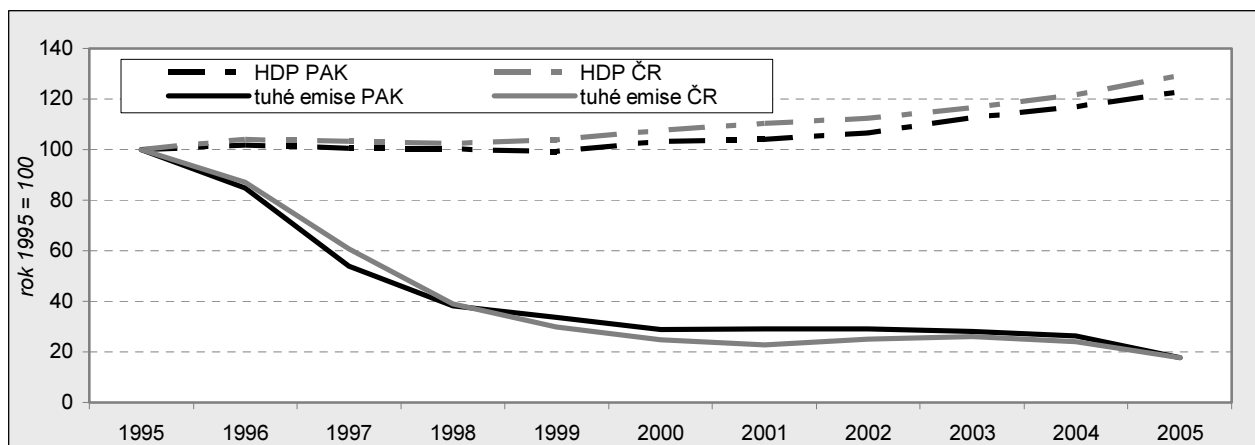
Zdroj: Český hydrometeorologický ústav

V grafech č. 67 a 68 je znázorněno rozdvojení (tzv. decoupling) křivek vývoje emisí a vývoje HDP ve srovnatelných cenách v Pardubickém kraji a ČR.

Graf 67 Vývoj tuhých emisí (REZZO 1-3) a HDP v Pardubickém kraji a ČR v letech 1995 – 2005

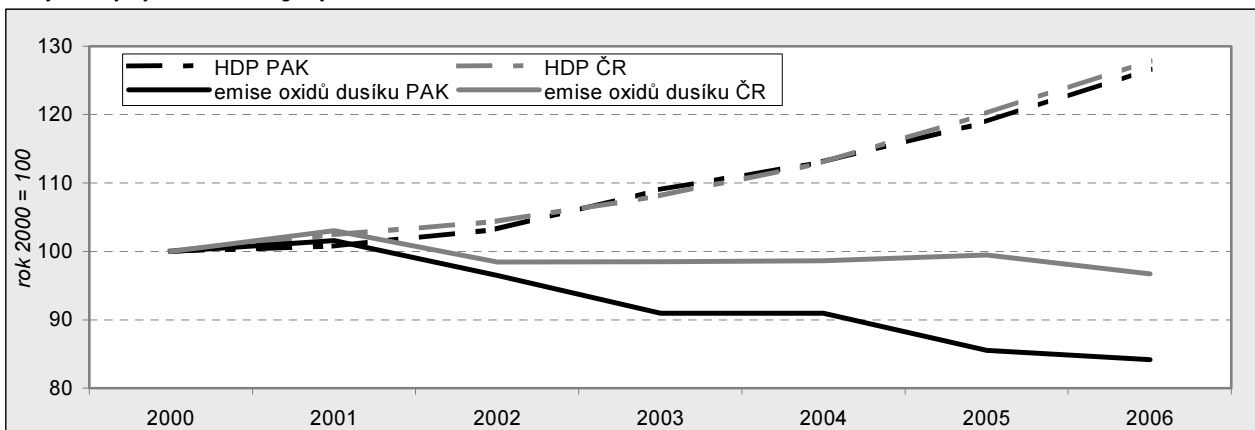
Zdroj: Český hydrometeorologický ústav

Na zlepšování kvality ovzduší a snižování emisí (prioritní osa 2) je z fondů EU vyčleněno 12,9 % prostředků Operačního programu Životní prostředí 2007 – 2013. Ty by měly být určeny zejména na rekonstrukci a pořízení spalovacích zdrojů pro snížení spotřeby a omezení emisí, výsadbu a regenerace izolační zeleně oddělující obytnou zástavbu od průmyslových staveb či frekventovaných dopravních koridorů, snižování tepelných ztrát rodinných a bytových domů, opatření na zdrojích vedoucích k odstranění či snížení emisí těkavých organických látek do ovzduší formou přechodu na vodou ředitelné barvy, instalace katalytických či termooxidačních jednotek apod. Velká část odpovědnosti leží také na obcích a jednotlivých občanech.

Graf 68 Vývoj emisí oxidů dusíku (REZZO 1-4) a HDP v Pardubickém kraji a ČR v letech 2000 – 2006^{*)}

Zdroj: Český hydrometeorologický ústav

^{*)} emise oxidů dusíku - v roce 2006 předběžné údaje

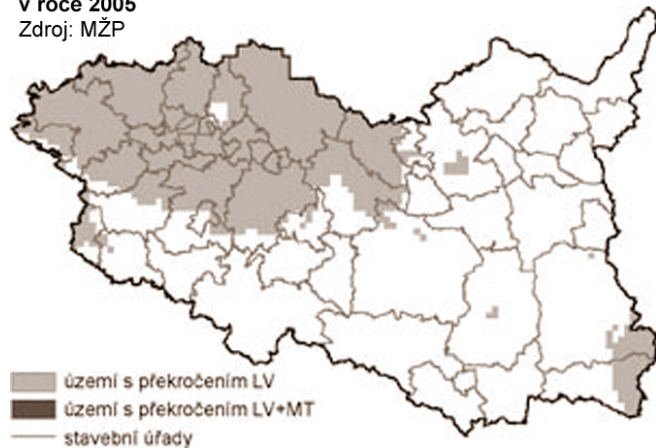
Imise představují koncentraci škodlivých látek monitorovaných v síti měřicích stanic (na rozdíl od emisí, které se měří obvykle přímo u zdroje znečištění). Při hodnocení úrovně znečištění ovzduší je sledován vztah zjištěných hodnot vybraných znečišťujících látek⁷⁾ k příslušným imisním limitům, mezím tolerance⁸⁾, cílovým imisním limitům a dlouhodobým imisním cílům; eviduje se i počet překročení těchto limitů. Jejich hraniční hodnoty jsou stanoveny nařízením vlády s ohledem na směrnice EU, a to jak pro ochranu zdraví populace, tak ve vztahu k ochraně vegetace a ekosystémů. Výsledky měření imisí ze sítě monitorovacích stanic jsou uloženy v Informačním systému kvality ovzduší (ISKO), který spravuje ČHMÚ. V České republice je z hlediska kvality ovzduší nejhůře postižen kraj Moravskoslezský, Ústecký a Hlavní město Praha.

V roce 2006 se v Pardubickém kraji měřilo znečištění ovzduší ve 12 lokalitách (čtyři v okrese Chrudim, po třech v okresech Pardubice a Svitavy a dvě v okrese Ústí nad Orlicí⁹⁾) a dále pomocí mobilní měřicí stanice především ve městě Pardubice a jeho okolí. ČHMÚ zveřejňuje mj. přehledy nejvyšších hodinových, 24hodinových a ročních koncentrací sledovaných látek. Nejvyšší koncentrace znečišťujících látek byly zjištěny zejména v měřicích stanicích v blízkosti krajského města, ale také na Chrudimsku a Svitavsku.

Nejpalčivějším problémem kraje je vysoká koncentrace suspendovaných částic frakce PM₁₀ (jemný **polétavý prach** – částice menší než 10 µm), jejichž zdrojem jsou zejména spalovací procesy v průmyslu i v dopravě. Roční limit koncentrace částic frakce PM₁₀ byl v roce 2006 překročen v Pardubicích na Dukle a v Moravské Třebové, vysoká koncentrace byla zjištěna i v Sezemicích. Pardubická Dukla je pravidelně uváděna mezi stanicemi s nejvyššími naměřenými hodnotami v ČR; v letech 2001 – 2006 se roční průměr koncentrace prachových částic frakce PM₁₀ postupně zvyšoval z 27 až na 40,9 mikrogramů/m³ (přičemž roční limit je 40 µg/m³ a od roku 2005 platí nulová mez tolerance). V Pardubicích na Dukle byl v roce 2006 překročen 24hodinový limit koncentrace frakce PM₁₀ celkem 78x (počet těchto překročení se v čase rovněž zvyšoval), dále v Moravské Třebové 56x a v Sezemicích 44x, přičemž maximální povolený počet překročení je 35. V předchozích letech došlo k překročení limitů také ve Svitavách.

Oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší se rozumí vymezená část území (zóna) nebo sídelní seskupení (aglomerace), na kterém je překročena hodnota jednoho nebo více imisních limitů. Vymezení oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší provádí Ministerstvo životního prostředí (MŽP) jednou ročně a výsledky zveřejňuje ve Věstníku Ministerstva životního prostředí. Pro oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší jsou orgány kraje a obce povinny vypracovat nebo aktualizovat programy ke zlepšení kvality ovzduší pro znečišťující látky, u kterých jsou překračovány imisní limity a meze tolerance.

Oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší v Pardubickém kraji v roce 2005
Zdroj: MŽP

V roce 2005 spadalo v Pardubickém kraji 31,6 % území do oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší, a to všude překročením 24hodinového imisního limitu pro ochranu zdraví prachových částic frakce PM₁₀. Tato oblast zahrnuje většinu území správních obvodů ORP Pardubice, Přelouč, Holice, Vysoké Mýto, dále severní část Chrudimska a jihovýchodní část Moravskotřebovska sousedící s Olomouckým krajem a několik menších lokalit v kraji. Časová řada podílu území spadajícího do oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší v jednotlivých krajích od roku 2001 do roku 2005 je uvedena v kap. 2; v příloze naleznete kartogram s vyznačením těchto oblastí na úrovni správních obvodů ORP v roce 2003.¹⁰⁾

⁷⁾ Znečišťující látky: oxid siřičitý, suspendované částice frakce PM₁₀, oxid dusičitý a oxidy dusíku, oxid uhelnatý, benzen, olovo, troposférický ozon, kadmium, arzen, nikl, polycyklické aromatické uhlovodíky vyjádřené jako benzo(a)pyren.

⁸⁾ Mez tolerance je procento imisního limitu, nebo část jeho absolutní hodnoty, o které může být imisní limit překročen; tato hodnota se pravidelně v po sobě následujících rocích snižuje až k nulové hodnotě.

⁹⁾ Sledované lokality: Chrudim – Palackého, Chrudim – Požárníků, Hošťalovice, Svatouch, Pardubice – Dukla, Pardubice – Rosice, Sezemice, Moravská Třebová, Nedvězí, Svitavy, Ústí nad Orlicí – město, Ústí nad Orlicí – Podměstí.

¹⁰⁾ Jako nejmenší územní jednotka, pro kterou je oblast se zhoršenou kvalitou ovzduší vymezena, byla v letech 2000 – 2003 zvolena území jednotlivých obcí, od roku 2004 jsou to území stavebních úřadů.

ODPADY

Odpadové hospodářství je jednou z klíčových otázek ochrany životního prostředí. V České republice existují dva oddělené systémy sledování produkce a nakládání s odpady – výkaznictví ČSÚ a Informační systém odpadového hospodářství (ISOH), který pro potřeby MŽP ČR provozuje Výzkumný ústav vodohospodářský T.G.M. – Centrum pro hospodaření s odpady. V následující části se budeme zabývat výstupy ČSÚ.

Opadem je každá movitá věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit a která přísluší do některé ze skupin odpadů uvedených v Příloze č. 1 k zákonu č. 185/2001 Sb., o odpadech. **Komunálním odpadem** se rozumí veškerý odpad vznikající na území obce při činnosti fyzických osob a je zařazen do skupiny 20 Katalogu odpadů stanoveného vyhláškou Ministerstva životního prostředí, s výjimkou odpadů vznikajících u právnických nebo fyzických osob oprávněných k podnikání. V šetření ČSÚ, které probíhá u vybraných obcí, je za komunální odpad považován veškerý odpad vznikající na území obce při činnosti fyzických osob a jemu podobné odpady ze živností, úřadů apod. Od roku 2003 došlo ke změně metodiky (k výkazu byla zavedena příloha pro obce).

Produkce komunálního odpadu v kg na obyvatele je v České republice v mezinárodním srovnání poměrně nízká, v roce 2005 dosáhla 55 % úrovně průměru EU 25. V porovnání se zeměmi Evropské unie je však u nás podíl skládkovaného komunálního odpadu o dvě třetiny vyšší, podíl spalovaného komunálního odpadu je podprůměrný. V krajském územním členění nejsou data o nakládání s komunálním odpadem dostupná (pouze nakládání s odpady celkem).

V Pardubickém kraji se v letech 2003 – 2005 množství vyprodukovaného komunálního odpadu zvyšovalo pozvolna, v roce 2006 byl vzestup výraznější až na 291,3 kg/obyvatele (o 9 % oproti roku 2003). Toto množství zůstalo stejné jako v předchozích letech pod průměrem ČR (v r. 2006 dosáhl 296,0 kg/obyvatele, což bylo o necelých 6 % více než v r. 2003). Ve sledovaném období vznikalo nejvíce komunálního odpadu na obyvatele v kraji Středočeském, Ústeckém a Karlovarském, nejméně v Královéhradeckém kraji, Hlavním městě Praze a Olomouckém kraji. Pardubický kraj byl v průměru za sledované období mezi kraji šestým nejnižším producentem komunálního odpadu na obyvatele.

Tab. 3.3.12 Produkce odpadů a nakládání s nimi v Pardubickém kraji

	2002	2003	2004	2005	2006	Rozdíl 2006 - 2002
Produkce komunálního odpadu (v kg na obyvatele)	275,1	267,1	269,5	270,1	291,3	16,1
podíl odděleně sbíraných složek komunálního odpadu (v %)	.	15,6	.	10,3	12,2	.
výťažnost tříděného komunálního odpadu (v kg na obyvatele)	.	41,5	.	28,0	35,4	.
Produkce podnikového odpadu (v tis. t)	347,3	557,1	469,7	361,1	438,4	⁴⁾ 126,2
z toho: v zemědělství a lesnictví (v %)	8,7	3,2	3,2	12,4	4,5	-4,2
ve zpracovatelském průmyslu (v %)	53,5	31,4	51,2	40,5	34,9	-18,6
ve stavebnictví (v %)	24,7	57,8	28,7	36,9	52,9	28,2
Produkce podnikového odpadu (v kg na tis. Kč HDP)	3,6	5,5	4,5	3,3	3,7	0,1
z toho produkce odpadu ve zpracovatelském průmyslu (v kg na tis. Kč HDP)	1,9	1,7	2,3	1,3	1,3	-0,6
Nakládání s odpady celkem (v tis. t)	305,7	525,3	647,4	397,8	399,5	⁴⁾ 130,6
podíl nebezpečných odpadů (v %)	7,4	3,3	4,3	3,6	4,7	-2,6
podíl využitých odpadů (v %)	16,6	15,3	17,7	29,0	37,5	20,8
z toho: recyklovaných (vč. regenerace) ¹⁾	10,6	12,2	15,1	18,2	30,3	19,7
energeticky využitých	1,2	0,7	0,5	0,5	1,1	-0,1
podíl odstraněných odpadů (v %)	66,0	35,9	48,5	27,8	35,3	-30,7
z toho: skládkováním	61,1	32,9	45,3	25,4	34,1	-27,0
spalováním	1,9	1,9	0,2	0,3	0,3	-1,6
podíl odpadů použitých na rekultivace a terénní úpravy ²⁾ (v %)	3,7	29,8	21,3	24,9	2,8	-1,0
podíl materiálově využitých odpadů ³⁾ (v %)	19,0	43,8	37,4	59,1	42,0	23,0

¹⁾ v letech 2002 - 2003 včetně kompostování

²⁾ v letech 2005 - 2006 pouze terénní úpravy

³⁾ v letech 2002 - 2004 kódy nakládání R2 až R11, N1 (dle metodiky Plánu odpadového hospodářství ČR do r. 2004);
v letech 2005 - 2006 kódy nakládání R2 až R11, N1, N9, N11, N12, N13, N15

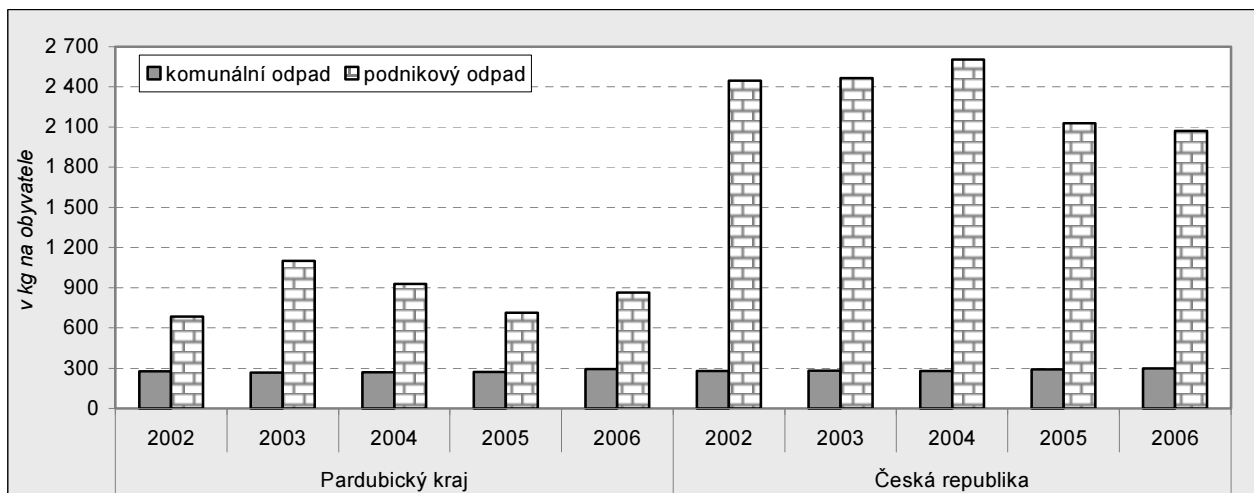
⁴⁾ index 2006/2002

Podíl odděleně sbíraných složek komunálního odpadu se v České republice v minulých letech postupně zvyšoval až na 10,8 % v roce 2006, kdy v kraji dosáhl 12,2 %. Časová řada však zatím není dostatečně vypovídající o trendu na úrovni krajů. Nejvyšší podíl odděleně sbíraných složek komunálního odpadu zaznamenal v roce 2006 kraj Královéhradecký, Plzeňský a Vysočina (přičemž Pardubický kraj byl pátý); nejnižší pak Karlovarský, Středočeský a Ústecký kraj.

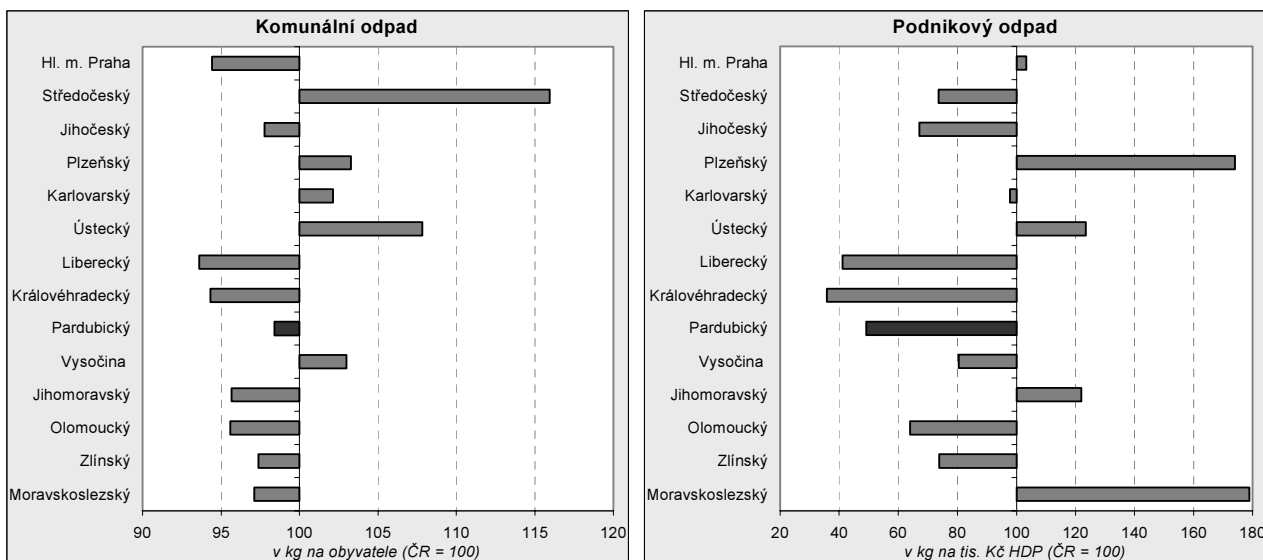
Poněkud odlišný pohled umožňuje vyčíslení **výtěžnosti tříděného sběru komunálního odpadu**, a to jako množství odděleně sbíraného odpadu v kg na obyvatele. Z výkazů zpracovaných ČSÚ vyplývá, že se toto množství v České republice postupně zvyšovalo z 16,3 kg/obyvatele v roce 2002 až na 31,9 kg/obyvatele v roce 2006. V posledním sledovaném roce byla v Pardubickém kraji čtvrtá nejvyšší výtěžnost odděleně sbíraných složek komunálního odpadu po kraji Královéhradeckém, Plzeňském a Vysočině. Nejmenší výtěžnost tříděného odpadu vykázal kraj Karlovarský, Jihočeský a Moravskoslezský.

Graf 69 Produkce komunálního a podnikového odpadu v Pardubickém kraji a ČR v letech 2002 – 2006

Data o **podnikových odpadech** jsou získávána zpracováním ročního statistického výkazu u vybraných ekonomických subjektů¹¹⁾ podle sídla podniku (podniková metoda); výstupy z výkaznictví jsou touto metodou velmi ovlivněny. Jestliže v r. 2006 dosáhla produkce podnikových odpadů v ČR 2 071 kg/obyvatele, v Královéhradeckém kraji to bylo pouze 666 kg/obyvatele a v Hlavním městě Praze 4 333 kg/obyvatele. Pardubický kraj patří ke krajům s nejnižší produkcí podnikového odpadu, v r. 2006 dosáhl třetí nejnižší úrovně (865 kg/obyvatele). Podíl **nebezpečného odpadu** vyprodukovaného podniky je v kraji jen o něco málo nižší než v České republice; v roce 2006 to bylo 5,9 % (v ČR 6,1 %).

Graf 70 Produkce komunálního a podnikového odpadu v krajích ČR v roce 2006

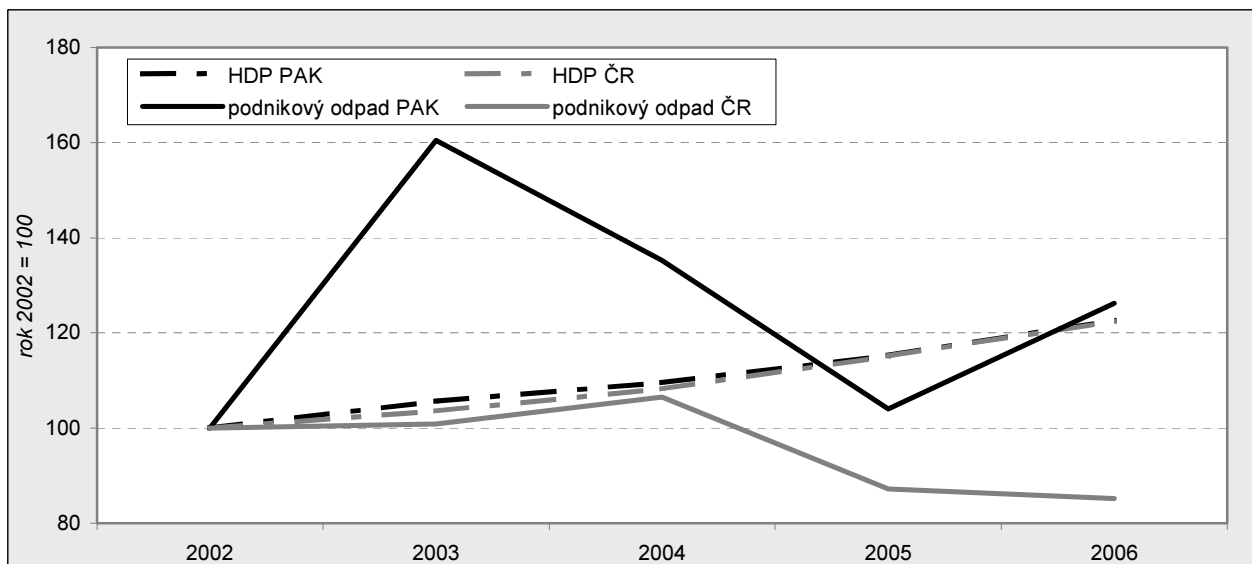

Vzhledem k těmto obrovským rozdílům mezi kraji budeme nadále porovnávat úroveň kraje s průměrem ČR. Lepší pohled na množství vyprodukovaného odpadu nám umožní vztažení produkce odpadů k výkonu národní či regionální ekonomiky.

¹¹⁾ Podle převažující činnosti jsou šetřeny ekonomické subjekty s 20 a více zaměstnanci zařazené do odvětví OKEČ – oddílů 01, 02, 10 – 36, 40 – 41, 45, 502, 505, 52, 55, 601 – 602, 61, 62, 642, 747, 7481, 851 – 852, 9211 a 93. U vybraných OKEČ – 37 (zpracování druhotných surovin), 5155 (velkoobchod s chemickými výrobky) a 5157 (velkoobchod s odpadem a šrotem) jsou zahrnuty jednotky s 5 a více zaměstnanci, a u OKEČ 90 (nakládání s odpady) všechny jednotky bez ohledu na počet zaměstnanců.

Produkce podnikového odpadu poměřená k HDP v České republice v letech 2002 – 2006 klesala, a to z 10,92 na 7,60 kg/tis. Kč HDP. V Pardubickém kraji je tato úroveň zhruba o polovinu nižší, avšak bez zřetelného trendu. Nejnižší množství podnikového odpadu v kraji bylo evidováno v roce 2005 (3,28 kg/tis. Kč HDP), nejvyšší v roce 2003 (5,52 kg/tis. Kč HDP). Z hlediska srovnání jednotlivých krajů byl Pardubický kraj nejmenším producentem podnikového odpadu v letech 2004 – 2005 a třetím nejmenším v roce 2006. Nejvíce podnikových odpadů na HDP vznikalo v posledních letech v Moravskoslezském, Plzeňském a Jihomoravském kraji, nejméně v krajích regionu soudržnosti NUTS 2 Severovýchod (Pardubickém, Libereckém a Královéhradeckém). Následující graf znázorňuje rozdvojení (tzv. decoupling) křivek vývoje produkce podnikového odpadu a vývoje HDP ve srovnatelných cenách v Pardubickém kraji a ČR; zřetelněji je to patrné na stabilnějším vývoji České republiky.

Graf 71 Vývoj produkce podnikového odpadu a HDP v Pardubickém kraji a ČR v letech 2002 – 2006

Množství a charakter odpadu (nebezpečný či ostatní) souvisí do značné míry s **odvětvovou strukturou** vykazujících podniků. V **zemědělství a lesnictví** bylo v letech 2002 – 2006 v kraji produkováno průměrně necelých 6 % odpadů, zatímco v České republice necelá 4 %, a to v obou případech s výraznou klesající tendencí (z 8,7 na 4,5 % v kraji a z 5,5 na 1,5 % v ČR).

V České republice je ve **zpracovatelském průmyslu** produkována necelá třetina všech podnikových odpadů, v Pardubickém kraji se tento podíl v jednotlivých letech značně měnil, od 31,4 % v roce 2003 po 53,5 % v roce 2002; v letech 2002 – 2006 vzniklo v kraji v tomto odvětví průměrně 41,4 % odpadů. V kraji stejně jako v ČR tvoří nebezpečný odpad v tomto odvětví zhruba desetinu celkového množství.

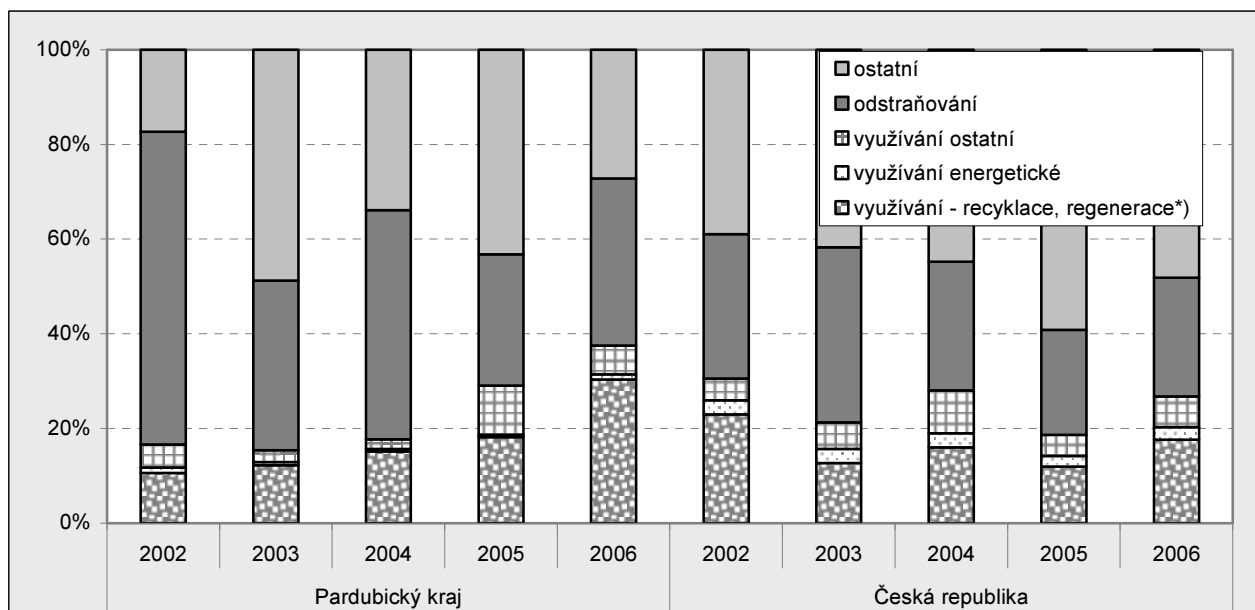
Značné rozdíly jsou patrné i v detailnějším pohledu na jednotlivé oddíly odvětví OKEČ. Ve výrobě potravinářských výrobků a nápojů byl v letech 2002 – 2006 průměrný podíl vyprodukovaných odpadů v Pardubickém kraji (7,1 %) dvojnásobný oproti republice a v porovnání s ČR se zde objevovaly mnohem větší výkyvy. Podíl odpadů vyprodukovaných v chemickém průmyslu byl v kraji oproti ČR několikanásobný – v průměru za sledované období dosáhl v kraji 8,2 % (v ČR 1,8 %), avšak v čase se v souvislosti s pokračujícím útlumem tohoto tradičního odvětví snížil ze 16,6 % v roce 2002 až na 1,2 % v roce 2006, kdy se přiblížil republikovému průměru. Podíl nebezpečného odpadu činil v kraji průměrně 13 % (v ČR celou pětinu) odpadů v tomto odvětví. Naopak podíl odpadů ve výrobě základních kovů, hutních a kovodělných výrobků byl v kraji oproti republikovému průměru zhruba třetinový, avšak na rozdíl od ČR se v průběhu let zvyšoval.

Podíl odpadů vyprodukovaných ve **stavebnictví** se v kraji i ČR v uplynulých letech zvyšoval; v kraji z 24,7 % v roce 2002 na 52,9 % v roce 2006 (v ČR z 28,9 na 39,4 % ve stejném období). Absolutní množství tohoto odpadu v tunách se v kraji přitom zvýšilo o celých 170 % (v ČR o 16 %).

Význam odlišnosti odvětvové struktury v Pardubickém kraji lze podložit také pořadím kraje v produkci odpadů na obyvatele v jednotlivých odvětvích v letech 2002 – 2006. Zatímco v zemědělství a lesnictví a stavebnictví byly podniky sídlící v kraji mírně podprůměrnými producenty, ve zpracovatelském průmyslu vznikalo druhé nejvyšší množství odpadů na obyvatele (po Karlovarském kraji). To však neplatí pro dílčí oddíly OKEČ, např. v chemickém průmyslu byl Pardubický kraj v produkci odpadů za celé sledované období druhý po Ústeckém kraji, avšak vlivem útlumu produkce klesl kraj v roce 2006 až na sedmé místo.

Nakládání s odpady zahrnuje kromě vyprodukovaných podnikových a komunálních odpadů také odpady, které byly v daném roce odebrány ze skladu nebo dovezeny a dále s nimi bylo nakládáno. V roce 2006 bylo v Pardubickém kraji nakládáno s téměř 400 tis. t odpadů, přičemž toto množství se oproti roku 2002 zvýšilo téměř o třetinu (v ČR o 5 % na 27 433 tis. t). Z celkového množství tvořil **nebezpečný odpad** v kraji průměrně 4,4 %, v České republice 5,5 %.

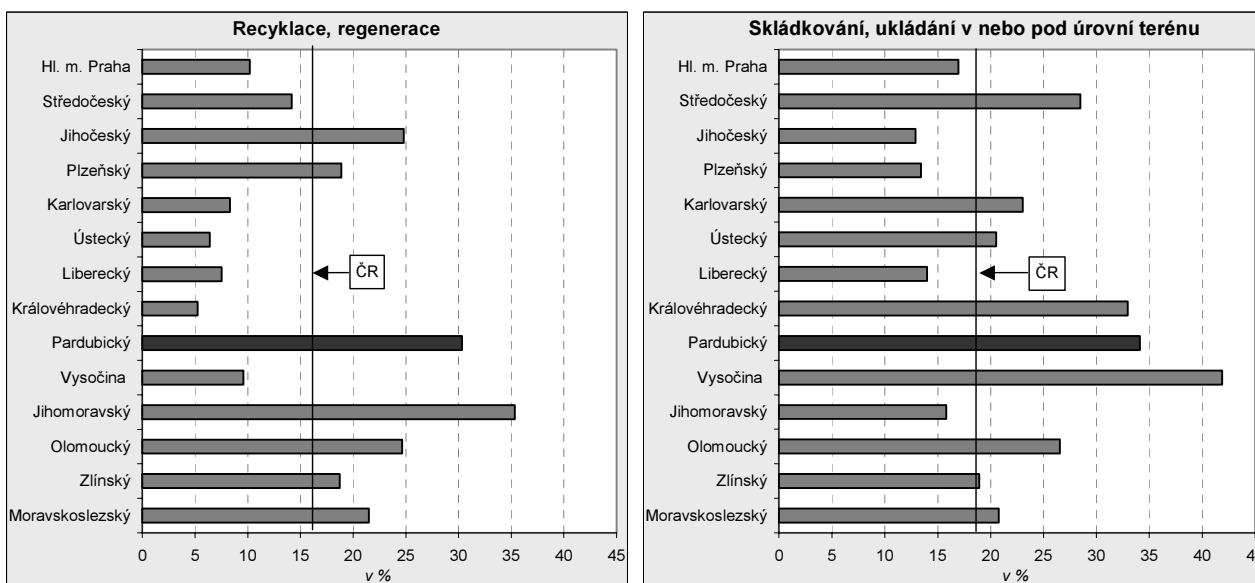
Graf 72 Způsob nakládání s odpadem v Pardubickém kraji a ČR v letech 2002 – 2006

^{*)} včetně kompostování v Pardubickém kraji v letech 2002 - 2003 a v ČR v letech 2002 - 2004

Existují tři základní způsoby **nakládání s odpadem**: využívání, odstraňování a ostatní. V souvislosti s ochranou životního prostředí je žádoucí, aby co největší množství odpadu bylo využito materiálově, energeticky či při recyklaci. V letech 2002 – 2006 bylo v Pardubickém kraji průměrně celkem **využito** 22,5 % odpadů (téměř shodně jako v ČR), přičemž tento podíl se v kraji významně zvýšil zejména v posledních dvou letech. Podíl **recyklovaných** odpadů (vč. regenerace) se v kraji zvýšil oproti roku 2002 o pětinu až na 30,3 % v roce 2006, přičemž v průměru za celé období činil 17,0 % (v ČR 14,4 %). **Energetické využití** odpadů je v kraji stále nízké (0,8 % oproti průměru ČR 2,5 %), v posledním sledovaném roce se však na rozdíl od stabilního republikového podílu zvýšilo dvojnásobně.

Graf 73 Podíl vybraných způsobů nakládání s odpady na nakládání celkem v krajích ČR v roce 2006

V České republice se v letech 2002 – 2006 **odstraňovala** čtvrtina odpadů, jejich podíl měl s drobnými výkyvy spíše klesající tendenci. V Pardubickém kraji bylo toto množství zřejmě vyšší, ve sledovaném období se průměrně odstraňovalo 42,0 % odpadů, a to nejméně v roce 2005 (27,8 %) a nejvíce v roce 2002 (téměř dvě třetiny odpadů). Nejčastějším způsobem odstraňování odpadů je **skládkování**. V České

republiky se v minulých letech skládala pětina odpadů, se kterými bylo nakládáno, v kraji téměř dvě pětiny. Naproti tomu **spalování** je využíváno minimálně, v kraji necelé jedno procento, v republice 0,2 % v průměru za roky 2002 – 2006.

S třetinou odpadů v Pardubickém kraji a 41,6 % v ČR bylo v letech 2002 – 2006 nakládáno **ostatními** způsoby. Třetina z tohoto množství v kraji a dvě třetiny v republice byly použity na **rekultivace a terénní úpravy**.

Zvláštní kategorii tvoří **materiálové využití odpadů**, jejichž vyčíslení je však vzhledem k metodickým změnám obtížné. V letech 2002 – 2004 byla používána metodika Plánu odpadového hospodářství ČR (kódy nakládání R2 až R11, N1), v letech 2005 – 2006 byly navíc zahrnuty kódy N9, N11 až N13 a N15. V České republice i v Pardubickém kraji bylo takto využíváno více než 40 % odpadů, přičemž v Pardubickém kraji docházelo k větším výkyvům než v ČR. Tato data nelze vzhledem ke změnám v metodice hodnotit v časové řadě.

Na zkvalitnění nakládání s odpady a odstraňování starých ekologických zátěží se vztahují také prostředky z fondů EU dosahující plánované výše 15,8 % Operačního programu Životní prostředí 2007 – 2013 (prioritní osa 4). Ty jsou určeny mj. na budování systémů odděleného sběru odpadů, budování zařízení na využívání odpadů, zejména na třídění, úpravu a recyklaci odpadů, rekultivace starých skládek, sanace vážně kontaminovaných lokalit apod.

OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

V souvislosti s často nepřiměřeným a neuváženým využíváním přírodních zdrojů člověkem vyvstává nutnost chránit životní prostředí, a to na všech úrovních ve veřejném i soukromém sektoru – od jednotlivce přes občanská sdružení a další nevládní organizace, podnikatelský sektor, samosprávy, vědecké instituce, státní orgány až po mezinárodní organizace. Legislativa týkající se životního prostředí v České republice vychází především ze zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, na který navazují další právní předpisy, a také z mezinárodních úmluv. Ministerstvo životního prostředí mj. vypracovává Státní politiku životního prostředí a zřizuje specializované instituce, agentury, výzkumná pracoviště atd.

Ochranou přírody se podle zákona o ochraně přírody a krajiny rozumí péče státu a fyzických i právnických osob o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny a jejich společenstva, o nerosty, horniny, paleontologické nálezy a geologické celky, péče o ekologické systémy a krajinné celky, jakož i péče o vzhled a přístupnost krajiny. Ochrana **biodiverzity** (druhové rozmanitosti) úzce souvisí také se zamezením šíření nepůvodních rostlinných a živočišných druhů, které vytlačují druhy v daném území přirozené.

Na území ČR se vymezují tzv. **územní systémy ekologické stability** (ÚSES), což jsou vzájemně propojené soubory přirozených a přírodně blízkých ekosystémů, které udržují přírodní rovnováhu. ÚSES jsou součástí územních plánů a územních rozhodnutí a zakreslují se v plánech formou navržených biocenter, biokoridorů a zvláště chráněných částí přírody. V rámci ochrany krajiny se vymezují také tzv. **významné krajinné prvky** (VKP), tj. geomorfologicky nebo esteticky hodnotné části krajiny utvářející její typický vzhled nebo přispívající k udržení její stability. Ze zákona se za ně prohlašují veškeré lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera a údolní nivy, ale může se jimi stát i jiná část krajiny. V roce 2006 činil počet zaregistrovaných VKP na území ČR více než 5 600. Aktivity v oblasti ochrany krajiny jsou spolufinancovány mj. z Programu revitalizace říčních systémů a Programu péče o krajinu, ale také z mimorezortních programů např. Programu obnovy venkova.

V Pardubickém kraji bylo zřízeno 10 **přírodních parků** (dříve nazývaných oblastmi klidu), což jsou rozsáhlejší území vytvořená k ochraně krajinného rázu a jeho historických, přírodních a kulturních hodnot. Jedná se o přírodní parky Doubrava, Heřmanův Městec, Údolí Krounky a Novohradky, Bohdalov-Hartinkov, Údolí Křetínky, Jeřáb, Suchý vrch a Buková hora, Králický Sněžník, Lanškrounské rybníky a nejrozsáhlejší přírodní park Orlice, který leží také v Královéhradeckém kraji.

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK) spravuje Ústřední seznam ochrany přírody (ÚSOP), ve kterém jsou evidována **zvláště chráněná území**, a to velkoplošná (národní parky a chráněné krajinné oblasti) a maloplošná (národní přírodní památky, národní přírodní rezervace, přírodní památky a přírodní rezervace), dále ptačí oblasti a evropsky významné lokality (na základě evropské soustavy chráněných území Natura 2000) a památné stromy.

V roce 2006 existovaly v České republice čtyři národní parky, z nichž žádný nezasahoval na území Pardubického kraje, dále 25 **chráněných krajinných oblastí** (z toho v Pardubickém kraji se nachází část tří: Orlické hory – převážná část leží v Královéhradeckém kraji; Žďárské vrchy a Železné hory – obě na pomezí Pardubického kraje a Vysočiny). **Maloplošných chráněných území** bylo k 31. 12. 2006 v Pardubickém kraji celkem 97 (v ČR 2 188), z toho 2 národní přírodní památky (lokality Semínský přesyp a Šejval – ochrana

vzácných rostlin), 3 národní přírodní rezervace (Bohdanečský rybník, Králícký Sněžník, Lichnice-Kaňkovy hory), 53 přírodních památek a 39 přírodních rezervací.

Zvláště chráněná území (ZCHÚ) zaujímají podle ÚSOP 13,4 % **rozlohy** Pardubického kraje a 15,8 % rozlohy České republiky. Více než polovina ZCHÚ v Pardubickém kraji byla vyhlášena po roce 1989 (v ČR 46 %). **Nejstarším** maloplošným chráněným územím v kraji je přírodní památka Hradní kopec Litice a přírodní rezervace Buky u Vysokého Chvojna evidované od roku 1933; v ČR je nejstarší národní přírodní rezervací Žofínský prales a národní přírodní památkou Hojná voda – obě od roku 1838. K 31. 12. 2006 bylo v kraji evidováno 281 **památných stromů** jako objektů (v ČR 4 547) a 1 951 památných stromů jednotlivě (v České republice 23 012).

Tab. 3.3.13 Chráněná území k 31. 12. 2006

Zdroj: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

	Národní parky ¹⁾	Chráněné krajinné oblasti ¹⁾	Maloplošná chráněná území celkem ²⁾	v tom			
				národní přírodní památky	národní přírodní rezervace	přírodní památky	přírodní rezervace
Počet ³⁾							
Česká republika	4	25	2 188	104	112	1 193	779
Pardubický kraj	-	3	97	2	3	53	39
v tom okresy:							
Chrudim	-	2	42	-	1	27	14
Pardubice	-	-	25	2	1	12	10
Svitavy	-	1	13	-	-	6	7
Ústí nad Orlicí	-	1	18	-	1	8	9
Rozloha (ha)							
Česká republika	118 807	1 088 610	95 033	2 773	28 198	27 316	36 746
Pardubický kraj	-	39 270	5 236	3	1 833	682	2 718
v tom okresy:							
Chrudim	-	31 789	2 187	-	346	445	1 396
Pardubice	-	-	689	3	249	75	362
Svitavy	-	6 884	829	-	-	97	732
Ústí nad Orlicí	-	597	1 531	-	1 238	65	228

¹⁾ rozloha podle GIS

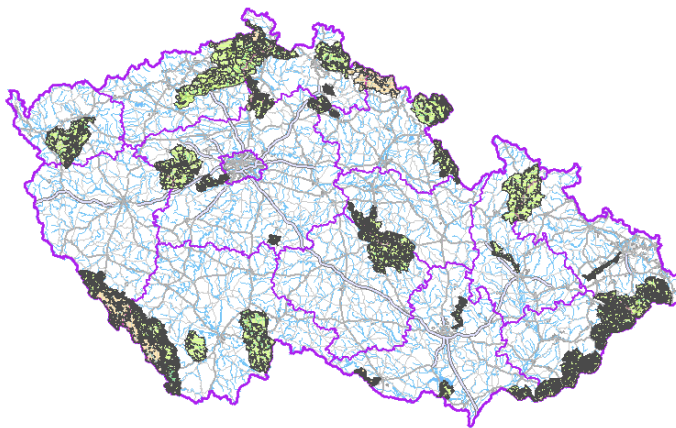
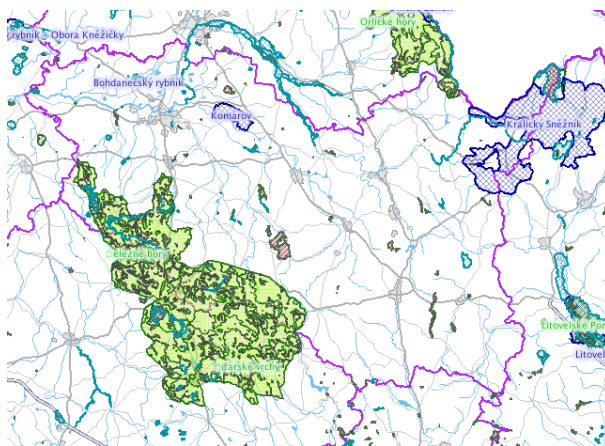
²⁾ rozloha podle vyhlášek

³⁾ počet chráněných území za kraj nemusí odpovídat součtu za okresy, neboť MCHÚ se rozkládají na území více okresů

V rámci soustavy **Natura 2000** byly v Pardubickém kraji vyhlášeny 3 **ptačí oblasti** (Bohdanečský rybník, Komárov a Králícký Sněžník) a 39 **evropsky významných lokalit** (z toho 18 v okrese Chrudim, 12 v okrese Pardubice, 5 v okrese Svítavy a 6 v okrese Ústí nad Orlicí; jejich součet za kraj neodpovídá vlivem meziokresních přesahů 2 lokalit). V České republice bylo k ochraně biologické rozmanitosti stanoveno celkem 38 ptačích oblastí a 863 evropsky významných lokalit.

Chráněná území v Pardubickém kraji a České republice

Zdroj: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

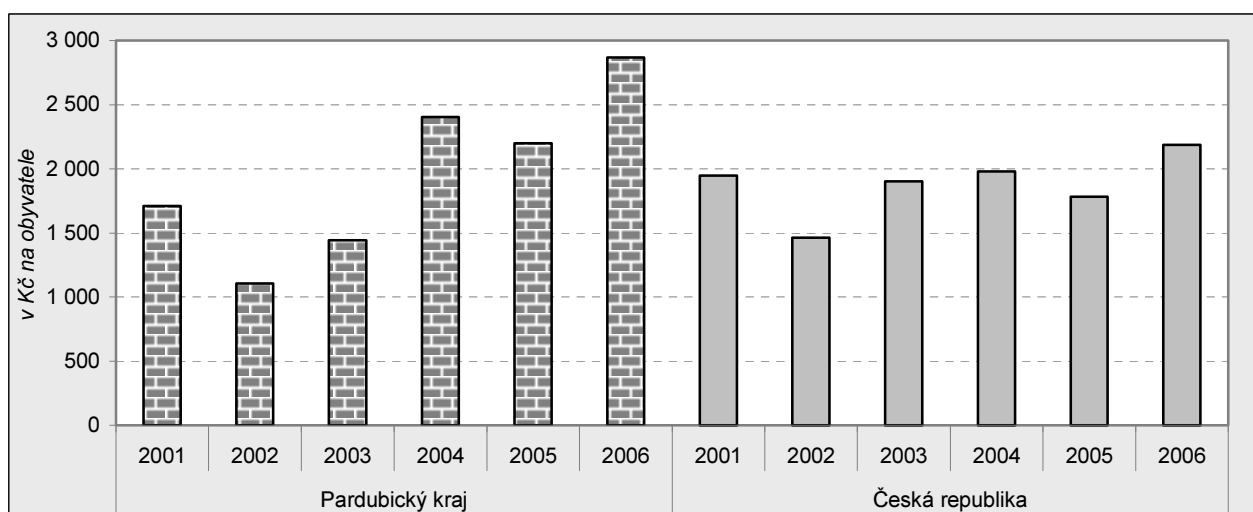
Výdaje na ochranu životního prostředí zjišťuje ČSÚ z výkazů pro podnikatelský a veřejný sektor, které jsou rozepisovány vybraným ekonomickým subjektům (OKEČ 01, 02, 10-40, 41, 60 a 62 s počtem zaměstnanců 20 a více, a OKEČ 37 a 90 bez ohledu na počet zaměstnanců), obcím nad 500 obyvatel, rozpočtovým organizacím, organizačním složkám státu a státním fondům. Vyčísľuje se také ekonomický přínos z aktivit na ochranu životního prostředí (tržby z prodeje služeb a vedlejších produktů a úspory z opětovného využití vedlejších produktů).

Hlavními oblastmi ochrany životního prostředí, na které jsou určeny tyto prostředky, jsou:

- ochrana ovzduší a klimatu
- nakládání s odpadními vodami
- nakládání s odpady
- ochrana krajiny a biodiverzity (druhová rozmanitost)
- ochrana a sanace půdy, podzemních a povrchových vod
- omezování hluku a vibrací (kromě ochrany pracovišť)
- ochrana proti záření
- výzkum a vývoj
- ostatní (např. prevence před povodněmi, vzdělávání atd.)

Investice, tj. výdaje na pořízení dlouhodobého hmotného majetku (DHM) určeného na ochranu životního prostředí, zahrnují výdaje na pořízení dlouhodobého hmotného majetku koupí nebo vlastní činností. Tyto investice přímo neakcelerují HDP, avšak mají dlouhodobý význam nejen z hlediska životního prostředí, ale také ekonomického a sociálního.

Graf 74 Investice na ochranu životního prostředí podle místa investice v Pardubickém kraji a ČR v letech 2001 – 2006

Objem pořízených investic na ochranu životního prostředí se od roku 2002 v Pardubickém kraji i ČR postupně zvyšoval; jejich výše a rozdělení mezi jednotlivé priority však v jednotlivých letech kolísaly v závislosti na dokončovaných investičních akcích. V přepočtu na obyvatele **podle místa investice** (viz tabulka v kap. 2) se v roce 2006 vydalo v České republice 2 189 Kč/obyvatele; Pardubický kraj dosáhl v tomto roce druhého nejvyššího objemu v částce 2 866 Kč/obyvatele (po Středočeském kraji a před krajem Vysočina). Nejnižší objem výdajů na pořízení DHM na ochranu životního prostředí vykázal kraj Liberecký (917 Kč/obyvatele), Jihočeský a Olomoucký. Výši těchto výdajů však nelze posuzovat bez znalosti stavu životního prostředí v daném kraji a předešlého vývoje v čase.

V tabulce 3.3.14 je uvedena výše investičních výdajů **podle sídla investora** včetně členění podle **programového zaměření**, na které jsou prostředky přiděleny. V Pardubickém kraji byl v několika posledních letech určen největší objem těchto prostředků na nakládání s odpadními vodami (65,6 % v roce 2006), dále na ochranu ovzduší a klimatu (16,8 % v roce 2006; dříve tato oblast v kraji dominovala a v roce 1999 na ni byla určena více než polovina prostředků na ochranu ŽP). Na nakládání s odpady bylo v roce 2006 vyčleněno 11,3 % prostředků, na ochranu a sanaci půdy, podzemních a povrchových vod 4,2 % a zbylých 2,1 % bylo použito na hrazení ostatních aktivit ochrany životního prostředí. V České republice bylo v posledních letech určeno relativně nejvíce prostředků na nakládání s odpadními vodami, i když ne v takové míře jako v našem kraji (v ČR 32,7 % v roce 2006) a stejně jako v kraji od konce 90. let postupně klesal podíl prostředků určených na ochranu ovzduší a klimatu (až na 20,3 % v roce 2006). Třetí velkou cílovou oblastí byla v roce 2006 ochrana a sanace půdy, podzemních a povrchových vod (18,7 % prostředků v ČR), dále

15,2 % bylo určeno na nakládání s odpady, 5,3 % na omezování hluku a vibrací, 4,8 % na ochranu biodiverzity a krajiny a na ostatní účely 3,0 % investic na ochranu životního prostředí.

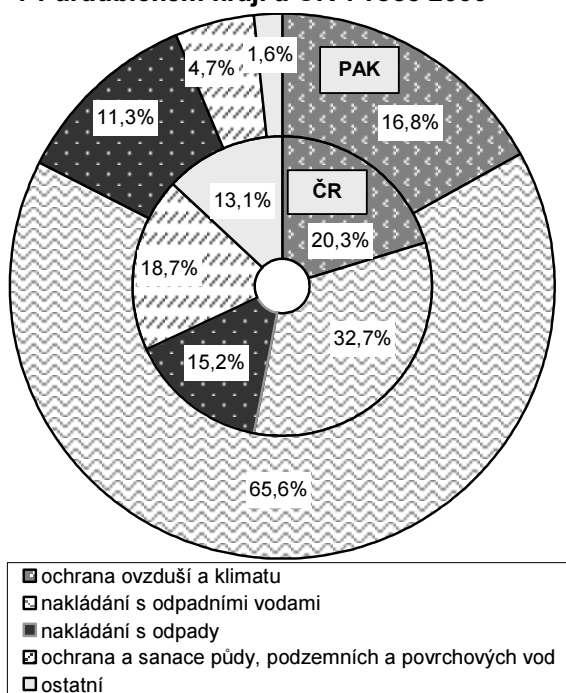
V členění podle **kraje sídla investora** jsou dostupné údaje také podle **zdrojů financování**. V roce 2006 pocházelo z vlastních zdrojů a rozpočtových prostředků 58,2 % investičních výdajů (v ČR 65,3 %), z grantů a dotací 11,4 % (v ČR 24,8 %), úvěry, půjčky a finanční výpomoci pokrývaly 30,4 % výdajů (v ČR 8,8 %).

Tab. 3.3.14 Pořízené investice a neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí podle sídla investora

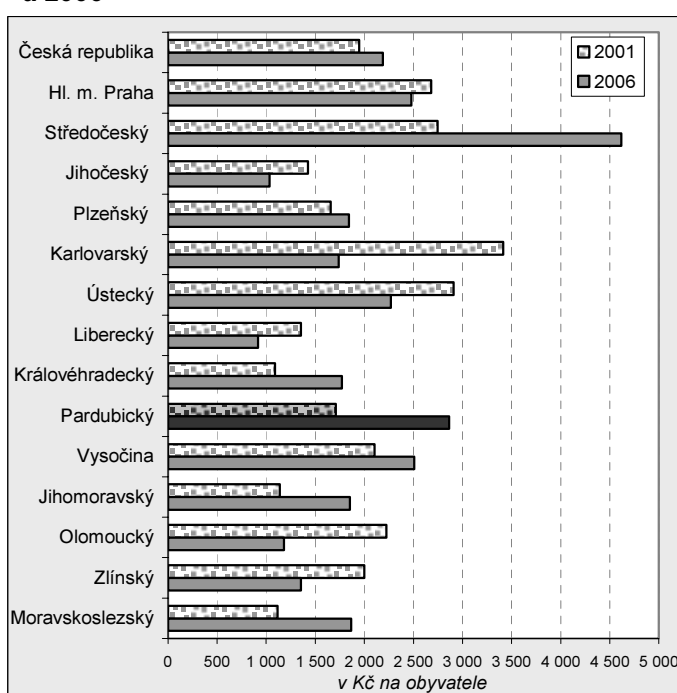
	v Kč/obyvatele							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Pořízené investice na ochranu životního prostředí								
Česká republika	2 816	2 083	1 946	1 463	1 900	1 980	1 783	2 189
Pardubický kraj	1 952	1 368	1 446	913	1 126	1 626	1 756	2 290
v tom (v %):								
ochrana ovzduší a klimatu	53,7	46,3	35,0	46,1	29,3	19,3	34,1	16,8
nakládání s odpadními vodami	30,4	39,8	26,3	28,7	52,6	59,6	49,3	65,6
nakládání s odpady	12,9	7,7	25,1	16,6	8,9	10,8	10,7	11,3
ostatní	3,0	6,1	13,7	8,5	9,2	10,3	5,9	6,3
Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí								
Česká republika	.	.	.	.	2 213	3 209	3 102	3 992
Pardubický kraj	.	.	.	.	1 208	1 860	2 247	5 023
v tom (v %):								
ochrana ovzduší a klimatu	.	.	.	.	2,8	5,3	11,9	7,7
nakládání s odpadními vodami	.	.	.	.	41,4	45,5	45,5	24,8
nakládání s odpady	.	.	.	.	49,0	43,7	35,9	61,1
ostatní	.	.	.	.	6,8	5,5	6,7	6,4

V členění podle **druhu vlastnictví** v České republice nejvíce investují subjekty komunální (30,8 % investic na ochranu ŽP), státní (17,2 %), ale také mezinárodní (15,3 %) a smíšené (19,5 %). Na zahraniční investory připadá 7,9 % investičních výdajů, družstva se podílejí 0,6 % a soukromé subjekty 8,6 %. Co se týče **odvětvové struktury** investorů na úrovni ČR, ze soukromého sektoru jsou největšími investory zároveň největší znečišťovatelé – tj. subjekty v odvětví výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody (zejména v oblasti ochrany ovzduší a klimatu a nakládání s odpadními vodami) a subjekty působící v chemickém a farmaceutickém průmyslu (především ochrana a sanace půdy, podzemních a povrchových vod a ochrana ovzduší a klimatu), ale i v dalších odvětvích (především ve zpracovatelském průmyslu).

Graf 75 Struktura investic na ochranu životního prostředí podle sídla investora v Pardubickém kraji a ČR v roce 2006

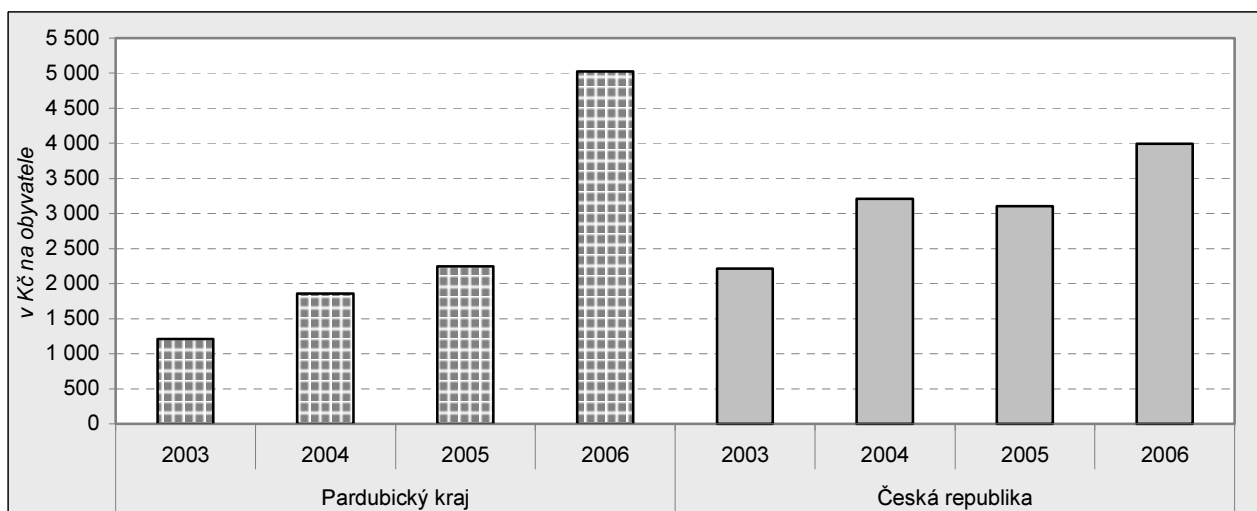
Graf 76 Investice na ochranu životního prostředí podle místa investice v krajích ČR v letech 2001 a 2006

Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí zahrnují mzdové náklady, platby nájemného, energie a ostatní materiál a platby za služby, u kterých je hlavním účelem prevence, snížení, úprava nebo eliminace znečišťujících látek a znečištění nebo jakákoliv další degradace životního prostředí. Neinvestiční výdaje se ve výkaznictví ČSÚ sledují podle **kraje sídla investora** od roku 2003. Jejich vývoj v čase má zřetelnou vzrůstající tendenci a nekolísá tolik jako u prostředků určených na pořízení majetku. V kapitole 2 jsou údaje za jednotlivé kraje přepočteny **na jednotku HDP**. Relativně největší objem neinvestičních nákladů vykázal v roce 2006 kraj Liberecký, Pardubický (19 540 Kč/mil. Kč HDP) a Karlovarský, nejnižší pak kraje Vysočina (6 167 Kč/mil. Kč HDP), Olomoucký a Jihočeský (při republikovém průměru 12 681 Kč/mil. Kč HDP).

V přepočtu **na obyvatele** byl subjekty sídlícími v Pardubickém kraji vynaložen objem neinvestičních nákladů na ochranu ŽP ve výši od 1 208 Kč/obyvatele v roce 2003 po 5 023 Kč/obyvatele v roce 2006; v ČR se tento nárůst projevil v menším měřítku z 2 213 Kč/obyvatele v roce 2003 na 3 992 Kč/obyvatele v roce 2006. Z hlediska **programového zaměření** připadl v roce 2006 v kraji nejvyšší podíl prostředků na nakládání s odpady (61,1 % oproti průměru ČR ve výši 62,0 %), dále nakládání s odpadními vodami (v kraji 24,8 %, v ČR 16,9 %) a na ochranu ovzduší a klimatu (7,7 % v kraji, v ČR 6,9 %).

Graf 77 Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí podle sídla investora v Pardubickém kraji a ČR v letech 2003 – 2006

Ekonomický přínos z aktivit na ochranu životního prostředí se vyčísľuje v podobě tržeb z prodeje služeb na ochranu ŽP (v ČR 75,6 %), tržeb z prodeje vedlejších produktů (20,4 %) a úspor z opětovného využití vedlejších produktů (3,9 %). V přepočtu na obyvatele činil v roce 2006 ekonomický přínos z aktivit na ochranu životního prostředí v kraji 1 788 Kč/obyvatele a byl při republikovém průměru 3 008 Kč/obyvatele mezi kraji čtvrtý nejnižší. Relativně nejnižší vyčíslený ekonomický přínos zaznamenaly kraje Ústecký, Vysočina a Olomoucký, nejvyšší Hl. m. Praha, Jihomoravský a Královéhradecký kraj. Investoři sídlící v Pardubickém kraji vykázali v roce 2006 relativně největší ekonomický přínos v oblasti nakládání s odpady (84,2 %, tj. o 4,7 procentních bodů více než v průměru republiky) a v oblasti nakládání s odpadními vodami (12,9 %, tj. o 1,8 p. b. méně než v průměru ČR).

Zlepšování stavu přírody a krajiny je financováno také z prostředků EU (na tuto prioritní osu č. 6 je určeno 12,2 % prostředků Operačního programu Životní prostředí). Tyto prostředky mají být použity na opatření k uchování a zvyšování početnosti druhů, obnovu a výstavbu návštěvnické infrastruktury ve zvláště chráněných územích, ptačích oblastech, evropsky významných lokalitách, přírodních parcích a geoparcích, opatření spojená s implementací soustavy Natura 2000, výsadbu a obnovu remízů, alejí, solitérních stromů, větrolamů, zvyšování retenční schopnosti krajiny, zakládání a revitalizaci významné sídelní zeleně, stabilizaci nebo sanaci sesuvů a skalních masivů apod. Další prioritní osa (č. 7) se zaměřuje na environmentální vzdělávání, poradenství a osvětu.

Kromě výdajů na ochranu životního prostředí existují také ekonomické nástroje na straně příjmů státního rozpočtu, rozpočtů obcí, Státního fondu životního prostředí (ale i dalších subjektů, např. správců vodních toků), a to ve formě **poplatků**. Jejich ekonomický význam je různý, některé slouží jako částečná kompenzace negativního dopadu ekonomické činnosti na životní prostředí (k tzv. internalizaci externalit – tj. promítnutí vnějších dopadů do nákladů původce), jiné mají charakter platby za využívání přírodních zdrojů atd. Tento systém zahrnuje mj. poplatky za znečišťování **ovzduší**, za odebrané množství podzemní a povrchové **vody**, za vypouštění odpadních vod do vod povrchových a podzemních, odvody za odnětí **půdy** ze zemědělského půdního fondu a pozemků určených k plnění funkcí lesů, v oblasti **hornin** pak úhrady z dobývacího prostoru a úhrady z vydobytých nerostů, poplatky za uložení **odpadů**, za komunální

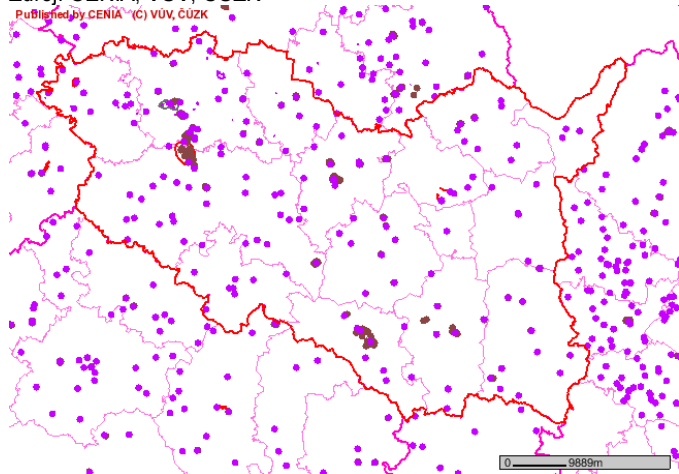
odpad, jeho sběr a nakládání s ním, poplatek na podporu sběru a nakládání s vybranými autovraky a registrační a evidenční poplatek podle zákona o **obalech**.

Vedle poplatků existují i **sankční platby** uplatňované jako náhrady způsobených škod nebo při porušení zákonů v oblasti ochrany životního prostředí. Velkým přínosem by v budoucnosti měla být i ekologická daňová reforma. **Environmentální daně** by měly být nástrojem regulace – postihem původců negativních dopadů vyšším daňovým zatížením na straně jedné a poskytnutím daňových úlev v případě využívání ekologicky šetrných technologií apod. na straně druhé.

V rámci území spadajících pod ochranu státu se poskytují ekonomickým subjektům náhrady za ztížení zemědělského nebo lesního hospodaření. Existuje také povinnost vyhodnocovat vliv významných podniků, staveb a projektů na životní prostředí – tzv. **EIA** – Environmental Impact Assessment.

Staré ekologické zátěže v Pardubickém kraji

Zdroj: CENIA, VÚV, ČÚZK

Palčivý problém kraje a celé České republiky představují **staré ekologické zátěže (SEZ)**. Jejich odstraňování je finančně i časově velmi náročné a je nezbytné stanovit priority pro postupné provádění sanací. Problematika SEZ je řešena v několika rezortech, nejen Ministerstvem životního prostředí.

SEZ jsou částečně podchyceny v Systému evidence kontaminovaných míst (SEKM), který spravuje agentura CENIA. V rámci Pardubického kraje existuje několik desítek starých ekologických zátěží; v roce 2006 bylo v SEKM evidováno v kraji 110 skládek (v ČR celkem 2 483). Nejvíce skládek se nacházelo ve Středočeském, Olomouckém a Ústeckém kraji.

Komplexnější pohled získává MŽP z podkladů ostatních rezortů do zpráv pro Evropskou agenturu pro životní prostředí (EEA) – kromě SEKM se jedná především o informace z krajských úřadů, Ministerstva dopravy, Ministerstva obrany a Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových. V ČR bylo v roce 2006 jako SEZ evidováno 6 018 lokalit. Více než polovina SEZ vznikla ukládáním komunálního odpadu, 18 % průmyslovými a komerčními aktivitami, 6 % ukládáním průmyslového odpadu, necelých 5 % představovaly sklady ropných látek, 4 % pocházela z elektráren a výroby elektřiny, 3 % se nacházela v místech havárií dalších závadných látek a další 3 % v místech vojenských základen. V roce 2006 byl schválen stavební zákon, který ukládá povinnost provést celoplošnou inventarizaci starých ekologických zátěží, na základě které bude MŽP poskytovat informace o SEZ do územně analytických podkladů.

Odstraňování starých ekologických zátěží bylo do roku 2005 financováno z Fondu národního majetku a po jeho zrušení Ministerstvem financí jako jeho nástupcem, ale i dalšími ministerstvy, Státním fondem životního prostředí, kraji i soukromými subjekty. Je financováno také z fondů EU prostřednictvím projektů spadajících pod prioritní osu 4 Operačního programu Životní prostředí. Komplexní údaje o nákladech na sanace nejsou na regionální úrovni k dispozici. Na základě údajů MŽP získaných od krajského úřadu bylo samotným Pardubickým krajem v roce 2006 vynaloženo na odstraňování SEZ 20,5 mil. Kč a dosud celkem 67,3 mil. Kč.